

Fugleåret 2013

Dansk Ornitologisk Forening

©2014 Dansk Ornitologisk Forening

Fotografisk, mekanisk eller anden gengivelse eller mangfoldiggørelse af denne rapport eller dele heraf er ikke tilladt ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Udgivet af: Dansk Ornitologisk Forening, Vesterbrogade 140, 1620 København V

Omslag:

Forsidefoto: Rødhovedet and, Hejrede sø, 5. maj 2013. Foto: Asbjørn Jensen

Bagsidefoto: Gærdesmutte, Vaserne, 13. maj 2013. Foto: Peter Vadum

Citering:

Generelt: Peter Lange (red.) 2014: Fugleåret 2013, DOF.

Specifik rapport: Eksempelvis SU-rapporten: Ortvad, T. E. et a 2014:

Sjældne Fugle i Danmark og Grønland 2013. Fugleåret 2013 s. 114-139. DOF.

FUGLEÅRET 2013

Ansv. redaktion: Peter Lange

Årgang 8

Sneugle, Hanstholm, 22. december 2013. Tegning: Jens Gregersen

Dansk Ornitologisk Forening

FUGLEÅRET 2013, Årgang 8

ISSN 1903-3109

Redaktion

Ansvarshavende redaktør: Peter Lange (peterlan@post6.tele.dk)
Redaktion: Eva Svendsen, Iben Hove Sørensen, Leif Øgaard
Fotoredaktion: Peter Vadum (petervadum@mail.com) og Villy Pedersen (villyp.vip@gmail.com)

Afsnit

Punkttælling: Henning Heldbjerg, Nathia H. Brandtberg og Michael Fink Jørgensen
Årsrapporten: Peter Lange (red.)
SU-rapporten: Troels Eske Ortvad, Simon Sigaard Christiansen, Sebastian Klein, Andreas Bruun Kristensen, Knud Pedersen og Rasmus Strack
Projekt Fokuseret Fugleforvaltning: Nathia H. Brandtberg
Projekt Truede og Sjældne Ynglefugle 2013-2017: Heidi Thomsen
Fuglestationer: Hans Lind, Andreas Pedersen, Morten Rasmussen, Arne Volf, Jørgen Bech, Jacob Sterup, Bent Jakobsen, Knud Pedersen, Ole Thorup, Karsten Laursen, Ole Amstrup, Mogens Bak, Ulrik Bruun og Preben Berg
Fugleværnsfonden: Hanne Havemose
Projekter, grupper og udvalg: Lennart Pedersen, Erik Ehmsen, Lars U. Rasmussen, Kim Skelmosen, Lars Maltha Rasmussen, Michael B. Clausen, Morten Kofoed-Hansen, Klaus Dichmann, Leif Nøvrup, Tscherning Clausen, Jan Skriver, Timme Nyegaard, Thomas Stjernegaard & Søren Peter Pinnerup
Statens Fugleovervågning: Stefan Pihl, Thomas Eske Holm, Rasmus Due Nielsen, Ib Krag Petersen og Preben Clausen, alle Institut for Bioscience, Aarhus Universitet, Thomas Bregnballe og Ole Roland Therkildsen, begge Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet, Henrik Haaning Nielsen
Fugleforskning: Jesper J. Madsen, Kjeld T. Pedersen, Mikkel Lausten, Kasper Thorup, Henning Ettrup, Anders P. Tøttrup, Knud A. Jønsson, Mikkel Willemoes, Peter Søgaard Jørgensen, Petter Zahl Marki, Kasper Thorup, Jon Fjeldså og Carsten Rahbek

Illustrationer

Fotografer: Anton H. Liebermann, Anders Bojesen, Allan Gudio Nielsen, Allan Kjær Villesen, Anni Nielsen, Asbjørn Jensen, Axel Mortensen, Bjarne Hemmingsen, Bent Nielsen, Bo Valeur, Bjørn Frikke, Bo L. Christiansen, Bo Tureby, Carsten Gørges Laursen, Carl Bohn, Charlotte Thomsen, Clausjannic Labuz, Dennis Olsen, Erhardt Ecklon, Erik Biering, Erik Borch, Eva F. Henriksen, Finn Carlsen, Freddy Rosning, Gert Juul Jeppesen, Hans Henrik Bay, Hans Henrik Larsen, Henning Heldbjerg, Henrik Kisbye, Hans Skov, Helge Sørensen, Henrik Haaning Nielsen, Henrik Pedersen, Jacob B. Neumann, Jan Durinck, Jens Eriksen, Jes Gravgaard, Johnny Salomonsson, Johanna M. Hartmann, John Kyed, John Larsen, Jørgen Kabel, Kasper Thorup, Kenneth Bach Christensen, Kim Duus, Kjeld Lund, Knud Andreas Jønsson, Klaus Bjerre, Klaus Dichmann, Knud Pedersen, Lars Andersen, Lars Grøn, Lars Maltha Rasmussen, Lars Paaby, Marie-Louise Olsen, Mark Desholm, Ole Amstrup, Per Schiermacker-Hansen, Peter Dam, Peter Nielsen, Peter Vadum, Poul Holm Pedersen, Preben Berg, Ruben Oliver Tomàs, Steen E. Jensen, Sune Riis Sørensen, Thomas Varto Nielsen, Torben Andersen, Troels Eske Ortvad, Ulrik Bruun, Vincent Legrand, Villy Pedersen

Tegninger – akvareller: Jens Gregersen, Marco Brodde
Lay-out og trykning: www.graphicco.dk
Oplag: 1000 stk.

MIX
Papir fra
ansvarlige kilder
FSC® C011323

Fugleåret 2013

Indholdsfortegnelse

Forord	5
<i>Faunistiske rapporter</i>	
Punkttællingsprojekt 2013	7-23
Årsrapporten 2013	24-113
Sjældne fugle i Danmark og Grønland 2013	114-139
Nye arter for Danmark i 2013	
Amerikansk fløjlsand	140-142
Prærietrane	143-144
Projekt Fokuseret Fugleforvaltning	146-149
Projekt truede og sjældne ynglefugle 2013-2017	150-151
<i>Fuglestationer</i>	
Indledning	153
Gedser Fuglestation	154-158
Skågen Fuglestation	159-162
Rørvig Fuglestation	163-166
Keldsnor Fuglestation	167-168
Blåvand Fuglestation	170-174
Tipperne	175-180
Kongelundens Fuglestation	181-184
Saksfjed-Hyllekrog	185-187
Fugleværnsfondens reservater – status 2013	188-196
<i>Beretninger fra DOFs projekter og faglige grupper</i>	
Projekt Ørn	198-206
Projekt Hedehøg	207-213
Feltornitologisk Udvalg	214
Uglegruppen	215-216
DOFbasen	217-220
<i>Fugleovervågning i statslig regi</i>	
NOVANA 2012 og 2013	221-227
Skarvens ynglekolonier i 2013	228-230
Ynglefugle i Vejlerne 2013	231-233
<i>Fugleforskning</i>	
Dansk ringmærkning 2013	234-244
Danmarks Ringmærkerforening 2013	245-247
Ornitologisk forskning ved Center for Makroøkologi og Klima ..	249-253
Artsindex	254-255

Øverst: Skestork, Lønnerup Fjord, 13. juni 2013. Foto: Poul Holm Pedersen

Nederst: Fiskehejre, Borreby Mose, 18. maj 2013. Foto: Steen E. Jensen

Forord

Kære læser

Du har nu chancen for at slukke for computerskærmen med dens kolde og hårde lys, lave dig en kop kaffe eller skænke dig et glas godt øl, og så ellers sætte dig til rette i husets bedste lænestol. For nu kan du i ro og mag nyde resultatet af hundredevis af fuglekigges endeløse aktiviteter i felten gennem det Herrens år 2013. Og du kan nyde, at andre ildsjæle har brugt dag efter dag og aften efter aften på at samle, analysere og præsentere resultaterne fra de tusindvis af timer i felten, sommer som vinter, i sol og i frost. Drevet af interessen for fugle hele vejen igennem, fra observationen i felten til det sidste punktum i dette gedigne hæfte, og krydret med de smukkeste og mest spændende fuglebilleder, taget af landets bedste og mest dedikerede naturfotografer. Stillet til rådighed for dig, min kære læser, så din oplevelse dér i lænestolen bliver så meget desto større.

Du kan efter al sandsynlighed også nyde, at du har bidraget til dette kolossale arbejde. For selvom vi ikke har tal for, hvor mange af DOFs medlemmer, der har stået derude med kikkerten, så vurderer vi, at det måske er over 1000 fuglekiggere, der jævnlige er i felten og ganske systematisk samler oplysninger ind om forekomsten af Danmarks fugle.

Du skal også tænke på, at al den information, der er samlet i det smukke hæfte, du nu sidder med i hånden, spiller en væsentlig rolle i fugle- og naturbeskyttelsen i Danmark. Så mens du sidder og fryder dig over den stadigt voksende bestand af ynglende havørne – eller bekymrer dig over den elendige situation, kirkeuglen

befinder sig i, kan du glæde dig over, at der er nogen derude, der bruger oplysningerne til at forbedre fugle- og naturbeskyttelsesarbejdet et sted i Danmark. En Natura 2000-plan justeres, et naturgenopretningsprojekt forberedes, en naturplejeaftale indgås. Skridt for skridt tages mod forbedrede levesteder for fuglene, takket være en stadigt voksende viden om vores fugle, indsamlet af landets flittige feltornitologer.

De mange timer, du og dine fuglevenner lægger i feltarbejdet, på fuglestationerne, ved havørnereden, på punkttællingsruten og ude på de hundredevis af fuglelokaliteter der håndteres i DOFbasen, udgør tilsammen det vigtigste bidrag til naturforvaltningsarbejdet i Danmark i dag. Det er rendyrket citizen science, og det er nøglen til DOFs uantastede position som den fagligt upåklagelige og dybt engagerede organisation. Det kan du godt være lidt stolt af at have bidraget til.

At du så tilmed kan sidde i lænestolen og se det hele sammenfattet og præsenteret så velformuleret og smukt som her, kan du og jeg takke Fugleårets utrættelige redaktion for. Det er kort sagt et kæmpe og meget smukt arbejde, de gode mennesker igen har præsteret. Tak for det!

Steffen Brøgger-Jensen
Næstformand
Dansk Ornitologisk Forening
Oktober 2014

Stillits, Højløkken, Lyngby, 25. april 2013. Foto: Villy Pedersen

Spurvehøg, Egsmark, Ebeltoft, 8. marts 2013. Foto: Bent Nielsen

Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark

Punkttællingsprogrammet 2013

Af Henning Heldbjerg, Nathia Brandtberg og Michael Fink Jørgensen

Indledning

Punkttællingsprogrammet, hvis primære formål er at skabe viden om den langsigtede bestandsudvikling for de almindelige danske fugle, startede i 1975/76 og er dermed blandt de ældste fugleovervågningsprogrammer i Europa. Programmet udgør den eneste langtidundersøgelse af sin art i Danmark, og for langt hovedparten af de almindelige fuglearter tilvejebringer punkttællingsprogrammet den eneste viden, vi har om arternes bestandsudvikling. Resultaterne indgår tillige i et europæisk samarbejde om at overvåge fuglelivet og giver derved indsigt i fuglearternes bestandsudvikling og levestedernes tilstand på europæisk plan.

Der udarbejdes hvert år en rapport, som præsenterer de grundlæggende data fra punkttællingerne, herunder indeks på alle arter og oversigter over deltagere og ruter. Årsrapporten for 2013 beskriver bestandsudviklingen for de almindelige danske ynglefugle og vinterfugle i form af indeks baseret på punkttællingsdata fra en 38-årig periode, dækkende 1975/76-2012/13 for vinterfugle og 1976-2013 for ynglefugle. Rapporten omhandler bestandsudviklingen for 108 arter af ynglefugle og 78 arter af vinterfugle og tillige fire arter pattedyr i begge sæsoner.

Rapportens indhold og form varierer fra år til år. I denne rapport har vi for alle de arter, der indgår med både tendenser for ynglesæson og vintersæson, undersøgt om indeks og tendenser i de to sæsoner giver samme billede af artens bestandsudvikling. Formålet med denne analyse er at se hvilke arter, der har samme bestandsudvikling i de to sæsoner, og at diskutere de forskelle, vi kan konstatere i materialet.

Desuden præsenteres opdaterede, overordnede naturtypespecifikke indikatorer udarbejdet på baggrund af bestandsindeks. Indikatorerne kan anvendes til at beskrive den generelle tilstand for fuglelivet i en given naturtype.

Fugleovervågningen af de almindelige danske fugle indgår i en samarbejdsaftale mellem DOF og Miljøministeriet (gældende til og med 2017); alle tællinger udføres af frivillige deltagere blandt DOF's medlemmer, der således sikrer gennemførelse af overvågningen af Danmarks fugle for relativt begrænsede midler. En stor tak skal derfor lyde til alle deltagere gennem årene. Fugleovervågningen kan kun gennemføres takket være den store frivillige indsats fra disse mange deltagere.

Teksten om Punktællingsprogrammet i *Fugleåret 2013* udgør de væsentligste passager fra årsrapporten: *Heldbjerg, H., N. Brandtberg & M.F. Jørgensen (2014): Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark 1975-2013. Årsrapport fra Punktællingsprogrammet. Dansk Ornitologisk Forening.* Rapporten, der kan konsulteres for flere detaljer og alt andet relevant fra Punktællingsprogrammet, kan findes på www.dof.dk/punkt.

Metoder

Dataindsamling

Punktællingsmetoden anvendes i både vinter- og ynglesæsonen. Hver deltager fordeler 10-20 punkter på en selvvalgt rute i landskabet og markerer dem på et kort, så de kan genfindes de følgende år. På hvert punkt registreres alle sete og hørte fugle inden for en periode af 5 minutter uanset registreringsafstanden. Optællingen foretages i godt vejr mellem 20. december og 20. januar (vinterfugletællinger) og mellem 1. maj og 15. juni (ynglefugletællinger), helst i de tidlige morgentimer, hvor fuglene er mest aktive og lettest at opdage.

På hvert punkt beskriver optælleren naturtypeforholdene i fjerdedele vha. en fire-cifret talkode; et punkt placeret i en ensartet naturtype vil således blive beskrevet med fire ens cifre, mens et punkt midt imellem forskellige naturtyper vil blive beskrevet med 2-4 forskellige cifre. Dette muliggør analyser af registreringerne af fuglene i specifikke naturtyper. De ni definerede koder er 1) nåleskov, 2) løvskov, 3) agerland, 4) mose/kær, 5) hede, 6) klit/strand, 7) bymæssig bebyggelse, 8) sø og 9) eng.

Optællerne afrapporterer antallet af fugle, de har registreret på deres ruter punkter, og beskriver tillige vejrforholdene under tællingen. Dette sker ved anvendelse af DOFbasens punktællingsmodul (www.dofbasen.dk) eller ved indsendelse af skema.

Indeks

De bestandsindeks, der indgår i denne rapport, er de såkaldte TRIM-indeks (TRends and Indices for Monitoring data), der anvendes til lange tidsseriestudier (Pannekoek & van Strien 2004).

TRIM kan tage højde for to almindelige problemer i monitoringsdata, nemlig at fuglene ikke er ensartet fordelt i landskabet, og at data ikke er uafhængige af data fra det foregående år, men at der tværtimod ofte vil være stor sammenhæng mellem en bestandsstørrelse i to på hinanden følgende år (Pannekoek & van Strien 2004 – en manual, som også kan konsulteres for andre oplysninger).

For de enkelte arter er der som udgangspunkt beregnet indeks fra det år, hvor de er registreret på mindst 30 aktive ruter. Dog er startåret yderligere udskudt, hvis de første år har en meget større variation end de resterende år. Indeks sættes til 100 det første år, hvor dette krav opfyldes, og fremtidige ændringer beregnes i forhold til basisåret. Inden beregning af indeks er alle observationer over 99 ændret til 99, da det som følge af en databasebegrænsning i en tidligere anvendt database kun var muligt at anvende to cifre for antallet

af individer på et givet punkt. Dette er et nødvendigt tiltag for at undgå at vise en fejlagtig stigning i tendensen, og det spiller ingen større rolle i forhold til beregningen af bestandsudviklingen for de enkelte arter. For den korte tidsserie er korrektionen ikke nødvendig.

Alle værdier, fra første til sidste år i perioden, genberegnes efter hver ny sæson. Ved en eventuel ændring i gamle data, vil der i princippet kunne ske mindre ændringer i selv de gamle indeks.

Indekset er en relativ størrelse, og et indeks på 200 betyder således en fordobling af bestanden i forhold til basisåret, og et indeks på 50 en halvering, uanset bestandens absolutte størrelse. For en nogenlunde stabil bestand kan indeks variere omkring et niveau, enten højere eller lavere end 100, afhængigt af om basisåret tilfældigvis var godt eller dårligt for arten.

TRIM beregner en usikkerhed i form af en standardfejll og et 95 % konfidensinterval for hvert indeks, der angiver det interval, inden for hvilket den sande parameterværdi med 95 % sikkerhed vil ligge.

For hver art beregner TRIM desuden tendensen i form af den gennemsnitlige relative bestandsændring per år med angivelse af signifikansniveau. Denne beregning viser den gennemsnitlige udvikling set over hele perioden, hvilket er anvendeligt for at kunne sammenligne arter eller forskellige bestande af samme art. Det er dog kun sjældent, at en fuglearter har en lineær bestandsudvikling over mere end tre årtier. Ofte vil det ses, at arten har gennemgået en udvikling med skiftende tendenser over tid. Tendenserne er beregnet for hele perioden samt for det seneste årti og er samlet i en oversigt over udviklingen for alle fuglearter i henholdsvis ynglesæsonen og vintersæsonen (appendiks 1). Indeks for hver art i ynglesæsonen såvel som vintersæsonen kan findes på www.dof.dk/punktindeks. Derudover findes der i rapporten en oversigt over tendenser for fire af de almindeligste pattedyr.

Følgende kategorier er her anvendt til at beskrive tendenserne:

Kraftig fremgang (▲▲)	Øges signifikant med > 5 % per år. Nedre grænse af konfidensinterval > 1,05
Moderat fremgang (▲)	Øges signifikant med < 5 % per år. 1,00 < nedre grænse af konfidensinterval < 1,05.
Stabil (●)	Ingen signifikant fremgang eller tilbagegang. Konfidensinterval omslutter 1,00; nedre grænse > 0,95 og øverste grænse < 1,05
Usikker (?)	Ingen signifikant fremgang eller tilbagegang. Konfidensinterval omslutter 1,00; nedre grænse < 0,95 eller øverste grænse > 1,05
Moderat nedgang (▼)	Aftager signifikant med < 5 % per år. 0,95 < øvre grænse af konfidensinterval < 1,00.
Kraftig nedgang (▼▼)	Aftager signifikant med > 5 % per år. Øvre grænse af konfidensinterval < 0,95

Sammenligning af bestandsudviklingen i ynglesæsonen og vintersæsonen

Der præsenteres bestandsindeks og tendenser for 124 fuglearter. For 46 af arterne er der kun information om ynglebestanden, og for 16 arter kun om vinterbestanden. For de resterende 62 arter, altså halvdelen, er der udarbejdet indeks og tendenser både for ynglesæsonen og for vintersæsonen. Her har vi valgt at kigge nærmere på disse arter for at se, om der er sammenhæng mellem indeksene i de to sæsoner. Vi diskuterer også mulige forklaringer på, hvorfor bestandsudviklingen i ynglesæsonen hos nogle arter er forskellig fra den, der ses i vintersæsonen.

Ynglefugle kan opdeles i tre kategorier: 1) 'Standfugle' – arter, der opholder sig her i landet året rundt, 2) 'Trækfugle' – arter, hvor de danske ynglefugle er trækfugle, så alle individer forlader landet inden vinteren og 3) 'Delvise trækfugle' – arter, hvor en del af de danske ynglefugle trækker væk fra Danmark, mens resten bliver her; forholdet mellem træk-/standfugle inden for sidstnævnte gruppe varierer fra art til art og ofte fra år til år.

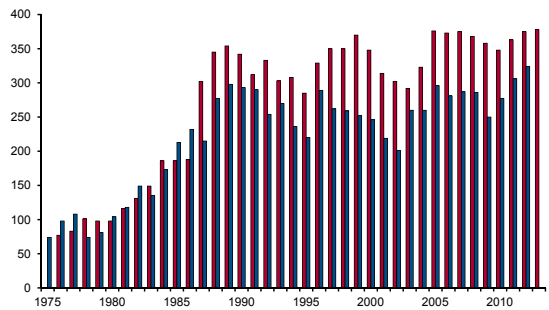
Om vinteren beriges den danske natur endvidere med fugle, der har deres yngleområder andre steder, typisk nord og nordøst for Danmark. Andelen af disse bestande, der når Danmark, varierer fra år til år. Desuden er afstanden og retningen fra et yngleområde til et vinterområde varierende fra år til år, så vi kan ikke forvente, at de samme fugle når frem til Danmark hvert år.

Genmeldinger af ringmærkede fugle har skabt et glimrende grundlag for denne viden, og Dansk Trækfugleatlas (Bønløkke m.fl. 2006) er anvendt til at kategorisere arterne i de tre beskrevne kategorier.

For hver art med informationer fra begge sæsoner er det undersøgt, om der er en sammenhæng mellem størrelsen af indeks i ynglesæsonen og i vintersæsonen.

Indikatorer

Inden for hver af naturtypekategorierne 'landbrugsland', 'skov' og 'øvrige almindelige arter' er det gennemsnitlige indeks beregnet for at skabe en indikator for fuglelivet i disse naturtyper. Dette er beregnet som et såkaldt geometrisk gennemsnit, hvilket betyder, at en fordobling af et indeks for en art har samme betydning for det endelige indeks, som en halvering af en anden arts indeks har. Ved beregning af disse indikatorer er indeks for hver art genberegnet, således at indeks er sat til 100 i år 2000. Dette betyder intet for tendensen for de enkelte arter, men har en betydning for indikatorerne. Hvis ikke indeks genberegnes, vil de arter, hvor der mangler indeks i periodens første år, påvirke det gennemsnitlige indeks/indikatoren, så den trækkes mod udgangspunktet på 100.

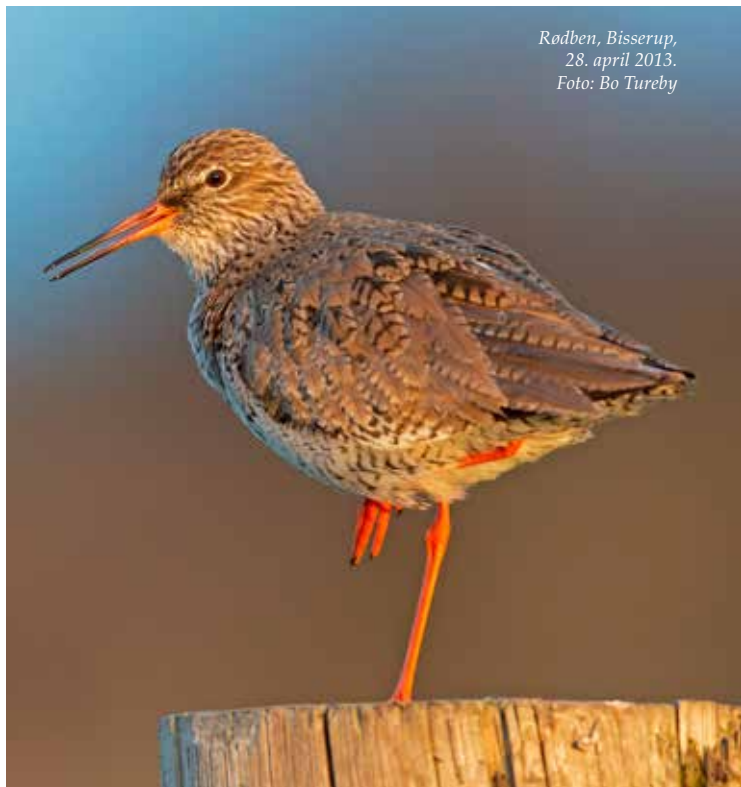
Figur 1. Antallet af punkttællingsruter i henholdsvis vintersæsonerne 1975/76-2012/13 (blå søjler) og ynglesæsonerne 1976-2013 (røde søjler).

Resultater og diskussion

Ruter og deltagere

I vinterfugletællingen 2012/13 har 279 personer optalt fugle på 324 ruter, hvilket er 18 ruter flere end året før. I ynglesæsonen 2013 har 303 personer optalt fugle på 378 ruter, hvilket er 4 flere ruter end året før (figur 1, tabel 1). Alt i alt har 359 personer deltaget i en af de nævnte sæsoner, og af disse har 224 optalt i begge sæsoner. Antallet af optalte ruter har været stigende i de seneste år, både hvad angår vinterfugleruter og ynglefugleruter.

Set over hele tidsperioden har antallet af ruter i begge sæsoner, efter en gradvis stigning i undersøgelsesens første 10-15 år, været på et nogenlunde stabilt niveau i de sidste cirka 25 år (figur 1).

Rødben, Bisserup,
28. april 2013.
Foto: Bo Tureby

Tabel 1. Antallet af optalte punkttællingsruter fordelt på DOF's lokalafdelinger i ynglesæsonen 2013 og i vintersæsonen 2012/13. Tallene i parenteserne viser ændringer i forhold til sæsonen inden.

Lokalafdeling (Local branch)	Ynglesæson 2013 (Breeding 2013)	Vinter 2012/2013 (Winter 2012/2013)
København	38 (+5)	32 (+3)
Nordsjælland	22 (0)	28 (+4)
Vestsjælland	47 (+2)	30 (+4)
Storstrøm	29 (-2)	28 (+3)
Bornholm	18 (-1)	13 (-1)
Fyn	30 (+2)	32 (+2)
Sønderjylland	17 (-1)	18 (+2)
Sydvestjylland	12 (0)	11 (0)
Sydøstjylland	46 (+4)	41 (+4)
Vestjylland	29 (+3)	24 (-1)
Østjylland	44 (-8)	37 (-2)
Nordvestjylland	19 (+1)	15 (-2)
Nordjylland	27 (-1)	15 (+2)
Total	378 (+4)	324 (+18)

Den geografiske fordeling af ruterne er forbedret inden for det seneste årti, både hvad angår ynglefugletællinger og vinterfugletællinger. Med enkelte undtagelser er der relativt god dækning i alle landsdele (tabel 1, figur 2a og 2b).

Arternes bestandsudvikling

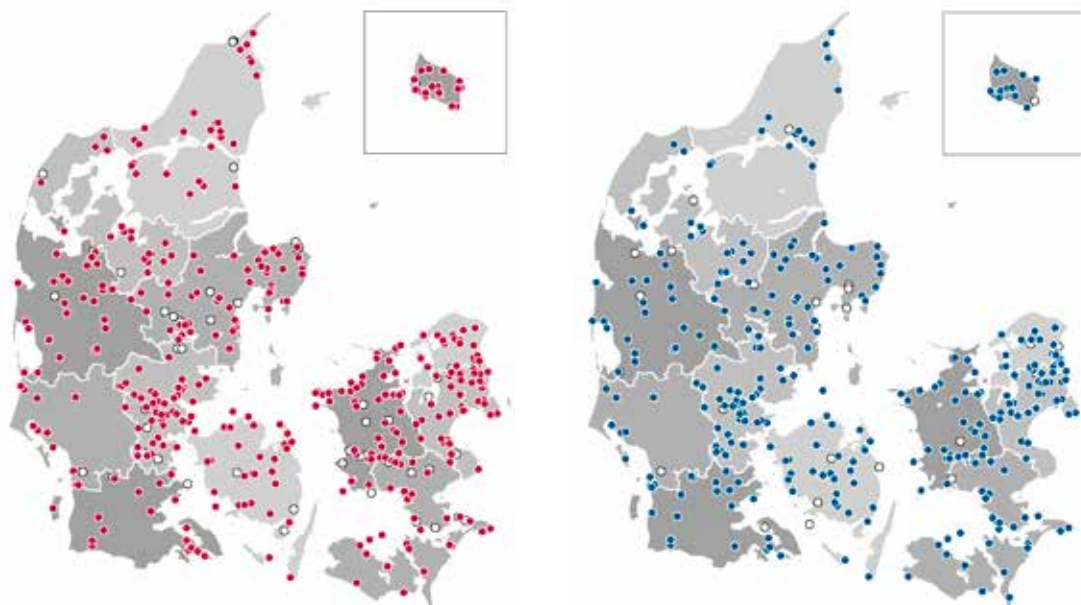
Hvert år udarbejdes bestandsindeks for alle de almindelige arter. For hver art vises også en tendens, der

Rodrygget tornskade, Lille Vildmose, 7. juli 2013. Foto: Lars Grøn

beskriver udviklingen for hele perioden, som nu er på 38 år. For visse af arterne er tidsperioden dog kortere som følge af, at antallet af registrerede fugle ikke har været tilstrækkeligt stort til at beregne troværdige indeks i de første år.

Udviklingen for de enkelte arter er vist som tendenser i appendiks 1. Grafer og indeks (med usikkerheder) er ikke vist, men kan findes på www.dof.dk/punkttindeks. Vurderingen af de enkelte arters bestandsudvikling kan anvendes som en form for 'barometer', der viser, om arterne er gået frem eller tilbage. Et af de vigtigste formål med overvågningen af de almindelige fugle er også netop at have kendskab til de enkelte arters udvikling.

Figur 2. Ynglefugleruter optalt i 2013 (a) og vinterfugleruter optalt i 2012/13 (b) angivet med farvede prikker, mens ruter senest optalt i ynglesæsonen 2012 og vintersæsonen 2011/12 er angivet med hvide prikker. Kortene viser tillige grænserne for DOF's lokalafdelinger.

Spætmejs, Vaserne, 3. april 2013. Foto: Finn Carlsen

Pattedyr

Udviklingen for de fire hyppigst registrerede pattedyr (hare, rådyr, ræv og egern) er beregnet og vist i rapporten. Resultaterne viser, at i perioden 1984-2013 har rådyr været i fremgang i ynglesæsonen, mens hare, ræv og egern har været i tilbagegang.

I vintertællingerne, hvor antallet af registreringer generelt er lavere, er ligeledes set en fremgang af rådyr, mens hare, ræv og egern har været stabile.

Sammenligning af bestandsudviklingen i ynglesæsonen og vintersæsonen

Af de 62 arter, der er så almindelige i både ynglesæsonen og i vintersæsonen, at vi kan beregne indeks og tendenser for dem, ses en fin sammenhæng mellem de to sæsoner for cirka halvdelen af arterne.

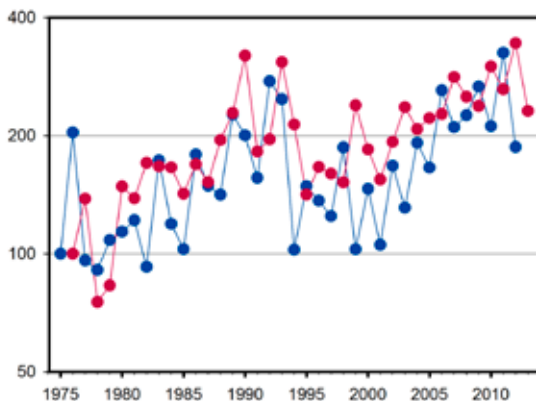
Spørgsmålet er dog, hvorfor denne sammenhæng ikke er gældende for alle 62 arter? Svaret må være, at selv om en art ses i Danmark hele året, er det ikke nødvendigvis de samme fugle, vi ser. Hvis der kommer trækfugle nordfra, kan det være, at den ynglebestand, de kommer fra, har en helt anden bestandsudvikling, end den vi ser for vores hjemlige fugle. Ydermere er det velkendt for delvise trækfugle, at andelen af ungfugle, der forlader yngleområdet, er større end andelen af voksne fugle, så antallet vi ser i Danmark kan være et udtryk for enten en god eller dårlig ynglesæson længere nordpå. Det samme gælder for hunner i forhold til hanner, så det er ofte den voksne han, der bliver tilbage. For en del af de arter, der kan kategoriseres som delvise trækfugle, gælder det endvidere, at andelen af bestanden, der trækker væk fra yngleområdet, varierer betydeligt fra år til år; man kan således opleve invasioner af delvise

trækfugle (også kaldet invasionsarter) som skovskade, blåmejs og gråsisken. Dette kan selvfølgelig have en afgørende indflydelse på både det antal fugle, der trækker væk fra Danmark efter yngleperioden, og på det antal, der kommer til om vinteren.

Standfugle

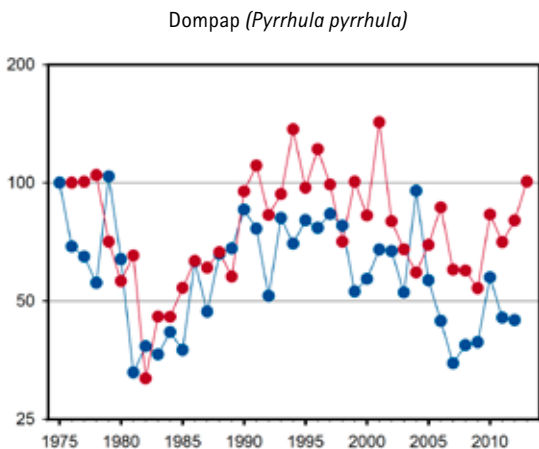
Blot 11 arter kategoriseres som standfugle uden tiltræk af nordligere trækfugle om vinteren. Det burde med andre ord være de selvsamme fugle, vi tæller i ynglesæsonen og i vintersæsonen, og her burde vi altså forvente en sammenhæng mellem disse to indeks. Dette gælder dog kun for seks af arterne: Gråspurv, ravn, agerhøne, spætmejs (figur 3), topmejs og skovspurv.

Spætmejs (*Sitta europaea*)

Figur 3: Udviklingen for ynglebestanden (rød) og vinterbestanden (blå) af spætmejs i perioden 1975 – 2013.

For de sidste fem arter, grønspætte, bomlærke, sumpmejsle, husskade og fasan, må vi kigge lidt nærmere for at finde en forklaring. For grønspætte kan den manglende sammenhæng skyldes, at den registreres meget fåtalligt i begge tælleperioder, så der er en relativt stor usikkerhed på indekstallene. Særligt i den første del af undersøgelsesperioden, hvor der var meget færre optalte ruter end nu, kan

Figur 4: Udviklingen for ynglebestanden (rød) og vinterbestanden (blå) af dompap i perioden 1975 – 2013.

det have betydning. Det samme er gældende for bomlærke. Indeksene for bomlærken viser sammenfaldende perioder med fremgange og nedgange i dele af den undersøgte tidsperiode, med relativt høje indekstal i perioden fra cirka 1997 til 2008 og med lavere indeks både før og efter. Udelades de første år frem til 1985, er der en fin sammenhæng for bestandsudviklingen i de to sæsoner.

For sumpmejsen, der er af de allermost stationære arter, vi har i Danmark, ser vi ingen sammenhæng, men også her kan det måske tilskrives den usikkerhed, der kan være i data. Både ynglefugleindeks og vinterfugleindeks viser da også et nogenlunde ensartet mønster med de laveste indeks omkring årtusinde-skiftet. For husskade synes der ikke at være nogen sammenhæng, men tendenserne for både ynglefugle og vinterfugle viser, at bestanden er stabil i Danmark.

For fasanen kan vi ikke forvente at se en sammenhæng mellem de to sæsoner, da der udsættes et meget stort antal skydefugle hvert efterår, så selv om der hverken er en indvandring til eller udvandring fra bestanden, er det ikke de samme fugle, som vi undersøger i de to sæsoner.

24 andre arter er danske yngle-standfugle, med tiltræk af et stort antal fugle fra nordligere egne til Danmark om vinteren. Det gælder fx arter som knopsvane, stor flagspætte og dompap (figur 4), og for disse arter kan vi derfor ikke nødvendigvis forvente, at der er en tæt sammenhæng mellem de to sæsoners indeks.

Dompap, Egsmark, Ebeltoft, 29. december 2013. Foto: Bent Nielsen

Tyrkerdue, Egsmark, Ebeltoft, 28. februar 2013. Foto: Bent Nielsen

Det er der dog for en del arter, hvilket kan tilskrives, at de ynglebestande, som de kommer fra, ændres parallelt med den danske ynglebestand, fx gulspurv eller sortmejse, hvor udviklingen i den svenske bestand er meget lig den danske.

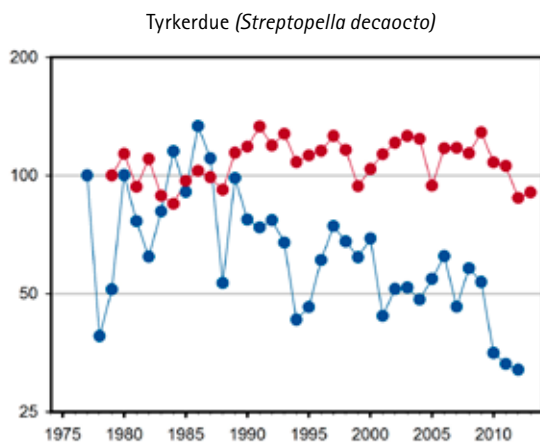
For to af arterne, krage sp. (sort- og gråkrage) og råge er tendenserne ligefrem modsat rettede, dvs. med høje indeks i den ene sæson sammenfaldende med lave indeks i den anden. For begge arter ses en stigende dansk ynglebestand, men en vigende dansk vinterbestand. Den vigende vinterbestand kan skyldes, at der kommer gradvis færre fugle af disse arter til Danmark nordfra om vinteren svarende til udviklingen i antallet af trækkende fugle i Falsterbo i Sydsverige (www.falsterbofagelstation.se). Et tilsvarende mønster ses endvidere for tyrkerdue (figur 5). I punkttællingernes første år kunne der trække over 100 tyrkerduer ud fra Falsterbo, hvorimod den nu ikke længere er årligt forekommende som trækfugl.

Svartbag er en anden art, hvor tendensen for vinterbestanden modsat ynglebestanden er nedadgående. Her matcher den danske vinterbestand fint med den svenske ynglebestand (Green & Lindström 2014), hvorfra en stor del af de danske vinterfugle også kommer. Noget tilsvarende gælder for blishøne, der dog øjensynligt trives bedre i Sverige end i Danmark, og således er udviklingen bedre for blishøns i Danmark om vinteren end i ynglesæsonen.

For en række af arterne er der så stor udskiftning i antallet af fugle mellem de to sæsoner, at det ikke er

forventeligt med nogen form for sammenhæng mellem indeksene. Dette gælder flere grupper:

- regelmæssige trækgæster, fx bogfinke
- invasionsagtigt forekommende trækgæster, fx lille korsnæb
- trækfugle, der forekommer i en anden naturtype om vinteren end i ynglesæsonen eller forekommer i større flokke om vinteren, fx knopsvane

Figur 5: Udviklingen for ynglebestanden (rød) og vinterbestanden (blå) af tyrkerdue i perioden 1977 – 2013.

Jernspurv, Ålebæk Strand, 1. maj 2013. Foto: Per Schiermacker-Hansen

Delvise trækfugle

13 af arterne er kategoriseret som delvise trækfugle. For cirka halvdelen af arterne er der en tydelig sammenhæng mellem sæsonerne til trods for, at det ikke kan være de helt samme fugle, som vi tæller i de to sæsoner. Dette kan tilskrives, at de ynglebestande fuglene kommer fra, ændres parallelt med den danske ynglebestand, fx musvåge og jernspurv (figur 6), hvor udvik-

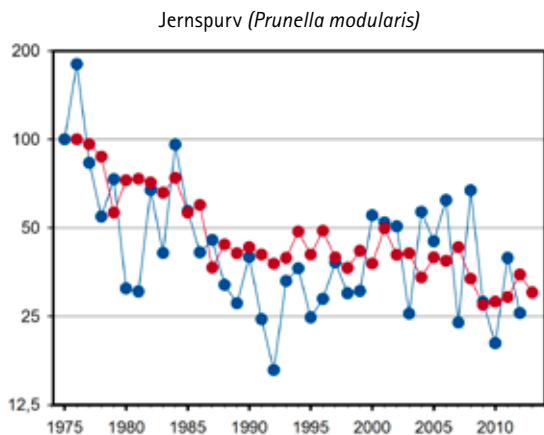
lingen i den svenske bestand er meget lig den danske.

For nogle af de øvrige er der en ringere sammenhæng, hvilket kan tilskrives det store antal fugle nordfra, fx troldand og grønirisk, eller den store variation i data fra år til år som følge af, at det er relativt fåtallige arter i punkttællingsmaterialet, som fx taffeland. For sølvmåge er udviklingen meget tilsvarende svartbags med en større opadgående udvikling for ynglefuglene end for vinterfuglene, og også for sølvmåge matcher den danske vinter-udvikling udviklingen i den svenske ynglebestand.

For en art som ringdue ses en tilsvarende tendens i de to sæsoner, men med en betydeligt større år-til-år variation om vinteren, hvilket er noget, der kan ses hos mange arter, da vinterforekomsten er afhængig af mange faktorer som fx ungeproduktionen i den forudgående ynglesæson, fødemængden om vinteren og vinterens strenghed.

Trækfugle

14 af arterne er kategoriseret som trækfugle. Denne gruppe består af kortdistancetrækkende fugle med vinterkvarter i Europa. Selv her, hvor vi er sikre på, at det ikke er de samme fugle, som vi tæller i de to perioder, er der en tydelig sammenhæng for cirka halvdelen af arterne, hvilket måske kan tilskrives, at faktorer som klima, vejr og fødemængder påvirker store dele af Europa på samme måde. Nogle arter har nærmest ens indeks i de to sæsoner, fx fiskehejre og hættemåge, mens

Figur 6: Udviklingen for ynglebestanden (rød) og vinterbestanden (blå) af jernspurv i perioden 1975 – 2013.

andre har en entydig udvikling, men ikke nødvendigvis i samme hastighed, som fx grågås (figur 7). Grågås har gennemgået en udvikling fra at være en egentlig trækfugl med overvintring i Spanien og senere Holland, til nu, hvor en del af de danske grågæs formodentligt ikke længere trækker væk fra landet, så arten skal måske ikke længere karakteriseres som en trækfugl.

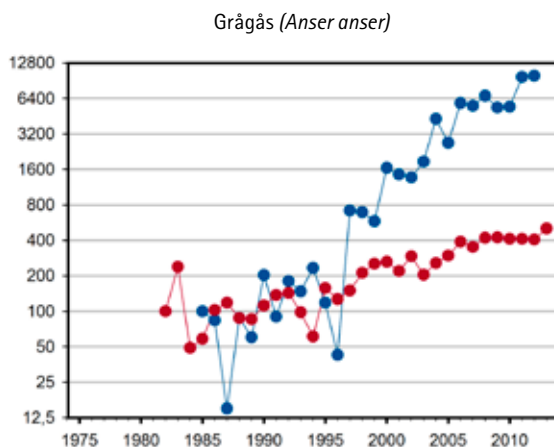
For en stor del af arterne i denne gruppe, er der en markant forskel på antallet af fugle i de to sæsoner med en lille ynglebestand og en stor vinterbestand, som fx sjagger, eller en stor ynglebestand og en lille vinterbestand, som fx stær og sanglærke, og her kan vi ikke forvente at se nogen sammenhæng mellem de to sæsoner.

Indikatorer

Dansk Ornitologisk Forenings punkttællingsdata anvendes til at udarbejde indikatorer til Miljøministeriet på baggrund af bestandsindeks. Disse anvendes i forbindelse med projektet 'Streamlining European Biodiversity Indicators for 2010' (SEBI2010) og er en europæisk pendant til den globale målsætning om at udvikle indikatorer, der viser, om man opfylder Biodiversitetskonventionens mål for 2010 om ikke at miste flere arter, økosystemer eller genetiske ressourcer. Indikatorerne kan ses på www.naturstyrelsen.dk.

Biodiversitetskonventionens mål blev desværre ikke nået i 2010. Derfor er målet om at standse tabet af bio-

diversitet rykket til 2020, hvilket er nærmere beskrevet i rapporten 'Danmarks natur frem mod 2020 – om at stoppe tabet af biologisk mangfoldighed' (Det Grønne Kontaktudvalg 2012). På Biodiversitetskonventionens COP 10 i Japan i oktober 2010 enedes det internationale samfund om at forlænge fristen for at stoppe tabet af biodiversitet til 2020. Danmark er som de øvrige EU-lande forpligtiget til at udarbejde en national strategi

Figur 7: Udviklingen for ynglebestanden (rød) og vinterbestanden (blå) af grågås i perioden 1982 – 2013.

Grågås, Broagerland, 4. april 2013. Foto: Torben Andersen

og handlingsplan for den biologiske mangfoldighed. Den globale strategiplan indeholder 20 biodiversitetsmål, der skal danne rammerne for dette arbejde. For at kunne udarbejde strategi og handlingsplan, vil det være nødvendigt at inddrage opdateret viden om naturens tilstand i Danmark.

DOF fortsætter som hidtil med at indsamle data på de mange ynglefugle, så der fortsat vil være et kvalificeret grundlag for at kunne vurdere udviklingen hos de danske ynglefugle. Dermed bidrager punkttællingerne med et vigtigt element til den samlede vurdering af, om den nye målsætning om at standse tabet af biodiversitet inden 2020 nås.

Formål med indikatorer

Indikatorerne kan anvendes til at beskrive den generelle tilstand for fuglelivet i en given naturtype. DOF bidrager hvert år med bestandsindeks for cirka 100 ynglefugle til et europæisk projekt, der kaldes Pan-European Common Bird Monitoring Scheme (PECBMS), hvis formål er at udarbejde indikatorer for karakteristiske fuglearter i henholdsvis landbrugsland, skov og for øvrige almindelige arter på europæisk niveau (PECBMS 2013). Disse indikatorer indgår i EU's såkaldte strukturelle indikator "Population Trends of Farmland Birds", som er et af EU's få direkte mål for den biologiske mangfoldighed.

På europæisk plan er de i alt 163 almindeligt forekommende ynglefugle blevet kategoriseret inden for

tre overordnede kategorier: *Almindelige landbrugslandsfugle* (common farmland birds), *almindelige skovfugle* (common woodland birds) samt *øvrige almindelige fugle* (all other common birds). Sidstnævnte kategori rummer de arter, der enten har deres primære forekomst i en anden naturtype end de to nævnte, eller som er udbredt i flere forskellige naturtyper.

På baggrund af indeks for alle ynglefugle er der udarbejdet en indikator inden for hver kategori, baseret på henholdsvis 39, 33 og 91 arter. DOF har i samråd med Miljøministeriet og Danmarks Miljøundersøgelser valgt at lade de enkelte arters kategorisering følge beslutningerne taget i PECBMS. Indikatorerne opdateres årligt, og der sker en løbende udvikling.

PECBMS har defineret artssammensætningen i disse kategorier inden for forskellige europæiske regioner, der tilnærmelsesvis svarer til de anerkendte biogeografiske regioner. Danmark hører til den *atlantiske region* med samme sammensætning af fuglearter som de øvrige vesteuropæiske lande.

Her anvendes de samme kategorier derfor til at udarbejde tilsvarende indikatorer for Danmark. Artsantallet er selvfølgelig mindre, da en lang række fuglearter enten slet ikke findes i Danmark eller er for fåtallige til at lave indeks for, og således indgår henholdsvis 22, 22 og 38 arter i de tre tilsvarende danske indikatorer.

Da DOF udarbejder indeks på en del fuglearter, der ikke indgår ved udarbejdelse af indikatorer på

Sangsvane, Rørbæk Sø, 12. april 2013. Foto: Carsten Gørges Laursen

Husrødstjert, Hornbæk, 11. november 2013. Foto: Axel Mortensen

europæisk plan, præsenteres yderligere en indikator i denne rapport. Denne indikator, *alle almindelige danske ynglefugle*, rummer samtlige ynglefugle i punkttællingsdatamaterialet. I denne kategori er inkluderet en række fugle, som ikke indgår i PECBMS's kategorier. Det drejer sig primært om fugle, der yngler i kystnære egne og/eller i vådområder i indlandet.

Tendenser for indikatorerne

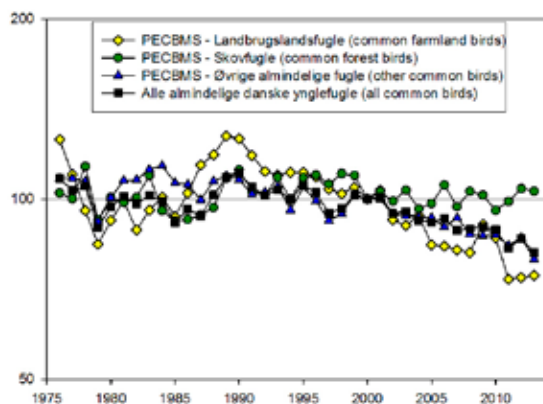
Indeks er udarbejdet for perioden 1976-2013 (www.dof.dk/punktindeks) og genberegnet, så indeks i år 2000 er sat til 100. Udviklingen for de fire indikatorer i perioden 1976-2013 er beregnet med lineær regression og viser, at der er en tilbagegang for *almindelige*

landbrugslandsfugle, *øvrige almindelige fugle* arter samt for *alle almindelige danske ynglefugle*, hvorimod der ikke ses nogen entydig tendens for skovfuglene (tabel 2).

Set over hele den 38-årige periode er indekset nu 41 % lavere for landbrugslandsfuglene, 2 % højere for skovfuglene, 20 % lavere for de øvrige almindelige arter samt 21 % lavere for alle 108 arter (*alle almindelige arter*) (figur 8).

Tabel 2. Tendenserne for indikatorerne i perioden 1976-2013 i de overordnede danske naturtyper analyseret med lineær regression. Signifikansniveauer: **: $p < 0.01$, *: $p < 0.05$ og NS: ikke signifikant.

Habitat	Hældning	R ²	P	Signifikans
Landbrugsland (Farmland)	-0,71 ± 0,18	0,28	<0,001	**
Skov (Forest)	0,02 ± 0,09	0,00	0,783	NS
Øvrige (Other)	-0,65 ± 0,07	0,68	<0,001	**
Alle (All)	-0,41 ± 0,08	0,41	<0,001	**

Figur 8. Udviklingen for indikatorerne for fuglearter i samme naturtype/kategori for henholdsvis 'landbrugslandsfugle' (22 arter), 'skovfugle' (22 arter), 'øvrige almindelige arter' (38 arter) samt 'alle almindelige danske ynglefugle' (108 arter). Bemærk, at y-aksen er logaritmisk.

Gøg, Lundby, 11. juni 2013. Foto: Freddy Rosning

Inden for det seneste årti (2004-2013) er ændringen således: 21 % lavere for landbrugslandsfuglene, 7 % højere for skovfuglene, 15 % lavere for de øvrige almindelige fuglearter og 11 % lavere for alle inkluderede arter (figur 8).

De præsenterede indikatorer vil blive opdateret hvert år, så udviklingen i de forskellige naturtyper kan følges. Indikatorerne vil desuden blive udviklet og tilpasset, hvis det viser sig at være hensigtsmæssigt.

Landbrugslandsfuglenes dramatiske nedgang ses også på europæisk plan, hvor det gennemsnitlige indeks for 'farmland birds' er faldet med 53 % i perioden 1980-2011. Nedgangen var størst i den første halvdel af perioden, og indekset synes nu at være på et nogenlunde stabilt om end lavt niveau (<http://www.ebcc.info/indicators2013.html>).

Referencer

- Bønløkke, J., Madsen, J.J. Thorup, K. Pedersen, K.T. Bjerrum M. & Rahbek C. (2006): *Dansk Trækfugleatlas*. Rhodos, København.
- Det Grønne Kontaktudvalg (2012). *Danmarks natur frem mod 2020: om at stoppe tabet af biologisk mangfoldighed*. Det Grønne Kontaktudvalg.

- Green, M. & Lindström, Å. (2014). *Övervakning av fåglarnes populationsutveckling. Årsrapport för 2013*. Rapport, Biologiska Institutionen, Lunds Universitet.
- Heldbjerg, H., Brandtberg, N. & Jørgensen, M.F. (2014): *Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark 1975-2013. Årsrapport for Punkttællingsprogrammet*. Dansk Ornitologisk Forening.
- Pannekoek, J. and van Strien, A. (2004). *TRIM 3 manual (Trends and Indices for Monitoring data)*. Statistics Netherlands, Amsterdam, Netherlands – www.ebcc.info/trim.html
- PECBMS (2013). *Population trends of common European breeding birds 2013*. [www.EBCC.info](http://www.ebcc.info). Direkte link: <http://www.ebcc.info/index.php?ID=515>.

Relevante links

- Monitering af de almindelige danske fugle via DOF's punkttællinger – vejledning, metode, publikationer mv.: www.dof.dk/punkt
- Danmarks Fugle – udbredelse, bestandsudvikling m.v. for de enkelte arter: www.dofbasen.dk/ART
- European Bird Census Council – europæiske trends og indikatorer, TRIM, mv.: www.ebcc.info
- Danske 2010-biodiversitetsindikatorer: www.naturstyrelsen.dk

Gul vipstjert, Revbuske, Thy, 5. maj 2013. Foto: Poul Holm Pedersen

Appendiks 1 - oversigt over tendenser for Danmarks almindelige fuglearter

Oversigt over langtids- og korttidstendenser for de almindelige danske ynglefugle og vinterfugle. For hver art er vist en tendens med angivelse af den gennemsnitlige procentuelle ændring per år og om tendensen er signifikant (**: $p < 0,01$, *: $p < 0,05$). For de fleste arter dækker langtidstendensen årene siden projektets start, men for andre arter er startåret senere - se Heldbjerg m. fl. (2014) for detaljer. Med farvet symbol er vist om artens bestandsudvikling er positiv, negativ, stabil eller usikker.

Art (Species)	Ynglefugle				Vinterfugle			
	1976-2013		2004-2013		1975/76-2012/13		2003/04-2012/13	
	Tendens (%/år)		Tendens (%/år)		Tendens (%/år)		Tendens (%/år)	
Lille lappedykker (<i>Tachybaptus ruficollis</i>)	-1,1	●	-10,7	* ▼▼	3,9	** ▲	-8,4	** ▼
Toppet lappedykker (<i>Podiceps cristatus</i>)	-2,4	** ▼	-4,6	** ▼				
Gråstrubet lappedykker (<i>Podiceps grisegena</i>)	0,5	●	-1,6	?				
Skarv (<i>Phalacrocorax carbo</i>)	8,1	* ▲▲	-3,2	** ▼	6,9	** ▲▲	-3,5	** ▼
Fiskehejre (<i>Ardea cinerea</i>)	2,9	** ▲	-3,5	** ▼	1,7	** ▲	-8,6	** ▼▼
Knopsvane (<i>Cygnus olor</i>)	0,0	●	-1,8	●	0,8	●	1,0	●
Sangsvane (<i>Cygnus cygnus</i>)					7,2	* ▲▲	4,4	** ▲
Grågås (<i>Anser anser</i>)	6,1	** ▲	8,6	** ▲▲	22,0	** ▲▲	14,1	** ▲▲
Canadagås (<i>Branta canadensis</i>)					10,7	** ▲▲	-8,1	** ▼
Gravand (<i>Tadorna tadorna</i>)	-2,5	** ▼	-3,8	** ▼	-8,1	* ▼	-19,9	* ▼▼
Pibeand (<i>Anas penelope</i>)					4,1	* ▲	-1,0	?
Gråand (<i>Anas platyrhynchos</i>)	1,3	** ▲	-2,2	** ▼	2,5	** ▲	-0,3	●
Taffeland (<i>Aythya ferina</i>)	-2,9	* ▼	5,4	?	-0,7	●	-1,6	?
Troldand (<i>Aythya fuligula</i>)	1,0	●	-0,7	●	1,4	●	0,4	●
Ederfugl (<i>Somateria mollissima</i>)	0,2	●	2,6	?	-1,5	●	-4,3	?
Hvinand (<i>Bucephala clangula</i>)					0,9	●	-1,7	●
Lille skallesluger (<i>Mergellus albellus</i>)					2,8	?	2,8	?
Toppet skallesluger (<i>Mergus serrator</i>)	-2,8	** ▼	0,5	●	-0,7	●	-4,7	* ▼
Stor skallesluger (<i>Mergus merganser</i>)					0,8	●	-1,4	●
Rørhøg (<i>Circus aeruginosus</i>)	4,2	** ▲	1,5	●				
Blå kærhøg (<i>Circus cyaneus</i>)					-2,6	** ▼	-11,8	* ▼▼
Duehøg (<i>Accipiter gentilis</i>)	-5,2	** ▼	-7,7	?	1,2	●	-3,5	?
Spurvehøg (<i>Accipiter nisus</i>)	-0,7	●	0,6	?	-1,9	** ▼	-4,6	** ▼
Musvåge (<i>Buteo buteo</i>)	1,7	** ▲	-1,7	* ▼	1,8	** ▲	-1,7	** ?
Fjeldvåge (<i>Buteo lagopus</i>)					-4,3	** ▼	-2,7	?
Tårnfalk (<i>Falco tinnunculus</i>)	0,3	●	-2,3	●	-1,0	* ▼	-10,2	** ▼▼
Agerhøne (<i>Perdix perdix</i>)	-3,1	** ▼	0,5	●	-4,1	** ▼	-1,5	?
Fasan (<i>Phasianus colchicus</i>)	-1,0	** ▼	-0,5	●	0,9	** ▲	-1,0	●
Vandrikse (<i>Rallus aquaticus</i>)	-2,4	?	-6,7	?				
Grønbenet rørhøne (<i>Gallinula chloropus</i>)	-2,1	** ▼	-3,3	* ▼	3,8	** ▲	-7,2	** ▼
Blishøne (<i>Fulica atra</i>)	-0,5	●	-10,7	** ▼▼	2,0	** ▲	-4,6	** ▼
Strandskade (<i>Haematopus ostralegus</i>)	-2,3	** ▼	-14,8	** ▼▼				
Stor præstekrave (<i>Charadrius hiaticula</i>)	-5,6	** ▼	-12,1	** ▼				
Vibe (<i>Vanellus vanellus</i>)	-2,4	** ▼	-6,3	** ▼				
Dobbeltbekkasin (<i>Gallinago gallinago</i>)	-3,8	** ▼	-9,4	** ▼				
Storspove (<i>Numenius arquata</i>)	0,3	●	1,2	?				
Rødben (<i>Tringa totanus</i>)	-2,3	** ▼	-0,6	●				
Hættemåge (<i>Chroicocephalus ridibundus</i>)	-3,4	** ▼	0,2	●	-2,4	** ▼	-2,3	* ▼
Stormmåge (<i>Larus canus</i>)	-0,1	●	0,0	●	1,6	** ▲	-1,4	●

Appendiks 1 - fortsat

Art (Species)	Ynglefugle		Vinterfugle	
	1976-2013 Tendens (%/år)	2004-2013 Tendens (%/år)	1975/76-2012/13 Tendens (%/år)	2003/04-2012/13 Tendens (%/år)
Sildemåge (<i>Larus fuscus</i>)	7,0 ** ▲	8,4 ** ▲		
Sølvmåge (<i>Larus argentatus</i>)	2,0 ** ▲	4,8 ** ▲	-0,7 * ▼	-0,1 ●
Svartbag (<i>Larus marinus</i>)	3,6 ** ▲	-1,1 ●	-1,6 * ▼	-6,7 ** ▼
Fjordterne (<i>Sterna hirundo</i>)	-0,7 ●	-1,4 ?		
Huldue (<i>Columba oenas</i>)	4,3 ** ▲	4,3 * ▲		
Ringdue (<i>Columba palumbus</i>)	1,6 ** ▲	1,3 ** ▲	3,1 ** ▲	6,7 * ▲▲
Tyrkerdue (<i>Streptopelia decacocto</i>)	0,2 ●	-2,5 ** ▼	-2,1 ** ▼	-6,0 ** ▼
Gøg (<i>Cuculus canorus</i>)	-0,8 ** ▼	-0,7 ●		
Natugle (<i>Strix aluco</i>)	0,9 ●	0,2 ?		
Mursejler (<i>Apus apus</i>)	-0,9 ** ▼	0,4 ●		
Isfugl (<i>Alcedo atthis</i>)			3,1 ?	-14,5 * ▼
Grønspætte (<i>Picus viridis</i>)	-4,6 ** ▼	-7,4 ?	-3,4 ** ▼	-10,5 * ▼
Sortspætte (<i>Dryocopus martius</i>)	-1,6 ●	-2,9 ?		
Stor flagspætte (<i>Dendrocopos major</i>)	1,0 ** ▲	4,4 ** ▲	1,3 ** ▲	6,2 ** ▲
Sanglærke (<i>Alauda arvensis</i>)	-2,0 ** ▼	-0,6 * ▼	-1,7 ●	0,7 ?
Digesvale (<i>Riparia riparia</i>)	-5,0 ** ▼	-8,8 ** ▼▼		
Landsvale (<i>Hirundo rustica</i>)	-0,3 ●	0,1 ●		
Bysvale (<i>Delichon urbicum</i>)	0,7 * ▲	-0,7 ●		
Skovpiber (<i>Anthus trivialis</i>)	-0,9 ** ▼	-0,2 ●		
Engpiber (<i>Anthus pratensis</i>)	-2,4 ** ▼	-1,3 ●	-3,9 ** ▼	-35,7 ** ▼▼
Gul vipstjert (<i>Motacilla flava</i>)	-5,8 ** ▼	6,7 * ▲		
Hvid vipstjert (<i>Motacilla alba</i>)	2,6 ** ▲	2,6 ** ▲		
Silkehale (<i>Bombycilla garrulus</i>)			2,2 ?	-35,7 ** ▼▼
Vandstær (<i>Cinclus cinclus</i>)			-4,8 ** ▼	-12,2 ** ▼
Gærdesmutte (<i>Troglodytes troglodytes</i>)	0,9 ** ▲	-12,8 ** ▼▼	1,9 ** ▲	-9,9 ** ▼▼
Jernspurv (<i>Prunella modularis</i>)	-2,6 ** ▼	-3,5 ** ▼	-2,0 * ▼	-3,1 ?
Rødhals (<i>Erithacus rubecula</i>)	-0,1 ●	-1,9 ** ▼	0,2 ●	-5,6 ** ▼
Nattergal (<i>Luscinia luscinia</i>)	-1,7 ** ▼	-3,3 ** ▼		
Husrødstjert (<i>Phoenicurus ochruros</i>)	-1,9 ●	1,0 ?		
Rødstjert (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>)	2,2 ** ▲	8,4 ** ▲▲		
Bynkefugl (<i>Saxicola rubetra</i>)	-5,1 ** ▼	-0,5 ●		
Stenpikker (<i>Oenanthe oenanthe</i>)	-6,4 ** ▼	-20,3 ** ▼▼		
Solsort (<i>Turdus merula</i>)	0,7 ** ▲	-2,0 ** ▼	0,2 ●	-3,3 ** ▼
Sjagger (<i>Turdus pilaris</i>)	-4,5 ** ▼	-12,5 ** ▼▼	-1,1 ** ▼	-2,2 ●
Sangdrossel (<i>Turdus philomelos</i>)	-0,2 ●	-0,8 ●		
Vindrossel (<i>Turdus iliacus</i>)			5,0 ** ▲	6,5 ?
Misteldrossel (<i>Turdus viscivorus</i>)	-1,4 ** ▼	-5,1 ** ▼		
Græshoppesanger (<i>Locustella naevia</i>)	-2,6 ** ▼	-4,5 ?		
Sivsanger (<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)	-0,6 ●	-0,4 ●		
Kærsanger (<i>Acrocephalus palustris</i>)	0,4 ●	-1,0 ●		
Rørsanger (<i>Acrocephalus scirpaceus</i>)	-1,3 ** ▼	-3,1 ** ▼		
Gulbug (<i>Hippolais icterina</i>)	-3,5 ** ▼	-1,0 ●		

Appendiks 1 - fortsat

Art (Species)	Ynglefugle				Vinterfugle			
	1976-2013		2004-2013		1975/76-2012/13		2003/04-2012/13	
	Tendens (%/år)		Tendens (%/år)		Tendens (%/år)		Tendens (%/år)	
Gærdesanger (<i>Sylvia curruca</i>)	-1,9	** ▼	-1,1	●				
Tornsanger (<i>Sylvia communis</i>)	0,4	** ▲	1,3	** ▲				
Havesanger (<i>Sylvia borin</i>)	-1,3	** ▼	-0,6	●				
Munk (<i>Sylvia atricapilla</i>)	2,8	** ▲	3,2	** ▲				
Skovsanger (<i>Phylloscopus sibilatrix</i>)	-2,7	** ▼	4,8	** ▲				
Gransanger (<i>Phylloscopus collybita</i>)	5,0	** ▲	2,9	** ▲				
Løvsanger (<i>Phylloscopus trochilus</i>)	-2,9	** ▼	-1,9	** ▼				
Fuglekonge (<i>Regulus regulus</i>)	-1,8	** ▼	-8,4	** ▼▼	-1,7	** ▼	-7,2	** ▼▼
Grå fluesnapper (<i>Muscicapa striata</i>)	-0,4	●	1,6	?				
Broget fluesnapper (<i>Ficedula hypoleuca</i>)	-3,8	** ▼	-3,8	?				
Halemejsje (<i>Aegithalos caudatus</i>)	-1,7	* ▼	-1,1	?	-2,7	** ▼	-0,7	●
Sumpmejsje (<i>Poecile palustris</i>)	-0,7	●	0,5	●	-0,6	** ▼	-1,2	●
Topmejsje (<i>Lophophanes cristatus</i>)	-2,3	** ▼	-3,5	?	-1,5	** ▼	-4,2	** ▼
Sortmejsje (<i>Periparus ater</i>)	-1,5	** ▼	-1,1	●	0,2	●	-1,7	●
Blåmejsje (<i>Cyanistes caeruleus</i>)	0,8	** ▲	1,2	* ▲	0,3	●	-2,0	** ▼
Musvit (<i>Parus major</i>)	-0,8	** ▼	-1,5	** ▼	-0,6	** ▼	-2,8	** ▼
Spætmejsje (<i>Sitta europaea</i>)	2,2	** ▲	3,3	** ▲	1,6	** ▲	5,0	** ▲
Træløber (<i>Certhia familiaris</i>)	1,0	* ▲	-2,0	?	0,0	●	2,1	?
Rødrygget tornskade (<i>Lanius collurio</i>)	-2,7	** ▼	0,9	?				
Stor tornskade (<i>Lanius excubitor</i>)					0,6	●	-5,1	?
Skovskade (<i>Garrulus glandarius</i>)	0,0	●	-2,2	* ▼	0,2	●	-1,4	* ▼
Husskade (<i>Pica pica</i>)	0,4	●	-1,8	** ▼	-0,1	●	-0,8	●
Allike (<i>Corvus monedula</i>)	0,5	●	1,6	* ▲	1,2	** ▲	1,3	●
Råge (<i>Corvus frugilegus</i>)	0,8	* ▲	0,7	●	-0,5	●	0,6	●
Krage (<i>Corvus corone/cornix</i>)	0,7	** ▲	0,0	●	-0,8	** ▼	-0,8	* ▼
Ravn (<i>Corvus corax</i>)	8,8	** ▲▲	7,6	** ▲	11,8	** ▲▲	10,0	** ▲▲
Stær (<i>Sturnus vulgaris</i>)	-2,2	** ▼	-5,6	** ▼	-1,7	* ▼	-10,6	** ▼▼
Gråspurv (<i>Passer domesticus</i>)	-1,5	** ▼	-0,3	●	-3,4	** ▼	-4,8	** ▼
Skovspurv (<i>Passer montanus</i>)	2,2	** ▲	2,7	** ▲	0,7	●	4,4	** ▲
Bogfinke (<i>Fringilla coelebs</i>)	0,3	** ▲	-2,0	** ▼	-0,5	* ▼	-2,6	** ▼
Kvækerfinke (<i>Fringilla montifringilla</i>)					-1,1	●	-11,2	** ▼
Grønirisk (<i>Chloris chloris</i>)	1,6	** ▲	-0,3	●	-0,6	●	-5,6	** ▼
Stillits (<i>Carduelis carduelis</i>)	6,7	* ▲▲	1,7	●	0,9	●	-7,8	** ▼
Grønsisken (<i>Spinus spinus</i>)					-0,8	* ▼	-0,3	●
Tornirisk (<i>Linaria cannabina</i>)	-2,5	** ▼	-4,4	** ▼				
Bjergirisk (<i>Linaria flavirostris</i>)					-4,8	** ▼	-17,6	** ▼▼
Gråsisken (<i>Acanthis flammea/cabaret</i>)	-1,6	** ▼	1,5	** ?	-2,4	* ▼	-4,9	?
Lille korsnæb (<i>Loxia curvirostra</i>)	-2,9	** ▼	-0,2	?	1,1	●	3,4	?
Dompap (<i>Pyrrhula pyrrhula</i>)	0,4	●	2,5	?	-0,6	●	-4,2	** ▼
Kernebider (<i>Coccothraustes coccothraustes</i>)	-0,2	●	2,3	?	1,0	●	10,5	* ▲▲
Gulspurv (<i>Emberiza citrinella</i>)	-2,1	** ▼	-0,7	* ▼	-2,2	** ▼	-3,3	** ▼
Rørspurv (<i>Emberiza schoeniclus</i>)	-0,8	* ▼	-3,7	** ▼	3,8	?	-4,6	?
Bomlærke (<i>Emberiza calandra</i>)	-0,6	●	-2,8	** ▼	3,6	** ▲	-6,7	** ▼

Blåmeise, Vaserne, 13. maj 2013. Foto: Peter Vadum

Rovterne, Ishøj Strand, 30. april 2013. Foto: Jacob B. Neumann

Fugle i Danmark 2013

Årsrapport over observationer – meddelelse nr. 41 fra Rapportgruppen

Redigeret af Peter Lange

Indledning

Hermed præsenteres den 36. årsrapport fra Dansk Ornitologisk Forenings Rapportgruppe. Teksten præsenterer en samlet oversigt over forekomsten af en række udvalgte fuglearter- og racer i Danmark. Årsrapporten omhandler de fåtallige arter, som hverken dækkes af punktællingerne (de almindelige arter) eller Sjældenhedsudvalget (de meget sjældne arter og racer). I alt omtales 141 arter og racer, hvilket er på niveau med den senest udkomne Årsrapport i *Fugleåret 2012*. Data-mængden, der lå til grund for Årsrapporten var fortsat meget stor. For 2013 fandtes der således 1.278.002 poster

i DOFbasen (2012: 1.208.256), indtastet af i alt 2036 (2012: 1919) observatører. Hertil kom 8234 poster med unglepar. Observationerne fordelte sig på 12.684 lokaliteter. Den opmærksomme læser vil se, at tallene ikke stemmer overens med de tal, der nævnes i. Årsagen til dette er at der hele tiden sker indtastninger på DOFbasen, også af ældre observationer.

Fugleåret 2013

I 2013 blev der ifølge DOFbasen registreret i alt 371* (mod 361* i 2011 og 357 i 2012) fuglearter i Danmark.

Heraf var 68 (60 i 2011 og 63 i 2012) arter på SU's liste, og det endelige antal arter i landet i 2013 afventer derfor SU's godkendelse. Seks af arterne var med sikkerhed undsluppet fra fangenskab eller efterkommere efter fugle, der er udsatte eller undslupne, fx, indisk gås, moskusand, rødhøne og påfugl.

2013 blev rekordår for sølvhejre, skestork, kongeørn, damklire, sortterne, hvidbrynet løvsanger og stor korsnæb, mens yderligere 10-15 arter, heriblandt f.eks. pibesvane, rustand, rødhovedet and, kongeederfugl, sort glente, rovtterne, storpiber, lille fluesnapper og hvidvinget korsnæb forekom i antal langt over middel og tæt på rekord.

På denne liste ses en række arter, der er i gang med at øge deres bestand i Danmark eller er under indvandring, fx. skestork, sølvhejre, rødhovedet and og kongeørn.

Der var igen i 2013 en række arter, som forekom meget fåtalligt og langt under gennemsnittet. Dette gjaldt mallebuk, lille stormsvale, stor stormsvale, odinshane, søkonge, markpiber, nordlig blåhals og rosenstær.

* arter der forekommer i flere racer er kun talt med en gang.

Artsliste

Rapportgruppens artsliste omfatter fortsat omkring 190 arter/racer (ekskl. arter der kun omtales i træktabeller). Principielt burde alle de arter, der

ikke omfattes af punkttællingerne eller er SU-arter, medtages i årsrapporten, men forhold som pladshensyn samt mangel på skribenter, der vil bearbejde det store datamateriale fra DOFbasen, gør, at kun en del af arterne er omtalt i denne publikation. En række arter, som enten er sjældne ynglefugle, hvor yngledata hemmeligholdes eller dækkes af f.eks. Rovfuglegruppen eller Uglegruppen, medtages ikke i Årsrapporten. I denne Årsrapport vil man således kigge forgæves efter omtale af rovfugle som havørn og vandrefalk, engfugle såsom hjejle, brushane, stor kobbersneppe, tinksmed, stor regnspeve og stenvender, samt uglearterne slørugle, kirkeugle, perleugle, stor hornugle og mosehornugle.

Otte arter omfattes af "Projekt Fokuseret Fugleforvaltning", nemlig stor skallesluger, rød glente, havørn, hedehøg, vandrefalk, hvidbrystet præstekrave, kirkeugle og perleugle. Det har desværre kun i begrænset omfang været muligt at få samlet data om disse arter, til denne Årsrapport. Det er redaktionens forventning, at en beskrivelse af yngleforekomsten af disse arter fremover vil være at finde i projektets årsberetning i *Fugleåret*.

For en omtale af status for de almindelige fuglearter, henvises til afsnittet om Punkttællingsprogrammet. For en række arter/racer er det kun yngleforekomster eller sommerforekomster, der behandles i Årsrapporten. Dette er markeret efter artsnavnet ved de pågældende arter. Arternes latinske navne er opdateret ud fra artslisten på DOFbasen.

Stenvender, Nr. Vorupør, 23. september 2013. Foto: Peter Nielsen

Lille præstekrave, Bornholm, 9. juni 2013. Foto: Johanna M. Hartmann

Usædvanlige forekomster og svært bestemmelige arter/racer er underlagt kvalitetskontrol af data i DOF-basen, som varetages af DOFbasens Kvalitets Udvalg (DKU). Med hensyn til svært bestemmelige arter/racer, fænologi og usædvanlige antal har Årsrapportens redaktører ligeledes foretaget en kritisk gennemgang i forbindelse med udarbejdelsen af manuskripter, da DKU ikke har nået at behandle alle forekomster. Dog er udeladelse af observationer som hovedregel sket i overensstemmelse med DKU.

Især for sjældnere arter/racer, typisk arter med under 100 fugle årligt i Danmark, er alle fund kritisk vurderet, og alle opfordres til ved fund af disse arter/racer at tilføje kommentarer i DOFbasens kommentarfelt. Fund, der stadig er under behandling af DKU, medtages som hovedregel ikke i Årsrapporten. Vi skal i den forbindelse gøre opmærksom på, at for storlommerne, kongeederfugl, steppehøg, aftenfalk, kjover (ekskl. almindelig kjove), hvidvinget måge, kaspisk måge, middelhavssølvmåge, gråmåge og hvidvinget terne medtages som hovedregel kun observationer med køns-, alders- og/eller dragtangivelse, da disse med rimelighed må kunne forventes noteret, før en sikker bestemmelse har kunnet finde sted.

Årsrapportens forfattere

Forfattere og bearbejdere af artsgennemgangene er, i alfabetisk rækkefølge: Esben Sloth Andersen (spætter), Sten Asbirk (tejst), Ulf M. Berthelsen (dværgerterne), Lasse Braae (stormfugle), Thorkil Brandt (sædgæs, svaner), Thomas Bregnballe (terner), Ursula Burmann (hedelærke, sangere, fluesnappere), Jørgen S. Christensen (nogle gæs, høns, nogle vadefugle, kjover, gulirisk), Peter S. Christensen (ænder), René Christensen (måger, terner, alkefugle), Hans Christophersen (kongeørn, nogle vadefugle), Erik Groth-Andersen (svaleklire), John Hansen (nogle rovfugle, mejser), Tina Høeg Hansen (skrigfugle, pirol), Ulla Munch Hansen (nogle rovfugle, nogle mejser, stortornskade), Inger F. Jensen (lille præstekrave, hortulan), Ole Jensen (natravn, lærker, pibere, svaler, vipstjerter, kragefugle,

rosenstær, kvækerfinke, korsnæb og karmindompap), Tommy Kaae (nogle ryler), Peter Lange (nogle gæs, skestork, rørdrum, hønsefugle), Arne Bo Larsen (drosler), Mette Lauritzen (sort stork, hvide hejrer), Leif Novrup (fiskeørn, vendehals), Søren Peter Pinnerup (lappedykkere), Palle A. F. Rasmussen (lommer), Hans Skov (hvid stork), Egon Østergaard (pomeransfugl).

Materiale

Rapportgruppen har udarbejdet Årsrapporter siden 1970. Fra og med 1978 er rapporterne udarbejdet efter stort set samme retningslinjer og hovedsageligt baseret på samme kilder som nærværende rapport. Grundlaget for rapporten er data i DOFbasen suppleret med informationer fra DOFs lokalrapporter samt fuglestationsvirksomheden og de rutinemæssige trækobservationer ved en række træksteder.

Ved udarbejdelsen af artsoversigterne drager Årsrapportens skribenter stor gavn af og sætter stor pris på de lokale bearbejdninger af det store materiale i DOFbasen, som foretages af de lokale rapportgrupper, og publiceres i lokalrapporterne. Det er et savn for Årsrapporten, at denne lokale bearbejdning desværre kun foregår i et mindretal af landets rapportregioner, og herfra skal der lyde en opfordring til de faunistisk interesserede feltornitologer ud i regionerne om at melde sig til dette arbejde. Det er både lærerigt og gavnligt at deltage i den proces, som det er, at skabe et overblik over fuglenes forekomst, på baggrund af de mange indtastede observationer i DOFbasen. Redaktionen vil opfordre til, at publikationen af lokalrapporterne forgår på internettet, således at teksterne bliver tilgængelige for offentligheden så hurtigt som muligt.

Der er ved redaktionens slutning i september 2014 kun udgivet to lokalrapporter for 2013: *Nordjyllands Fugle 2013* og *Rørvig Fuglestation 2013*. Redaktionen har haft adgang til manus til *Fugle i Østjylland 2013*.

Det skal her præciseres, at det ikke er muligt for Årsrapportens medarbejdere at gennemgå de mange hjemmesider på internettet, hvor der offentliggøres aktuelle observationer. Oplysninger herfra er for det meste kun medtaget i det omfang, de lokale rapportgrupper har indsamlet dem, eller hvor observatøren også har indsendt sine iagttagelser direkte til den lokale rapportgruppe eller har brugt DOFbasen. Det er overladt til Årsrapportens skribenter selv at afgøre, om de vil eftersøge observationer af deres arter på andre hjemmesider end www.dofbasen.dk.

Fuglestationsvirksomhed og rutinemæssige trækobservationer på en række lokaliteter har bidraget med et stort materiale, i de fleste tilfælde via DOFbasen. Der henvises til afsnittet om årets fuglestationsvirksomhed i *Fugleåret 2013*.

Tak

Tak til Tim Andersen, Preben Berg, Lasse Braae, Bent Jacobsen, Knud Pedersen, Morten Rasmussen, Jacob Sterup, Steen Søgaard og Michael Trasborg for hjælp med sammenstilling af data for udvalgte lokaliteter

og arter. Tak til Hans Christophersen, Inger F. Jensen, Jørgen Staarup Christensen og Rene Christensen for hjælp med korrekturlæsning. Jørgen Staarup Christensen takkes endvidere for det store arbejde med at opdatere tabellerne med statistisk for udvalgte arter. Den største tak skal lyde til de mange, der har indsendt deres oplysninger via www.dofbasen.dk, til medarbejderne i de lokale rapportgrupper samt til observatøerne på fuglestationer o.lign. Uden dem var denne rapport ikke blevet til.

Forkortelser anvendt i Årsrapporten

ad. adult, voksendragt.
 imm. immatur, dragt mellem juv. og ad.
 juv. juvenil, den første fulde fjerdragt.
 pull. pullus, dunungedragt.
 2K aldersangivelse i kalenderår (fuglen "fylder år" ved årsskiftet).
 3K+ Fuglen er mindst i sit 3. kalenderår.
 pri. Primo, de første 10 dage i måneden.
 med. Medio, den 11.-20. dag i måneden.
 ult. Ultimo, fra den 21. og måneden ud.
 NNØ Trækretning, verdenshjørne (også S, Ø, SV osv.).
 SU Dansk Ornitologisk Forenings Sjældenhedsudvalg.
 DKU DOFbasens KvalitetsUdvalg.
 sdr. sommerdragt.
 odr. overgangsdragt.
 vdr. vinterdragt.
 R rastende

NA antal ikke opgjort (i statistikboxe)
 RI ringmærket (fuglen er fanget til ringmærkning).
 fou. fouragerende.
 sy. syngende.
 T trækkende.
 TF trækforsøg.

Regionsinddeling anvendt i denne rapport

Skovskade, Egsmark, Ebeltoft, 20. juli 2013. Foto: Bent Nielsen

Artsgennemgang

Islom *Gavia immer*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2009	2003	2012	
66	NA	3	13	34	55	63	60	93	74	68	1284

Årets i alt 66 fugle var fordelt med 39 i første halvår og 27 i andet halvår, hvilket er på helt samme niveau som i 2012 (68 fugle). Der var ingen vinterfund i første halvår, og årets første ses først medio april: 15/4 1 ad. i sdr. N Blåvands Huk (SVJ) og 20/4 1 2K N Kronborg (NJS). Den 21/4 blev der i forbindelse med systematisk eftersøgning af storlommer i farvandet mellem Læsø og Anholt fra skib set hele 8 fugle (3 ad. i sdr. + 4 3K+ i odr. + 1 2K) og i samme område desuden fra skib 1 2K 28/4. Fra april desuden 21/4 1 2K+ i vdr. S og 25/4 1 2K+ R Bækbygård Strand (VJ) – eventuelt samme, 27/4 1 ad. i sdr. R Tranestederne (NJ) samt ved Skagen (NJ) 22/4 1 ad. i sdr. Ø og 28/4 2 ad. i sdr. NV. Ved Skagen (NJ) yderligere i alt 13 ad. i sdr. NV og 2 2K Ø i maj samt 1/6 1 ad. i sdr. NV, men ingen dage med over to trækkende. De øvrige få forårsfund var følgende, hvor især de to fund fra juni skal bemærkes: 3/5 1 ad. i sdr. N Nordmandshage (NJ), 18/5 1 ad. i sdr. NØ Drags-

mur (ØJ), 19/5 1 ad. i sdr. N Syrodde, Læsø (NJ), 9/6 1 ad. i sdr. SØ Højerup, Stevns (KBH) og 30/6 1 ad. i sdr. N Vest Stadil Fjord (VJ).

I andet halvår blev den første set primo oktober: 9/10 1 ad. i sdr. R Skagen (NJ). Størstedelen af fuglene i andet halvår blev desuden helt typisk registreret i oktober (13) og november (12) og i øvrigt var der kun to fund fra december. Fordelingen var også ret typisk med flest fund ved vestkysten mellem Skagen (NJ) og Fanø (SVJ), hvor der i alt registreredes 21 fugle; heraf 8 ved Skagen (NJ) 9/10-17/11. Fra de indre farvande var der kun følgende: 24/10 1 1K+ i vdr. N Kikhavn (NJS), 25/10 1 2K+ i vdr. SV Gedser Odde (ST), 3/11 1 1K+ R Gilbjerg Hoved (NJS), 5/11 1 ad. i sdr. SV Børstrup Strand (NJS), 13/11 1 1K+ R Fornæs (ØJ) og 6/12 1 1K+ i vdr. V Børstrup Strand (NJS). Samlet var aldersfordeling i andet halvår 10 ad. i sdr./odr., 2 3K+, 1 2K, 2 2K+ og 12 1K+.

(Palle A. F. Rasmussen)

Regional fordeling af islom 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	49	5	3	2	0	0	0	0	1	5	1	0	66

Hvidnæbbet lom, Kattegat, 21. april 2013. Foto: Jørgen Kabel

Hvidnæbbet lom *Gavia adamsii*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	2013	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09		2010-13	2009	2006	
29	21	4	10	17	21	26	23	55	37	35	605

Der blev i 2013 i alt registreret 29 fugle fordelt med 13 i første halvår og 16 i andet halvår. Årets første var 5/1 1 2K R Asserbo Strand (NSJ). Derudover blev der ikke i første halvår registreret fugle uden for Nordjylland. Her sås ved Skagen 28/4 1 ad. i sdr. Ø, 7/5 1 ad. i sdr. + 1 2K Ø, 8/5 2 ad. i sdr. Ø og 28/5 1 ad. i sdr. Ø samt ved Hirtshals 7/5 1 ad. i sdr. NØ. Desuden sås 21/4 5 fugle (4 ad. i odr. og 1 3K+ i odr.) i farvandet mellem Læsø og Anholt i forbindelse med systematisk eftersøgning efter storlommer fra skib. Bemærk at denne forekomst i regionsfordeling er opført under NJ, hvor en tilsvarende forekomst i 2012 blev opført under ØJ.

I andet halvår var der to fund allerede i august, hvor især førstnævnte er bemærkelsesværdig: 18/8 1 ad. i sdr. SV Sneum Engsø (SVJ) og 21-22/8 1 2K R Ålebæk Strand (ST). Efterårets øvrige fugle er fordelt med september 1, oktober 10 og november 3, og alle fund nævnes. Skagen (NJ): 28/9 1 ad. i sdr. Ø, 19/10 1 2K R, 22/10 1 ad. i sdr. + 1 2K Ø, 23/10 1 ad. i sdr. Ø og 25/10 1 ad. i sdr. Ø. Hirtshals (NJ): 12/10 1 2K Ø. Roshage (NJ): 12/10 1 ad. i sdr. Ø. Ørhage (NJ): 5/11 1 2K+ i vdr. S. Thorsminde Havn (VJ): 30/10 1 1K+ S. Bækbygård Strand (VJ): 1/11 1 1K+ S. Trelde Næs (SØJ): 12/10 1 2K+ NØ. Gedser Odde (ST): 15/10 1 1K T og 22/11 1 1K T.

(Palle A. F. Rasmussen)

Regional fordeling af hvidnæbbet lom 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	21	2	1	0	1	0	0	0	0	1	3	0	29

Nordisk lappedykker *Podiceps auritus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	2013	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09		2010-13	2013	2012	
529	NA	(64)	79	134	234	431	350	529	452	432	(6634)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1972 og 1975-76.

Efter at de mest åbenlyse gengangere er siet fra, blev rapporteringerne fra 2013 reduceret fra 1127 fugle til mindst 529 fugle på 126 lokaliteter, hvilket er 80 flere end i 2012, men på stort set samme antal lokaliteter. Fordelingen på individer var 166 i første halvår på 65 lokaliteter og 363 i andet halvår på 66 lokaliteter, hvilket er lidt færre i første halvår og 31% flere fugle i andet halvår end i 2012. Fuglene i første halvår blev set på knap 40% færre lokaliteter. Der blev i første halvår kun set enkelte større flokke (> 10), nemlig 25/12 og 6/3 20 Havet ud for Ålebæk Strand (ST), 1/1 16 Ulvshale Sommerhusområde (ST) og 26/2 11 Kysten ved Sandflugtsplantagen (VSJ). Kun ganske få trækobservationer blev rapporteret fra første halvår: ud over 4 enlige fugle var der 22/4 3 Ø Hyllekrog (ST). Der blev for første gang siden 2006 registreret et ynglepar,

nemlig ved Filsø (SVJ), hvor 1 par fik 2 unger. Ynglefundet er bekræftet af DOFbasens kvalitetsudvalg for ynglefugle (DKY).

De første fund i andet halvår var 6/7 1 Fællesskov, Kobbelskov, Lund Hestehave (KBH) og samme dato 1 Føns Vang (F), 8-10/8 1 Filsø, Mellemsø (SVJ), 11-12/8 1 Holtug Kridtbrud (KBH) samt 12/8 1 1K+ Aflands-hage (KBH). De største forekomster af rastende fugle i andet halvår var 2/12 59 Havet ud for Nordfelt (ST), 3/11-2/12 op til 39 Havet ud for Ålebæk Strand (ST) herefter følger 16/10 7 Fanø Vesterstrand (SVJ), 22/11 6 Selbjerg Vejle (NVJ) og 15/11 5 Feddet (ST). Af fugle, der blev set trækkende, er der syv rapporteringer af mere end to ad gangen med 7/12 13 V Børstrup Hage (NSJ) som max.

(Søren Peter Pinnerup)

Regional fordeling af nordisk lappedykker 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	3	0	8	4	2	29	6	31	3	11	57	12	166
2. halvår	13	3	21	9	3	7	7	17	6	90	173	14	363

Gråstrubet lappedykker *Podiceps grisegena*

I 2013 blev der i 5192 indberetninger lagt 28679 fugle ind, hvilket er på niveau med året før, og de var fordelt på nogenlunde samme antal lokaliteter (850 mod 858 i 2012). Efter fjernelse af de mest åbenlyse gengangere, kom antallet ned på 7736 mod 7073 i 2012, hvilket er en lille stigning. Der blev indrapporteret ynglepar fra 87 lokaliteter, hvoraf der på de 31 er foretaget bearbejdnings, hvilket er lidt højere end antallet af lokaliteter med bearbejdede tal for 2012. Et forsøg på at estimere ynglebestanden på baggrund heraf gav 217-315 ynglepar. Desuden er der ud fra angivelser af ynglefugle (YF-koden) estimeret yderligere 191-385 ynglepar, idet der er forsøgt ikke at få gengangere med, hvor der både er rapporteret om ynglepar (YP) og ynglefugle (YF) på samme lokalitet; i alt 408-700 par, hvilket er en smule højere sammenlignet end i 2012. Det kan være vanskeligt at give et mere præcist tal, da mange kun har oplyst om ynglefugle (YF-koden) på en given lokalitet, og man kunne godt savne flere indrapporteringer af ynglepar. Ungeproduktionen synes at være lidt lavere i 2013 end de foregående år, i alt blev der registreret 470 unger hvilket giver 0,7-1,2 unge/par.

Lokaliteter med flest indrapporterede ynglepar toppede af en af de klassiske lokaliteter: Lidsø – Tjørnebjerg (ST) 17-22 par, efterfulgt af Lille Vildmose (NJ) 15-23 par. Herefter følger: Skenkel Sø (KBH/NSJ) 18 par, Saksfjed

– Fugleværnsfondens område (ST) 12-13 par, Søen, Valdemarsslot (F) 4-12 par og Vitsø (F) 2-12 par. Der var en del lokaliteter med over 40 registrerede ynglefugle (YF-koden): Halkær Sø og Ådal (NJ) 54, Lille Vildmose (NJ) 52, Omø Mose (VSJ) 40, Firtalsstrand & Mellemstykket (F) 40. Fra Vestamager (KBH) blev der rapporteret flere ynglepar end de foregående år: 6 Hejresøen, 3-4 Nihøj Sø, 3-4 Svenskeholm Syd samt 2 Klydesøreservatet.

Der var pæne (vinter)bestande af rastende fugle på flere lokaliteter, således 9/12 57 Havet ud for Ålebæk Strand (ST), 20/11 51 Eskebjerg Vesterlyng (VSJ), 22/12 44 Nordfelt Fredskov og Østermark Lukke (ST) og 5/1 30 Havet ud for Ulvhale Sommerhusområde (ST). Desuden havde yderligere 8 andre lokaliteter vinterforekomster på 25 fugle eller mere (alle i VSJ eller ST).

Der blev set en del fugle på træk så de bedste træklokaliteter skal kort omtales. Forårstræk: alle trækobservationer på mere end 5 fugle var fra Hyllekrog (ST); mellem 5/4 og 28/4 i alt 592 Ø, med max. 17/4 153 Ø. Nogle store dage fra efterårstrækket: 7/12 98 V havet nord for Flyvesandet(F), 7/12 79 V Fyns Hoved (F), 12/11 47 SV Gedser Odde (ST) samt 7/12 28 SV Kikhavn (NSJ). Af andre gode træklokaliteter – med mellem 10 og 25 trækkende, kan nævnes Fornæs (ØJ), Korshage (VSJ) og Børstrup Hage (NSJ).

(Søren Peter Pinnerup)

Regional fordeling af ynglepar af gråstrubet lappedykker 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
YP + YF 2013	93-156	2	8-22	32-48	6-13	13-21	38-89	30-66	75-123	19-28	92-132	1-2	408-700

Gråstrubet lappedykker, Vestamager, 6. juni 2013. Foto: John Larsen

Sorthalset lappedykker *Podiceps nigricollis*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2003	1983	1995 og 2007	
219	NA	NA	(217)	268	268	196	236	321	311	300	-

Kommentar: Tabel omhandler antal ynglepar. Disse er først opgjort i Årsrapporterne fra 1980 og frem, dog mangler årstotal fra 1984-86. Ynglepar er oftest angivet i interval, hvor max.tal er anvendt i tabellen.

Der blev i 2013 foretaget 1153 indrapporteringer af mindst 1500 fugle fordelt på 150 lokaliteter, hvilket antalsmæssigt er lidt færre end i 2012, men på lidt flere lokaliteter. Der blev rapporteret 75-84 ynglepar (YP) fra 7 lokaliteter, og der er foretaget bearbejdning af antal ynglepar på yderligere en lokalitet med i alt 1-2 ynglepar, så det sammenlagt bliver 76-86 ynglepar. Vurdering af de 125 indrapporterede ynglefugle (YF) herudover giver yderligere ca. 60 par fra syv lokaliteter. Der blev ikke rapporteret om par med unger uden YF-koden. Hvis man ser på det maksimale antal fugle set i yngletiden (her sat til perioden 15/5-15/7), blev der indrapporteret 146 fugle – svarende til max. 73 par – som ikke er indeholdt i ovennævnte. En forsigtig vurdering giver således en samlet ynglebestand på 209-219 par, hvilket er på niveau med 2012, men på en del færre lokaliteter end i 2012. Der blev kun indrapporteret unger fra få lokaliteter, hvoraf disse skal fremhæves: Kongens Kær (SØJ) 25, Filsø (SVJ) 19-35, Kogleaks (NVJ) 18 og Ølundgårds Indæmning (F) 7, mens der heller ikke i 2013 blev rapporteret om unger fra Mossø (ØJ).

Den første fugl indfannt sig medio februar, 13/2 1 Lillebælt udfor Tontoft Nakke og Tranesand (SJ) og først godt en måned senere endnu én, 21/3 3 Lille-

bælt Mommark, Sydals kyst (SJ). Primo april optrådte arten flere steder: 3/4 1 Vest Stadil Fjord (VJ), 4/4 2 Egå Engsø (ØJ) og 1 Sundet – Fåborg (F) og 6/4 1 Lille Vildmose (NJ), 2 Brabrand Sø (ØJ) og 2 Skjern Enge. Det største antal set i første halvår var 21/5 177 Kongens Kær (SØJ) – alle indrapporteringer af mere end 70 fugle er fra denne lokalitet; desuden 16/5 62 Kogleaks (NVJ) og 60 Vilsted Sø (NJ), 20/6 45 Kærup Holme (NVJ), 15/6 30 Vitsø (F) og 19/6 30 Filsø

Ynglelokaliteter for sorthalset lappedykker 2013

Lokalitet	Region	min.YP	max.YP	max. YF	Unger
Botofte / Botofte Skovmose	F	1	2	5	
Firtalsstrand og Mellemstykke	F			7	
Føns Vang	F			48	
Sundet – Faaborg	F			12	
Søen, Valdemar Slot	F	2	2	16*	x
Vitsø	F			54	
Ølundgårds Indæmning	F	5	5	10	
Bygholm Nordlige Rørskov	NJ			11*	
Bygholm Vejle	NJ			20	
Han Vejle	NJ			4*	
Kogleaks	NJ			50*	
Kærup Holme	NJ			45*	x
Lille Vildmose (samlet)	NJ			2*	
Sønder mose, Viborg	NJ			4*	
Østerådalen Nord	NJ	4	6	10*	
Gurre Sø	NSJ			9*	
Slivso, Hoptrup	SJ			3	
Lidsø - Tjørnebjerg	ST	1	2		
Filsø	SVJ	8	10	43*	x
Kongens Kær	SØJ	53	56	177*	x
Egå Engsø	ØJ			2	
Skanderborg Lillesø	ØJ	2	3	5*	
Total		76	86	537	
Antal lokaliteter		22			4

Tabellen er udarbejdet efter nogenlunde de samme principper som i Fugleåret 2007-2012. Dvs. at en lokalitet medtages, når der er gentagne indrapporteringer (mere end to) i yngletiden (her er sat til 15/5 – 15/7), eller der er indrapporteret ynglefugle og/eller unger. Min. YP og max. YP angiver antal ynglepar indrapporteret i DOFbasen. Unger angiver, om der foreligger observationer af pull eller juv./1K-fugle i tiden 15/5 – 15/7. Max. YF angiver det maksimale antal fugle på lokaliteten i yngletiden. * angiver at fuglene er indrapporteret i DOFbasen med adfærdskoden YF. Kursiv angiver, at tallet stammer fra en bearbejdning.

Sorthalset lappedykker, Kongens Kær, 7. maj 2013. Foto: Erik Biering

Langodde (SVJ). Ud over Filsø er der tale om nogle af de sædvanlige lokaliteter med store forårstal. Efter indvielsen i oktober 2012 er Filsø blevet en god lokalitet for sorthalset lappedykker med op til 8 ynglepar. Efter yngletiden (15/5-15/7) blev der set større sommerflokke flere steder, hvor de største tal var 25/7 128 R Borre (Horsens Fjord) (ØJ), 18/7 88 Filsø, Mellemsø (SVJ), 22/7 73 Vorsø, fjorden syd og øst for (ØJ), 27/7 33

Vitsø (F) og 17/7 30 Føns Vang (F). Ud over de nævnte er der rapporteret om sommerflokke på mere end 10 fugle fra syv andre lokaliteter.

Årets sidste fugle blev 11/12 1 Lillebælt Tontoft Nakke og Tranesand (SJ) og 2 Lillebælt Nordals NV (SJ), og både disse og årets første fund kan vel godt betegnes som egentlige vinterfund.

(Søren Peter Pinnerup)

Mallemuk *Fulmarus glacialis*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1997	2007	1991	
23.805	NA	(4305)	15.885	(24.013)	(28.255)	21.262	25.458	71.532	65.213	40.846	-

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1975-76 og 1999-2003. Artstotal overstiger 100.000 fugle og sammenfattes derfor ikke.

De faste forekomster i NJ (Skagerak) var på middelniveau, mens forekomsterne i resten af landet skræbede bunden ligesom hos de øvrige havfugle. Materialet i DOFbasen udgøres af 410 registreringer (929 i 2012), der dækker ca. 23.805 fugle (41.430 i 2012), dvs. 58 fugle pr. registrering (45 i 2012). Den nordjyske dominans ligger i år på hele 98,5 %, så der er vel nærmest tale om sammenligning af superliga og lokal serie.

Fordelingen på måneder fremgår af tabellen for henholdsvis NJ, Vestkysten (VJ + SVJ) og (sydlige) Kattegat (øvrige regioner). Endvidere er antal af observa-

tioner angivet (sum af antal dage med fugle for alle lokaliteter i regionen).

De største januartal blev 2/1 og 31/1 4 Grenen (NJ) samt 4/1 2 Helsingør Lystbådehavn (NSJ) og 5/1 2 Smidstrup Strand (NSJ). I februar kun disse: 4/2 og 5/2 1 Hanstholm Havn samt 28/2 2 Grenen.

Årets første tocifrede tal kom i marts 3/3 20 Grenen (NJ). I april begyndte de regelmæssige forekomster her med følgende månedsmaksimum: 30/4 100, 5/5 300, 4/6 400, 28/7 10, 20/8 1011, 3/9 813, 24/10 230, 30/11 40 og 6/12 1610.

Mallemuk, Hanstholm, 4. februar 2013. Foto: John Kyed

Det øvrige Nordjylland gav også en del fine noteringer, f.eks. 3/6 446 Syrodde, 20/6 300 Roshage, 26/7 165 Hirtshals og årets topnoteringer 3/8 5000 Hirtshals Havn samt 6/12 7520 Roshage.

Ved Vestkysten blev de største tal 2/6 11 Lyngvig (VJ), 23/9 17 Rindby Strand (SVJ), 29/10 10 Vejers Strand (SVJ) og 30/10 16 Blåvandshuk (SVJ). Bemærk slet ingen fugle her i november og december.

I Kattegat registreredes disse større dage: 2/9 20 Børstrup Hage (NSJ), 17/11 31 Børstrup Hage og 17 Korshage (VSJ) samt 7/12 13 Børstrup Hage. Denne dag gav også Fyns enlige fugl ved Flyvesandet.

Året blev stedt til hvile med 31/12 1 død Assistent Kirkegård Skagen (NJ) – 1 km fra havet.

(Lasse Braae)

Regional fordeling af mallekuk 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Fugle	23466	37	60	12	13	0	1	32	0	184	0	0	23805

Månedsfordeling af mallekuk 2013

	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Total
Nordjylland	10	4	22	277	974	2408	321	7214	1424	514	108	10190	23466
Vestkysten	1	0	0	1	11	17	0	1	25	41	0	0	97
Kattegat	7	0	0	2	0	1	2	4	30	12	92	92	242
Observationer	9	3	2	20	44	35	9	29	18	27	29	48	273

Sodfarvet skråpe *Puffinus griseus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal	
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1984	2002	2007		
2013	81	17	(75)	170	168	184	156	184	446	403	384	(6374)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1972 og 1975-76.

Antallet af fugle er en halvering i forhold til sidste år. De 98 registreringer i DOFbasen vurderes til maksimalt 81 fugle fra 24 lokaliteter.

De første fugle var 12/8 1 Blåvandshuk (SVJ), 13/8 1 Roshage (NJ), 14/8 1 Ørhage (NJ) og 1 Flyvesandet (F) samt 31/8 1 Trans (VJ), hvilket udgjorde årets agustration på 5 fugle.

I september registreredes blot 12 fugle på 9 dage. 3/9 1 Fornæs (ØJ) var årets første fra denne region og 15/9 3 Lyngvig (VJ) blev månedens største tal.

Oktober var noget bedre med 38 fugle på 12 dage, dog også langt under vanlig standard. De første sjællandske fugle blev 18/10 1 Børstrup Hage (NSJ) og 2 Korshage (VSJ). Eneste lokaliteter med mere end to fugle på en dag: 7/10 3 Lyngvig, 25/10 6 Grenen og 29/10 3 Vejers Strand (SVJ).

Afslutning af året blev noget bedre med 12 fugle i november og 14 i december, der dermed blev – noget usædvanligt – årets næstbedste måned og med 6/12 1 Trelde Næs (SØJ) kom alle rapportområder på nær SJ, KBH, ST og B med i skemaet. På årets sidste observationsdag 7/12 noteredes 3 fugle Rågeleje Strand (NSJ).

Mulige gengangere fra lokalitet til lokalitet kan være yderst vanskelig at spore, der er dog nogle kandidater:

17/11 07:50 Asserbo Strand (NSJ) og 08:05 Kikhavn (NSJ) – 8,5 km på 15 min = 34 km/t, 08:50 Asserbo Strand og 09:09 Kikhavn – 8,5 km på 19 min = 27 km/t

07/12 08:26 Børstrup Hage og 09:29 Kikhavn – 30,2 km på 63 min = 29 km/t, 12:32 Rågeleje Strand og 13:17 Korshage – 27,6 km på 45 min = 37 km/t

For yderligere info se artikel på DOF Vestsjællands hjemmeside: www.dof-vestsjaelland.dk

(Lasse Braae)

Regional fordeling af sodfarvet skråpe 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Fugle	17	17	14	3	1	0	2	4	0	23	0	0	81
Lokaliteter	5	5	5	1	1	0	1	1	0	5	0	0	24

Almindelig skråpe *Puffinus puffinus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1989	1998	2009	
2013	NA	6	40	48	55	27	47	99	94	83	1590

Der blev set samme antal fugle som sidste år, i år med udpræget nordjysk dominans – 13 ud af 18 fugle var fra NJ ligesom alle sommerfund. Det er bemærkelsesværdigt med fund ved Gedser, når der ikke blev registreret en eneste fugl i Kattegat.

Alle fund nævnes. Grenen (NJ): 5/6 2 NV, 26/6 2 T og 18/9 1 V, Roshage (NJ): 30/6 1 V, 14/7 3 V, 19/7 2 V og 13/8 1 V samt 13/7 1 N Ørhage (NJ).

De øvrige fund var 30/6 1 N Bækbygård Strand (VJ), 13/7 1 T Gedser Odde (ST), 1/9 1 N Bjerregård Strand (VJ), 17/9 1 NV Fanø Vesterstrand (SVJ) og 17/10 1 S Bækbygård Strand.

Artens forekomst bekræfter dermed det yderst magre stormfugleefterår.

Desuden tre fugle af typen balear/almindelig skråpe: 19/7 1 Roshage og samt 5/8 1 og 15/8 1 Grenen (alle NJ).
(Lasse Braae)

Lille stormsvale *Hydrobates pelagicus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1990	1988	1985	
2013	NA	(10)	13	11	5	6	6	50	36	32	(384)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1972 og 1975-76.

Der var blot to fund i 2013: 28/10 kl. 12:45 1 N Blåvandshuk (SVJ) og kl. 16:27 1 N Vejers Strand (SVJ). Artens fåtallighed taget i betragtning, kan det ikke udelukkes, at det er samme fugl.

Desuden tre ubestemte stormsvale, der alle blev mistænkt for at tilhøre denne art: 16/9 1 N Bjerregård Strand (VJ), 29/10 1 S Henne Strand (VJ) og 1/11 1 S Agger Tange (NJ).

(Lasse Braae)

Stor stormsvale *Oceanodroma leucorhoa*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1990	1988	1985	
2013	NA	(16)	99	115	143	93	157	902	624	313	(4046)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1972 og 1975-76.

For denne art kan man virkelig tale om "lavkonjunktur". Yderst beskedne fire fugle: 27/10 1 Grenen (NJ), 28/10 1 Hønen, Sønderho (SVJ), 29/10 1 Henne

Strand (SVJ) samt lidt overraskende 7/12 1 Helsingør Lystbådehavn (NSJ) – lå underdrejet i 10 minutter og forsøgte at trække ud.

(Lasse Braae)

Sule *Morus bassanus*

Tendensen fra de senere år fortsætter. Antallet af suler buldrer derudad, og datagrundlaget i DOF-basen udgøres i 2013 af 4268 poster, hvilket faktisk er en nedgang i forhold til sidste års 4537 poster, men antallet af fugle er mere end fordoblet med 173.348 i 2014 sammenlignet med 70.861 sidste år. Udviklingen er især bemærkelsesværdig, når man tager den generelt ringe forekomst af havfugle i betragtning. Mængden af gengangere i materialet er givetvis stort, og hvor meget der skal skæres fra for et ramme det 'reelle' antal er umuligt at sige – se bemærkninger i *Fugleåret 2012*.

Tabellen viser, at sulen nu om dage ses hele året. Forårstrækket indledes i marts, kulminerer i april, men der er stadig mange fugle i maj, og det bemærkes især i NJ. Der er sommerforekomster hele vejen ned langs Vestkysten. Efterårsbevægelser starter i august med en yderst markant kulmination i oktober. Den geografiske fordeling er stort set som i sommermånederne. Herefter nedgang indtil næste forår. Der registreredes betydeligt flere fugle i det sydlige Kattegat i denne periode. Forekomsten tynder ud i løbet af vinteren, og februar blev måneden med færrest sulere. De meget få forekomster fra SJ kan måske undre,

mens registreringerne i de indre sydlige farvande formodentligt skyldes ganske få individer, der ligger og tøffer rundt.

Månedsmaximum fra udvalgte regioner:

Nordjylland: 2/1 55 R og 1/2 26 N begge Grenen, 24/3 628 NØ Højen, 27/4 1750 R Nordstrand, 5/5 1500 R Højen, 29/6 315 R Grenen, 19/7 360 V Roshage samt 21/8 320 R, 2/9 500 NV og 12/10 5250 R – alle Grenen, 1/11 281 R Ørhage og 6/12 332 V Roshage.

Vestkysten: Januar en flere steder, 8/2 2 N Thorsminde (VJ) og 19/2 2 N Hovvig, Holmsland (VJ), 31/3 200 N og 5/4 289 R begge Bækbygård Strand (VJ), 22/5 75 N Nørre Lyngvig (VJ), 2/6 228 N Lyngvig (VJ), 27/7 917 N Bovbjerg (VJ), 31/8 531 T Harboøre Tange (VJ), 1/9 527 N Trans (VJ), 8/10 2692 S Lyngvig Fyr (VJ) og 3/11 54 S Fjaltring (VJ). Bemærk ingen i december.

Det sydlige Kattegat: 4/1 67 V og 5/2 4 begge Helsingør lystbådehavn (NSJ), 17/3 7 T Fornæs (ØJ), 27/4 142 V og 1/5 371 NV begge Gjerrild Nordstrand (ØJ), 30/6 16 T/R Korshage (VSJ), 2/7 13 S Overgårds Dige (ØJ), august flere dage med 3 ØJ, 2/9 259 V Børstrup Hage (NSJ), 27/10 520 S Fornæs samt 17/11 326 V og 7/12 194 V begge Børstrup Hage.

Desuden skal fra det nordlige Kattegat nævnes 20/4 1450 N Aså Havn og 14/10 817 N Nordmandshage (begge NJ).

De eneste forekomster fra de sydlige indre farvande med mere end en fugl var: 10/1 2 T og 6/2 2 V begge Gedser Odde (ST), 28/10 31 S og 4/12 3 begge Isefjorden (VSJ) – hvor langt de kommer ind i fjorden, inden de vender vides ikke, men de er set syd for Kyndbyværket, 18/11 4 og 1/12 4 begge Røsnæsspidsen (VSJ), 2/12 2 og 7/12 2 begge Klampenborg (KBH), 7/12 5 Nordhavstippen (KBH) og 27/12 2 Mosede Havn (KBH).

(Lasse Braae)

Regional- og månedsfordeling af sule 2013													
2013	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Total
NJ	229	107	3622	21994	18967	1681	2198	4303	4513	52233	3326	696	113869
VJ	3	8	306	1478	228	568	2707	2260	2452	15600	131	0	25741
SVJ	2	5	39	915	265	233	1003	885	1845	10005	16	0	15213
ØJ	21	3	9	616	886	16	23	12	489	2692	889	282	5938
SØJ	3	0	3	1	18	0	1	0	36	650	50	31	793
SJ	0	0	0	11	4	5	0	1	0	0	0	0	21
F	0	2	0	7	14	0	0	1	12	18	26	6	86
VSJ	7	0	0	48	410	16	5	2	47	1173	802	80	2590
KBH	2	0	0	0	0	0	0	2	2	0	1	12	19
NSJ	194	6	7	251	318	10	12	4	457	2890	3235	1616	9000
ST	2	2	0	0	0	0	1	2	0	0	4	0	11
B	0	1	2	0	8	0	4	5	28	19	0	0	67
DK	463	134	3988	25321	21118	2529	5954	7477	9881	85280	8480	2723	173348

Rørdrum, Grenen, 30. maj 2013. Foto: Knud Pedersen

Rørdrum *Botaurus stellaris*

De fleste regioner noterede et fald i antallet af paukende rørdrummer i 2013, formentlig en følge af en lang vinter.

Den første paukende fugl blev hørt 28/2 Tømmerby Fjord (NJ). Vejlerne (NJ) havde vanen tro den største bestand, med i alt 72 territoriehævdende rørdrummer (56 i den østlige del og 16 i den vestlige del), hvilket er

et fald fra 91 i 2012. Lokaliteten med næstflest var Lille Vildmose (NJ), hvor der ved en række natlyt blev hørt mellem 11 og 18 paukende pr. nat. Ingen andre enkeltlokaliteter havde mere end fire fugle. Seneste paukende fugl er fra 4/7 (flere lokaliteter).

Der var en del angivelser af sete fugle i januar-februar, men forholdsvis få fund sidst på året.

(Peter Lange)

Regional fordeling af rørdrum 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Antal fugle	135	31	36	17	7	29	29	25	32	12	32	5	390
Paukende	106	26	24	4	0	14	4	9	17	3	20	1	228
Antal lokaliteter med pauk.	17*	18	13	3	0	9	3	8	13	2	16	1	86

*= Vejlerne er her regnet som to lok. og Lille Vildmose som en lok.

Silkehejre *Egretta garzetta*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2002	2009	2011	
2013	5	2	2	7	27	21	26	42	39	38	462

I 2013 blev der observeret cirka 22 silkehejrer i Danmark. Flest fund blev der gjort i Nordjylland (4-6 fugle) samt Storstrøm (cirka 5 fugle).

Årets første fund var et vinterfund. 3/1 rastede en fugl ved Mandø Låningsvej (SVJ). Næste fund af arten blev gjort den 29/3 ved Dragstrup Vig (NJ), og i perioden 20/4-22/4 blev der gjort observationer af op til to fugle ved Værnengene, Præstholm og Skjern Enge (VJ).

I løbet af året blev der observeret flere langtidsstationære fugle. En fugl sås i perioden 9/6-3/7 i Klydesø reservatet (KBH), en anden rastede i perioden 8/5-14/6 ved Bygholm Vejle (NJ), ligesom en fugl rastede i perioden 9/7-1/8 ved Lakolk Sydsøer på Rømø (SJ).

Sidstnævnte fund blev også et af årets seneste fund af arten. En enkelt fugl blev dog observeret rastede 7/11 ved Arreskov Sø (F).

(Mette Lauritzen)

Regional fordeling af silkehejre 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	5	2	1	0	1	1	4	1	1	1	5	0	22

Sølvhejre, Sunds Sø, 22. oktober 2013. Foto: Carsten Gørges Laursen

Sølvhejre *Ardea alba*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2013	2011	2007	
2013	3	< 1	3	4	30	103	65	174	126	69	781

I 2013 blev der observeret sølvhejre i alle årets måneder og i alle rapportområder. Med over 160 observationer, fortsatte arten sin fremgang i landet.

Årets første observation blev gjort 1/1, hvor der blev observeret to rastende fugle ved Frøslev Mose (SJ). 2/1 rastede en fugl ved Mandø Gammelkog (SVJ) og 5/1 blev der observeret en overflyvende fugl ved Gedser Lystbådehavn (ST).

Årets seneste observationer blev gjort 31/12, hvor en fugl rastede ved Ramsøen (KBH). Samme dag rastede hele tre individer ved Hostrup Sø (SJ).

Meget store koncentrationer blev observeret rundt omkring i landet. Således blev der i 2013 observeret op til 16 rastende fugle i oktober ved Rømødæmningen (SJ). En flok på op til 9 fugle rastede i området ved Maribosøerne i november/december (ST) og på Bygholm Vejle (NJ) rastede op til 8 fugle i oktober.

Det er værd at bemærke, at de store koncentrationer af fugle alle er i perioden september-december.

I perioden januar-august er der flere steder i landet observeret flokke på op til 5 individer.

(Mette Lauritzen)

Regional fordeling af sølvhejre 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	20-25	6	17	8	4	31	16	10	16	12	20	9	169-174

Sort stork *Ciconia nigra*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1995	2000	1996	
2013	NA	(16)	29	38	34	30	31	61	58	48	(1167)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1972, 1975-76.

Sort stork, Agerø, 20. juni 2013. Foto: Poul Holm Pedersen

I 2013 blev der observeret 38 sort stork i Danmark. Den første observation var den 14/4, hvor en trækende fugl blev set ved Vemmedrup (KBH). Senere på dagen og dagen efter blev en trækkende fugl observeret ved Hellebæk (NSJ). Dette har sandsynligvis drejet sig om samme fugl.

En enkelt langtidstasjonær fugl bør nævnes: I perioden 18/6-29/6 rastede en 2K fugl ved Agerø (NJ).

Efterårstrækket for arten blev indledt den 15/7, hvor en trækkende fugl blev observeret ved Lejsø (VSJ).

Årets sidste observationer blev gjort den 31/8, hvor en 1K fugl sås på flere lokaliteter på Rømø (SJ) samt den 6/9, hvor en 1K rastede på Mandø (SVJ).

Der blev i 2013 observeret sort stork i næsten alle lokalafdelinger. Der var dog ingen observationer på Fyn og på Bornholm.

Mette Lauritzen

Regional fordeling af sort stork 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	10	2	3	4	1	4	0	2	1	4	7	0	38

Hvid stork *Ciconia ciconia*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2013	2011	1981	
2013	NA	(216)	(261)	(153)	208	390	274	500	463	454	(7692)
2	NA	40	17	6	1	(2)	2	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar. For antal fugle mangler årstotal fra 1970-77, 1988-89, samt 1997-98. For antal ynglepar mangler der nøjagtige tal fra 1970-71. Tre største yngleår fra og med 1970 er: 1970: > 60 par, 1971: 58 par og 1972: 38 par.

Storkesæsonen i 2013 var i gang fra 1/1. I Gundsøllille overvintrede yngleparret på reden, og i Veksø på samme egn holdt en enlig stork til på en rede. Også i Smedager ved Tinglev i Sønderjylland overvintrede hanstorken på reden. Gundsøllille parret såvel som de øvrige enlige storke blev fodret hen over vinteren. De fire nævnte storke stammer alle fra det skånske storkeprojekt.

Den første stork, som kom ind med trækket syd fra, blev set på Bylderup Mark i Sønderjylland 21/3. Fra midt i april til maj måned kulminerede indtrækket af storke. En gennemgang af antallet af storke, registreret i DOFbasen, viste at ca. 463 storke besøgte landet. Det er noget højere end de 385 storke, der blev set i 2012. De største storkeflokke, der blev set, var 73 skånske storke, der 5/8 trak ind over Mandehoved på Stevns, og senere samme dag blev 46 af de samme storke set raste ved Søgård vest for Rødby på Lolland. Næststør-

ste flok på 25 blev set så sent som 26/9 ved Højerup på Stevns. Atter var det skånske storke på træk. I år har omkring 150 skånske storke begivet sig ud på trækket syd på. Det er 95 % af dette års ungeproduktion. Der findes nu 38 fritflyvende storkepar ud over de par, der yngler i volierer i Skåne. De kommende år vil utvivlsomt medføre bosætning af flere skånske storke i Danmark. Nok særligt på Sjælland, som ligger på trækruten fra Skåne.

Årets resultat blev 2 par storke og 0 flyvefærdige unger.

Smedager *

Par han overvintrer 28/4 vild hun 3 æg 2 unger døde Gundsøllille**

Par der overvintrer 4 æg 4 unger døde

*Hanstorken er ikke af vild proveniens

**Begge storke stammer fra det skånske storkeprojekt.

Storkeparret på reden i Købingsmark på Nordals, 21. maj 2013. Foto: Klaus Dichmann

Storkereden i Smedager ved Tinglev, 7. maj 2013. Foto: Hans Skov

Gundsøllille (NSJ). Storkeparret påbegyndte æglægningen de sidste dage i marts. Parret udrugede fire unger. Natten mellem 22-23/5 omkom alle unger af nedkøling pga. et voldsomt, koldt og langvarigt regnvejr. Vejret må have været ganske ekstremt, for normalt skal der rigtig meget til for at slå et helt kuld fire uger gamle storkeunger ihjel. Efter ungerne død forblev de gamle storke i området. De ser i skrivende stund atter ud til at ville overvinde.

Smedager i Sønderjylland havde atter et storkepar. Hannen overvintrede, mens hunstorken ankom 28/4. Hunstorken opførte sig ikke helt normalt, da den to dage efter ankomsten udeblev fra reden i tre dage. Men omsider 10/5 blev det første æg lagt. Tilsyneladende blev der lagt tre æg og to unger blev udruget. Endnu et ekstremt regnvejr ødelagde dog idyllen, da de to unger omkom pga. nedkøling 22/6. De gamle storke forblev i området efter ungerne død. Begge storke trak væk 4/9, men hannen vendte tilbage til Smedager 6/9 og ser ud til at ville overvinde som de foregående år.

Et ungt storkepar uden ringmærker dukkede op i Købingsmark ved Nordborg (SJ) 7/5. De begyndte at slæbe grene op på en silo, men grenene faldt ned. 12/5 blev en pælerede opsat ved en nærliggende ejendom, og allerede 13/5 slog storkeparret sig ned her. Storkene parrede sig og byggede på reden, men 24/5 forlod de området og er ikke siden set i Købingsmark. Måske godt nok, for området kunne på ingen måde brødføre et storkepar med unger. Nærområdet er domineret af store arealer med majsmarker og andre monokulturer. Als havde sidst fastboende storke helt tilbage i 1954. Storkeparret blev på Als til 31/5. De opholdt sig i Lysabild ved Birkepøl.

Mindst fire ynglestorke med danske ringe blev aflæst i Sydslesvig, Holsten og Nedersaksen denne sommer.

Storken i Ostfeld-Stumpen ved Hollingstedt i Sydslesvig er en 19 år gammel hunstork, som jeg har ringmærket på Ribe Rådhus i 1994. Hvis storken dukker op i 2014, så vil den være den hidtil ældste vildtlevende danske storke som ringmærkningen har dokumenteret.

2013 synes at have været et godt år for Europas storke. I f.eks. Slesvig-Holsten steg antallet af vilde storkepar fra 248 par i 2012 til 271 par. Hertil skal lægges 63 fritflyvende storkepar, der har en baggrund, der kan minde om Hvedstrup-Gundsøllille storkeparret, så det totale antal par bliver 334 par. Ungetallet blev dog noget lav med 532 unger pga. perioder med ekstrem nedbør, der kostede en del storkeunger livet. Det var altså ikke kun i Danmark, at ekstremnedbør spillede en negativ faktor for storkene. I storkelandsbyen Bergenhusen 50 km syd for grænsen var der i 2013 19 storkepar. Også i resten af Tyskland forlyder det, at der var flere storkepar i 2013 end i 2012, så fremgangen fortsætter (Kilde: NABU AG Storchenschutz).

Hans Skov

Storkereden på pælen i Købingsmark på Nordals. Her er den sidste dag storkene viste sig på reden, 24. maj 2013. Foto: Hans Skov

Regional fordeling af hvid storke 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	70	32	12	50	26	82	22	9	145	17	111	4	580

Tallet 580 korrigeres for storke, der er set i flere regioner til 514. Dette tal reduceres igen med 10 % af hensyn til mulige gengangere, der ikke er fanget i tidligere korrektioner. Det sandsynlige antal forskellige storke der besøgte Danmark i 2013 bliver da 463. Det skal ses på baggrund af de i alt 710 storkeobservationer, der er registreret i DOFBasen i 2013.

Skestork, Skjern Enge, 12. juni 2013. Foto: Carsten Gørges Laursen

Skestork *Platalea leucorodia*

Skestorken satte i 2013 igen rekord som dansk ynglefugl.

Mindst 154 par ynglede på 7 lokaliteter i Jylland, og der blev produceret mindst et par hundrede flyvefærdige unger i løbet af sommeren. Fuglene ankom sent til ynglelokaliteterne, idet de første iagttagelser var fra 6/3, hvor 11 blev set i den nordlige del af Ringkøbing Fjord (VJ). Disse fugle blev registreret under flytælling af vandfugle i området! I de følgende dage var der iagttagelser fra flere lokaliteter, men i Limfjordsområdet dukkede fuglene ikke op før 2/4, hvor der blev set skestørke flere steder både i Vejlerne og Ulvedybet (NJ).

Tre kernelokaliteter husede hver rundt regnet et halvt hundrede par. På øen Høje Sande ved Skjern Å's udløb i Ringkøbing Fjord (VJ) var der 67 reder af skestørke. På øen Langli (SVJ) i Ho Bugt i den nordlige del af Vadehavet blev der talt mindst 36 reder, men der formodes at være et halvt hundrede ynglepar på lokaliteten, idet fuglene er registreret på afstand.

I Limfjorden (NJ) blev der etableret en ny koloni på en ø, hvor der ikke tidligere har været ynglende skestørke. Den talte 5-8 par, mens Danmarks ældste koloni i nyere tid, på øer i Nibe-Gjøl Bredning Vildtreservat (NJ), var på 40-45 ynglepar. Limfjordsfuglene samledes traditionen tro i Vejlerne i sensommeren, hvor max. blev 9/8 140 Arup Vejle.

Da skestørkene ofte yngler i bevoksninger med tagrør, der skjuler fuglene, kan det være vanskeligt at sætte præcise tal på antallet af reder.

På øen Melsig i fuglereservatet Vejlerne (NJ) var der to par og det samme var tilfældet på en lokalitet i Mariager Fjords østlige del (ØJ).

På Djævløen i Vonåens udløb i Ringkøbing Fjord (VJ) helt tæt på Ringkøbing by var der 2-4 par skestørke.

Selv om antallet af ynglende skestørke næppe nogensinde tidligere har været højere end netop nu i den danske natur, vil fremgangen for arten formentlig kunne fortsætte en tid endnu. I den genskabte Filsø i Vestjylland (SVJ) holdt flokke af skestørke til, og lokaliteten spås at kunne blive det næste nye yngleområde for skestørken i Danmark. Årets største koncentration var således fra Filsø, hvor der i tidsrummet ult. juli – med. august regelmæssigt blev observeret op imod 200 rastende skestørke.

Samtlige indtastninger på DOFbasen af mere end 65 fugle var fra enten Vejlerne eller Filsø. Med 4/9 64 Langli (SVJ) blev øen den tredje bedste lokalitet.

Årets sidste var en ungfugl, der tilsyneladende ville overvintre på Fyn, idet den blev set i Bøjden Nor gennem november og frem til sidste obs. 25/12. Der var iagttagelser fra alle regioner på nær NSJ, ST og B.

(Jan Skriver og Peter Lange)

Sortsvane *Cygnus atratus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2003	2005	2008	
2013	NA	(2)	NA	NA	40	9	27	49	46	43	(319)

Kommentar: Rapportgruppens materiale er særdeles mangelfuldt. Der er kun oplysninger fra 1977, samt 2003-2006.

Der var meget få indrapporteringer af denne art i 2013. Der foreligger kun 10 dataposter, og rensat for gengangere udgør årssummen som i 2012 blot 6 fugle. Alle observationer drejer sig om enlige fugle. Der

er i de senere år set markant færre sortsvaner end tidligere. Hvor den gennemsnitlige årssum i perioden 2000-09 udgjorde 40 fugle, har den i perioden 2010-13 blot udgjort 9.

(Thorkil Brandt)

Regional fordeling af sortsvane 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	1	0	1	0	0	1	0	0	1	0	2	0	6

Sangsvane *Cygnus cygnus* (ynglefund)

Rapportgruppen har desværre ikke adgang til indtastninger af ynglefund i DOFbasen, da disse hemmeligholdes. Ifølge de tilgængelige oplysninger har der været tre ynglepar i 2013: to i Nordjylland og et i Midtjylland.

Herudover er der en række observationer fra sommermånederne, som i langt de fleste tilfælde drejer sig om enlige fugle, og adskillige er angivet som skadede fugle, der derfor ikke er trukket nordpå. Der var sommerfund fra alle rapportområder på nær (B).

(Peter Lange)

Sangsvane, Sunds Sø, 20. november 2013. Foto: Carsten Gørges Laursen

Pibesvane *Cygnus columbianus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1981	1983	1982	
2013	NA	NA	(9296)	NA	(5261)	7148	NA	10.827	9630	9159	-

Kommentar: Rapportgruppens materiale er særdeles mangelfuldt. Der er kun oplysninger fra 1980-83, samt 2007-10

Årsummen af rastende fugle udgjorde 8799, hvor første halvår tegnede sig for 4803, mens andet halvår tegnede sig for 3996. I perioden 2007-12 udgjorde årssummerne i gennemsnit 5467 med en halvårsfordeling på 2686 / 2781. Tallene for 2013 ligger altså i begge halvår markant over gennemsnittet for de seneste syv år. Generelt bærer materialet i DOFbasen dog præg af uensartethed. Der foreligger således ikke koordinerede optællinger, der dækker flere lokalområder. Derfor skal årssummen som vanligt tages med forbehold. Der kan dog ikke være tvivl om, at 2013 var et godt pibesvaneår i Danmark.

Der skal i øvrigt udtrykkes en stor påskønnelse til de observatører, der på samme dato har foretaget grundige optællinger på flere gode rastlokaliteter. Deres indsats har stor betydning for mulighederne for at vurdere bestandsstørrelsen i de enkelte lokalområder.

Alle rasttal på >40 stammer fra Jylland. De største tal i første halvår blev 6/3 435 Kastrup Kær (SJ), 18/3 299 Ølands Vejle (NJ), 24/3 251 Hjarbæk Fjord (NJ) og 3/4 600 Sneum Sluse (SVJ). De største i andet halvår blev 2/11 250 Tovbro Bæk (NJ), 5/11 118 Egebaksande (NJ), 10/11 435 Åbøl (SJ), 17/11 150 Gødstrup Sø (VJ) og 14/12 220 Roager (SVJ).

Ungfugleandelen udgjorde i første halvår 9,2 % af 1902 aldersbestemte fugle, mens den i andet halvår udgjorde 11,6 % af 3800 aldersbestemte fugle. Beregningerne er foretaget på grundlag af opsummeringer af alle aldersbestemmelser i de to halvår.

Årsummen af trækkende fugle udgjorde 3747, heraf 2218 i første halvår og 1529 i andet halvår. I perioden 2007-12 har årssummerne af trækkende fugle i gennemsnit udgjort 1583 med en halvårsfordeling på 772

Pibesvane, Sunds Sø, 20. november 2013. Foto: Carsten Gørges Laursen

/ 811. Også årets trækforekomster lå altså væsentligt over middel.

De største træktal i første halvår blev 6/4 83 Aså og 104 Øby (begge NJ), ligeledes 6/4 76 Gjerrild (ØJ), 7/4 87 Gedser (ST) og 13/4 103 Borreby Mose (VSJ). De største

i andet halvår blev 12/10 41 Mandehoved (KBH), ligeledes 12/10 70 Roneklint (ST), 13/10 60 Gudbjerg (F) og 14/10 47 Blåvandshuk (SVJ). I øvrigt stammer en meget stor del af årets træktal som vanligt fra Østdanmark.

(Thorkil Brandt)

Regional fordeling af Pibesvane 2013 opdelt på hhv. rastende og trækkende fugle

Rast	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	1200	325	1475	61	109	1300	32	51	87	33	76	54	4803
2. halvår	1350	1100	215	27	45	1000	56	31	52	12	95	13	3996
													8799
Træk	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	444	44	4	174	232	12	13	263	185	440	404	3	2218
2. halvår	203	34	156	55	89	27	160	105	167	223	228	82	1529
													3747

Tajgasædgås *Anser fabalis fabalis*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1981	1983	1982	
15.630	NA	(25.476)	(35.210)	(32.090)	(13.985)	15.738	NA	51.931	48.871	45.328	-

Kommentar: Tajgasædgåsen er kun inkluderet i Rapportgruppens Årsrapporter fra 1974, 1978-1987, samt 1991 og igen fra 2005. Ovenstående oversigt skal derfor kun anvendes med store forebehold. Samtidig er det usikkert, hvordan gengangere (rastende flokke) er behandlet fra år til år. Artstotal overstiger 100.000 fugle og sammenfattes derfor ikke.

Årets sum udgjorde 15.630, hvor første. halvår tegnede sig for 10.291, mens andet. halvår tegnede sig for 5339. For perioden 2007-12 er den gennemsnitlige årssum 14.533 med en halvårsfordeling på 9458 / 5075. Året 2013 ligger således tæt på gennemsnittet.

Det var som vanligt landsdelene NJ, VSJ, KBH og ST, der tegnede sig for de største forekomster. Største

tal i 1. halvår var 20/1 1050 Bakkendrup ved Tissø (VSJ), ligeledes 20/1 1800 Elmelunde på Møn (ST), 25/1 1500 Nørreådalene (NJ), 2/2 1412 Lille Vildmose (NJ) og 16/2 3100 Fuglsang Gods (ST). De største tal i 2. halvår var 12/12 905 Ullemarke på Møn (ST), 16/12 800 Flintinge på Østlolland (ST) og endelig 29/12 1380 Lille Vildmose (NJ).

Flere observatører er omhyggelige med i deres noter at nævne aflæste halsringe. Sådanne oplysninger er særdeles værdifulde. På Lolland/Falster (ST) blev aflæst 9 finske fugle med røde halsbånd. På Møn (ST) blev aflæst 2 finske fugle. På Stevns (KBH) blev ligeledes aflæst 2 finske fugle, den ene af disse blev senere set på Møn (ST). I Thy (NJ) blev aflæst 5 fugle med blåt bånd, alle mærket i Västerbotten i Sverige samt 3 med gult halsbånd, alle mærket ved Røyrvik i Norge. I Lille

Vildmose (NJ) blev aflæst 2 svenske fugle fra Västerbotten. Og endelig blev 4 fugle med gråt halsbånd og senere truffet på Lundergård Mark i Vendsyssel (NJ) – de er mærket i vinterkvarteret ved Slamannan i Skotland.

I øvrigt skal der også her udtrykkes en stor påskønnelse til de observatører, der på samme dato har foretaget grundige optællinger på flere gode rastlokaliteter. En sådan indsats er meget vigtig for mulighederne for at vurdere bestandsstørrelsen i de enkelte lokalområder.

(Thorkil Brandt)

Regional fordeling af tajgasædgås 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	2665	52	6	3	25	18	145	1500	850	3	5000	24	10291
2. halvår	2260	0	1	3	0	0	3	325	145	0	2600	2	5339
													15630

Tundrasædgås *Anser fabalis rossicus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal	
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2007	2006	2009		
2013												
12.052	2	< 1	6	65	8238	9194	11.780	18.384	17.637	13.860	-	

Kommentar: Artstotal overstiger 100.000 fugle og sammenfattes derfor ikke.

Årets sum udgjorde 12.052, hvor første halvår tegnede sig for 7141, mens andet halvår tegnede sig for 4911. Årsummen ligger således meget tæt på gennemsnittet for perioden 2007-12, som udgør 11.330 med en halvårsfordeling på 6842 / 4489. Det skal dog nævnes, at årssummerne i denne periode har varieret mellem 7111 i 2010 og hele 18.384 i 2007. Som sædvanlig var ST det suverænt vigtigste lokalområde.

De største tal i første halvår var 11/1 1720 Busemarke på Møn, 12/1 2170 Lund ved Flintinge, 2/2 3110 Ydø-Jordbjerg-Bogø-St. Vejlø og 7/2 2100 Vester Nord-

lunde (alle ST). De eneste tal >50 udenfor ST er 19/1 300 Alleshave (VSJ), 8/2 140 Enge ved Hallebygård (VSJ), 12-16/2 op til 111 Tarphege Enge (SVJ) og 20-27/2 op til 107 Ørum Sø, Thy (NJ).

Første forekomst i andet halvår er 24/9 1 SV Stevns (KBH) og 29/9 kommer første melding fra ST. Halvårets største tal blev 19/11 1300 Rødby Fjord og 20/11 3100 Ydø-Jordbjerg-Bogø-St. Vejlø (begge ST). De eneste tal >50 udenfor ST blev 15/12 87 Lyngholm, Thy (NJ) og 16-24/12 op til 60 Myregårds Myr (B)

(Thorkil Brandt)

Regional fordeling af tundrasædgås 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	132	20	119	3	0	3	25	320	10	0	6500	9	7141
2. halvår	128	65	9	3	0	5	9	18	4	0	4600	70	4911
													12052

Grønlandsk blisgås *Anser albifrons flavirostris*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal	
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2002	2012	1995		
2013												
4	2	2	3	7	5	7	4	22	21	16	185	

Efter sidste års talstærke forekomst er vi i 2013 tilbage på et gennemsnitligt lavt antal for denne race, med i alt 3-5 fugle. Alle årets fund var fra Nordjylland. I første halvår var der kun to fund, der kan være det samme individ: 20/2 1 ad. Ørum, Sydthy og 14/4 1 ad. Lyngholm.

I andet halvår var der tre observationer, hvoraf de to sidste af observatørerne angives at være det samme individ: 19/10+8/11 1 ad. Store Vildmose, 2/11 1 ad. Sløjgen ml. Fjerritslev og Vejlerne og 15/11 1 ad. Bygholmengen.

(Peter Lange)

Dværggås *Anser erythropus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2010	2003	1999	
2013	41	< 1	3	10	16	24	17	67	32	28	382

Forekomsten af denne truede gåseart har de senere år svinget meget, fra 3 fugle i 2009, 67 fugle i 2010, 15 i 2011 og 4 i 2012. Årets 10 fugle er derfor lidt under gennemsnittet.

Der var kun to sikre fund i 2013: 6/4 9 Ø Kongelunden (KBH), blev set trække sammen med bramgæs og blisgæs samt 12/5 1 ad. Ø Gilbjerg Hoved (NSJ), trak sammen med grågæs.

(Peter Lange)

Indisk gås *Anser indicus*

Med en tilbagegang fra 50 fugle i 2012 til kun 18 fugle i 2013 skal vi tilbage til 2000 for at finde et år med færre fugle. Dengang sås 8 fugle. Som andre år var arten jævnt spredt over hele landet, kun Bornholm og

Sydøstjylland gik fri. Der var ingen ynglefund og der var kun observationer af enkelt individer.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af indisk gås 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	2	1	2	1	0	2	1	2	3	2	2	0	18

Snegås *Chen caerulescens*

Der sås mindst 21 fugle, hvilket var det laveste antal siden 2004 hvor der sås 15 fugle. Største observation var 10/2 3 Skovsbo ved Svendborg (F). Resten af ob-

servationerne var af 1-2 fugle. Der sås som tidligere år flest fugle i det vestlige Danmark.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af Snegås 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	4	3	3	0	0	2	5	0	0	0	3	0	20

Sortbuget knortegås *Branta bernicla nigricans*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år		Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2006	2004, 2007 og 2013	
2013	0	0	< 1	< 1	8	6	7	15	11	115

Kommentar: Artstotalen skal tages med forbehold, da denne indeholder et stort antal tilbagevendende fugle på faste lokaliteter.

Årets fund grupperede sig i fire områder: Vadehavet (SJ/SVJ), Stavns Fjord (ØJ), Sydfynske Øhav (F) og Køge Bugt/Vestamager (KBH).

Første halvårs fund formodes at være 2-3 fugle: 12/1 1 Mandø Låningsvej (SVJ), 23/1-18/4 1 Stavns Fjord (ØJ), 12-16/5 1 Halen Fanø (SVJ).

Andet halvårs fund formodes at dreje sig om i alt 5-8 fugle: 21/9 1 Mandø, 9/10 1 Roborghus (SVJ),

14/10-30/11 1 Stavns Fjord, 16/10 2 Hønen, Fanø (SVJ), 20/10-3/11 1 Vestamager-Køge Sydstrand (KBH), 21/10 1 sydlige Keldsand, Fanø (SVJ), 23/10 1 Havneby, Rømø (SJ), 1-7/11 1 Tåsinge-Svendborgsund (F). Fuglen fra Samsø formodes at være den samme fugl, der trækker sammen med mørkbugede knortegæs, og den har været i området hver vinter 10 år i træk.

(Peter Lange)

Rødhalsed gås, Bøvling Klit, 4. april 2013. Foto: Ole Amstrup

Rødhalsed gås *Branta ruficollis*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2001	2010	2012	
2013	10	< 1	> 1	3	10	13	11	18	15	14	196

Et år i den lave ende med blot 9 fugle; 1. halvår 5 fugle og 2. halvår 4 fugle. Alle nævnes: 29/3-4/4 1 R Ryssensten/Bøvling Klit (VJ), 12/4 1 R Avnø/Svinø Bugt (ST), 28-29/4 1 R Ulvedybet (NJ), 29/4-17/5 Vejlerne (Tømmerby, Selbjerg- og Bygholm Vejle, samt Kærup

og 19-20/5 1 R Magrethekog/Ny Frederikskog (SJ). Fra 2. halvår: 1-8/10 1 1K R Koklapperne, Vestamager (KBH), 12/10 1 R Ballum Enge (SJ), 16-18/10 1 R Vest Stadilfjord (VJ) og 20/12 1 R Lummerbæk (VJ).

(Jørgen Staarup Christensen)

Nilgås *Alopochen aegyptiaca*

Der var 647 observationer af 1731 fugle. I 2012 var der 678 observationer af 1928. Det er svært med de mange observationer at danne sig et overblik, men noget kunne tyde på, at der var en lille nedgang i bestanden. Som andre år blev der set flest fugle i (SJ) og (SVJ), kun Bornholm slap for besøg af nilgås. Der blev fundet 9

yngepar på 9 lokaliteter. 7 par i (SJ), 1 par i (SVJ) og 1 par på (F). Der var 11 observationer af mere end 10 fugle som alle var begrænset til et område i det sydøstlige Sønderjylland. De største var 20/12 44 og 31/12 39 begge ved Uge (SJ).

(Rene Christensen)

Regional fordeling af nilgås 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
obs	59	31	121	122	22	227	44	8	3	6	4	0	647
antal	130	57	342	310	55	733	71	16	3	8	6	0	1731

Rustand *Tardorna ferruginea*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1994	2012	1995 2013	
2013	19	(5)	14	(28)	24	27	26	100	41	35	(781)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1972, 1975-76, samt 1991. Årstotal fra invasionen i 1994 er kun opsummeret til ca. 100 fugle.

Et antal på 29-35 fugle var igen over gennemsnittet fra de seneste 10 år. Der blev gjort fund i stort set alle landsdele. Årets første fugl var 2/1 3 hun Søvang (KBH), og sidste fund blev 21/9-8/10 3 Filsø (SVJ). Største enkeltfund var 16/6 7 R Selsø (NSJ).

Der var 4 observationer af hybrid med gravand (*Tadorna tadorna*), igen i år alle fra Nordjylland, og kan muligvis dreje sig om samme fugl. Alle nævnes: 2-7/1 1 Bygholm Vejle (NJ), 19-20/1 1 Nibe (NJ), 3/9 1 Nordmandshage (NJ) samt 10/11 1 Gedsted Enge (VJ).

(Peter Staarup Christensen)

Rustand, Frederiksberg Have, 25. april 2013. Foto: Peter Dam

Regional fordeling af rustand 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	2-3	0	4-6	1	0	3-5	4-5	2	4	7	2	0	29-35

Mandarinand, Mølleåen ved motorvejsbroen, 2. november 2013. Foto: Carl Bohn

Mandarinand *Aix galericulata*

Efter tre år med faldende tendens blev årets forekomst på 24-25 fugle den største siden 2009. Fra kerneområdet ved Odense Å/Fruens Bøge (F) blev indrapporteringen af 6 fugle 31/12 årets største antal herfra. Men bemærkelsesværdigt var, at årets største observation netop ikke kom fra Fyn, men fra (SJ) med 12/8-30/11 max. 8 Store Jydevad (SJ). Det må siges at være et interessant fund, tæt på grænsen til Tyskland, hvor

arten har etableret en fritlevende bestand. Der var dog ej heller i år tegn på ynglefund i Danmark.

De mandarinænder, der ses i Danmark og Europa, er undslupne fangenskabsfugle eller efterkommere heraf. Arten er naturligt hjemmehørende i Asien, men har etableret bestande flere steder i Vesteuropa, bl.a. – som nævnt – i Tyskland og Storbritannien.

(Peter Staarup Christensen)

Regional fordeling af mandarinand 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	2	0	1	3-4	0	9	6	0	2	0	1	0	24-25

Pibeand *Anas penelope* (yngleforekomst)

For første gang siden 2010 blev der gjort et ynglefund. Der blev 17/6 observeret en ungeførende hun med 4 pull i Majbølle Nor (ST). Arten træffes almindeligt oversomrende over hele landet, men uden at der var nærmere angivelse af yngleadfærd fra andre lokaliteter.

(Peter Staarup Christensen)

Pibeand, Holmesø, 4. april 2013. Foto: Finn Carlsen

Knarand *Anas strepera* (yngleforekomst)

Med indberetning af 61-84 ynglepar fordelt på 38 lokaliteter kunne der konstateres et stort fald i antal af ynglepar i forhold til de seneste år, men det er nok næppe udtryk for en reel nedgang i ynglebestanden – måske mere udtryk for lidt mangelfulde data. Antal ynglepar sidste år udgjorde 103-124 fra 49 lokaliteter.

Flest ynglepar blev igen i år registreret ved Hornbæk Enge ved Gudenåen (ØJ) med 15-17 par.

Sommeren igennem observeredes en del fugle spredt over hele landet på egnede ynglelokaliteter, dog uden nærmere angivelse af yngleforekomst.

Årets største antal af rastende fugle blev igen i år optalt i Hovvig (VSJ), hvor der efteråret igennem blev set pæne antal – flest 27/10 med 446.

(Peter Staarup Christensen)

Knarand, Hammermølle Skov, Hellebæk, 30. december 2013. Foto: Axel Mortensen

Regional fordeling af ynglepar af knarand 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	11-12	0	2-5	17-19	0	3-10	3-4	7-8	1-2	5-10	10-12	2	61-84

Amerikansk krikand *Anas carolinensis*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år 1999, 2001, 2002, 2004	Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13			
2013	0	0	< 1	2	7	5	5	Alle år max. 9 fugle	112

Kommentar: Første fund er fra 1981. Årstotal i 2006 ændret fra 6 til 5 fugle. Desuden er tre største ændret i forhold til Fugleåret 2006.

Med sølle ét fund var der tale om den laveste forekomst siden 1997. Årets eneste fugl var vanen tro et

forårsfund: 12/5 1 han Jerup Strand (NJ). Gennemsnitligt har antallet ligget på 6-8 fugle de seneste år.

(Peter Staarup Christensen)

Spidsand, Filsø, 24. april 2013. Foto: John Larsen

Spidsand *Anas acuta* (yngleforekomst)

Med årets sølle fem registrerede ynglepar fra tre lokaliteter blev det igen et skuffende år, hvad angår indberetning af ynglefund, men dog fint i tråd med de meget lave antal fra den seneste årrække. Flest ynglepar blev fundet på Agger Tange med tre par (NJ). Arten blev i yngletiden set på ca. 15 måske egnede ynglelokaliteter, men uden nærmere angivelse af yngleadfærd.

De største trækforekomster var som vanligt fra efteråret, og bedste træklokaliteter blev igen Gedser

Odde (ST) med 1720 i perioden 4/8-28/11, efterfulgt af Dovns Klint (F) med 801 i perioden 17/8-20/10 samt Blåvands Huk (SVJ) med 736 i perioden 3/8-8/11.

Den største forekomst af rastende fugle i første halvår – og samtidig årets største – blev 5/2 2700 Kongeå-Slusen (SVJ). Også andet halvårs største forekomst blev gjort i samme region 24/10 1800 Måde Enge (SVJ).

(Peter Staarup Christensen)

Atlingand *Anas querquedula* (yngleforekomst)

Også for atlingand blev det et år med et markant fald i antal af indberettede ynglefund. Blot 20-28 ynglepar fra i alt 19 lokaliteter mod 50-60 indberettede ynglefund året før. Især måtte der noteres store fald i antal af ynglepar på de to bedste lokaliteter i 2012, hvor Lille Vildmose (NJ) gik fra 14-19 ynglepar til 2-6 ynglepar i 2013, samt Tipperne (VJ) der gik fra 12 par til sølle et par i 2013. Lille Vildmose var dog stadig landets bedste ynglelokalitet.

Arten blev dog set på min. 17 egnede lokaliteter i yngletiden, men også her uden nærmere angivelse af yngleadfærd. Bl.a. bør nævnes årets største enkeltforekomst, som blev 9/6 21 Bygholm Vejle (NJ), men der foreligger ikke optællinger af ynglepar herfra i 2013.

Årets første fugle blev set 24/3 2 (par) Nysted Nor (ST), og årets sidste fund var 14-24/10 1 Mandø (SVJ).

(Peter Staarup Christensen)

Atlingand, Stege Jordbassiner, 20. april 2013. Foto: Finn Carlsen

Rødhovedet and *Netta rufina*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	2013	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09		2010-13	2009	2013	
57	NA	(8)	12	12	28	46	40	65	57	50	(754)
11	NA	(2)	< 1	< 1	(6)	9	8	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotaler fra 1972 og 1974-76. For ynglefugle mangler oplysninger fra 1971-1972 og 1974-76. Tre største år gælder kun forekomst efter 1970.

Årets forekomst blev på 8-11 fugle, fra regnet observationer gjort i kerneområdet i Storstrømsregionen. Størstedelen blev igen fundet på øerne, og der forelå kun to fund i Jylland.

Årets første fugl var 4/1 1 2K Ølseagle Revle (KBH) efterfulgt af et par fund fra Fyn: 6/3-11/3 1 han Klæsø Nør (F), samme fugl blev set 14/3 Lindelse Nør (F), samt 23/3 2 (par) Vitsø Grund (F). Herefter 31/3-10/4 1 han Uge Nørremark (SJ), hvor arten også blev set sidste år. Igen i år var der langtidstationær fugl 20/4-17/7 Klydesøen (KBH). Næste blev 8/5 1 han Klise Nør (F) samt 1/9-2/10 1 han odr. Nørreballe Nør (F). Fund af en fugl på Langeland kan evt. dreje sig om samme eksemplar. Året afsluttedes med 1/11 1 1K Selsø Sø (NSJ), 21/11-16/12 1 han Ishøj Strand (KBH) samt 28/11-29/12 1 han Filsø (SVJ).

Den første observation fra kernelokaliteten Maribo-søerne (ST) var 26/3 2 (par) Hejrede Sø. Arten blev herefter løbende observeret i varierende antal resten af året med sidste 30/12 1 han Maribo Sønder sø.

Nævnes fra Maribo-søerne bør 29/8, hvor der blev optalt den største forekomst i nyere tid med ikke mindre end 46 fugle i området, bl.a. inkl. en ungeførende hun med kuld på 4 pull. i Røgbølle Sø, måske første ynglefund fra denne sø. Dette er den største forekomst siden den tidlige bestand i Nakskov Fjord (ST) uddøde i starten af 1970'erne. I 1950'erne blev der flere gange optalt mere 70 fugle her.

Andre fund fra Storstrømsregionen blev 20/4 1 han Slambassiner Savnsøvig (ST), 30/4 2 (par) Kalløgrå (ST), 19/10 1 SV Gedser Odde (ST) samt årets sidste observation 31/12 1 han Sandvig/Vordingborg (ST).

Fra den afsluttende DATSY-rapport 1998-2012 (Nyegaard et al. DOFT 108/1 2014) kan nævnes at ynglebestanden i 2012 blev opgjort til 7-11 ynglepar. Men udover ovennævnte sene ynglefund fra 29/8 af en ungeførende hun i Røgbølle Sø, samt angivelse af 8-10 1K fugle 27/9 Hejrede Sø forelå der ikke en nærmere indberetning af ynglefund fra Maribo-søerne (ST) i 2013.

(Peter Staarup Christensen)

Rødhovedet and, Hejrede Sø, Maribo, 11. maj 2013. Foto: Asbjørn Jensen

Kongeederfugl sammen med ederfugl, Hyllekrog, 10. maj 2013.
Foto: Preben Berg

Kongeederfugl *Somateria spectabilis*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2003	1996	Flere år	
2013	NA	> 1	4	11	12	7	8	20	19	16	298

Med fund af 10 fugle blev året det bedste siden 2006 med 16 fugle. Herudover blev der gjort et sjældent sommerfund – det første siden 2004, samt to fund af fugle der var hybrid med ederfugl (*Somateria mollissima*). Observationerne fordeler sig med fire fra første halvår og seks fra andet halvår.

Året startede med en langtidsstationær fugl: 26/3-14/4 1 ad. han Egense og Hals (NJ). De næste observationer var 31/3 1 ad. han V Gilbjerg Hoved (NSJ), 7/4 1 ad. han Ø Gedser Odde (ST) samt 10/5 1 han 3K+ Ø, først set ved Rødbyhavn (ST) og 8 minutter senere ved Hyllekrog (ST).

Et – som nævnt – usædvanligt sommerfund var 16/7 1 han 2K+ odr. SV Fredericia Østerstrand (SØJ).

Efterårets første fugl blev 23/9 1 hun 1K V Børstrup Hage (NSJ), efterfulgt af 2/10 1 hun 2K SV Gedser Odde (ST) og 14/10 1 ad. han odr. R Griben, Sjællands Odde (VSJ). Årets sidste blev 7/12 1 han 3K+ R Julebæk Strand (NSJ).

Der blev herudover gjort to fund af en hybrid med ederfugl (*Somateria mollissima*) 30/1-12/3 1 han 3K+ R Korshage (VSJ) og 19/10 1 han 2K S Fornæs (ØJ). Det er formentlig første gang denne hybridform er registreret i Danmark.

(Peter Staarup Christensen)

Lille skallesluger *Mergellus albellus*

Ved summering af lokalitetsmax. fra første og andet halvår endte den samlede årstotal på 10.009 fugle, og dermed helt i tråd med de store forekomster fra de seneste år. Der var som vanligt overvægt af fugle fra landets sydlige og østlige dele. De fine antal blev hjulpet godt på vej af rekord-forekomster i Storstrømsregionen i første halvår. Der blev igen sat en ny Danmarksrekord ved Guldborgsund (ST) med optælling 25/1 af hele 2150 fugle. En anden stor forekomst i regionen i første halvår var 12/1 1515 Maribo-søerne samlet (ST).

Forårsfuglene forlod landet marts/april, men som altid var der et par fund i maj. Sidste blev 16/5 1 hun Halkær Sø/Ådal (NJ).

Der blev gjort et enkelt sommerfund 31/5-8/6 1 hun Røgbølle Sø (ST).

Tiltræk sker normalt fra medio oktober, derfor blev efterårets første fugl meget tidlig 21/8 1 hunfarvet Tude Ås Udløb (VSJ). De næste fugle blev observeret 4/10 1 hunfarvet Tryggelev/Salme Nor (F) samt 6/10 1 hunfarvet Kærup Holme (NJ).

Lille skallesluger, Alsonderup Engso, 5. april 2013. Foto: Finn Carlsen

Årets forekomst indikerede samtidig igen forskellen i antal observationer ved en kølig vinter kontra en meget mild vinter. Største forekomst i andet halvår blev således 17/12 150 Hejrede Sø (ST).

(Peter Staarup Christensen)

Regional fordeling af lille skallesluger 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	218	177	64	184	222	370	719	391	937	648	5057	16	9003
2. halvår	76	44	10	53	39	23	48	51	112	167	379	4	1006

Rovfugletrækket 2013

Redigeret af Rene Christensen

Skagen Data indsamlet af Knud Pedersen.

For kommentarer til trækket se indlægget fra Skagen Fuglestation andet sted i denne rapport

Rørvig Data indsamlet og bearbejdet af Lasse Braae.

Der var 131 obs. dage, med sæsonrekord for rød glente (174) og havørn (34).

Halsnæs Data indsamlet og bearbejdet af Michael Trasborg.

Der har været gode optællinger. Foråret havde sæson- og dagsrekord for rød glente med 102 og 17 samt for havørn med 43 og 12!! Desuden et godt forår for hedehøg sammenlignet med andre østdanske lokaliteter, og et godt forår for sort glente og aftenfalk. Med hensyn til trækkende havørn, kan det ikke udelukkes at flere af dem har været "lokale" på strejf. Efteråret var på det jævne, dog med sæsonrekord for havørn, dværgfalk og lærkefalk, og endnu et godt år for vandrefalk.

Gilleleje Data indsamlet af Morten Rasmussen. Spurvehøg satte 14/4 dagsrekord med 1014 trækkende fugle.

Hellebæk Data indsamlet af Steen Søgaard.

Der var knap 373 timers observation fordelt på 67 timer. Totalt sås 10.510 rovfugle i 2013, hvilket er lidt over gen-

nemsnittet for perioden 1980-2012, som er på 9577.

Bedste dag for musvåge var 1/4 med 1134 trækkende. Rød glente havde to gode dage 14-15/4 med henholdsvis 38 og 33 trækkende.

I efteråret var der 189 observationstimer fordelt på 60 dage. Alle arter sås med færre fugle end normalt, specielt musvåge med kun ca. 1/4 af det normale gennemsnit.

Hyllekrog Data indsamlet og bearbejdet af Preben Berg. Det er nu blevet 6. år i træk, at forårstrækket ved Hyllekrog er blevet dækket, og dækningen fortsatte igen i år frem til den 8/6 (i alt 99 observationsdage).

Der var ikke megen gang i rovfuglene dette forår. Det blev således det hidtil ringeste år i perioden, hvor det især var musvåge (478) og spurvehøg (124), som holdede langt bagefter (70% under gennemsnittet!). Desuden sås der heller ikke en eneste vandrefalk (normalt 3-6). Der var dog lyspunkter i form af det bedste år for sort glente (5), rød glente (82) og havørn (19). Et par hæderlige dage for rød glente blev 14/3 20 og 1/4 12, mens der for de øvrige arters vedkommende ikke er noget nævneværdigt.

Blåvand (SVJ) Data indsamlet af Bent Jacobsen.

Nordøst-djursland Data er sammenstillet af Alex Sand Frich, Kent Olsen og Jørgen Staarup Christensen. Samlet var der 45 observationsdage mellem 1/3 og

Rovfugletrækket 2013

FORÅR	Skagen	NØ Djursland	Rørvig	Halsnæs	Gilleleje	Hellebæk	Hyllekrog
Hvepsvåge	1084	363	822	723	515	745	293
Sort glente	54	10	8	6	11	12	5
Rød glente	252	64	174	102	105	241	82
Havørn	72	6	34	43	16	80	19
Rørhøg	284	57	192	87	141	111	88
Blå kærhøg	169	14	67	21	44	34	19
Steppehøg	31	0	2	1	3	1	0
Hedehøg	15	0	1	4	0	2	2
Duehøg	36	7	23	16	20	8	0
Spurvehøg	1472	382	962	826	2064	921	124
Kongeørn	0	1	1	0	1	6	0
Musvåge	4343	934	1861	2263	1847	8013	478
Fjeldvåge	254	15	116	85	56	58	8
Fiskeørn	172	33	130	76	112	153	23
Tårnfalk	357	14	84	78	156	31	27
Aftenfalk	2	1	7	6	2	0	0
Dværgfalk	150	21	32	19	37	16	12
Lærkefalk	196	13	53	28	57	49	5
Vandrefalk	96	15	11	16	18	21	0
	9043	1950	4580	4400	5206	10502	1186

2/6. Primært blev der observeret fra Gjerrild Nordstrand, men sammenstillingen omfatter også optællinger fra Bakken ved Overskov, Marshøj, Præsteeng og Gjerrild Klint. I modsætning til de foregående år er der ikke medtaget data fra Fornæs og Grenå.

Sønderskoven (SJ) Data indsamlet af Bjarne Nielsen. Der var 38 observationsdage mod 32 dage i 2012. Musvåge svigtede med kun 4603 trækkende fugle. I 2012 var der 11.832 trækkende.

Sydlangeland (F) Data indsamlet og bearbejdet af Jacob Sterup.

Der var generelt god dækning af efterårstrækket. Det blev en god sæson for arter som rørhøg, fiskeørn, aftenfalk og lærkefalk, mens de øvrige arter havde et mere gennemsnitligt efterår.

Stevns Data indsamlet af Tim Andersen. Der var 61 fulde observationsdage. Der var ingen dags- eller sæsonrekorder.

Gedser Data indsamlet af Rene Christensen. Det er ikke lykkedes at få kommentarer fra Gedser Fuglestation.

Rovfugletrækket 2013

EFTERÅR	Blåvand	Sønderskoven	Sydlangeland	Rørvig	Halsnæs	Hellebæk	Stevns	Gedser	Hyllekrog
Hvepsevåge	5	52	712	86	68	163	1983	1251	1018
Sort glente	1	1	3	0	0	1	28	10	3
Rød glente	9	45	259	9	10	18	2038	304	772
Havørn	2	12	8	21	22	22	38	20	17
Rørhøg	54	2	366	67	65	43	410	189	192
Blå kærhøg	26	4	39	12	24	23	86	35	33
Steppehøg	1	0	2	1	1	1	7	0	0
Hedehøg	5	0	3	1	0	0	2	0	2
Duehøg	0	1	0	3	3	6	2	0	0
Spurvehøg	216	270	5206	509	632	557	7266	3513	2044
Musvåge	16	4603	2910	1186	1631	4263	4865	816	1710
Fjeldvåge	2	7	64	21	29	24	216	671	131
Kongeørn	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Fiskeørn	3	2	96	23	22	29	145	85	70
Tårnfalk	397	5	367	21	43	23	302	412	60
Aftenfalk	0	0	8	2	1	0	4	4	2
Dværgfalk	55	3	90	10	31	8	73	86	44
Lærkefalk	2	4	59	0	7	6	28	64	12
Vandrefalk	25	5	22	11	14	8	35	8	11
	819	5016	10214	1983	2603	5195	17529	7469	6121

Sort glente *Milvus migrans*

Årtotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2013	2011	2012	
451	NA	33	59	69	123	301	209	451	348	223	4051

Med 451 fugle, når oplagte gengangere som vanligt er sorteret fra, blev 2013 et særdeles stort år for arten. Særligt forårstrækket steg markant, og i løbet af april og maj måned 2013 blev der observeret flere sort glente end i hele 2012 – tallene var 309 henholdsvis 300!

Ligeledes steg antallet af lokaliteter, hvor arten blev set, en del fra 166 i 2012 til årets 244. Måske en "sidegevinst" fra Atlas 3 projektet?

Fordelingen på årets måneder var: marts 1, april 176, maj 133, juni 33, juli 27, august 22, september 53, oktober 2, november 4.

April måned var en virkelig store måned. Alene Nordjylland, Nordsjælland og Storstrøm havde 118 fugle tilsammen, hvor det samlede april tal for hele landet i 2012 var 82.

Årets første fund var imidlertid fra Sønderjylland: 31/3 1 N Kegnæs Drej (SJ). Rørvig Fuglestation meldte

Sort glente, Skjern Enge, 5. april 2013. Foto: Ole Amstrup

om en tangering af sæson max. med 8 fugle set i løbet af april og maj fra lokaliteterne Korshage og Nørrevang (VSJ), og ved Jættebrink (ST) sås i perioden 18/4 til 23/5 16 fugle med dagmax. 18/4 4 NV. Generelt var de fleste observationer landet over på 1 – 2 fugle. Største forårsobservation tegnede Gedser Fuglestation sig dog for 24/4 med 7 fugle i løbet af morgen- og formiddagstimerne Gedser Odde (ST). Også ved Skagen blev der med 54 ex. set mange fugle i foråret.

Efterårstrækket var som vanligt størst i Østdanmark, men der blev dog noteret 17 fugle vest for Storebælt i 2013, hvor tallet i 2012 kun var 10. Øst på havde København det største antal med 31 fugle fulgt af Storstrøm med 17.

Største enkeltobservation var 19/9 10 SV Stevns Klint (KBH), hvilket er ny dagsrekord for Stevns. Den tidligere var blot et år gammel med 8 fugle.

Årets sidste fugle blev set i november måned: tre stk. på Bornholm, hvor den seneste var 13/11 1 V Dueodde (B). Bornholm afspejler i øvrigt fremgangen for arten: hvor der i 2012 var 9 fugle på 6 lokaliteter på øen, var der i 2013 tale om 19 fugle på 14 lokaliteter.

København lukkede 2013 med en observation 24/11 1 SV Kongelundsområdet (KBH).

Der var ikke informationer om stedfaste fugle i 2013. For nærmere data om forårs- og efterårstræk henvises til rovfugletræktabellerne andetsteds i *Fugleåret 2013* samt fuglestationernes årsrapporter.

(John Hansen)

Regional fordeling af sort glente 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	87	4	6	27	5	19	24	13	61	48	138	19	451

Steppehøg *Circus macrourus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2011	2012	2013	
104	16	< 1	3	4	24	110	62	183	134	104	768

Tendensen med høje årstotaler siden rekordåret 2011 fortsatte i 2013. Dog kunne konstateres en lille nedgang i årstotalen, med 98-104 fugle mod 134 i 2012. Med dette nye forekomstmønster bliver det spændende at følge de kommende år, da det for blot fem år siden vurderedes, at årstotalen lå på et niveau med 20-40 fund årligt.

Aldersfordelingen i 2013 med lille overvægt af 2K-fugle (39%) i forhold til 3K/ad. (36%).

Årets første fund var tidligt 2/4 1 ad. han T Feddet (ST). Næste var 10/4 1 ad. han Ø Gilbjerg Hoved (NSJ). Årets første fugl i Skagen (NJ) blev 14/4 1 3K han, og Skagen var som altid landets bedste træklokalitet for arten med i alt 32 fugle i løbet af foråret. Det var dog et fald ift. rekordforekomsten i 2012 (44). Bedste dag i Skagen var 10/5 med 4 trækkende.

Sidste fugl på forårstrækket blev 6/6 1 2K V Klydesøen (KBH). Således endte forekomsten i første halvår på

Steppehøg, Grenen, 17. maj 2013. Foto: Henrik Haaning Nielsen

flotte 70 fugle med en aldersfordeling på 35 2K/2K+, 33 3K/ad. samt 2 uspecificerede.

Der blev gjort et enkelt sommerfund 3/7 1 han 3K+ Klydesøen (KBH).

Forekomsten i andet halvår blev på i alt 34 fugle. Efterårstrækkets første blev 19/8 1 1K Stevns (KBH), der som vanligt var kernelokaliteten gennem efteråret med 7 fugle i perioden 19/8-19/9. Eneste dag med mere end én fugl på Stevns (KBH) var 4/9 2 1K.

Årets sidste fugle drejede sig om tre trækkende, der alle blev fundet 12/10: 1 2K T Stigsnes (VSJ), 1 1K SV Hovvig (VSJ) samt 1 1K SV Kikhavn (NSJ).

Månedsfordelingen i 2013 blev april 25, maj 44, juni 1, juli 1, august 5, september 23, oktober 5.

(Peter Staarup Christensen)

Aldersfordeling af steppehøg 2013	
Adulte/3K/3K+	38
2K/2K+	41
1K	23
Usp.	2
I alt	104

Regional fordeling af steppehøg 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	35	1	6	1	0	2	2	3	3	7	8	2	70
2. halvår	1	0	3	1	0	0	3	6	11	3	6	0	34

NB: Fugle, hvor det klart drejer sig om gengangere, ml. VSJ og NSJ er medregnet under VSJ.

Blå kærhøg *Circus cyaneus*

Omkring 900 blå kærhøg sås i vintermånederne januar og februar 2013, når de mest iøjnefaldende gengangere er fraserteret på DOFbasen. En ubetydelig nedgang i forhold til 2012, hvor tallet var 930.

Af større vinterforekomster kan nævnes: 1/1 8 til overnatning Sønderlem Vig (VJ), 5/1 7 Borris Hede (SVJ) og 26/2 22 til overnatning Kongens Mose (SJ).

En af årets måske første trækkende sås: 26/2 1 Fællesskov/Kobbelskov (KBH) og 3/3 var antallet af over-

nattende blå kærhøge i Kongens Mose (SJ) steget til 27. Midt i april sås nogle større antal på trækstederne: 14/4 11 Ø Gilbjerg Hoved (NSJ) – hvor der i 2012 på samme dato sås 52 T, 15/4 12 T Korshage og Nakke Nord (VSJ) og 22/4 21 T Nordstrand, Skagen (NJ). Heller ikke i 2013 blev der fundet ynglende blå kærhøg i Danmark. 15-20 oversomrende fugle sås, deriblandt flere adulte.

I august sås de første efterårstrækkende: 14/8 1 han ad. SV Rågeleje Strand (NSJ), 19/8 1 SV Tengslemark

Blå kærhøg, Nordsjælland, 26. november 2013. Foto: Johnny Salomonsson

Lyng (VSJ) og 25/8 2 Ølene (B). Kulminationen fandt sted en måned senere med 25/9 14 SV Mandehoved (KBH) og i oktober: 10/10 6 T Anholt (ØJ), 12/10 5 T Dovns Klint (F) og 25/10 7 SV Bøgeskov Havn (KBH). 1/11 blev 37 overnattende blå kærhøge observeret i

Kongens Mose (SJ), hvilket formentlig er DK-rekord.

Alt i alt et år noget under gennemsnittet. Der henvises til træktabelen for yderligere data om trækket.

(Ulla Munch Hansen)

Hedehøg *Circus pygargus*

Ynglebestanden er omtalt i beretningen fra Projekt hedehøg andet sted i *Fugleåret 2013*.

Forekomsten af trækkende fugle er kun behandlet summarisk.

Forekomsten lå i tidsrummet 17/4 til 23/9, og arten var som sædvanlig yderst sparsomt forekommende

uden for yngleområderne i SJ og SVJ. Der var iagttagelser fra alle regioner, men det bemærkes, at på nogle træksteder forekommer steppehøg hyppigere end hedehøg. Der henvises til træktabelen.

(Peter Lange)

Regional fordeling af hedehøg 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	21	17	#	2	6	#	9	6	7	6	15	2	90*

= yngleområder, sum ej opgjort

* = sum excl. forekomst i SVJ og SJ.

Kongeørn *Aquila chrysaetos*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1995	2012	2011	
2013	NA	(16)	30	28	33	50	43	62	62	61	(1253)
3	0	0	0	0	2	3	2	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotal fra 1972.

Antallet af iagttagelser i 2013 var på samme rekord-høje niveau som året før. Der var fortsat mange iagttagelser fra andre områder end Nordjylland, der stadig er det eneste område med ynglende kongeørne. Det var dog ud fra materialet meget vanskeligt at angive, hvor mange forskellige fugle, der har været i landet i løbet af året, da der især vedrørende Sjælland og Lolland/Falster/Møn givet er mange gengangere i materialet. Kongeørn er rapporteret fra alle landsdele på nær SVJ. Fugle, der ikke er angivet med alder, eller på anden måde er indrapporteret uden kommentarer, er ikke medregnet i oversigten.

Årets yngleforekomst bød på 3 par der fik 4 unger, der alle kom på vingerne. Dette er en tangering af den hidtidige rekord (læs mere herom i afsnittet fra "Projekt Ørn").

I første halvår blev der i Nordjylland udover ynglefuglene set to gæstende yngre fugle i Lille Vildmose samt 13/4 1 2K S Skørping og samme dag 1 3K+ Stenbjerg Klitplantage. Helt usædvanligt er det dog, at der ingen fugle blev set ved Skagen i foråret. Et muligt nyt par, der var under etablering i det nordlige Vendsyssel i 2012, blev ikke set i år.

Fra Vestjylland foreligger en række observationer fra perioden 2/1 til 10/5 fra Borris Hede, Ovstrup Hede og Harrild Hede, og alle fugle var angivet som 2-3K. Det kan dreje sig om samme fugl, der også blev set i området i 2012. Desuden en iagttagelse fra 11/2 1 2K+ Stadilø.

Fra Østjylland foreligger der en række iagttagelser fra vinter/forår, 2/2 1 2K Kompedal Plantage og dagen efter 1 2K Boes – kan være samme. Desuden 29/3 1 imm. Hov/Spøttrup, 7/4 1 imm. Gjerrild Fyr og nok samme fugl ved Stubbe Sø senere samme dag samt 8/4. Endelig 31/5 1 imm. Vesborg Fyr.

Regional fordeling af kongeørn 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	11	2	0	5	3	1	1	1	2	4	5	0	35
2. halvår	15	1	0	0	0	1	1	0	2	1	5	1	27
2013	26	3	0	5	3	2	2	1	4	5	10	1	62

I Sydøstjylland blev der set 1 imm. ved Vorsø 1/3 samt muligvis samme fugl ved Spøttrup 3/3. Desuden 1 3K ved Randbøl Hede 31/3-1/4. Endelig fra Sønderjylland 15/4 1 ad. NØ Tontoft Nakke.

På Fyn blev der 4-5/4 set 1 juv./imm. ved Lindkær nær Ravnholt. På Sjælland blev der set 1 2-3K 24-27/1 på Vestamager (KBH) og 15-16/3 1 2K omkring Gundsømagle (KBH). I Nordsjælland blev 1 2K set i området Grønnesse/Sølager 22/1, desuden 1 imm. 28/2-2/3 Hølløse Bredning og 15-16/3 1 2K Hellebæk/Gilbjerg og måske samme fugl i Hellebæk-området 25/3 til 3/4. I Vestsjælland blev 1 imm. set ved Korshage 5/3. Fra Storstrøms-regionen forelå en lang række observationer, der i princippet kan dreje sig om blot ca. 2 fugle. I perioden 19/1 til 27/3 blev der set 1 2-3K i området mellem Maribo og Saksfjed/Hyllekrog, 6/2 1 2K Elkenøre Strand, 28-31/3 1 2K omkring Gissfeldt, 2/4 1 3K på Møn og endeligt 2/4 og 27/4 1 2K+ Feddet.

I andet halvår blev der i Nordjylland udover ynglefuglene (og deres unger) kun set 24/7 1 2K+ SV Hulsig, 3/10 1 1K+ Skagen Klitplantage samt 10/11 2 imm. Hanstholm. Fra det øvrige Jylland desuden blot 1 imm. 23/7 til 8/8 Ovstrup Hede – nok samme som i foråret.

Fra det nordlige Sjælland forelå følgende iagttagelser: 25/9 1 1K SV Mandehoved (KBH) og 11/11 1 2K+ Klydesøen, Amager (KBH). Fra Storstrøms-regionen et sommerfund 6/7 1 juv./imm. Gavnø foruden 21/9 1 2K Saksfjed, 25/9 1 2K Faxø, 17/11 1 1-2K Orup og 29-31/12 1 2K+ Holmegårds Mose/Studemosen/Broksø. Endelig skal fra Bornholm nævnes 1 ad. sydtrækkende Årsdale 27/10.

(Hans Christophersen)

Kongeørn, Lille Vildmose, 18. august 2013. Foto: Lars Grøn

Fiskeørn, Sønderjylland, 26. august 2013. Foto: Torben Andersen

Fiskeørn *Pandion haliaetus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2013	2011	2008	
2013	NA	(894)	(1585)	(1902)	(2881)	3840	3377	4566	4117	4070	(69.748)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1970-73, 1975, 1988-89, 1991, 2001-03.

Der var indrapporteret 4263 observationer af 6638 fiskeørne. Når de åbenlyse gengangere blev trukket fra, nåede vi en årstotal for året 2013 på 4566 fiskeørne. Et godt år med et stort forårstræk i øst og et normalt efterårstræk.

De første fiskeørne blev set tidligt: 16/3 1 NØ Græse Bakkeby (NSJ) og 24/3 1 T Brændegård sø (F). De næste var 27/3 1 NØ Bisserup Havn (VSJ) og 1 T Humlebæk (NSJ). Herefter var der daglige observationer til 6/11. Forårstrækket på Nordsjælland var rigtig godt! De bedste trækdage var 14/4 30 Ø Gilbjerg Hoved (NSJ), 13/4 28 N Vedbæk (NSJ) og 23 N Stevns (KBH) samt 9/4 28 T Hellebæk (NSJ) og 22 Ø Korshage (VSJ). På Skagen var der derimod tale om det svageste træk siden 2002. Bedste var 27/4 10 NØ Flagbakken og 20/5 10 T Grenen. Træktotaler for de enkelte træksteder vil fremgå af rovfugletabellen.

Der blev i 2013 for første gang registreret 4 par ynglende fiskeørne med rede. I Gribskov på Nordsjælland vendte parret tilbage til reden og fik to flyvefærdige unger, og det samme gjaldt for parret i Vestjylland, der også fik to unger på vingerne. Det gamle aktive par ved Flyndersø i Nordvestjylland fik igen i år hele tre unger, men de blev desværre præderet kort tid før, de var flyvefærdige. Offentliggørelsen af dette bevirkede til gengæld, at der fremkom oplysninger om

et nyt par i Flyndersø området, som fik én til to unger på vingerne. For alle fire reder gælder det, at reden er placeret helt i toppen af en gran, hvor den øverste del er knækket af. For de tre sidste reders vedkommende alle i en udgået gran. Der er således nu siden 2005 kommet mindst 27 unger på vingerne, og håbet er nu, at nogle af disse vil vende tilbage og danne nye ynglepar, som det er sket ved Flyndersø. For alle fire par gælder det, at rederne er placeret i øde områder, hvor kun få mennesker dagligt færdes. Igen i år er der set oversomrende fiskeørne, hvis adfærd kunne tyde på ynglefund, men trods ihærdig søgen efter reder her, blev ingen fundet. I sommerperioden fra den 1/7 – 15/7 blev der observeret fiskeørne over hele landet på 48 lokaliteter. For yderligere omtale henvises til Projekt Ørn andet steds i *Fugleåret*.

Efterårstrækket startede allerede 6/7 1 SV Kikhavn (NSJ), 7/7 1 SV Udby, Møn (ST), 9/7 1 T Hyllekrog (ST), 20/7 1 SV Højerup, Stevns (KBH) og 23/7 2 SV Mandehoved (KBH).

De bedste trækdage var 23/8 23 og 24/8 18 SV alle Stevns Klint (KBH), 11/9 13 Sydlangeland (F) og 4/9 11 S Hyllekrog (ST). Det fortsatte med mange daglige obs. helt frem til den 6/11. Den sidste blev set 16/11 1 R Nivå Bugt og Strandenge (KBH).

(Leif F. Novrup)

Regional fordeling af fiskeørn 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	471	209	123	395	107	156	299	358	757	1156	472	63	4566

Aftenfalk *Falco vespertinus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1992	1988	1975	
2013	NA	(116)	160	163	77	72	70	599	385	338	(5209)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972-73.

I alt 98 aftenfalk på 63 lokaliteter blev observeret i 2013. 47 blev set på forårstrækket og efterårstrækket var bemærkelsesværdigt med omkring 51 fugle (tallet var tre i 2012).

På trods af det forsinkede forår, april var den koldeste i 25 år, sås de første trækkende til normal tid i starten af maj: 7/5 1 han 2K Gilbjerg Hoved (NSJ), 8/5 1 han ad. Korshage (VSJ), der også blev set ca. 20 min. efter i Kikhavn (NSJ) og 9/5 2 hanner Bødkermosen (ST). Der var enkelte sommerfund: 19/6 1 hun Korshage (VSJ), den hidtil seneste forårsobs i Rørvigområdet, 20/6 1 han 3K+ Stubbe Sø (ØJ) og på Stevns, blev lokalitetens første julifund gjort: 19/7 1 han 2K SV Højerup (KBH).

Som nævnt var efterårstrækket usædvanligt stort og startede i øvrigt med det første genfund i Danmark af en udenlandsk ringmærket aftenfalk. Fuglen blev genlæst/fotograferet 9/8 på Anholt (ØJ) og mærkningsdata var: "This is a juvenile bird from Hungary, near Jaszjakohalma. Ringer: Tibor Juhasz (ranger of Hortobagy National Park Directorate). Ringing date 25.6.2013 and estimated fledging date: 10.07.2013." (personlig meddelelse fra Jesper Johannes Madsen, Ringmærkningscentralen). Desværre viste det sig, at falcken ikke klarede det, den blev fundet død på Anholt juni 2014, den havde været død længe (Kent Olsen).

Regional fordeling af aftenfalk 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	7	2	5	6	1	3	7	14	8	10	19	10	98

Vagtel *Coturnix coturnix*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2011	2012	2007	
2013	NA	(8)	37	85	563	982	727	1916	1124	820	(10.824)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972, 1975 og 1976.

Efter to rekordstore år 2011 og 2012 blev årstotalen kun på ca. 300 fugle og skyldes en kombination af lavere natoptællingsaktivitet og reelt færre fugle. Der er kun optalt 76 vagtler i Sønderjylland (modsat 814 i 2011 og 542 i 2012), og fra området mellem Randers-Overgaard området blev der kun optalt ca. 29 fugle modsat 83 fugle i rekordåret.

Aftenfalk, Skjern Enge, 19. september 2013.
Foto: Carsten Gørges Laursen

Videre på trækket sås 26/8 1 SV Borreby Mose (VSJ), 27/8 1 1K Blåvands Huk (SVJ), og årets sidste blev set 18/10 1 1K Dovns Klint (F).

Fugle uden angivelse af alder og/eller køn er ikke medtaget i denne oversigt.

(Ulla Munch Hansen)

Ankomst var som i de senere år fra medio april med 15/4 1 Hellebæk (NSJ) og 17/4 1 Varpelev (KBH). Arten blev registreret i alle landsdele, hvor de største antal blev talt 23/7 9 Dalbyneder Kær (ØJ), 19/6 7 Vidåen, Tønder (SJ) og 8/6 7 Søborg Sø (KBH). Sidste fugle 28/8 1 Falbækvej Marker (VJ) og 8-9/9 1 fanget Gudme (F). Udover sidstnævnte drejer alle fund sig om syngende fugle.

(Jørgen Staarup Christensen)

Plettet rørvagtel *Porzana porzana*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1983	2002	2003	
2013	NA	(27)	104	65	86	55	51	240	201	170	(2984)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972 og 1975.

De i alt ca. 55 fugle er omtrent samme antal som i 2012, og dermed var det igen en forekomst noget under gennemsnittet for det seneste tiår.

Observationerne lå i perioden 14/4-20/8, hvilket var en helt normal forekomstperiode. Spillende fugle blev hørt 14/4-28/7 hvorefter der var få fund i august af sete fugle. Hovedparten af de syngende fugle blev

ligesom i 2012 registreret i Nordjylland. De bedste lokaliteter var igen Lille Vildmose (NJ) hvor der blev registreret op til 7 spillende (28/5), samt Vejlerne (NJ) hvor i alt 11 terr. blev registreret. For begge lokaliteter er der tale om præcist samme antal som i 2012! Ingen andre lokaliteter havde over to fugle.

(Peter Lange)

Regional fordeling af plettet rørvagtel 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	V SJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	27	4	4	0	1	4	1	1	8	1	2	2	55

Engsnarre *Crex crex*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2004	2003	2007	
2013	NA	(16)	21	44	231	133	159	508	312	301	(3581)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972 og 1974-76.

Igen et år i den lave ende af skalaen set over de seneste 10 år. De tætteste bestande blev fundet på Bornholm, østlige og nordlige Sjælland samt Himmerland. I de øvrige landsdele kun meget spredt forekomst, dog med forbehold for manglende natoptællinger.

Første fugle til normal tid 11/5 1 sy. Kohave v. Tranekær (F) og 1 R Bygholm Vejle (NJ) og 14/5 1 sy. Gåseøen (ST). Lokaliteter med tre crexende fugle var Hovmosen (ST), Kongemosen (ST), Englerupgård

(V SJ), Teesmosen (ST) og Svogerslev (KBH). Der foreligger ikke oplysninger om større samlede optællingsaktiviteter. Desuden et ynglefund 15/7 1 ad. med 5 pull. Bølshavn (B).

Sidste fugle sås 17/8 1 skræmt op Skovgårdsløkken (B), 21/8 1 sy. kortvarigt Uldum Kær (SØJ) og 20/9 1 R Røjensø Odde (NJ).

(Jørgen Staurup Christensen)

Hvidbrystet præstekrave *Charadrius alexandrinus*

Uden for de kendte ynglelokaliteter i Vadehavet var der i år kun tre-fire fund: 28/4 1 han Dueodde (B), 10/5 1 han Salthammer (B), 18/5 1 R Filsø (SVJ) samt 20/6 1 Agger Tange (NJ). De to fund fra Bornholm kan være samme fugl.

I yngleområdet blev der set op til 13 fugle på Fanø (SVJ), op til 25 på Rømø og op til 17 ved Saltvandssøen

incl. fund fra den tyske side af diget og vaden udfor. Lagttagelserne lå i tidsrummet 9/4 til 17/9.

I 2013 blev den samlede danske bestand vurderet til kun at bestå af 43 ynglepar, og der blev ved eftersøgninger i Vadehavet fundet 20 reder på Rømø og en rede på Fanø (www.pandion.dof.dk).

(Peter Lange)

Lille præstekrave *Charadrius dubius*

Observationsperioden for Lille Præstekrave blev i 2013 forkortet med ca. halvanden måned. Årets første blev således observeret 8/4 1 Dynt Strandmose (SJ), hvilket er ca. 14 dage senere end de seneste par år. Hen over året var der mange observationer, de tre største observationer var 16/7 19 Bygholm Enge (SØJ),

23/7 17 Klydesøen (KBH) og 30/7 16 Viskum (NJ).

Lokaliteterne med flest ynglefugle var Dynt Strandmose (SJ) med 5-6 par og Nørre Dalby (KBH) med 4 par. Årets seneste observation var 4/9 Nørresø (SJ), hvilket er en måned tidligere end de seneste år.

(Inger F. Jensen)

Lille præstekrave, Vang, Bornholm, 9. juni 2013. Foto: Johanna M. Hartmann

Regional fordeling af ynglepar af lille præstekrave 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	9-10	1-2	4-5	7-9	4-6	7-9	8-10	4-5	9-11	4-6	9-10	5-6	71-89

Pomeransfugl *Charadrius morinellus*

Den første fugl blev set i en flok hjejler på Langodde ved Filsø (SVJ) 16/4, hvilket var cirka samme tidspunkt som sidste år. Herefter fulgte to fugle på Skjern Enge 30/4 (VJ).

Der blev i alt set ca. 730 forskellige fugle, hvilket er 30% færre end sidste års rekord og dermed et mere normalt år. Alle forårsagttagelser var som sædvanligt fra Jylland.

Lokaliteter med et maksimum rastende fugle på 20 eller derover nævnes med de største forekomster først. Disse ti rasteplasser tegner sig for 74% af alle forårsfugle. I 2012 var der tolv rasteplasser med 89% af fuglene:

Pallisbjerg Enge (VJ) 6/5-18/5 maks. 13/5 102, Skjern Enge (VJ) 30/4-24/5 maks. 13/5 90, hvilket er normalt for lokaliteten, Ndr. Farup Enge (SVJ) 3/5-24/5 maks. 16/5 86, Højer Kog (SJ) 2/5-12/5 maks. 9/5 53, Jedsted Enge (SVJ) 8/5-14/5 maks. 9/5 47, Vrist (VJ) 4/5-19/5 maks. 18/5 46, Thorup og Klim Fjordholme (NJ) 13/5-21/5 maks. 15/5 37, Vest Stadil Fjord (VJ) 9/5-21/5 maks. 14/5 37, Hillerup Enge (SVJ) 7/5-12/5 maks. 12/5 23 og ved Kammerslusen (SVJ) 4/5 21.

Herudover blev der set 1-19 individer på tolv andre lokaliteter.

Fra foråret var der en enkelt trækiagttagelse fra Skagen Nordstrand (NJ) 9/5 1 trækkende øst.

På efterårstræk blev der kun iagttaget 17 fugle på tolv lokaliteter i perioden 9/8-27/9, hvilket er normalt. Den første fugl hørtes 9/8, hvor den trak forbi Nordby på Fanø (SVJ). Herefter fulgte: Fjaltring (VJ) 31/8 med 1 1K fugl rastende, Keldsnor (F) 3/9 1 1K rastende. På Stevns ved Mandehoved (S) og Bøgeskov Havn (S) trak

henholdsvis 3/9 og 5/9 en fugl forbi. På Stadilø (VJ) rastede 7/9 2 1K fugle blandt hjejler og støere. Hønen på Fanø (SVJ) 8/9 1 1K trækkende, Bjerger Leje (SVJ) 10/9 2 1K trækkende, Koklapperne på Vestamager (S) 12/9 1 T, Klydesøen på Vestamager (S) 17/9 1 1K T, Nørre Lyngvig 22/9 1 S og Gedser Odde (LF) 27/9 4 SV.

(Egon Østergaard)

Pomeransfugl, Revlbuske, Thy, 14. maj 2013. Foto: Poul Holm Pedersen

Dværgryle *Calidris minuta*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1996	1998	1978	
2013	NA	(9287)	(3302)	(9000)	(2332)	3221	2071	42.832	30.000	16.000	-

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1970-1974, 1976, 1988, 1994-96, 1999-2002 og 2005-07. Artstotal overstiger 100.000 fugle og sammenfattes derfor ikke.

Totalen på 2302 fugle blev på samme niveau som 2012. Den første fugl var meget tidlig 17/4 1 Jerup Strand (NJ), de næste 2/5 3 Bremsbøl Sø (SJ). Forårstrækket afsluttedes 19/6 1 Gødstrup Engsø (ST). Det største tal fra første halvår blev 18/5 10 Kalløgrå (ST).

De første fugle i andet halvår blev 1/7 2 Bøjden Nor (F) og ungfugletrækket indledtes med 4/8 1 K Grynderup Sø (NJ). Flest fra andet halvår blev 8/10 80 Margrethe kog (SJ). Årets sidste blev 25/10 1 Lille Vildmose (NJ).

(Tommy Kaae)

Regional fordeling af dværgryle 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	646	224	240	43	16	332	144	91	313	18	123	112	2302

Temmincksryle *Calidris temminckii*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2011	2012	2009	
2013	NA	(345)	(655)	(874)	(2572)	3304	2129	4134	3896	3421	36.427

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1970-1977, 1988-89, 1990, 1999-2002 og 2005-07.

Dværgryle, Blåvand, 10. august 2013. Foto: Bjørn Frikke

Første halvår blev skudt i gang 21/4 2 Nørresø (SJ) og blev afsluttet 9/6 1 Bygholm Vejle (NJ). Samme sted blev den største observation også gjort: 11/5 129 Bygholm Vejle. Denne observation markerede samtidig forårstrækkets kulmination.

De adulte fugles returtræk påbegyndtes 1/7 1 Keldsnor (F), mens de første ungfugle sås en måned efter:

2/8 1 1K Borreby Mose (VSJ). Flest fra andet halvår blev 12/7 16 Klydesøreservatet, Vestamager (KBH). De sidste blev 9/8 1 Udkæret (B) og 9/8 Klydesøreservatet, Vestamager (KBH).

(Tommy Kaae)

Regional fordeling af temmincksryle 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	1014	115	51	284	229	224	119	129	370	52	109	45	2741

Stribet ryle *Calidris melanotos*

Årstotal	Hyppeghed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2012	2013	2009	
2013	3	< 1	< 1	2	6	10	8	14	11	10	132

Med ca. 11 fugle lidt under rekorden fra 2012 med 14 fugle. Alle nævnes. Årets første blev 25/4 1 Kobæk sø (VSJ), som også blev den eneste for Sjælland. Fra foråret i øvrigt 4/5 1 Lønnerup Fjord (NJ) og 11-12/5 1 Grynderup Sø (NJ). Andet halvår blev sat i gang 14-18/7 1 Lakolk Sydsøer (SJ) og 16/7 1 Ulvedybet (NJ). Arten sås første gang på Bornholm med 21/8-25/8 1 ad. Salthammer (B) samt 26/8 og 30/8 1 1K Nexø Sydstrand. Havde der ikke været forskellig aldersangivelse på fuglene, kunne man fristes til at tro, at det var samme fugl på nabolokaliteter. Fra efteråret i øvrigt 12-21/8 1 ad. Ulvedybet (NJ), 31/8 1 1K Slambassin (Odense), 13-14/9 1 1K Vejrum Vestsø (NJ) samt 12-14/10 1 1K Vejrum Vestsø (NJ), som nok var en ny fugl.

(Tommy Kaae)

Stribet ryle, Lakolk, 18. juli 2013. Foto: Allan Kjær Villesen

Krumnæbbet ryle *Calidris ferruginea*

Årstotal	Hyppeghed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1998	1991	2009	
2013	NA	(3700)	(2278)	(4010)	(6274)	6896	NA	13.520	9741	8046	-

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1970-1974, 1976-77, 1988, 1993-94, 1999-2003 og 2005-06. Artstotalen overstiger 100.000 fugle og opsummeres derfor ikke.

Det blev til en total på 7512 fugle, hvilket er på linje med de to foregående år. Årets første blev 8/5 3 Tipperne (VJ) og forårstrækket toppede 25/5 200 Emmerlev Klev (SJ). Efterårstrækket indledtes 1/7 3 Saltvandssøen (SJ), og det største tal inden juveniltrækket blev 18/7 140 Margrethe Kog (SJ). Der blev første gang

registreret ungfugle 8/8 1 1K Saltvandssøen (SJ). Men mon ikke årets største observation 4/8 1000 Det Fremskudte Dige Syd (SJ) også indeholdt 1K-fugle? Årets sidste blev 12/10 1 1K Egå Engsø (ØJ), vi må håbe den nåede sikkert til vinterkvarteret.

(Tommy Kaae)

Sortgrå ryle *Calidris maritima*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2010	2011	2013	
2013	NA	(848)	(482)	(549)	(1110)	2090	NA	2877	2308	1858	(21.024)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1970-1977, 1988, 1990, 1992-97, 2001-02 og 2005-09.

Første halvårs observationer dominerede vanen tro, og første halvårs total på hele 1433 skyldtes især store tal fra lokaliteter i og omkring Storebælt: 26/1 75 Sprogø (VSJ) blev første halvårs største observation. Første halvårs sidste blev 22/5 1 Esbjerg Havn (SVJ). Andet halvår blev indledt med nogle meget tidlige fugle,

den første 20/7 1 Vresen (F) var muligvis en oversommende, men 11 dage efter blev den første returtrækende set 31/7 1 S Blåvandshuk (SVJ). Andet halvårs største blev 2-4/12 18 Agger Tange (NJ).

(Tommy Kaae)

Regional fordeling af sortgrå ryle 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	204	15	6	1	109	0	423	444	59	8	67	97	1433
2. halvår	167	54	44	42	5	1	23	30	0	6	51	2	425

Almindelig ryle *Calidris alpina schinzii* (yngleforekomst)

Ynglebestanden af racen "engryle" blev estimeret til 141-147 par. Dette bygger på en optælling af de fleste kendte lokaliteter, dog foreligger ingen tællinger fra Harboøre Tange og Værnengene, hvorfor der er anvendt 2012-tal fra disse områder i tabellen. Den positive tendens i forhold til 2012 (125-133 par), skyldes primært en fremgang på

3 par på Tipperne, 4 par i Vejlerne samt ikke mindst 5-7 par på Agger Tange. Glædeligt var det endvidere, at engryle i 2013 atter ynglede på Vestamager, som det eneste sted uden for Jylland og Læsø. Hovedparten af tallene i skema er fra Naturstyrelsens tællinger.

(Hans Christophersen)

Lokaliteter med ynglende engryle i 2013.

Lokalitet	2013
Nørholm Enge (NJ)	1
Ulvedybet (NJ)	2
Læsø, total (NJ)	16-18
Vesløs/Arup Vejle (NVJ)	4
Bygholm Vejle (NJ/NVJ)	58
Agger Tange (NVJ)	21
Tipperne (VJ)	23
Værnengene (VJ)	5-7*
Harboøre Tange (VJ)	3-5*
Rømø - samlet (SJ)	7
Vestamager (KBH)	1
Estimeret total	141-147 par

*) Antal overført fra 2012

Almindelig ryle, Jerup Strand, 30. juni 2013. Foto: Hans Henrik Larsen

Kærløber *Limicola falcinellus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2011	2013	2010	
2013	NA	(32)	61	45	168	417	303	580	465	380	(4560)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1970, 1972-73 og 1975-76.

Årstotalen på 465 fugle er væsentligt højere end i 2012, men dog noget lavere end rekordåret 2011 med 580 fugle. Selv om dobbeltrapporteringer er udrenset på dagsbasis, er der dog givet mange gengangere i materialet blandt fugle, der rastede på lokaliteter i flere dage. Fordelingen på halvår var usædvanlig, idet hele 85% blev set i andet halvår. Hovedparten af fuglene blev set i regionerne København (16%), Nordjylland (9%) og ikke mindst Sønderjylland (60%). Andelen af nordjyske fugle var væsentligt lavere end de senere år.

Årets første fugle blev som vanligt registreret i Sønderjylland, med 10/5 fire Saltvandssøen. Herefter fulgte 12-14/5 op til 2 Ulvshale (ST). Forårstrækket var som nævnt ret fåtalligt med de største antal 5/5 8 og 9/5 10 Højer Vade (SJ) og største uden for det sønderjyske område 18/5 5 Gerå (NJ). Forårets sidste fugle

antages at være 5/6 1 Lakolk (SJ) og 10-12/6 1 Klydesøen, Amager (KBH).

De første på returtrækket blev set i Sønderjylland fra 30/6 3 Saltvandssøen, fulgt af 4/7 1 Gerå (NJ) og 7/7 5 Klydesøen, Amager. Andet halvår blev med 393 fugle det hidtil største. Den tidligere rekord var 335 fugle i 2011. Langt hovedparten af fuglene blev set ved Saltvandssøen (SJ), og der var givet mange gengangere blandt disse. Således blev der i perioden 7-18/7 dagligt set fra 12 til 39 fugle med max. 8/7 39. De største forekomster fra andre lokaliteter var 14/7 6 Klydesøen, Amager og 15/7 5 Eskeplet/Boelsrev/Tangen (ØJ). Efteråret sidste fugle blev 8/9 1 Ølsemagle Revle (KBH), 14/9 1 Salthammer (B) og en meget sen 28/9 Sønderho, Fanø (SVJ).

(Hans Christophersen)

Regional fordeling af kærløber 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	20	0	1	1	0	38	0	0	6	0	6	0	72
2. halvår	21	0	2	11	0	241	11	22	68	1	11	5	393
2013	41	0	3	12	0	279	11	22	74	1	17	5	465

Tredækker *Gallinago media*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1980	2002	2010	
27	NA	(11)	(19)	12	14	22	15	32	31	31	(595)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1972, 1975-1976 og 1988.

Et pænt år med 24 fugle. Hele 9 fugle blev fundet i foråret, hvor første fugl var tidlig med 30/4 1 R Busemarke Mose (M). To lokaliteter med > 1 fugl: 6-11/5 1-2 spillende Tryggevælde Ådal (S) og 11/5 2 R Bygholm Vejle (NVJ). Sidste fugl sås 20/5 Kolindsund (ØJ). Efterårets første fugl var 17/8 1 R Bygholm Enge,

Horsens (SØJ). Største forekomster var 3-6/9 1-5 R med 4/9 5 R Boller Enge (NJ) og 14/9 2 R Jedsted Enge (SVJ). Årets sidste fugl blev 16/10 1 R Hønen, Sønderho, Fanø (SVJ).

(Jørgen Staarup Christensen)

Islandsk stor kobbersneppe *Limosa limosa islandica*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2013	2002	2009	
317	0	0	0	< 1	68	133	88	317	152	148	1129

Kommentar: Første fund er fra 1995.

Alletiders største år for racen herhjemme med min. 317 fugle. Der er foretaget en kraftig udrensning i materialet, da fuglene ofte er stationære i gennem længere perioder.

Året indledtes med rekordstor forårsforekomst 14/4 7 R Agger Tange (NVJ). Fra foråret i øvrigt 21-25/4 1 R Sneum Digesø (SVJ), 22/4 1 R Tipperne (VJ) og 1/5 1 R Bygholm Enge, Horsens (SØJ).

Efteråret første fugle sås 11-12/7 1 ad. sdr. R Magrethe Kog (SJ), 13/7 1 ad. sdr. R Lakolk, Rømø (SJ) og 15/7 4 ad. R Sneum Digesø (SVJ). Efterårets første trækbølge kulminerer ultimo august-medio september (overvejende 1K fugle) med følgende lok.-max (> 10 ex.): 3/9 20 1K R Filsø (VJ), 7/9 38 1K R Ulvedybet (NJ), 7/9 13 R Sneum Digesø (SVJ), 13/9 12 1K Vestereng (VJ) og 14/9 17 1K Kogleaks (NVJ), hvor flokken ved Kogle-

aks voksede til 30/9 21 1K R. Tilsyneladende passerede endnu en trækbølge medio oktober med 15/10 74 R Ballum Forland (SJ) – ny Danmarks rekord – og 16/10 12 1K Ulvedybet (NJ). Fra ultimo oktober noteres typisk 1-2 rastende fugle rundt om i landet. Langtidsstationære fugle ses ved Ølsemagle /Køge Sydstrand (KBH), Følle Bund (ØJ) og Hornbæk Enge, Randers (ØJ). Årets sidste blev 1/12 1 R Værnengene (VJ) og 11/12 2 R Ballum Forland (SJ). Vinterfund herhjemme er sjældne.

(Jørgen Staarup Christensen)

Islandske stor kobbersnepe, Grenen, 18. september 2013.
Foto: Knud Pedersen

Svaleklire *Tringa ochropus* (yngleforekomst)

I 2013 stod Grib Skov og Store Dyrehave (NSJ) som sædvanlig for hovedparten af de danske ynglepar, i år med 23-24 par ud af en landstotal på 29-34 par. Derfor var det relevant at spørge Per Ekberg fra Grib Skov Gruppen hvilke faktorer, der de seneste år har haft indflydelse på bestandens størrelse. Per Ekberg nævnte, at man fra Naturstyrelsens side har genskabt en del vådområder i skoven. Dette burde have øget bestanden, men desværre har man en politik med at afvikle nåleskov i Grib Skov, og da Svalekliren primært yngler i forladte drosselreder i nåleskov, har dette en negativ indflydelse på bestanden. Ydermere er der blevet anlagt stier rundt om de nye vådområder, hvilket desværre betyder en øget forstyrrelse, som Svalekliren reagerer negativt på. Grunden til at bestanden i Grib Skov dog er stabil, mener Per Ekberg,

skyldes, at skoven er så stor, at Svalekliren kan flytte rundt med ungerne, hvis der er for meget forstyrrelse et sted.

Alle ynglefund fra 2013 var fra Østdanmark. Bornholm havde 2 mulige ynglepar, henholdsvis i Bastemose og Svinemose. I Frederiksdal Storskov (KBH) blev der igen registreret 1-2 ynglepar, det samme gjaldt for Store Hareskov (KBH). Lillvang og Terkelskov ved Farum (KBH) 2 ynglepar, Ganløse Ore (KBH) havde et muligt ynglepar. I Ravnsholt (NSJ) blev der registreret 1 ynglepar, Tokkekøb Hegn (NSJ) havde igen i år 1 ynglepar. Grønnelyng ved Frederikssund (NSJ) 1 muligt ynglepar. Grib Skov (NSJ) 19-20 ynglepar og Store Dyrehave (NSJ) 4 ynglepar. Der var ingen sikre ynglepar på Fyn og i Jylland.

(Erik Groth-Andersen)

Damklire *Tringa stagnatilis*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2013	1994	2001	
12	0	< 1	< 1	3	6	7	6	12	10	10	131

Kommentar: Første fund er fra 1970

Skønt det er meget vanskeligt at vurdere det reelle antal fugle, der var involveret, var der givet tale om en rekordstor forekomst, idet gennemsnittet for de seneste 10 år er ca. 5 fugle.

Fra første halvår forelå tre fund, 18/4 1 R Ishøj Strand (KBH), 28/4 1 R Saltvandssøen (SJ) og 10/6 1 R Klydesøen, Vestamager (KBH).

Andet halvårs forekomst begyndte med en lang række iagttagelser af en adult fugl i perioden 4-24/7 (9 datoer) fra Margrethekog/Saltvandssøen (SJ). Det er ikke muligt

at vurdere, om der i alle tilfælde er tale om samme fugl, der blev set på de to lokaliteter. I sammentælling er de opgjort til 1-2 fugle. På en nærliggende lokalitet, Nørresø ved Tønder, blev der herefter set 3 1K fugle 28-29/7 og fortsat en enkelt 1-3/8. Herefter fulgte 29-31/7 1 Borreby Mose (VSJ), 17/8 1 på den tyske side af Saltvandssøen (SJ) og 21-24/8 og 10/9 1 på den danske side. Året sluttede med 15-17/9 1 Draget på Agersø (VSJ). I alt vurderes årets forekomst til at dreje sig om 10-12 fugle.

(Hans Christophersen)

Odinshane *Phalaropus lobatus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	2013	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09		2010-13	2010	1988	
44	NA	(51)	75	90	75	91	86	175	139	120	(3011)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1970, 1972-73 og 1975-76.

Et år på samme lave niveau som i 2012, som var det laveste i knap 30 år. DOFbasen rummer en lang række iagttagelser, men hovedparten af disse drejer sig om fugle, der opholdte sig på samme lokaliteter i flere dage. Gengangere i denne forbindelse er søgt udrenset i sumskemaet.

Blot 9 fugle blev set i første halvår. Første var 25-26/5 1 Nyord, Møn (ST), fulgt af 29/5 1 Feddet (ST). Eneste forekomst af mere end én fugl var 12/6 2 Klydesøen, Vestamager (KBH). Første halvårs sidste var 24/6 1 Ulvedybet (NJ).

Andet halvårs første var en tidlig ungfugl, 21/7 1 1K Saltvandssøen (SJ). De næste var 31/7-3/8 1 ad. Dueodde (B) og 1-8/8 op til 2 Ølundgård (F). Ellers var de eneste iagttagelser af mere end én fugl 12/8 3 1K Bygholm Nordlige Rørskov (NJ) og 19/8 3 1K Sækkesand (ST). Årets sidste blev 16/9 1 1K Geddal Enge (VJ) og 17/9 1 1K Fanø Vesterstrand (SVJ).

(Hans Christophersen)

Regional fordeling af odinshane 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	1	0	0	0	0	2	0	1	3	0	2	0	9
2. halvår	11	1	1	1	0	3	6	2	4	0	1	5	35
2013	12	1	1	1	0	5	6	3	7	0	3	5	44

Odinshane, Sækkesand, Møn, 19. august 2013. Foto: Per Schiermacher-Hansen

Thorshane *Phalaropus fulicarius*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2011	2010	2012	
24	NA	(4)	7	(14)	17	53	34	80	58	49	(621)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1972 og 1975-1976. Der er lidt usikkerhed om årstotal i 1990.

Trods et par store trækforekomster blev årets total den laveste siden 2006. Modsat 2012 med hele 12 observationer blev der kun set en enkelt fugl i første halvår; 20/2 1 N Blåvand (SVJ).

Efterårets første to fugle blev set i september: 15/9 1 S Lyngvig (VJ) og 23/9 1 Ø Korshage (VSJ). Hovedparten af fuglene blev set i månedsskiftet oktober/november med den største dag 29/10 med 3 S Blåvand (SVJ) og 5 S Vejers (SVJ). Der er givet flere gengangere blandt disse fugle. Eneste iagttagelse af mere end én fugl udover disse var 2/11 2 R/T Grenen (NJ). Der foreligger tre iagttagelser fra indre farvande: 9/11 1 S og 14/11 1 S – begge Fornæs (ØJ) samt 17/11 1 SV Børstrup Hage (NSJ). Denne blev sammen med 17/11 1 SV Kandestederne (NJ) årets sidste iagttagelser.

(Hans Christophersen)

Thorshane, Thorsminde, 30. oktober 2013. Foto: Allan Kjær Villesen

Regional fordeling af thorshane 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	5	2	10-13	2	0	1	0	1	0	1	0	0	22-24

Mellemkjove *Stercorarius pomarinus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1985	1989	1988	
45	NA	(52)	403	(193)	85	132	108	1361	648	647	(7504)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1972, 1975-1976 og 1993.

Et middelmådigt år med blot 39 fugle, men flere fænologisk interessante fund. Første halvår indledtes med to sjældne vinterfund 2/1 1 ad. NV Grenen (NJ) og 5/2 1 2K NV Blåvands Huk (VJ). Øvrige fund fra første halvår blev set til normal tid med 16/5 1 ad. Ulvshale (ST) og 23/5 2 N Vejlbj Klit (VJ). To usædvanlige sommerfund 30/6 1 ad. V Hevring Strand (ØJ) og 28/7 1 ad. N Bovbjerg (VJ). Efterårets fund falder mellem 15/9 –

16/11 uden tydelig kulmination, i efterårets første fase (15/9-10/10) i alt 11 fugle, primært med fund fra Vestkysten og ligelig fordeling mellem adulte og 1K fugle. I efteråret sidste fase mellem 15/10-16/11 i alt 21 fugle og udelukkende 1K fugle, på nær én 2K fugl, og hovedparten blev observeret i indre farvande. Sidste fugle blev 18/11 1 1K SV + 19/11 1K fou. Gedser Odde (ST).

(Jørgen Staurup Christensen)

Lille kjove *Stercorarius longicaudus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1988	1992	2007	
142	NA	3	98	93	82	150	126	719	367	307	3358

Med en sum på mindst 142 fugle blev det igen et år noget over middel. Forekomsten var koncentreret til de indre farvande. Årets forekomst indledtes usæd-

vanligt nok med hele tre forårsfund, og ingen af dem var fra Skagen, som traditionelt har været stedet, hvis man ville se lille kjove i maj!: 12/5 1 Anholt (ØJ), 16/5

Sorthovedet måge, Hirtshals, 8. august 2013.
Foto: Hans Henrik Larsen

1 Brabrand Sø (ØJ) og 26/5 1 Vilsted Sø (NJ). Bemærk at de to sidstnævnte er indlandsfund.

Efterårets forekomst indledtes 31/7 med en 1K fugl Gedser Odde (ST), og den næste var også herfra 12/8,

også en 1K. Suverænt bedste lokalitet var Gedser (ST), hvor der i perioden 31/7-25/9 blev talt mindst 46 fugle, med max. 23/8 6 1K SV og 5/9 5 1K SV.

Efterårets sidste blev 24/10 1 1K S Vejlbj Klit (VJ).

(Peter Lange)

Regional fordeling af lille kjove 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	17	13-15	11	6	6	0	4	7	6	11-15	ca. 60	1	142

Storkjove *Stercorarius skua*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2003	2004	2001	
814	NA	(80)	285	301	822	957	779	2077	1879	1134	(18.475)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1972 og 1975-1976.

Et gennemsnitligt år med 814 fugle, hvor hovedparten af alle observationer som normalt var ved nord- og vestjyske kyster, især Skagen. Månedsfordeling var januar (2), februar (1), april (52), maj (183), juni (17), juli (72), august (101), september (80), oktober (188), november (82) og december (36). Første fund var 31/1 2 S Grenen (NJ) og 4/2 1 NV Blåvands Huk (VJ). Forårstræk blev primært noteret ved Skagen, hvor de største dage var 1/5 42 NV + 1 R Grenen (NJ), 2/5 11 T Nordstrand (NJ) og 4/5 13 Ø Grenen. Kun få fugle blev set nordtrækkende langs vest- og nordvestkysten (Blåvands Huk, Nørre Lyngvig, Thorsminde, Hirtshals mfl.) og i Kattegat, flest 28/5 5 T

mellem Læsø-Anholt (NJ). Fra sommerperioden var der nogle bemærkelsesværdige store antal f.eks. 19/7 34 V Roshage (NJ). Efteråret forløb uden nogen særlige højdepunkter, hvor de største observationer blev 24/9 17 NV Grenen, samt 7/10 21 T + 8/10 13 T Nørre Lyngvig (VJ). Desuden en sjælden observation fra Bornholm 18/10 1 R Rønne (B). Der var forholdsvis mange fugle i december, især i indre farvande ved Nordsjælland, Fornæs, men også i Østersøen, med 18/12 1 SV Gedser Odde (ST). Særligt skal dog 6/12 19 V Roshage bemærkes, en usædvanlig stor observation fra december.

(Jørgen Staarup Christensen)

Sorthovedet måge *Larus melanocephalus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2011	2012	2010	
142	NA	5	10	31	75	156	130	167	166	154	1908
18	NA	< 1	0	0	8	19	14	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotal fra 1991. Første ynglefund er fra 1970. Max-antal ynglefund er fra 2006: 19 par.

Med mindst 137 fugle var forekomsten den mindste siden 2009, hvor der sås 114 fugle. Kun fra Bornholm blev der ikke indrapporteret fugle.

Der er indsendt oplysninger om mindst 18 ynglepar, hvilket var et mere end i 2013 og på linje med de seneste tre år, hvor antallet har svinget mellem 15 og 19 par. Det ser således ud til at landets ynglebestand

har stabiliseret sig på 15-20 par, heraf findes mere end halvdelen i Sneum Digesø, med mindst 10 ynglepar. De øvrige 5 lokaliteter med ynglepar, havde 1-2 par.

Uden for ynglelokaliteterne var det kun ved Hanstholm, der er set mere end 1-2 fugle/dag. Her var højeste notering, 6/10 1 1K + 2 2K + 2 ad. – alle set sammen.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af sorthovedet måge 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Fugle	20	11	38	3	12	5	12	4	9	11	12	0	137
Ynglepar	0	0	10	0	2	1	1	0	3	1	0	0	18

Sabinemåge *Xema sabini*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1997	1988	2004	
2013	47	5	42	76	46	40	55	440	189	145	1885

Med kun 12 fugle var 2013 et meget middelmådigt år, og vi skal tilbage til 2002 med 7 fugle, for at finde et år med færre fugle. Årsgennemsnittet siden 2000 er 46 fugle/år.

Første fugl dukkede op 23/9 1 1K Roshage (NJ). Den næste fugl var 28/10 1 1K Vejers Strand (SVJ). Fra denne dato og frem til 16/11 sås 8 fugle.

I december sås tre fugle med 6/12 1 1K Rågeleje Strand (NSJ) og 1 1K Vesløs Vejle (NJ) som de sidste. Fuglen fra Vesløs Vejle kan vel betragtes som et indlandsfund.

Regionalfordeling var (NJ) 3, (VJ) 1, (SVJ) 4, (NSJ) 4.

(Rene Christensen)

Middelhavssølv måge *Larus michahellis*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2007	2006	2003	
2013	0	0	0	(17)	75	58	80	155	129	87	1002

Kommentar: Første gang artens forekomst opsummeres er i 1999, hvor SU anerkender arten som regelmæssig gæst i danske farvande.

I 2013 sås 56 fugle, lidt flere end sidste års 52 fugle. Det er et moderat antal, men dog på niveau med de senere år. Der sås 15 fugle i første halvår og 41 fugle i andet halvår. Der er forsøgt taget højde for gengangere og kun aldersbestemte fugle er medregnet.

Første halvårs sidste fugl var, 29/4 1 4K Nexø (B), mens andet halvårs første fugl dukker op 6/7 1 ad. Saltvandssøen (SJ). Den første 1K fugl var 7/8 1 Fovrfelt bækens udløb (SVJ). Ankomsten for den første 1K

fugl er i øvrigt ret sen, i flere af de foregående år er der set 1K-fugle i juli.

De bedste lokaliteter var Fovrfelt bækens udløb 4 fugle, Bøgeskov Havn (KBH) 6 fugle, Rødvig Havn (KBH) 4 fugle, Strøby Ladeplads (KBH) 4 fugle og Gilleleje Havn (NSJ) 4 fugle.

Der var meget få observationer af mere end én fugl og de største var 4/10 3 1K + 1 2K Strøby Ladeplads og 4/10 2 1K + 2 3K Bøgeskov Havn.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af middelhavssølv måge 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	0	0	3	0	0	0	4	0	5	0	1	2	15
2. halvår	6	0	4	0	0	3	1	0	22	4	1	0	41

Kaspisk måge, Vestamager, 31. oktober 2013. Foto: John Larsen

Kaspisk måge *Larus cachinnans*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	2013	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09		2010-13	2006	2007	
340	3	0	0	(42)	196	278	278	391	375	340	3164

Kommentar: Første gang artens forekomst opsummeres er i 1999, hvor SU anerkender racen som regelmæssig gæst i danske farvende.

Endnu et godt år med mindst 340 fugle, i 2012 sås 298 fugle og i 2011 sås 290 fugle. 340 fugle er således det tredje højeste antal nogensinde. Der sås 139 fugle i første halvår og 211 fugle i andet halvår. Der er set fugle i alle årets måneder.

Henrik Knudsen fortsatte sit projekt med at tage fotos af så mange individer som muligt, og igen havde Fyn et godt år med 70 fugle. Andre gode regioner var SVJ med 59 fugle, KBH med 113 fugle og B med 46 fugle. Som det ses var der en tydelig overvægt af fugle i det sydøstlige Danmark og i Vadehavsregionen. Denne fordeling er normal. Der sås kaspisk måge i alle regioner.

Årets første 1K fugl sås meget tidligt, allerede 13/7 Køge Havn (KBH) og igen 23-24/7 formodentlig

samme fugl. Normalt ses første 1K fugl i sidste uge af juli og den hidtidig tidligste fugl er fra 3/7.

Mange lokaliteter har dagstotaler på 5-6 fugle. De bedste kan dog have over 10 fugle/dag, således 25-26/2 10 2K + 2 3K + 2 ad. Bagenkop Havn (F), 17/3 1 3K + 2 4K + 12 ad. Fanø Vesterstrand (SVJ), 12/10 1 2K + 1 3K + 9 ad. Boesdal Kalkbrud (KBH), 19/10 10 1K + 2 2K + 1 3K Bøgeskov Havn (KBH) og 29-31/10 10 1K + 1 2K + 1 ad. Strøby Ladeplads (KBH).

Som det kan ses er Stevns godt repræsenteret i listen over de bedste lokaliteter, og der er nok ingen tvivl om, at der er gengangere på de enkelte lokaliteter. Men omvendt viser Henrik Knudsens fotoprojekt fra Fyn, at antallet af individer kan være voldsomt undervurderet. (Rene Christensen)

Regional fordeling af kaspisk måge 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	1	0	33	3	2	3	54	0	17	2	2	22	139
2. halvår	18	1	26	3	2	2	16	5	96	1	7	24	201

Hvidvinget måge, Hanstholm, 30. december 2013. Foto: Allan Kjær Villesen

Hvidvinget måge *Larus glaucooides*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2012	1983	1993 1997	
12	NA	2	9	16	11	22	15	59	27	24	455

Efter det fantastiske år i 2012 med mindst 59 fugle, var 2013 et år på det jævne med 10-12 fugle. Der var 5 fugle i første halvår og 5-7 fugle i andet halvår. Kun aldersbestemte fugle er medtaget.

Alle observationer nævnes, 5-21/1 1 3K, 1-4/2 1 2K og 14-31/12 2-3 1K – alle Hanstholm (NJ), 16/4 1 2K

Hirtshals (NJ), 6/11 1 2K Blåvand (SVJ), 14-15/3 1 2K Nordborg SØ (SJ), 29/5 1 3K Havsand, Rømø (SJ), 9/11 1 4K og 29/12 1 1K begge Hvide Sande (VJ) og 13/11 -19/12 1 1K Thorsminde (VJ). Fuglen fra Thorsminde var måske samme fugl som sås ved Hvide Sande.

(Rene Christensen)

Gråmåge *Larus hyperboreus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1976	1983	1979	
37	NA	(103)	129	71	38	40	40	287	189	170	(3302)

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1972, 1974-75 og 1991.

Med mindst 37 fugle var 2013 et år lidt under gennemsnittet. Det årlige gennemsnit siden 2000 har været på cirka 40 fugle, varierende fra 23 i 2001 til 59 i 2012. Der sås 23 i første halvår og 14 i andet halvår. Kun aldersbestemte fugle er medtaget.

Flest fugle sås i de vest- og nordjyske havne. Første halvårs sidste fugl var 20/5 1 2K Østerild (NJ). Andet halvårs første fugl dukkede op 14/10 1 3K Hirtshals (NJ).

Der var også et par sommerfund som bør nævnes: 31/5-19/7 1 2K Hirtshals og 23/8 1 2K+ Slivso (SJ).

Fra de indre farvande var der følgende observationer: 10-15/12 1 Gilleleje (NSJ), 7/2 1 2K+ Østersøen, 20 km N for Hammeren (B) og 20/4 1 2K Årsdale (B).

De bedste lokaliteter var: 2/1-29/4 1 2K og 13/12 – 31/12 1 1K + 1 2K + 1 ad. Skagen (NJ), 1/1 – 19/7 2 2K + 1 3K og 14/10 – 30/12 2 1K + 1 2K Hirtshals, 6/1 – 20/4 1 1K + 2 2K + 1 3K + 1 4K og 16/11-30/12 2 1K + 1 2K Hanstholm (NJ).

(Rene Christensen)

Ride *Rissa tridactyla* (yngleforekomst)

Der er indsendt spredte oplysninger fra to lokaliteter. Ingen af oplysninger kan bruges til at laves en præcis opgørelse af antallet af ynglepar på de to lokaliteter. Der må derfor stadig opfordres til, at der laves grundigere optællinger af de danske ridekolonier.

Ved Bulbjerg (NJ) er der optalt op til 535 ynglefugle 11/5 og der er set unger i løbet af ynglesæsonen. Ved Hirtshals (NJ) fik 39 par 48 unger på vingerne.

(Rene Christensen)

Ride, Nordsoen, 11. december 2013. Foto: Lars Maltha Rasmussen

Gråmåge, Hanstholm, 26. december 2013. Foto: Lars Andersen

Dværgterne, Bisserup, 6. maj 2013. Foto: Bo Tureby

Dværgterne *Sternula albifrons* (yngleforekomst)

Som påpeget i *Fugleåret 2012* er det uhyre vanskeligt, for ikke at sige umuligt, at holde præcis styr på den danske ynglebestand af dværgterne. Arten yngler som oftest i forholdsvis små kolonier, typisk på åbne sandstrande og lave revler, og er kendt for at flytte meget rundt og dermed udvise store regionale udsving fra år til år som følge af især vejrbedingede faktorer (oversvømmelse, sandflugt, intensitet af strandturisme m.v.), biotopforandringer og prædation. Sammenholdt med det meget store antal kendte / potentielle ynglelokaliteter i Danmark betyder det, at en ikke ubetydelig andel af ynglebestanden unddrager sig registrering, med mindre der gøres en omfattende og målrettet indsats.

Der blev ikke foretaget optælling af ynglende terner under NOVANA-projektet i 2013. Yngleforekomst af dværgterne er derfor kun registreret i forbindelse med de årlige optællinger af kolonirugende kystfugle i Vadehavet, AUs og ZMs projekt om arten (i 2013 kun dækkende Jyllands Vestkyst og det vestlige Sjælland) samt diverse enkeltpersoners indberetninger til DOF-basen m.v. Ynglebestanden i Vadehavet, Vestjylland samt til dels Vest- og Syd-vestsjælland blev godt dækket, hvorimod materialet fra resten af landet desværre er uhyre mangelfuldt.

I 2013 blev der registreret i alt 256-297 ynglepar. Dette tal var markant lavere end i 2012 (390-437 registrerede par) og 2011 (357-414 registrerede par), hvilket imidlertid skal ses på baggrund af, at det kun lykkedes at tilvejebringe oplysninger fra ca. halvdelen af de ynglelokaliteter, hvor arten blev registreret ynglende i 2012 (40 ynglelokaliteter i 2013 mod 79 i 2012). Det lave

tal vurderes derfor at skyldes manglende oplysninger fra en lang række kendte ynglelokaliteter, og bortset fra Vadehavet (se nedenfor) er der intet, der tyder på, at ynglebestanden reelt skulle være faldet i forhold til de foregående år. Samlet set er det således fortsat vurderingen, at den danske ynglebestand af dværgterne ligger på flere end 500 ynglepar.

Vadehavet var fortsat artens vigtigste yngleområde med 54 registrerede par på Rømhø (SJ), 22-34 par på Fanø med omliggende sande (SVJ) og tre kolonier med tilsammen 12 par på fastlandskysten. De i alt 88-100 registrerede ynglepar var dog det laveste antal, der er optalt i Vadehavet siden 1996, hvilket synes at bekræfte den negative tendens, der er registreret i de senere år i dette område (113 par i 2012, 144 par i 2011 og 182 par i 2010). I kraft af sin uheldige forkærlighed for udsatte sandstrande og lave sandrevler bliver dværgternens kolonier i bl.a. og især Vadehavet dog ofte udsat for oversvømmelser og sandflugt, hvorfor registreringstidspunktet erfaringsmæssigt har meget stor indvirkning på resultatet. Det lave antal i forhold til de foregående år behøver derfor ikke nødvendigvis at være udtryk for en reel tilbagegang. Samlet set er ynglebestanden i den danske del af Vadehavet dog mere end halveret i forhold til niveauet for 10-15 år siden, og der tegner sig et billede af en negativ udvikling, som kræver ekstra opmærksomhed i de kommende år.

De største forekomster i resten af landet var Rågå Kalv (ST) mindst 30 par, Nordmandshage/Hals (NJ) 20-22 par, Anholt (ØJ) 20-21 par (14 par ved Flakket og 6-7 par spredt langs nordkysten), Bøvling Klit (VJ) ca. 20 par i alt fordelt på 6 mindre kolonier, Tissø (VSJ)

15-17 par, Agger Tange (NJ) 12-17 par i alt fordelt på to kolonier, Glænø Østerferd (VSJ) 13 par, Egholm/Agersø N (VSJ) 10-11 par og Hvide Sande (VJ) 10-11 par. På ingen af de andre dækkede lokaliteter blev der registreret yngleforekomst på 10 par eller derover.

Årets positive overraskelse var en koloni på mindst 30 ynglepar med god ynglesucces på Rågø Kalv i Smålandsfarvandet nord for Lolland (ST). Det er mange år siden, der sidst blev registreret en koloni i den størrelsesorden i ST, men det er desværre også den eneste oplysning, der er modtaget fra ST i 2013, hvorfor det ikke vides, om stigningen her er sket på bekostning af andre kolonier i lokalområdet. Dværgterner har aldrig ynglet på Bornholm, og arten er heller ikke i 2013 registreret ynglende i SØJ og NSJ.

Tissø er den eneste permanente og traditionelt også ubetinget største indlandsforekomst af dværgterne i Danmark. Udviklingen på de tre yngleøer ved søens sydkyst, der blev etableret med det formål at skabe yngle muligheder for dværgterne, fjordterne og klyde, fortsatte desværre i den forkerte retning i takt med en eksplosiv vækst i antallet af hættemåger, der over de seneste år fuldstændigt har taget øerne i besiddelse. Fra rekordhøje 28-30 par med en meget høj ungeproduktion i 2011 faldt dværgternebestanden til kun 18 par i 2012, og i 2013 gik det helt galt for de 15-17 par, som forsøgte at etablere sig på øerne. Æggene forsvandt lige så hurtigt, som de blev lagt, og da rovdyr ikke har adgang til øerne, er der næppe tvivl om, at hættemågen var synderen. Desuden fortsatte hættemågerne med at ankomme og anlægge nye reder, efter at dværgterne havde påbegyndt æglægningen, og

to meget tæt liggende reder blev konstateret forladt, fordi et hættemågepar havde etableret sig midt imellem dem, så redematerialet ragede ind over dværgternernes reder. Et meget tydeligt bevis på, at den lille dværgterne ikke har en chance for at sætte sig igennem over for mågerne. Vi forudsætter, at ynglebestanden af de øvrige arter på øerne vil kollapse i løbet af de kommende få år (hvilket i parentes bemærket allerede skete i 2014 for dværgternens vedkommende), hvorved øerne vil miste deres oprindeligt tiltænkte betydning.

Som sædvanligt måtte dværgterner også i 2013 slås med en lang række negative faktorer som prædation fra især ræv og store havmåger, strandrensning og menneskelige bade-/turistaktiviteter ofte med løse hunde på stranden. Den kommunale strandrensning langs den jyske vestkyst vedbliver med at udgøre et meget alvorligt problem, både fordi mange reder med æg og unger bliver kørt ned i forbindelse med dette arbejde, og fordi man derved fjerner alt drivgods, som kan give ungerne ly for prædatorer og vejrlig. Et område, der vil blive sat fokus på i de kommende år.

Af forskellige årsager blev den gennemførte projektringmærkning i 2013 desværre meget begrænset. Nogle af de aflæste ynglefugle var igen meget gamle (max. alder 19K+), men der blev ikke konstateret samme bekymrende høje gennemsnitsalder, som tilfældet var i 2012. En af årsagerne hertil kan dog være, at de meget gamle, ringmærkede ynglefugle er ved at dø ud, fordi der ikke blev gennemført ringmærkning af dværgterne herhjemme i nævneværdigt omfang i perioden 2002-2008.

(Ulf M. Berthelsen og Thomas Bregnballe)

Regional fordeling af ynglepar af dværgterne i 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Ynglepar	35-44	33-34	34-46	20-21	0	54	10-15	40-51	0-2	0	30+	0	256-297

Sandterne *Gelochelidon nilotica*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1970	1983	1984	
2013	NA	(113)	44	35	7	13	10	ca. 400	76	60	1356
1	+ 500	NA	(9-11)	(11)	2	1	-	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotal fra 1971-77. Den danske ynglebestand angives i 1970 til 200 par.

Der var 186 observationer af 14-16 fugle. I 2012 var der 20 fund af 15 fugle.

De mange rapporteringer skyldes gentagne observationer ved Filsø (SVJ), hvor et par fik tre unger på vingerne. Fuglene ankom 8/5 på lokaliteten og blev set i området frem til 15/8. 29/6 kunne tre unger beskues for første gang. Fuglene yngled på Gåseholm og sås ofte sammen her eller på de omgivende heder. Arten yngled seneste på Agger Tange (NJ) i 2011.

Fra Vadehavet er der følgende observationer af 2-4 fugle, 6/5 2 Halen (SVJ), 9/5 1 Sneum Digesø (SVJ), 19/5 2 Mandø og 20/7 2 Nordby, Fanø (SVJ).

Fra den øvrige del af Danmark foreligger et godkendt fund: 11/8 1 ad. Nordmandshage (NJ). På DOFbasen er der yderligere en række fund fra NJ og S, men da arten er lokal-SU art udenfor SJ og SVJ, må disse en tur til SU før de medregnes.

(Rene Christensen)

Rovterne *Hydroprogne caspia*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2011	1980	1997	
2013	NA	(60)	79	75	68	143	102	196	138	137	3152

Kommentar: Der mangler årstotaler for 1972 og 1975-77.

Med mindst 132 fugle var 2013 det fjerde bedste år nogensinde. Antallet af fugle er sat meget forsigtigt, da de mange fugle i Københavnsområdet fløj meget rundt mellem de enkelte lokaliteter. Der var 5 ynglepar på Saltholm (KBH) i 2013, hertil var der observationer fra det Sydfynske Øhav der tyder på mindst 1 ynglepar i det område. På Saltholm var der 6 par i 2012, som desværre ikke nåede at komme med i *Fugleåret 2012*. Der var observationer fra alle regioner, undtagen fra SØJ.

De første fugle ankom 13/4 med 1 ad. Brændegårds Sø (F) og 1 ad. Stevns Fyr (KBH). Frem til at de sidste fugl ses, 2/9 2 Skæring (ØJ), var der stort set daglige observationer af Rovterne.

I løbet af sommeren samledes der større flokke af Rovterne i Ringkøbing Fjord med 31/8 11 Skjern Enge (VJ) og i Køge Bugt med op til 12 fugle 25/8 ved Ølseagle Revle (KBH). Ud over disse observationer foreligger der yderligere fem observationer af 10-11 fugle fra området.

(Rene Christensen)

Rovterne, Dueodde, 17. august 2013. Foto: Erik Biering

Regional fordeling af roovterne 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	7	13	3	9	0	9	13	9	25	1	37	13	132

Sortterne *Chlidonias niger*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2009	2008	1988	
2013	NA	NA	(1048)	731	(4060)	4161	NA	4908	4532	4135	NA
-	NA	NA	117	NA	NA	NA	-	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar. Sortterne først medtaget i Årsrapporten fra 1980, men mangler fra 1998 og 2000-2007. Årstotaler skal tages med stort forbehold. Fra 1980-89 opgøres kun ynglefugloptællinger i 1983 og 1988-89.

Med 615 observationer af 4908 fugle var 2013 alle tiders bedste år. Dobbeltobservationer er frasorteret. Det gode resultat er opnået til trods for, at det er det næstlaveste antal observationer på et år.

Årets første fugl sås 15/4 1 ad. Hyllekrog (ST) og fra 30/4 til 17/9 observeredes arten dagligt, og 24/9 1 Gedser Odde (ST) var således årets sidste fugl. Begge dage ligger inden for det normale.

Atter en gang markerede Hyllekrog sig som forårets bedste lokalitet. 15/4 – 8/6 295 T, flest 12/5 109 og med syv dage med over 10 fugle. Ingen andre lokaliteter havde træk eller rast af større betydning.

Ynglebestanden blev optalt til: 6-8 par Magisterkrogen (SJ), 25-30 par Hasberg Sø (SJ). I Vejlerne gik bestanden tilbage fra 42 par i 2012 til kun 23 par i år. Fra Vestjylland var der angivelser af op til 8 ynglefugle fra Vest Stadil

Fjord, ligesom der var observationer i yngletiden fra Husby Sø, men ingen angivelser af ynglepar.

Efterårstrækket begyndte ultimo juli og registreredes på fire lokaliteter, 28/7 – 16/9 37 T, flest 28/7 5 Blåvand (SVJ), 18/7 – 16/8 33 T, flest 16/8 8 Kragesand (SJ), 5/8

– 16/9 40 T, flest 7/8 18 Feddet (ST) og 20/7 -24/9 350 T, flest 6/8 56 og med 9 dage med over 10 fugle Gedser Odde. Der var i efteråret ingen større rasteforekomster. (Rene Christensen)

Regional fordeling af sortterne 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	1435	273	99	45	22	2121	42	41	26	23	780	1	4908

Hvidvinget terne *Chlidonias leucopterus*

Årtotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1997	2005	2009	
2013	NA	2	2	196	52	40	80	1926	286	251	2839

Kommentar: Uden invasion i 1997 udgør gennemsnit 1990-99: 4 fugle.

Med 59 fugle var året det sjette bedste år nogensinde. Der sås fugle i 9 ud af 12 regioner. De første fugle blev set 7/5 på tre lokaliteter spredt over hele landet, mens sidste observation var 27/8 1 K Margrethe Kog/Saltvandsøen (SJ).

Der var følgende observationer af mere end 5 fugle, 7/5 6 Sneum Digesø (SVJ), 7-8/5 6 Tryggelev/Salen Nor (F), 7/5 13 Gundsømagle Sø (KBH) og 22/5 6 Margrethe Kog. (Rene Christensen)

Regional fordeling af hvidvinget terne 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	7	3	8	2	0	11	6	3	15	0	4	0	59

Sortterne, Koglekssøen, 8. juni 2013. Foto: Henrik Haaning Nielsen

Splitterne *Sterna sandvicensis* (yngleforekomst)

Der er optalt 3931 par splitterne i 2013, fordelt på ni kolonier, som alle nævnes herunder. Tallet er hovedsageligt baseret på redeoptælling, men også, for enkelte mindre kolonier, på grundlag af antal adulte fugle i en koloni. Ifølge DOFbasen var der flere lokaliteter, hvor der er observeret splitterner, som er set i parringsadfærd eller fodrende store unger, men de er ikke medtaget. Det skyldes, at arten kan ses i parringsadfærd ret langt fra kolonierne. Det er således almindeligt at flyvefærdige unger fodres under trækket bort fra kolonierne.

Splitternebestanden i Danmark er forholdsvis stabil. Det skyldes først og fremmest, at nogle få traditionelle kolonier fortsat fungerer godt på grund af beskyttelse mod færdsel og predatorer. Det er som oftest Hirsholmene (NJ) som har den største koloni, i 2013 med 1750 par.

Kolonierne i Vadehavet og Vestkysten er ikke så velfungerende, dog var der stadig 91 par på Langli (SVJ) og 196 par i Sneum Digesø (SVJ). På Fjand Ø i Nissum

Fjord (VJ) kom splitterne tilbage med 270 par. Dertil 98 par i Ørum Sø (NJ). Området skulle kunne huse flere tusinde par, men sølvmåger og ræve har forringet en lang række øer som yngleplads for hættemåge og splitterne. Det vil være oplagt at arten etablerer sig på nogle af øerne i Filsø (SVJ), idet der allerede findes hættemåger ynglende.

I de indre farvande talte den største koloni 857 par på Hjarnø i Horsens Fjord (SØJ). Dernæst Sprogø (S) med 474 par. De to kolonier dækker det store fødeområde i det sydlige Kattegat og Storebælt. De egentlige Østersøkolonier har det ikke godt, fx var Fiskeholm i det Sydfynske Øhav ubeboet efter en meget lang årrække som velfungerende. Øen er nu helt overtaget af sølvmåger. Brøndby Strand kolonien, den kunstige Holme Sø (KBH) gik stærkt tilbage til 65 par. Den forholdsvis nye koloni på Glænø Østerfed (ST) talte 130 par. Det fandtes ikke andre kolonier i den vestlige Østersø.

(Jens Gregersen og Thomas Bregnballe)

Splitterne, Hirsholmene, 2. maj 2013. Foto: Erik Biering

Søkonge *Alle alle*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1996	1995	1990	
2013	NA	(12)	898	(4074)	(674)	581	435	13.909	9257	2808	(46.008)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1975-76, 1993 og 1999-2006. Baggrundsstatistik skal tages med nogen forbehold, da senere større år (især rekordåret 2005) ikke indgår i opsummeringen.

Med kun 244 fugle var forekomsten i 2013 den laveste siden 2009, hvor kun 194 fugle blev set. Der var 9 fugle i første halvår og 235 fugle i andet halvår. Som vanligt sås hovedparten langs den jyske vestkyst, med i alt 208 fugle. I de indre farvande sås 36 fugle.

Første halvårs sidste fugl var 28/3 1 Vorsø (ØJ), mens anden halvårs første fugle ankom 6/10 2 S Agger Tange (NJ). Begge datoer er indenfor normalområdet.

De bedste lokaliteter var: Grenen (NJ) 17/10 -21/12 48 (8 R + 40 T), flest 18/10 19 Ø, Blåvand (SVJ) 17/10 - 23/11 39 (2 R + 37 T), flest 24/10 9 S og Fornæs (ØJ) 18/10 - 9/12 10 T, flest 18/10 3 T.

En observation fra Østersøen nævnes: 27/10 1 Klintholm Havn (ST). Arten er sjælden her.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af søkonge 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	106	26	77	12	2	0	1	4	0	15	1	0	244

Tejst *Cephus grylle* (yngleforekomst)

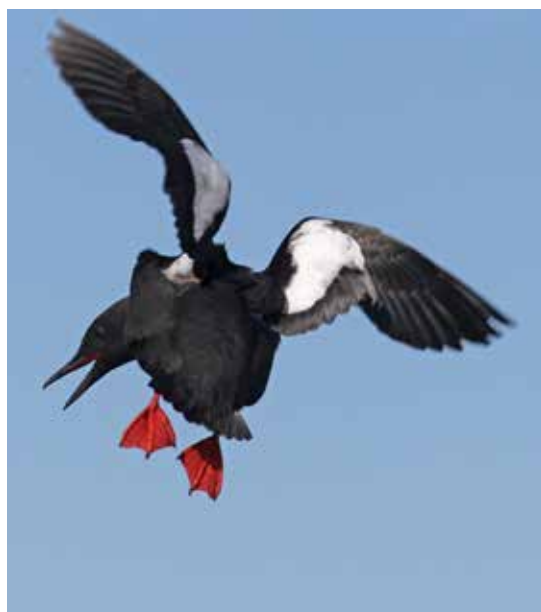
Landets samlede ynglebestand for 2013 er vurderet til 1454-1699 par, hvilket er lidt flere end sidste år, hvor bestanden var på 1280-1424 par. De faste ynglekolonier findes på Hirsholmene (NJ), Ndr. Rønner (NJ), Læsø (Østerbyhavn) (NJ), Anholt (ØJ), Sangstrup Klint (ØJ), Hjelm (ØJ), Hesselø (NSJ), Samsø (Vandstedet) (ØJ), Kyholm (ØJ), Lindholm (ØJ), Vejrø (ØJ), Tunø (ØJ), Sejerø (VSJ), Endelave (SØJ), Mejlø (F), Musholm (VSJ), Romsø (F) og Sprogø (VSJ).

Omkring ¾ af bestanden yngede på Hirsholmene. Langt de fleste yngler her på selve Hirsholm med 990 par og på Deget med 145 par. Mindre bestande blev fundet på Kølpøen 20 par, Tyvholm 6 par (men antageligt op mod 100 par) og Græsholm 5 par.

Bestanden på Anholt blev fordoblet fra 9 par i 2012 til 14-18 par i 2013.

Tilbagegang ses i bestanden på Tunø, hvor bestanden mindskede til 42 par i forhold til 55 par i 2012. Tendens til lille tilbagegang sporede på Sejerø fra 52-73 par i 2012 til 48-63 par i år. I nogle af de kolonier på Sejerø, hvor tejsterne yngler under sten, bliver de udsat for prædation af rotter.

(Sten Asbirk)

Tejst, Hirsholmene, 2. maj 2013. Foto: Erik Biering

Lunde *Fratercula arctica*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2002	1990	1995	
2013	NA	(22)	41	65	52	23	41	101	100	85	1809

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972, 1974-76.

For tredje år i træk faldt antallet af observerede fugle. Der var 15 observationer af 20 fugle. I 2012 sås 24 fugle. Der var 6 observationer af 6 fugle fra de indre farvande.

Der var en observation i første halvår: 6/4 1 R Helsingør (NSJ).

Første observation i andet halvår var 13/8 1 V Roshage (NJ). Der var et mindre indflux 18-19/10 med 3 observationer af 7 fugle, som dog kun registreredes i Nordvestjylland.

Der var følgende observationer af mere end én fugl: 13/11 3 V Lild Strand (NJ), 18/10 4 NØ og 19/10 2 T begge Hirtshals (NJ).

(Rene Christensen)

Regional fordeling af lunde 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	13	1	0	3	1	0	0	0	0	2	0	0	20

Turteldue *Streptopelia turtur*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1983	1993	1982	
2013	NA	(70)	133	102	53	68	62	297	219	180	3495
-	NA	> 2	NA	30	(20)	(48)	NA	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotaler fra 1971-74 og 1975-76. Ynglefugleoplysninger er meget ujævne, max-antal ynglepar er 1993: 47 par.

Ca. 66 turtelduer blev observeret i 2013. 34 var syngende på 18 lokaliteter, alle i det sydlige Jylland, hvor arten yngler fåtalligt men regelmæssigt, og 32 blev set rastende, fouragerende eller trækkende på 31 lokaliteter rundt i landet. Dermed var forekomsten på samme niveau som i 2012.

Årets første turtelduer blev: 20/4 1 Vigsø ved Hanstholm (NJ), 26/4 1 Høllund Søgårdplantage (SVJ), 26/4 2 Frøslev Plantage (SJ) og 27/4 1 Beckmanns Plantage (SJ). I Nordjylland sås en stationær fugl 21/5-25/5 Gl. Vesløs, og fra Sjælland: 17/5 1 Spodsbjerg (NSJ) og

18/5 1 Korshage (VSJ). For tredje år i træk var der på Ertholmene (B) to observationer: 9/5 og 26/5.

De sidste fugle i 2013 blev: 9/8 3 Grønå Elhjemvej-Jejsing Mark (SJ), 18/8 2 Store Jyndevad (SJ) og 12/9 1 Hønen, Sønderho (SVJ).

På trods af, at turteldue overvintrer i tropisk Afrika, var der i 2013 tre vinterobservationer af en fugl på Omø (VSJ) 13/1, 8/2 og 25/2 – bl.a. blev fuglen set på et foderbræt.

(Ulla Munch Hansen)

Regional fordeling af turteldue 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	6	4	10	2	0	36	0	2	0	1	3	2	66

Natravn *Caprimulgus europaeus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2010	2008	2007	
2013	NA	(59)	(138)	191	197	346	275	347	341	323	(6797)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1970-76, 1988-89 og 2004. Forekomst gælder typisk syngende fugle (>95%) og kun få rastende/trækfugle.

Der er kun små afvigelser fra sidste års tal, både hvad angår antal observerede natravne, antal ynglepar og den regionale fordeling, og det ser således ud til at bestanden holder sig nogenlunde stabil.

Den første sås 3/5 1 han Bordrup (SVJ), og formodentlig samme fugl blev hørt der 5/5. Derefter 6/5 1 Skagen Klitplantage (NJ) og 6/5 1 Ravnstrup Sø (ST).

De næste syngende var: 7/5 4 Ålbæk Klitplantage (NJ) og 10/5 1 Blåbjerg Klitplantage (SVJ).

Opgjort på grundlag af antal syngende hanner var der 261 ynglepar på 95 lokaliteter, hvilket er noget mere end de 84 lokaliteter, arten sås på i 2012. Der er dog formodentlig stadig en del flere lokaliteter, arten vil kunne findes på.

Natraavn, Aalbæk Klitplantage, 12. juli 2013. Foto: Hans Henrik Larsen

På fire lokaliteter var der lok.max ≥ 10 syngende: 29/5 11 Bunken Klitplantage (NJ), 10/6 12 Tranum Klitplantage (NJ), 2/7 11 Gludsted Plantage (ØJ) og 8/7 10 Læsø Klitplantage (NJ).

Årets sidste syngende hørtes 8/8 1 Klelund Hede (SVJ), 8/8 1 Klelund Dyrehave (SVJ), 9/8 1 Høllund Søgårdplantage (SVJ) og 10/8 1 Anholt (ØJ).

De sidste observationer var sete fugle: 19/9 1 Saltum Strand (NJ), 23/9 1 Ølene (B) og endelig en sen fugl 6/10 1 Dueodde (B).

I alt var der observationer fra 144 lokaliteter, en del flere end i 2012, men svarende nogenlunde til de 140 lokaliteter i 2011.

(Ole F. Jensen)

Regional fordeling af natraavn 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	140	37	80	33	10	21	0	0	1	7	8	12	349
Ynglepar	107	31	62	20	7	21	0	0	0	6	0	7	261

Tallene er udregnet som sum af lok.max. med tillæg for evt. trækkende eller ringmærkede fugle.

Hærfugl *Upupa epops*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1997	1996	2003	
24	NA	(16)	23	27	20	19	19	43	41	41	(887)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972 og 1975-76.

Der blev indrapporteret 23 hærfugle i 2013, hvilket var lidt over gennemsnittet for det seneste årti.

Årets første observation var 17/4 1 Blåvands Huk (SVJ), hvilket var lidt senere end i 2012. Derefter blev

der løbende observeret hærfugl rundt omkring i landet frem til ultimo juni. Efter lidt over en måneds pause blev arten atter observeret fra primo august og fremefter, indtil årets sidste observation 26/10 1 Allinge (B).

Observationerne af hærflugl i Østjylland 22-24/6 og 9/8 Gylling By (ØJ) var sandsynligvis af den samme fugl, som havde strejft rundt i området i det mellemliggende tidsrum. Tilsvarende med observationerne 15/9 1 Endrup By/Fiskeri (Esbjerg) (SVJ) og 18/9 1 Bramming

By (SVJ). Derudover gjaldt observationerne af hærflugl fra 8/10 1 Søndervang (Rørvig) (VSJ) og 11/10 1 Nakke By (VSJ) sandsynligvis også en enkelt fugl.

(Tina Høeg Hansen)

Regional fordeling af hærflugl 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	4	1	3	1-2	1	0	1	1	1	1	2	7	23-24

Isflugl *Alcedo atthis*

Indtastningerne i DOFbasen kunne opgøres til 18 sikre og 13 mulige ynglepar af isflugl i 2013. Der var dog også i 2013 mange lokaliteter med sommerobservationer af isflugl, hvoraf nogle nok dækkede over ikke-rapporterede ynglepar.

I 2013 blev der indrapporteret flest ynglepar fra Nordjylland (5 sikre), Vestjylland (3 sikre og 4 mulige), Nordsjælland (3 sikre) og Sydøstjylland (2 sikre og 4 mulige).

(Tina Høeg Hansen)

Regional fordeling af ynglepar af isflugl 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Sikre ynglepar	5	3	1	0	2	1	0	2	1	3	0	0	18
Mulige ynglepar	0	4	1	3	4	1	0	0	0	0	0	0	13

Hærflugl, Bramming, 15. september 2013. Foto: Bjørn Frikke

Isfugl, Elling Å, 9. juli 2013. Foto: Knud Pedersen

Biæder *Merops apiaster*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1999	2000	1992	
29	NA	(4)	19	29	42	40	40	72	83	61	(1086)
3	NA	< 1	< 1	> 1	3	2	1	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotaler fra 1972 og 1975-76. Flest par er registreret 1998: 3-7 par, 2000: 4-6 par og 2003: 4-6 par.

Der blev indrapporteret 18 biædere via DOFbasen i 2013, hvilket var et lavt antal i forhold til gennemsnittet for det seneste årti.

Udover de 18 fugle, som blev indrapporteret via DOFbasen, kunne 2013 også byde på ynglende biæder. Mindst tre ynglepar gravede redehuller i en grusgrav i Sønderjylland, og heraf kom der unger i to af redehullerne. Medio august blev 11 biædere observeret på lokaliteten, inden hele flokken trak sydpå.

Årets første observation fandt sted medio maj: 15/5 1 Smidstrup Strand (NSJ), hvilket var det senest registrerede ankomsttidspunkt i dette årtusind.

Derefter blev der løbende observeret biæder frem til primo juni, hvorefter der kun blev registreret yderligere to observationer: 18/6: 1 Gedser Odde (ST) og 5/7 1 Hønen, Sønderho (SVJ). Dog lå det reelle afgangstidspunkt i medio august for ynglefuglens vedkommende.

(Tina Hoeg Hansen)

Bjæder, Jylland, 4. august 2013. Foto: Klaus Dichmann

Regional fordeling af bjæder 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	5	0	2	1	0	11	3	1	0	2	3	1	29

Vendehals *Jynx torquilla*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1981	1980	1982	
327	NA	(193)	(370)	(143)	169	287	242	533	517	467	(8.646)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1971-73, 1975-76, 1988 og 1991. Ynglefugleoplysninger er meget mangelfulde og derfor undladt. Max-antal ynglepar er fra 1974: 25-30 par, 1988: 23-29 par og 2003: 7-25 par.

Der blev indberettet 372 vendehalse mod 274 i 2012 og 283 i 2011 og 218 i 2010. Altså et godt år.

De første blev observeret 15/4 1 Viskeled (B) og 16/4 1 Amager Fælled (KBH), altså til normal tid. De næste var 17/4 1 i have Årdsdale og 1 Galløkken (B) samt 1 på terrasse i Viborg (NJ).

Det fortsatte med daglige obs. til 3/7 1 Borbjerg Plantage (VJ).

Hovedparten, 299, blev set i forårsperioden. Der var kun 73 fra efteråret.

Der blev hørt syngende fugle på 50 egnede ynglelokaler, men der var kun få redefund. I alt var der 15 sikre

ynglefund fra lokaliteterne Bindslev (NJ), Åresvad (NVJ), Voerladegård (ØJ), Kompedal (ØJ) og Borris Hede (VJ).

På Borris Hede (VJ) blev der som i 2012 fundet 10 påbegyndte kuld i opsatte redekasser. Af de 10 par havde 9 gennemført yngel. Et kuld blev præderet, muligvis på ægstadiet.

Der blev i år aflæst 5 ringmærkede fugle, der alle var mærket i perioden 2010-2012 på Borris Hede.

I de 9 gennemførte kuld blev der ringmærket 63 unger. Der er i perioden 2005-2013 blevet ringmærket i alt 449 pull. og 21 ad., i alt 470 fugle. Der er fortsat ingen genmeldinger uden for mærkningsområdet. I Kompe-

Vendehals, Hanstholm, 1. maj 2013. Foto: John Kyed

dal Plantage (ØJ) blev 30/6 9 unger ringmærket.

Efterårstrækket indledtes den 18/8 1 Gedser Odde (ST) og varede ved med daglige obs. til 18/9 1 Høll

(SØJ). De sidste blev set 22/9 1 Middelfart (F), 25/9 1 Galløkken (B), 26/9 1 Klosterkær (SØJ) og 27/9 1 Klydesøen (KBH).

(Leif F. Novrup)

Regional fordeling af vendehals 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	57	31	14	35	13	25	12	19	20	44	55	47	372

Grønspætte *Picus viridis*

På trods af mindsket observationsaktivitet i den forlængede vinter sås en anelse flere fugle end i 2012. Mens nogle af regionerne har en tydelig tilbagegang, så er det Fyn der reddede årstotalen. Herfra rapporteres i DOFbasen om 100 flere fugle end sidste år. Der synes at være tale om en reel fremgang, for antallet af rapportlokaliteter vokser på Fyn fra 49 til 62.

Opgørelsen af antallet af ynglepar kræver en kommentar. Hvis der ses bort fra Nordjylland er antallet af meget sandsynliggjorte ynglepar faldet med 7 i forhold til sidste år, mens antallet af noget svagere

sandsynliggjorte ynglepar er vokset fra 39 til 50. Den væsentligt større forandring i totalerne for ynglepar skyldes at *Nordjyllands Fugle 2013* rapporterer om en væsentlig forøgelse af antallet af meget sandsynliggjorte par. Der er især tale om ynglefund fra Vendsyssel (gennem personlig meddelelse fra Jan Tøttrup Nielsen). Disse er ikke indrapporteret til DOFbasen, men der kan i de kommende år forventes en kraftigt forbedret rapportering i forbindelse med Atlas III.

(Esben Sloth Andersen)

Regional fordeling af grønspætte 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Antal fugle	261	119	69	115	107	144	206	0	0	0	0	0	1021
YP min	17	2	0	0	0	1	3	0	0	0	0	0	23
YP max	21	9	5	7	7	11	11	0	0	0	0	0	71

YP min = meget sandsynliggjorte ynglepar. YP max = YP min + noget svagere sandsynliggjorte ynglepar.

Sortspætte *Dryocopus martius*

Efter sidste års rekord er årstotalen på 1049 tilbage omkring niveauet fra 2010 og 2011. Det skyldes ikke mindst at antallet af rapporterede fugle fra Nordsjælland halveredes, og mere end halvdelen af dette fald skyldes færre observationer i den kolde periode før april. En glædelig nyhed er at sortspætte for første gang i flere år blev observeret på Fyn. Desuden er den tilbage nord for Limfjorden, hvorfra den ikke rapporteredes i 2012.

De 45-64 ynglepar er væsentligt færre end sidste år. Det kan delvist skyldes, at den mindskede observa-

tionsaktivitet fortsatte efter 1. april. Det grundigt undersøgte Gribskovområde havde fortsat 10-11 par. I det tilsvarende grundigt studerede Sønderjylland er 17 par imidlertid en tilbagegang på 4 par. Det er i øvrigt meget bemærkelsesværdigt, at der er et sikkert ynglepar på Fyn (Kongebrokov). Desuden rapporteres om et sikkert ynglepar nord for Limfjorden (Pajhede Skov, jf. *Nordjyllands Fugle 2013*).

(Esbén Sloth Andersen)

Regional fordeling af sortspætte 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Antal fugle	143	33	6	181	75	230	20	9	27	296	29	0	1049
YP min	5	1	1	2	1	17	1	0	0	16	1	0	45
YP max	10	1	1	11	2	17	1	0	1	18	2	0	64

YP min = sikre ynglepar. YP max = YP min + sandsynlige ynglepar.

Lille flagspætte, Vaserne, 13. maj 2013. Foto: Villy Pedersen

Lille flagspætte *Dendrocopos minor*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2012	2013	2010	
2013	NA	(31)	(57)	83	(104)	411	236	545	420	349	(4162)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972, 1988-89 og 2002. Ynglefugleoplysninger er meget ujævne fra år til år og derfor undladt. Max-antal ynglepar er 1998: 64-74 par,

Årssummen på 420 rapporterede fugle repræsenterede et fald på 125 i forhold til sidste års rekord, men der var stadig tale om næsten 100 flere end årssummen fra 2011. Svingningerne skyldes utvivlsomt delvis vejret. Der var nemlig en formindsket en observationsaktivitet i den kolde marts, mens 2012 havde et godt forårsvejr. Variationen i antallet af gengangere gør det sværere at afgøre, om der i virkeligheden var færre fugle. Desuden stammer mere end halvdelen af observationerne fortsat fra Nordsjælland.

Eftersom ynglebestanden af lille flagspætte er meget svær at opgøre, så er der er fortsat relativt få helt sikre ynglepar. I tabellen er der skelnet mellem meget sandsynliggjorte ynglepar (kaldet YP min) samt summen af disse og de noget svagere sandsynliggjorte ynglepar (kaldet YP max). På landsplan giver DOFbasen resultaterne YP min = 16 og YP max. = 29. Det er en smule lavere end i 2012.

Tabellen viser, at bestandens kerneområde fortsat er i Nordsjælland med 12-19 par. Ifølge grundige optællinger havde Gribskov-området 9-11 par (2012: 11-14 par), mens Hellebæk-området havde 1-2 (2012: 2-3). De øvrige nordsjællandske tal er ikke helt sammenlignelige med sidste år, men det bør bemærkes at der i Vaserne blev optalt 2-3 par. Fra Bornholm var der fortsat tale om spredte rapporter fra ganske mange lokaliteter, som ikke giver basis for at sige, at der var mere end 0-2 par. Som en nyhed rapporteredes fra Storstrøm et sikkert ynglepar i Holmegård Mose.

Fra næste år vil vi begynde at få et sikrere indtryk af bestandens størrelse og lokalitetsfordeling. Det skyldes at lille flagspætte blandt de arter, hvis yngleforekomst søges totaloptalt under Altas III.

(Esbén Sloth Andersen)

Regional fordeling af lille flagspætte 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Antal fugle	33	2	1	4	2	15	14	4	67	215	12	51	420
Lokaliteter	11	1	1	3	2	2	2	4	21	32	4	32	115
YP min	1	0	0	0	0	0	0	0	2	12	1	0	16
YP max	3	0	0	0	0	1	0	0	3	19	1	2	29

YP min = meget sandsynliggjorte ynglepar. YP max = YP min + noget svagere sandsynliggjorte ynglepar.

Toplærke *Galerida cristata*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1981	1980	1978	
2013	NA	562	(390)	(84)	11	10	9	715	705	676	5064
2	NA	85	(88)	(28)	4	2	2	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar. Toplærke er første gang med i Årsrapporten i 1978. Der mangler årstotaler fra 1988-90 og 1992. Største yngleforekomster er indrapporteret fra 1984: 119 par, 1986: 109 par og 1985: 107 par.

Bestanden i Hirtshals (NJ) holder stand, og i *Nordjyllands Fugle 2013* vurderes det, at der har været to par, der fik i alt 3 unger. Den største observation fra Hirtshals var 20/3 10. Fire gange først på året blev der set 9 individer, og sidst på året, i december, blev der set op til 6 individer.

Uden for Hirtshals-området var der kun to observationer i 2013: 4/6 1 det Hvide Fyr Skagen (NJ) og 12/7 1 Ulvshale Nordenge (ST).

(Peter Lange)

Toplærke, Hirtshals, 26. juni 2013. Foto: Villy Pedersen

Hedelærke *Lullula arborea*

Hedelærke blev observeret i alle måneder og fordelt over hele landet. 2013 bød på 3103 fugle, heraf var hovedparten trækkende fugle. Nordjylland stod for det største antal ynglende/syngende fugle, efterfulgt af Nordsjælland. Med kun 22-29 par var antallet af indtastede ynglepar endnu lavere end året før. Gennemgang af det øvrige materiale i DOFbasen gav yderligere tre ynglepar. Flest par var der ved Tisvilde

Hegn – Asserbo Plantage (NSJ) med 9-11 par. Desuden indberettedes 268 syngende fugle, hvoraf mange formentlig også ynglede. Flest var der 20/4 8 Melby Overdrev (NSJ) og 24/5 6 Damsted Klit (NJ). Første halvår bød på 1020 trækkende fugle og andet halvår på 2017. De største trækobservationer var 8/10 171 Ishøj Strand (KBH) og 12/10 100 Dovns Klint (F).

(Ursula Burmann)

Regional fordeling af hedelærke 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
fugle	197	70	393	137	20	69	564	242	640	348	378	45	3103
Ynglepar	8-12	3	0	1	0	0	0	0	0	12-14	0-1	1	25-32
syngende fugle	125	26	24	48	5	14	0	11	1	8	4	2	268
lokaliteter med syngende/ynglende fugle	46	18	14	34	4	10	0	4	1	4	5	2	142

Bjerglærke *Eremophila alpestris*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1997	1995	1994	
2013	NA	(1289)	(866)	(5545)	(2574)	4255	NA	6956	5500	5359	(62.263)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1971-72, 1974-76, 1988-93 og 1999-2007.

Bjerglærke, Rømø, 7. oktober 2013. Foto: Henrik Pedersen

Regional fordeling af bjerglærke 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	612	974	1478	15	0	992	2	44	9	34	6	3	4169

Året gav et noget lavere resultat end 2012, men dog stadig i den pæne ende sammenlignet med de foregående år. Desuden er antallet for 2013 forsøgt reduceret for gengangere blandt stationære fugle, hvilket alt andet lige skal give et mindre antal.

Første halvårs største forekomster blev (lok. max. ≥50): 12/1 50 Nørhå (NJ), 17/1 50 Skjern enge (VJ), 20/1 50 Ballum Forland (SJ), 11/2 50 Astrup Forland (SJ), 15/2 83 Ballum Enge (SJ) og 16/2 70 Fuglsand (VJ). De sidste blev: 1/5 1 SV Blåvands Huk (SVJ), 2/5 15 T Stadilø (VJ), 10/5 1 Ø Fanø Vesterstrand (SVJ) og en enkelt efternøler 5/6 1 Lakolk (SJ).

Andet halvår indledtes med: 27/8 1 Kirreskær (B), 12/9 1 Hald Tostrup (NJ) og 23/9 1 Darum Enge (SVJ). De største flokke blev (lok. max. ≥100): 18/10 130 Fuglsand (VJ), 25/10 187 SØ Sønderho (SVJ) og 30/10 164 SV Vejers Strand (SVJ).

(Ole F. Jensen)

Rødrygget svale *Cecropis daurica*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	2013	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09		2010-13	2003	2007	
13	3	< 1	> 1	3	8	9	9	16	16	13	161

Året blev et af de bedre med 9-13 fugle. På Sydfalster blev arten observeret på fire forskellige lokaliteter inden for få dage, så der er formodentlig tale om samme fugl. Observationerne var følgende: 19/4 1 Holløse Bredning (NSJ), 24/4 1 Hasselø Plantage (ST), 25/4-26/4 1 Bøtø Nor (ST), 26/4 1 Gedser Odde (ST), 26/4 1 Birkemose (ST), 28/4 1 Dovns Klint (F), 2/5 1 Årdsdale-Svenskehavn området (B) og 9/5 1 Galløkken (B), måske samme fugl, 5/5 1 Kongelundsområdet (KBH), 9/5 1 Grenen (NJ), 19/5 1 Hegnede Skov (ST), 3/8 1 Holtug Kridtbrud (KBH) og 13/9 1 Ærøskøbing (F).

(Ole F. Jensen)

Rødrygget svale, Husmændenes Sø, Ulfshale, Møn, 19. maj 2013.
Foto: Per Schiermacher-Hansen

Storpiber *Anthus richardi*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	2013	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09		2010-13	1994	2013	
56	12	> 1	12	28	28	36	31	65	56	51	849

Storpiber, Skanseshage, Rørvig, 28. september 2013. Foto: Klaus Bjerre

Med et årsresultat på 57 fugle blev året det næstbedste nogensinde, kun overgået i 1994 som havde 65 fugle. Alle fund var fra efteråret, hvor de første blev: 9/9 2 Korshage (VSJ), 12/9 1 Griben (VSJ) og 14/9 1 Spodsbjerg (NSJ). Foruden allerede nævnte fra Korshage, var der følgende observationer af to eller flere fugle: 27/9 2 Melby Overdrev (NSJ), 7/10 2 Blåvandshuk (SVJ), 10/10

2 Korshage (VSJ), 23/10 2 Grenen (NJ), 1/11-4/11 op til 4 Grenen og 14/11-15/11 2 Grenen. Årets sidste blev 19/11 1 Bunken Klitplantage (NJ), 27/11 og 30/11 1 Grenen, hvor der fra 1/11 til 30/11 var næsten daglige observationer af arten. I alt anslås det, at efterårets forekomst ved Skagen har drejet sig om 11 forskellige fugle.

(Ole F. Jensen)

Regional fordeling af storpiber 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	15	0	18	0	0	1	0	8	3	5	2	5	57

Markpiber *Anthus campestris*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013	
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1985	1983	1981		
2013	4	NA	(39)	76	(36)	18	7	10	115	110	90	1503
0	NA	NA	(16)	14	6	1	-	-	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar. Der mangler årstotaler fra 1972-76 og 1997. 10-års gennemsnit er beregnet på de seneste 9 år, da 1997 mangler. Tre største år for yngleforekomst er 1982: 26-33 par, 1989: 29-31 par, 1998-99: 18-24 par.

Nedgangen for markpiber ser desværre ud til at fortsætte, idet året kun gav fire fugle, hvilket er endnu lavere end de foregående tre års lave antal. Alle ob-

servationer nævnes: 21/4 1 Ø Gjerrild Nordstrand Øst (ØJ), 8/5 1 NØ Kikhavn (NSJ), 8/9 1 Gedser Odde (ST) og 24/9 1 V Kostervig (ST).

(Ole F. Jensen)

Rødstrubet piber *Anthus cervinus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013	
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1991	1992	1994		
2013	187	NA	(79)	137	184	65	98	72	355	307	260	6274

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1970-73 og 1975-76.

Året blev rigtigt flot med hele 186 observerede fugle, et tal vi skal helt tilbage til 1995 for at finde bedre. Der er dog formodentlig en del stationære fugle indeholdt i tallet, og det reelle antal er sandsynligvis noget lavere, men dog stadig i den høje ende i forhold til de seneste mange år.

Kun få af fuglene sås i årets første halvdel, de første var: 4/5 1 Grisby (B) og 5/5 1 Bistrup Hovedgård (KBH). De sidste var: 29/5 1 Feddet (ST) og 15/6 1 Grenen (NJ).

Efterårets første blev: 24/8 1 Gedser Odde (ST) og 24/8 1 Frisenfelt (ST), mens de sidste blev: 25/10 1 Sønderskoven (SJ) og 1/11 til 11/11 1 Grenen, sikkert en stationær fugl og i øvrigt det seneste fund, der er gjort i Danmark.

Nogle få observationer var med tre eller flere fugle: 13/9 3 Mandehoved (KBH), 20/9 4 S Gedser Odde og 6/10 3 S Gedser Odde.

(Ole F. Jensen)

Regional fordeling af rødstrubet piber 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	19	2	5	0	1	7	14	9	39	7	63	21	187

Bjergpiber *Anthus spinoletta*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2003	2009	2012	
2013	0	0	< 1	52	378	494	417	672	595	575	6274

Kommentar: Første fund er fra 1989.

Igen et år med tilbagegang, men antallet svinger en del fra år til år, og 2013 ligger stadig i den pæne ende, selv om der kan være en del gengangere af stationære fugle i tallet.

Som sædvanligt optrådte de fleste af fuglene i efteråret, men det blev dog til følgende lokaliteter i første halvår, med lok.max. ≥5: 13/1 9 Glombak (NJ), 21/1 og 26/1 5 Fladbro Enge (ØJ), 8/2 20 Nørreådalen (NJ) og

3/3 8 Uldum Kær (SØJ). De sidste blev: 28/3 5 Uldum Kær (SØJ), 29/3 og 30/3 1 Hornbæk Havn (NSJ) og 31/3 1 Skals Enge (NJ).

De første i efteråret var 20/10 1 Fyrkat Engso (NJ), 22/10 1 Lejodde (VSJ) og 23/10 1 Grenen (NJ). Kun to lokaliteter kunne vise lok.max. ≥5: 1/11 30 Grenen og 2/12 7 Bygholm Vejle (NJ).

(Ole F. Jensen)

Regional fordeling af bjergpiber 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	91	7	3	30	21	0	9	3	0	24	7	0	195
2. halvår	247	4	0	18	16	0	4	2	0	15	0	0	306
Total	338	11	3	48	37	0	13	5	0	39	7	0	501

Skærpiber *Anthus petrosus* (yngleforekomst)

Otte ynglepar blev der i år meldt fra Hirsholm (NJ) som de eneste. Der blev dog også meldt om en mulig ynglefugl på Århus Østhavn (ØJ). Der mangler dog

oplysninger fra flere faste lokaliteter som Deget, Græsholm og Nordre Rønner (alle NJ).

(Ole F. Jensen)

Skærpiber, Helsingør Nordhavn, 13. februar 2013. Foto: Axel Mortensen

Gulhovedet gul vipstjert *Motacilla flava flavissima/lutea*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	2013	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09		2010-13	2012	2011	
14	NA	(2)	8	6	6	17	11	24	20	14	275

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1974-1979.

Efter de seneste to års rekordantal blev det i 2013 "kun" til 14 fugle, hvilket dog, bortset fra 2011 og 2012, er det højeste antal nogensinde. Årets første var: 20/4 1 han Værnengene (VJ), 21/4 1 han Fanø Nordspids (SVJ) og 22/4 1 han Tipperne (VJ).

Der er meldt om et enkelt ynglepar i Ny Frederikskog (SJ) på baggrund af én territoriehævdende han i selskab med 2 juv. gul vipstjert. Disses og moderens racetilhørsforhold er ikke kendt. Udover hannen i

Frederikskog var der ingen andre sommerfund.

Årets sidste blev: 2/7 1 han sy. Ny Frederikskog (SJ) og 27/8 1 Hummelvig (SJ). Der var ingen observationer af mere end én fugl.

Der blev observeret en enkelt hybrid af gulhovedet gul vipstjert og gul vipstjert: 14/5 1 Køge Sønække (KBH).

(Ole F. Jensen)

Sortrygget hvid vipstjert *Motacilla alba yarrellii*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	2013	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09		2010-13	2012	2001	
85	NA	(2)	15	31	70	88	76	111	106	90	1508
0	-	-	-	-	2	0	2	-	-	-	-

Kommentar: Første række angiver antal fugle og anden række antal ynglepar (incl. hybridpar). Der mangler årstotaler fra 1973-1979.

En del tilbagegang i forhold til 2012, men dog stadig det næsthøjeste antal siden 2004 og således absolut en sum i den høje ende. Igen er Sydvestjylland det langt dominerende område for racen og tegnede sig således for et stykke over halvdelen af observationerne.

Årets første blev 17/3 1 Jedsted Enge (SVJ), 1/4 1 Blåvands Huk (SVJ) og 2/4 3 han Fanø Nordspids (SVJ). Udenfor SVJ blev de første: 8/4 1 Fornæs (ØJ), 8/4 1 Ny Frederikskog (SJ) og 8/4 1 Højer (SJ).

Første halvår gav fire lokaliteter med tre eller flere fugle: 2/4 3 Fanø Nordspids, 12/4 3 Fanø Vesterstrand (SVJ), 29/4 3 Rindby Strand (SVJ) og 9/5 4 Skagen (NJ).

Andet halvår gav kun en enkelt observation af mere end én fugl: 22/9 2 Sønderho (SVJ). De sidste var: 5/10 1 Mindelund og Kalvekrog (SVJ), 11/10 1 Sønderho Strand (SVJ) og 23/11 1 Juelstrup Sø (NJ).

Der blev ikke meldt om ynglepar.

(Ole F. Jensen)

Regional fordeling af sortrygget hvid vipstjert 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	9	4	54	3	1	8	1	2	1	2	0	0	85

Sydlig nattergal *Luscinia megarhynchos*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	2013	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09		2010-13	2006	2004	
5	7	1	2	2	7	7	7	11	10	7	145

Der blev registreret fem fugle i perioden 4/5-24/6 mod 8-10 fugle 2012. Alle nævnes her: 4/5 1 sy. Ebberup Skov (KBH), 18/5 1 Christiansø (B), 19/6-20/6 1 sy.

Lodbjerg Hede (F), 31/5 1 sy. Vejlén – Tåsinge (F) og 19/6-24/6 1 sy. Søndervig (VJ).

(Arne Bo Larsen)

Sydlig blåhals *Luscinia svecica cyanecula*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2012	2011	2013	
2013	NA	0	< 1	3	(89)	312	208	372	349	332	(2267)

Kommentar: Tabel omfatter territoriehævdende fugle. Tidligere ynglefugl i 1800-tallet, første ynglefund efter 1970 er fra 1992. Der mangler årstotal fra 2003.

Ikke race-bestemte blåhalse inden for de kendte yngleområder for sydlig blåhals er behandlet som sydlig blåhals.

Arten har været i fremgang i de senere år, men årets total er dog et lille fald i forhold til 2012. Arten breder sig fortsat mod nordøst.

Der blev registreret 332 fugle i perioden 31/3-26/8 mod 372 fugle i 2012 og 351 fugle 2011 (sum af lokali-

tets max.). Heraf var der 304 territoriehævdende/syn-
gende fugle på 137 lokaliteter. Flest var der (lokalitets
max. >13): 27/4 19 sy. Magisterkog (SJ) og 1/5 14 fou.
Ribe Østerå (SVJ). Det første fund var 31/3 1 sy. Magi-
sterkog (SJ) og 1 sy. Sneum Enge (SVJ). Det sidste fund
var 26/8 R Sneum Enge (SVJ).

(Arne Bo Larsen)

Regional fordeling af sydlig blåhals 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	55	29	112	4	8	122	2	0	0	0	0	0	332

Sydlig blåhals, Rudbøl, 5. maj 2013. Foto: Lars Grøn

Nordlig blåhals *Luscinia svecica svecica*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1980	1997	1995	
11	NA	(73)	166	(136)	81	36	46	300	265	244	(4298)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972, 1975-76 og 1991.

Ikke race-bestemte blåhalse uden for de kendte yngleområder for sydlig blåhals er behandlet som nordlige blåhals.

Der blev registreret 10 nordlig blåhals i år, hvilket er samme antal som sidste år. Det lave antal skyldes igen manglende indberetning fra Christiansø, hvor der i år også kun er indberettet en fugl mod tidligere år med flere og store indberetninger.

Foråret indledes 9/5 1 han T Gjerrild Nordstrand (ØJ) og forårets sidste var 21/5 1 han R Stevns Fyr (KBH).

Efterårets fund var alle indberettet uden angivelse af race: 5/9 1 han Haslev (ST), 11/9 1 han Christiansø (B) og 5/10 1 R Flynder Sø (VSJ).

(Arne Bo Larsen)

Regional fordeling af nordlig blåhals 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	3	0	1	1	0	1	0	1	0	0	0	0	7
2. halvår	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	3
SUM	3	0	1	1	0	1	0	2	0	0	1	1	10

Ringdrossel, Hanstholm, 17. april 2013. Foto: John Kyed

Sortstrubet bynkefugl *Saxicola rubicola* (yngleforekomst)

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	2013	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09		2010-13	2011	2010	
54	NA	0-2	NA	(9)	25	59	43	69	59	54	-

Kommentar: Tabel omhandler antal ynglepar. Rapportgruppens materiale er mangelfuldt fra de tidlige år.

Der blev indberettet 49-54 ynglepar mod 41-54 ynglepar i 2012 (diverse indtastninger af observationer med YF-kode og par med unger er omregnet til antal par) fordelt på ca. 38 lokaliteter. Den bedste lokalitet var Melby Overdrev (NSJ) med 4 ynglepar. Forårets

første større forekomst var 22/4 7 Frøslev Mose (SJ). Den sidste større observation var 5/10 10 Gammel-gabsøerne, nord (SVJ). Det første vinterfund i første halvår var 2/1 2 Blåvands Huk (SVJ), og det sidste vinterfund i andet halvår var 26/12 1 Korshage (VS).

(Arne Bo Larsen)

Regional fordeling af ynglepar af sortstrubet bynkefugl 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Yngel	16-19	1-2	14	1-2	0	11	0	0	0	6	0	0	49-54

Ringdrossel *Turdus torquatus* (sommerfund)

Der var et enkelt sommerfund i 2013: 13/6 1 hun Grenen Camping (NJ). Den sidste observation i foråret var 30/5 1 han Agger Tange (NJ) og efterårets første var 12/9 2 Myrup (ST) samt 1 Hønen, Fanø (SVJ).

(Arne Bo Larsen)

Vindrossel *Turdus iliacus* (ynglefund)

Der var ingen ynglefund i 2013. En observation 12/6 1 3K+ ringmærket Grenen (NJ) formodes at være en forsinket trækfugl. Den første observation i efteråret var 19/9 1 SV Grenen (NJ).

(Arne Bo Larsen)

Vindrossel, Linnet ved Vejle, 10. oktober 2013. Foto: Erik Borch

Flodsanger *Locustella fluviatilis*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1995	2013	1992	
33	8	2	(6)	15	11	19	13	34	33	25	(427)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1989.

Med 31-33 fugle var antallet steget betydeligt i forhold til året før (19-21). De tre første observationer var 4/5 1 sy. Basnæs Skov (VSJ), 7/5 1 ringmærket Gulstav (F) og 9/5 1 sy. Amalieager (ST). Der var ingen indberetninger om ynglepar, men fire fugle opholdt sig i længere perioder på den samme lokalitet i yngletiden: 16/5-16/6 1 Antvorskov Øvelsesterræn (VSJ), 26/5-28/6

1 Harreshøj (NSJ), 26/5-10/7 1 Sundet Faaborg (F) og 31/5-12/6 1 Sigerslevvester (NSJ). De sidste Flodsangere var alle fugle, der blev fanget i forbindelse med ringmærkning: 28/7 1 og 2/8 samme fugl genfanget Gedser Odde (ST) og 19/9 1 IK Gulstav Mose (F). Sidstnævnte er hidtil seneste fund i DOFbasen.

(Ursula Burmann)

Regional fordeling af flodsanger 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	3-4	0	0	1	1	0	6	3	2	3	5-6	7	31-33

Savisanger *Locustella luscinioides*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1989	2009	1988	
28	26	(7)	26	26	22	25	27	50	41	40	(915)

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1973 og 1975-76.

2012 bød på 26-28 fugle, hvilket var en stigning i forhold til året før (19-21). Der indberettedes to mulige ynglepar: 0-1 par Ramsømagle Sø (KBH) og 0-1 par Barup Sø (ST). Desuden observeredes der syngende fugle i længere perioder i yngletiden på fem lokaliteter: 24/4-29/5 1 Porsemosen (KBH), 17/5-5/6 Skårup Odde (NJ), 1/6-25/6 max. 2 Borreby Mose (VSJ), 21/5-11/6

1 Tinglev Mose (SJ) og 27/4-8/6 max. 3 Magisterkogen (SJ). De første observationer var 21/4 1 Sønderho Strand (SVJ), 24/4 1 Porsemosen (KBH) og 24/4 1 Ellekrattet, Skagen (NJ). De sidste observationer var 3/7 1 Haldager Vejle (NJ), 13/7 1 Villahøj Sø (KBH) og 23/7 1 Værum Ø (ØJ). Alle observeret syngende.

(Ursula Burmann)

Regional fordeling af savisanger 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	5	0	2	1-2	0	2	2-3	4	6	0	3	1	26-28

Drosselrørsanger *Acrocephalus arundinaceus*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1979	2013	1984	
28	NA	(19)	17	13	15	20	17	35	28	24	644

Kommentar: Der mangler årstotal fra 1972-73 og 1975-76.

Der observeredes 24-28 drosselrørsangere, hvilket er ca. en fordobling i forhold til året før (10-15). Der indberettedes ingen ynglepar i DOFbasen, men på fire lokalite-

ter observeredes der syngende fugle i længere perioder i yngletiden: 13/5-20/6 1 Røgbølle Sø (ST), 17/5-15/6 1 Skarresø (VSJ), 9/6-18/6 1 Skenkelsø Sø (KBH, NSJ) og

11/6-23/6 1 Stubbe Sø (ØJ). De første fugle observeredes 6/5 1 sy. Klæggrav nord for Kammerslusen (SVJ), 7/5 1 sy. Årsdale (B) og 8/5 1 R Vejlen Tåsinge (F). De sidste

observationer var 10/8 1 Saltvandssøen (SJ), 4/9 1 Stubbergård Sø (VJ) og 15/9 1 Havneby, Rømø (SJ).
(Ursula Burmann)

Regional fordeling af drosselrørsanger 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	2	2-3	1	2	0	3	1-2	4	1	1	3-4	4-5	24-28

Høgesanger *Sylvia nisoria*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1985	1970	1992	
2013	NA	(29)	38	28	18	19	17	58	56	50	1126

Kommentar: Årstotaler mangler fra 1972 og 1975-76. Sidste ynglefund er fra 2003.

Året bød på 14 fugle, hvilket er et fald i forhold til året før (23-24). Forårets første observationer var 9/5 1 hun Christiansø (B) og 16/5 1 2K+ Skagen Genbrugsplads (NJ). Første halvårs sidste Høgesanger var 16/6 1 2K+

hun Grenen (NJ). Efterårets første observation var 23/8 1 1K Sennels (NJ). Den sidste observation var 18/10 1 Landsende, Rømø (SJ).

(Ursula Burmann)

Regional fordeling af høgesanger 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	3	0	3	0	0	1	1	0	1	0	1	4	14

Høgesanger, Grenen, 16. juni 2013. Foto: Knud Pedersen

Lundsanger *Phylloscopus trochiloides*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1992	1988	1993 2013	
42	5	7	13	28	14	25	17	57	53	42	717

Kommentar: Første ynglefund er fra 1985 og fortsat uregelmæssig. Max-antal ynglepår er 1997: 4 par, 2002: 3 par og 2004: 1-2 par.

Der indberettedes 41-42 fugle, en tydelig stigning i forhold til året før (26-32). Med 23 fugle stod Bornholm og Ertholmene som sædvanlig for størstedelen af alle fund af denne østlige sanger. Kun syv fugle blev observeret vest for Storebælt. Der var indtastet tre mulige ynglepår i DOFbasen, alle fra Møns Klint (ST). Desuden observeredes der syngende fugle i længere

perioder i yngletiden på yderlige to lokaliteter: 21/5-20/6 1 Baggeå (B) og 25/5-22/6 1 Ullerup Skov (NSJ).

De første fugle observeredes 20/5 1 sy. Feddet (ST) og samme dag 1 sy. Klinteskoven (ST). De sidste observationer var 30/8 1 Grenen (NJ), 30/8 1 1K Blåvands Huk (SVJ) og 21/9 1 1K Mandø By (SVJ).

(Ursula Burmann)

Regional fordeling af lundsanger 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	3	0	2	2	0	0	1	1	2	1-2	6-7	23	41-42

Fuglekongesanger *Phylloscopus proregulus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1996	2000	1999	
15	1	< 1	6	16	10	10	9	84	30	20	368

Året bød på 15 fugle på 10 lokaliteter, heraf 6 på Christiansø (B). Herfra meldtes også de første fund: 2/10 1 og 3/10 1. De sidste fugle blev alle observeret i

november: 3/11 1 Højerup, Stevns (KBH), 7/11 1 han Grenen (NJ) og 23/11 1 Nordby, Fanø (SVJ).

(Ursula Burmann)

Hvidbrynet løvsanger *Phylloscopus inornatus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2013	2011	2005	
85	17	2	18	12	32	57	48	85	61	60	911

Med 82-85 fugle var antallet i 2013 rekordstort. Heraf blev 52 individer observeret i felttræet området i SVJ. De første observationer var alle fra den 19/9: 1 Højerup, Stevns (KBH), 1 Grenen (NJ) og 1 Nakkehoved

(NSJ). De største observationer på en dag var fra 28/9: 12 Mandø og 9 Blåvand By. De sidste hvidbrynet løvsanger observeredes 26/10 1 Ho Plantage (SVJ) samt 26/10 1 og 2/11 1 Blåvandsområdet (SVJ).

(Ursula Burmann)

Regional fordeling af hvidbrynet løvsanger 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	4	5	52	1	0	5	1	2	3-5	3-4	3	3	82-85

Sibirisk gransanger *Phylloscopus collybita tristis*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	2013	Før 1970 samlet	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09		2010-13	1987	1984	
0	0	< 1	3	< 1	1	2	2	9	6	5	57

Kommentar: Første fund er fra 1975.

Kun fugle der er bestemt i hånden (ringmærket) medtages i Årsrapporten. Der var en del observationer

tastet ind i DOFbasen, som ikke var bestemt i hånden. Der var ingen ringmærkede sibirisk gransanger i år.

(Ursula Burmann)

Rødtoppet fuglekonge *Regulus ignicapilla*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	2013	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09		2010-13	2008	2012	
137	NA	(42)	36	60	(111)	132	128	214	148	137	(2895)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972, 1975, 1976 og 2002. Ynglefugleoplysninger er meget ujævne og derfor undladt. Max. yngleføremkomst er 1999: 27-36 par.

Med 128-137 fugle var antallet lidt lavere end året før (148). Der var ingen indtastninger af ynglepar. I Gribskov, der tidligere var artens kerneområde som ynglefugl, var der kun tre observationer i juni. På fire

lokaliteter observeredes der syngende fugle i længere perioder i yngletiden: 15/4-2/6 1 Feddet (ST), 17/4-16/6 1 Bagå (B), 25/4-12/6 1 Ganløse Ore (KBH) samt 2/5-13/5 og 22/6 1-2 Ullerup Skov (NSJ). Der var ingen

Rødtoppet fuglekonge, Gedser Odde, 14. april 2013. Foto: Gert Juul Jeppesen

vinterfund i første halvår. De første observationer var 13/4 2 Gedser Odde (ST), 15/4 1 hun Saksfjed Inddæmning (ST) og 15/4 1 2K+ han Feddet. Der observeredes rødtoppet fuglekonge i både november og december.

De sidste fund var 28/12 1 Sønderborg Lystbådehavn (SJ) og 30/12 1 Feddet (ST).

(Ursula Burmann)

Regional fordeling af rødtoppet fuglekonge 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	8	0	10-13	5-6	1	8-11	3-4	5	8	11	51	18-19	128-137

Lille fluesnapper *Ficedula parva*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1981	2013	1989	
2013	NA	(93)	261	144	120	166	137	572	357	349	6465

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972 og 1975-77.

Med 357 fugle bød 2013 på det hidtil næststørste antal. Rekord er fra 1981 (572). Alene på Ertholmene observeredes ifølge Christiansø Feltstations hjemmeside 233 fugle, dagsmaksimum den 14/5 med 30 fugle. Der var ingen indberetninger af ynglepar. 2-3 fugle hørtes syngende i yngletiden i længere perioder på samme lokalitet: 27/5-

18/6 1-2 Gribskov (NSJ) og 20/5-5/6 1 Svanninge Bjerger (F). De første observationer var 3/5 1 sy. Holmeskov (B), 6/5 1 ad. han fou. Kalundborg By (VSJ) og 7/5 1 R Galløkken (B). De sidste observationer var 13/10 1 Christiansø (B), 13/10 1 Kleven (B) og 14/10 1 Blåvand By (SVJ).

(Ursula Burmann)

Regional fordeling af lille fluesnapper 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	21	2	13	3	0	2	7	9	13	8	32	247	357

Lille fluesnapper, Gribskov, 6. juni 2013. Foto: Freddy Rosning

Hvidhalset fluesnapper, Gyvelstien, Skagen, 3. maj 2013. Foto: Henrik Haaning Nielsen

Hvidhalset fluesnapper *Ficedula albicollis*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013	
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1996	1991	1999		
2013	6	NA	3	4	9	5	6	5	21	13	12	225

Der observeredes seks forskellige fugle. Alle fund nævnes: 24/4 1 2K+ han Holmens Kirkegård (KBH), 1-2/5 1 2K han Skagen (haveforeningen mv.) (NJ), 3-4/5 1 2K han (ny fugl) Gyvelstien, Skagen, 4/5 1 2K

Fyns Hoved (F), 10/5 1 2K han Hedeskov-Gretbjerg (ØJ) og 19/5 1 hun Christiansø (B).

(Ursula Burmann)

Skægmejse *Panurus biarmicus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013	
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1991	2008	2000		
2013	5989	NA	(43)	95	4409	8002	4369	6400	10.000	9491	9273	-

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972, 1975-76, 1992-95. Artstotal overstiger 100.000 fugle og sammenfattes derfor ikke.

Det blev en pæn fremgang i rapporteringen i 2013. I alt indberettedes 5989 fugle på 295 lokaliteter i forhold til 3600-4000 fugle i de tre foregående år. Særligt i Vestjylland steg antallet markant, og på lokaliteten Indfjorden, øst for Bøvling Fjord, blev der i perioden 1/8-23/9 ringmærket 198 skægmejser over 8 gange (personlig meddelelse fra Ole Amstrup). Ved Brabrand Sø (ØJ) blev der ringmærket 84 skægmejser i perioden 5/5-3/11, og en død han blev fundet, som var blevet

ringmærket 1/5-2007 på samme lokalitet som gammel fugl og havde dermed en alder på mindst 8 år (personlig meddelelse fra Morten Jenrich Hansen). I KBH steg antallet af sete fugle også – særligt i Klydesøområdet.

Alt i alt gik rapporteringen af skægmejse frem i alle områder på nær Bornholm. Af større flokke blev der set: 18/10 55 Hønen, Sønder Ho (SVJ), 2/12 180 Han Vejle (NJ) og 12/12 105 Bygholm Nordlige Rørskov (NJ).

(Ulla Munch Hansen)

Skægmeise, Vestamager, 10. juni 2013. Foto: John Larsen

Regional fordeling af skægmeise 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	1469	634	592	377	209	255	235	398	1074	372	374	0	5989

Korttået træløber *Certhia brachydactyla*

2013 var et lidt paradoksalt år for arten, idet antallet af lokaliteter, hvor fuglen blev set/hørt steg til 221 i forhold til "rekordtallet" på 201 i 2012, men samtidig er antallet af observerede fugle dalet fra 630 i 2012 til årets 506.

Nordjylland havde 44 fugle mod 66 i 2012 og kunne notere landets nordligste observation i Aalborg 6/5 1 sy. Almen Kirkegård (NJ). Kerneområdet her var fortsat Hald Sø og omegn, der da også tegnede sig for Nordjyllands største enkeltobservation: 7/4 6 sy. Hald Sø ved Niels Bugges kro (NJ). Vestjylland havde 12 fugle som i 2012, men på en lokalitet mindre og Sydvestjylland gik fra 29 fugle i 2012 til årets 18, der blev set på 13 lokaliteter mod 17 i 2012.

Bornholmere må stadig vestover for at opleve arten på dansk grund, og (ST) og (VSJ) oplevede stort set status quo i forhold til 2012. (NSJ) havde et fald i observationer fra 88 i 2012 til 70 i 2013 samt et fald i lokaliteter fra 42 til 36.

(KBH) havde iagttagelser fra 106 lokaliteter mod 86 i 2012, der vel at mærke var et "rekordantal". Til gengæld var der færre fugle talt på kernelokaliteterne, selvom årets største enkeltobservation også i 2013 var fra Jægersborg Dyrehave: 31/3 25 R Jægersborg Dyrehave (KBH). Så alt i alt et år, hvor totalen med 301 fugle var noget lavere end de 373 i 2012.

(John Hansen)

Regional fordeling af korttået træløber 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Antal fugle	44	12	18	alm	alm	alm	alm	29	301	70	32	0	506
Lokaliteter	19	7	13					18	108	36	20	0	221

Korttået træløber, Jægersborg Dyrehave, 1. maj 2013. Foto: John Larsen

Fyrremejse *Poecile montana*

2013 var et godt år for arten, der dog stadig ikke har etableret sig udenfor sit kerneområde i det sydjyske. Renset for oplagte gengangere blev der observeret 346 fugle i 2013, og de blev set på 106 lokaliteter. For at give lidt perspektiv kan nævnes, at der i 2009 blev set 217 fugle på 69 lokaliteter.

Der var jævn fremgang i antallet af iagttagelser i de fire områder, hvor den forekommer. Mest markant i

Sydvestjylland fra 71 i 2012 til 91 fugle i 2013, hvor Filsoområdet (SVJ) tegnede sig for mange iagttagelser, f.eks. 27/7 10 (ynglepar med udføjne unger).

Største enkeltobservation var dog fra kerneområdet i Sønderjylland 5/8 15 Holm Mark, Hostrup Sø (SJ).

Husk at fyrremejsen stadig er lokal SU-art uden for rapportområderne SJ, SVJ og SØJ!

(John Hansen)

Regional fordeling af fyrremejse 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Antal fugle	0	47	91	0	41	167	0	0	0	0	0	0	346
Lokaliteter	0	13	25	0	15	53	0	0	0	0	0	0	106

Pungmejse *Remiz pendulinus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1990	1993	1992	
2013	1	> 1	(27)	(39)	16	18	18	62-68	55-57	55	-

Kommentar: Tabel behandler kun ynglepar. Der mangler oplysninger fra 1978, 1984-87, 1992 og 1997.

2013 viste ikke nogen stor ændring for pungmejsen, som har ligget på omkring samme niveau de seneste tre år. 112 sete fugle på 52 lokaliteter og 7-17 ynglepar, hvor der var 6-16 i 2011 og 6-14 i 2012. Der er således langt fra de store år 1990 62-68 par og 1993 55-57 par.

Følgende lokaliteter havde yngleaktivitet: Åby Eng (ØJ), Klosterheden (VJ), Nyrup Grusgrav (SVJ), Slambassin ved Savnsøvig (ST), Harrestrup Mose (KBH) og Porsemosen, Høje Tåstrup (KBH), og der var sandsynlige ynglepar på yderligere 9 lokaliteter.

Pungmejsen, Gedser Odde, 10. maj 2013. Foto: Gert Juul Jeppesen

To Pungmejsler blev ringmærket i 2013: 10/5 1 han Gedser Odde (ST) og 8/9 1 1K Brabrand Sø (ØJ).
 Årets første fund blev: 8/4 2 Norup Grusgrav (SVJ), 19/4 2 Porsemosen, Høje Tåstrup (KBH) og 21/4 1 Fov-

rfelt Sø (SVJ) og årets sidste var: 6/10 1 Hyllekrog (ST), 12/10 1 Dovns Klint (F) og 19/10 1 Grønningen (SVJ).
 (Ulla Munch Hansen)

Regional fordeling af pungmejsle 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Antal fugle	7	8	23	26	6	7	6	1	22	0	4	2	112
Ynglepar	0-1	1-2	1-1	1-5	0	0-1	0	0	3-4	0	1-1	0-2	7-17

Stor tornskade *Lanius excubitor*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2011	2012	2013	
2013	NA	(429)	(461)	(305)	(600)	1269	NA	1670	1352	1160	(14.574)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1970-73,1975-76,1978-79,1988,1991-95 og 2001-2006. Baggrundstabel skal derfor tages med nogen forbehold. Ynglefugleoplysninger er meget uregelmæssige og derfor unklare.

1160 observationer på 654 lokaliteter blev det til i 2013, når de mest iøjnefaldende gengangere er blevet frasorteret. 599 observationer i første halvdel af året og 561 i anden halvdel. Et gennemsnitligt år set over de seneste fem år, hvor gennemsnittet bliver 1183.

Af lidt større vinterobs kan nævnes: 2/1 3 Borris Hede (VJ) og 19/1 7 Store Vildmose (NJ).

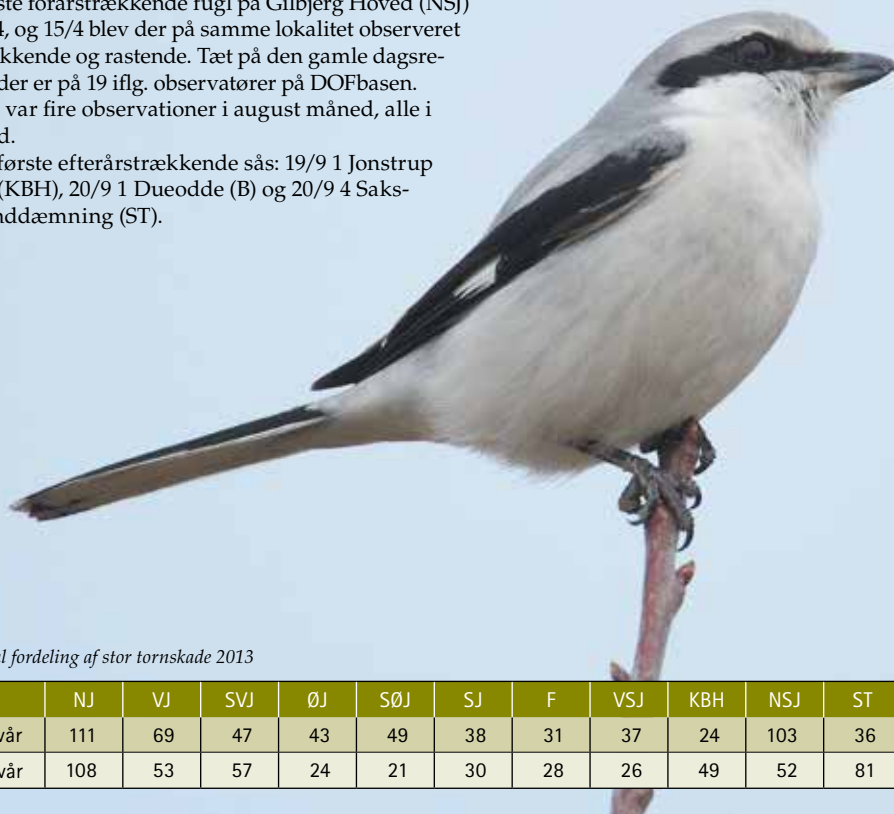
Første forårstrækkende fugl på Gilbjerg Hoved (NSJ) sås 7/4, og 15/4 blev der på samme lokalitet observeret 15 trækkende og rastende. Tæt på den gamle dagsrekord, der er på 19 iflg. observatører på DOFbasen.

Der var fire observationer i august måned, alle i Jylland.

De første efterårstrækkende sås: 19/9 1 Jonstrup Vang (KBH), 20/9 1 Dueodde (B) og 20/9 4 Saksfjed Inddæmning (ST).

Stor tornskade har som ynglefugl været i kraftig tilbagegang i Danmark i en årrække med 18-21 par i 2008 og ned til 0 par i 2012. Måske kan 2013 vise sig at være et vendepunkt, hvor to par ynglede på to lokaliteter i Sydvestjylland.

(Ulla Munch Hansen)

Regional fordeling af stor tornskade 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	111	69	47	43	49	38	31	37	24	103	36	11	599
2. halvår	108	53	57	24	21	30	28	26	49	52	81	32	561

Stor tornskade, Havreholm, 7. marts 2013. Foto: Axel Mortensen

Pirol *Oriolus oriolus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1982	1983	1992	
2013	NA	(65)	131	100	71	110	89	179	171	150	(3656)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1971-77. Ynglefugleoplysninger er meget uregelmæssige og derfor undladt.

Der blev observeret cirka 99-108 piroler i 2013, hvilket var et lidt lavere antal end i 2012. Der blev observeret flest piroler i Skagen (NJ), i alt 16-18, på Æbelø (F) i alt 8-10 og på det østlige Bornholm 6.

Ifølge indtastninger til DOFbasen blev det til cirka 10 ynglepar. Yngleparrene blev meldt fra lokaliteter i Nordjylland, Fyn, Storstrøm og Bornholm. Igen i 2013 blev der indrapporteret flest ynglepar fra Fyn (3 sikre

og 2 mulige), og der blev set to ungfugle på Æbelø primo august.

Årets første observation af pirol var 6/5 1 Tofte Skov (NJ), mens årets første syngende Pirol blev hørt 9/5 1 Gulstav Østerskov (F). Derefter blev der løbende observeret Pirol til og med primo august. Årets sidste observation var: 7/9 1 Lille Vildmose, Tofte Sø (NJ), hvilket er det seneste fund siden 2008.

(Tina Høeg Hansen)

Regional fordeling af pirol 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	20-23	1	2-3	5	1	4	21-23	6	8	4	13-14	14-16	99-108

Nøddekrige *Nucifraga caryocatactes*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1985	1995	1977	
2013	NA	(289)	(542)	554	165	68	124	3676	1493	1297	(14.079)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972, 1975-76 og 1988. Der mangler opsummering fra invasion i 1988. Ynglefugleoplysninger er uregelmæssig, men max-antal er 1989: 2-5 par.

Antal observerede nøddekrige blev en anelse højere end det foregående år. Forekomsten var igen helt domineret af efteråret. En meget stor del af observa-

tionerne stammer fra en mindre invasion især i det nordsjællandske område i efteråret, og kun få fugle nåede videre til Fyn og Jylland.

Nøddekrige, Tisvilde, 12. oktober 2013. Foto: Helge Sørensen

De sidste i foråret blev: 31/3 1 Store Hareskov (KBH), 30/4 1 Hornbæk Plantage (NSJ) og 1/5 1 Helsingør (NSJ).

Andet halvårs første blev, til forskel fra hovedparten, jyske fugle: 10/7 1 Stubbe Sø (ØJ), 23/7 1 Fornæs (ØJ) og 31/8 1 Torup Sø (VJ).

I september begyndte nøddekrigen så at ankomme til Sjælland: 5/9 2 NØ og 1 V Kikhavn (NSJ), 14/9 1 Korshage (VSJ), 17/9 1 Kikhavn og 19/9 1 Korshage.

Tisvildeleje (NSJ) kunne i perioden 28/9-26/11 vise regelmæssige observationer varierende fra 1 til 4 fugle og en enkelt dag 11/10 helt op til 5 fugle. Ud over denne lokalitet var der fire steder med 3 eller flere nøddekrige, med max:

24/9 4 SV Skansebakke (NSJ), 30/9 4 Kikhavn, 13/10 3 Tisvilde Hegn (NSJ) og 14/10 3 Røsnæs Spidsen (VSJ).

De fleste forsvandt tilsyneladende igen i løbet af november, og i december sås kun 3 fugle: 8/12 1 Dybesø (VSJ), 11/12 1 Store Dyrehave (NSJ) og 31/12 1 Gribskov (NSJ).

To Fugle blev bestemt til tyndnæbbet race (*macrorhynchus*): 13/10 1 Gedser Odde (ST) og 11/12 1 Store Dyrehave. 6 blev bestemt til tyknæbbet race (*caryocatactes*): 30/9 4 Tisvildeleje, 5/11 1 Kulhuse-Brovig (NSJ) og 31/12 1 Gribskov.

(Ole F. Jensen)

Regional fordeling af nøddekrige 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	0	0	0	0	0	0	0	4	2	6	0	0	12
2. halvår	4	3	0	3	1	0	1	15	5	58	5	1	96
Sum	4	3	0	3	1	0	1	19	7	64	5	1	108

Sortkrage *Corvus corone* (kun forekomster uden for SJ og SVJ)

Uden for kerneområderne SJ og SVJ er Fyn og Storstrøm områderne med flest observationer, Stadig rapporteres der kun få ynglefund udenfor SJ og SVJ: 1 par Hou Nordstrand (F), 1 par Bomose (SØJ), 1 par Halby (VJ), 1 par Skagen (NJ) og 1 par Savnsøvig (ST).

Der var ikke de store flokke da kun tre lokaliteter kunne vise lok. max. ≥ 10 : 2/2 12 Store Vrøj (VSJ), 9/2 12

Thurø Rev (F) og 9/4 10 Nørrestrand (SØJ).

Heller ikke den store trækaktivitet blev noteret, og kun to lokaliteter havde således observationer af 5 eller flere trækkende sortkrage: 24/4 6 SV og 28/4 5 T Hyllekrog (ST) og 17/10 6 TF Grenen (NJ). I alt blev det kun til 116 trækkende fugle.

(Ole F. Jensen)

Regional fordeling af sortkrage 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total	Ex. SJ og SVJ
Månedsmax.	122	97	1099	59	88	3312	359	38	14	24	423	41	5676	1265
Antal lok. med obs.	58	50	108	31	36	253	91	19	13	15	117	16	807	446

Kvækerfinke, Snejbjerg, 2. februar 2013. Foto: Carsten Gørges Laursen

Rosenstær *Pastor roseus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
2013	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2002	2005	2003	
2	NA	< 1	2	2	9	8	7	31	8	7	152

Et sløjt år. Med kun to observerede fugle skal vi helt tilbage til 1998 for at finde et lavere antal. De to blev: 25/7 1 ad. Agger Tange (NJ) og 15/10 1 1K Søndervig (VJ).

(Ole F. Jensen)

Kvækerfinke *Fringilla montifringilla* (Ynglefund og sommerfund)

De sidste lidt større flokke (≥ 20) i foråret blev 1/5 og 2/5 20 Øster Tversted (NJ) og 4/5 28 N Halen (SVJ). Derefter var der kun små observationer. De sidste blev: 27/5 1 Harrestrup Ådal (KBH) og 30/5 1 han Ø Gilbjerg Hoved (NSJ). Desuden var der regelmæssige observationer på Grenen (NJ) af 1-2 fugle i hele maj

og juni måned frem til 21/6. Udover Grenen var der i juni kun en enkelt observation: 3/6 1 sy. Vestamager (KBH). Første i andet halvår var 27/8 1 Grenen, efterfulgt af tre fund 3/9.

(Ole F. Jensen)

Gulirisk *Serinus serinus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2009	1996	2013	
2013	NA	(40)	46	79	85	115	107	159	131	131	-

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972 og 1975-77, 1988, 1990-91 og 1993-94. Oplysninger om ynglepar er ujævne og lidt usikre fra år til år og derfor ikke opgjort.

Forekomsten af gulirisk har været stigende de seneste 10 år og tendensen fastholdes i 2013 med tangering af næsthøjeste årstotal hidtil. Gulirirken blev truffet i alle landsdele, på nær Fyn, med klar overvægt i sydøst Danmark, men også pæne forekomster i syd- og vestlige Jylland.

Året indledtes med en sjælden vinterforekomst af 27/1 1 ad. R ved foderbræt Krårup (ST). Første fugl i foråret 30/3 1 sy. Saksfjed Inddæmning (ST). Største forekomst i foråret blev noteret 20/4-5/6 14 T/R Blåvands Huk (VJ), 21/4-20/5 14 S/R Gedser Odde (ST) og 21/4-9/6 8 TF/R Skagen/Grenen (NJ). Desuden skal bemærkes 11/4-21/5 5 – heraf 3 ringmærket – Sønderho, Fanø (SVJ).

Stationære fugle i yngletiden blev registreret 20/4-22/6 2 Snogebæk/Årsdale/Bro Odde (B), 21-28/4 1-2 Gedser By (ST), 25/4-27/5 1 Saksfjed Inddæmning (ST), 6-31/5 1-3 (2 han + 1 hun) Marienlyst (ST) og 10/5-19/7 1 Nykøbing-Falster (ST). Samlet 6 sandsynlige/mulige ynglefund.

Fra ultimo juli træffes strejfgæster især på Bornholm og Falster, men efterårstræk noteredes især i oktober ved Gedser Odde (ST) med 2-27/10 12, heraf 27/10 3 SV. Årets sidste blev 30/10 1 TF + 5/11 1 TF begge ved Grenen (NJ).

(Jørgen Staarup Christensen)

Gulirisk, Mandø, 28. april 2013. Foto: Eva F. Henriksen

Bjergirisk *Carduelis flavirostris* (sommerfund)

Der var ingen sommerfund af denne art i 2013. Forårets sidste var 9/5 1 Grenen (NJ) og efterårets første var 25/9 40 Torup (SØJ). De største forekomster var alle fra

Nordmandshage (NJ) som vel er landets bedste træksted for arten. Her blev der i perioden 7/10-17/11 talt i alt 4900 sydtrækkende. Bedste dag var 24/10 med 1520 S.

(Peter Lange)

Bjergirisk, Salthammer, 14. november 2013. Foto: Erik Biering

Hvidsiskan *Acanthis hornemannii*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1995	2005	1985	
2013	NA	(14)	55	(61)	49	42	47	221	168	142	(1742)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1978-79 og 1990. Der var tilsyneladende invasion i 1990, men der mangler opsummering.

Efter sidste års enlige fugl kom der et pæn influx i efteråret med et sted mellem 65 og 116 fugle. Der var i alt 157 registreringer i DOFbasen. De første rekordtidlige fund var 6/10 1 ringmærket Anholt (ØJ) og 10/10 3 Grenen (NJ). I løbet af oktober sås 13-18 fugle, noget flere i november (28-37) og december (24-61).

Der var flere formodede langtidsrastende: 10/11-12/11 1 Hornbæk Havn (NSJ), 14/11-30/12 1

Melby Overdrev (NSJ) og 14/12-29/12 2 Ølsemagle Revle (KBH).

Observationer af mere end to fugle blev gjort ved følgende lejligheder: 10/10 3 Grenen, 21/11 4 Sønderho (SVJ), 23/11 3 og 26/11 4 Lild Klitplantage (NJ) samt 15/12 4-7 fugle Syregrundten og havnen, Nørresundby (NJ).

(Lasse Braae)

Regional fordeling af hvidsiskan 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	26 - 50	3	9 - 10	3	1	1	0	4	6 - 20	7 -19	5	0	65 - 116

Hvidvinget korsnæb *Loxia leucoptera*

Årstotal	Hypighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2011	2013	2012	
1323	NA	(18)	36	134	132	1154	472	2054	1323	1236	(7805)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1975-76.

For tredje år i træk et meget højt resultat for hvidvinget korsnæb. Der er dog på ingen måde tale om, at det var fugle fra de foregående år, der var blevet i landet.

I hele første halvår sås således kun en enkelt fugl, og det allerede i januar: 19/1 1 Ølene (B), og der var dermed heller ingen tegn på ynglende fugle.

I juli startede en ny invasion, som dog ikke nær nåede op på siden af invasionen i 2011. Hovedparten af fuglene ankom i løbet af juli, og de følgende måneder viste kun faldende tal, dog med en ny forøgelse i oktober. Det kan således ikke afvises, at en stor del af de observerede fugle i efteråret var fugle ankommet i juli.

De første var: 13/7 4 SV Skagen (NJ), 15/7 5 S Nordmandshage (NJ) og 16/7 1 T Nordby, Skagen (NJ). De største observationer blev (lok.max.≥20): 22/7 20

Nymindegab Plantage (SVJ), 23/7 22 Skagen (NJ), 26/7 73 S Nordmandshage (NJ), 19/10 22 Tisvildeleje (NSJ), 2/11 30 Grenen (NJ) og 10/11 20 Grønhøj Strand (NJ).

(Ole F. Jensen)

Hvidvinget korsnæb, Skagen Klitplantage, 22. august 2013.
Foto: Knud Pedersen

Regional fordeling af hvidvinget korsnæb 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	932	67	154	34	28	14	0	87	32	240	26	29	1643
Månedsmax	758	56	123	34	28	14	0	80	32	143	26	29	1323

Månedsmax er udregnet som sum af lok.max. med tillæg for trækkende fugle.

Månedsfordeling af hvidvinget korsnæb 2013

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	TOTAL
2013	1	0	0	0	0	0	410	259	165	253	225	10	1323

Stor korsnæb, Melby Overdrev, 26. november 2013. Foto: Freddy Rosning

Stor korsnæb *Loxia pytyopsittacus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2013	1983	1990	
2013	NA	(40)	1668	(1222)	991	2311	1641	8181	7893	5632	(47.027)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1971-73, 1975-76 og 1991.

Året blev præget af den hidtil største invasion af stor korsnæb, der er set siden årsrapporteringen startede, og gav et resultat langt over hvad der normalt ses. Det hidtil højeste antal observerede fugle af denne art skal vi tilbage til 1983 for at finde, og da "kun" med 7893.

Invasionen startede først for alvor i oktober måned, men også første halvår gav pæne antal, specielt i februar. Halvåret gav følgende lok. max. ≥ 7 : 30/1 og 1/2 8 Korshage (VSJ), 11/2 32 Asserbo Strand (NSJ), 13/2 56 Melby Overdrev (NSJ), 26/2 8 Kysten ved Sandflugtplantagen (VSJ) og 3/3 50 Asserbo Plantage (NSJ). Foråret sidste blev: 2/4 2 Spodsbjerg (NSJ), 5/4 1 Gilbjerg Hoved (NSJ), 6/4 1 Feddet (ST) og 10/4 2 Gilbjerg Hoved (NSJ), alle var noteret som trækkende.

Andet halvårs første blev: 15/9 1 Salten Langsø (ØJ), 15/9 2 Skive Plantage (NJ) og 20/9 2 Nakkehoved

(NSJ). I løbet af måneden tog antallet af observationer til og kulminerede i oktober måned for så igen at tage af i årets sidste måneder. De største forekomster blev underligt nok ikke set i NSJ, som eller stod for langt hovedparten af fuglene, det blev (lok. max. ≥ 75): 6/10 123 SØ Sønderho (SVJ), 12/10 78 Ø Flyndersø ved Korshage (VSJ), 13/10 78 S Gedser Odde (ST) og 19/10 75 fou. Anholt (ØJ). De største flokke i NSJ blev (lok. max. ≥ 50): 17/10 60 Melby Overdrev, 20/10 56 Ø Nakkehoved og 27/10 53 Ø Gilbjerg Hoved.

Tallene i tabellen skal dog nok tages med lidt forbehold, idet der kun er fraserteret observationer fra samme lokalitet set samme dag. Der vil således være en del fugle i materialet, der har været stationære over en periode, men selv med dette forbehold vil resultatet stadig være langt over, hvad der hidtil er set på et enkelt år.

(Ole F. Jensen)

Regional fordeling af stor korsnæb 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	2	2	8	0	0	0	0	36	6	948	1	2	1005
2. halvår	1582	67	845	448	60	44	305	716	378	2130	540	61	7176
Sum	1584	69	853	448	60	44	305	752	384	3078	541	63	8181

Månedsfordeling af stor korsnæb 2013

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	TOTAL
2013	89	774	136	6	0	0	0	0	171	5432	1177	396	8181

Karmindompap, Hanstholm Fyrhaver, 21. maj 2013. Foto: Poul Holm Pedersen

Karmindompap *Erythrina erythrina*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1996	1992	1987	
355	NA	(45)	(256)	(729)	(237)	332	288	1200	1000	976	(10.437)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972, 1975-77, 1988-90, 1993, 1995, 1998 og 2001-02. Oplysninger om ynglepar er meget uregelmæssige. Første ynglefund var i 1972. Max. antal ynglepar er fra 1998: 86-109 par, 2001: 80 par og 1991: ca. 62 par.

Et noget bedre resultat end de foregående to år og i den pæne ende af skalaen i de senere år.

Årets første blev set 10/5 1 Ertholmene (B), 11/5 2 Christiansø (B), 11/5 2 Ertholmene og 12/5 1 han Røsnæs Spidsen (VSJ).

Hele 149 lokaliteter kunne fremvise arten, hvilket er ca. 25 flere end i 2012. Af disse havde 126 syngende hanner, 22 flere end 2012. Følgende steder havde fire eller flere syngende: 19/5 4 Røsnæs Spidsen (VSJ), 22/5 og 5/6 4 Hammeren (B), 22/5 og 23/5 5 Christiansø, 27/5 4 Anholt (ØJ) og 7/6 5 Dueodde (B).

Øvrige lok. max. ≥ 5 var: 22/5 5 Hammeren, 26/5 5 og 31/5 5 Grenen (NJ), 27/5 6 Ertholmene, 28/5 6 Anholt og 5/6 og 6/6 8 Blåvandshuk (SVJ).

Ynglemæssigt er der ikke rapporteret meget: 2 (NJ), 2 (SVJ), 3 (ØJ), 6 (F), 4 (VSJ) og 5-6 (B). Alle er blot rapporteret som ynglefugle, undtagen følgende: 2-3 par Gulstav Vesterskov (F) og 0-1 par Kanhave Kanal (ØJ). Desuden er for de fleste anført, at der er tale om syngende hanner.

Årets sidste fund var 5/9 1 Blåvand, 11/9 1 Grenen og 1/10 1 ringmærket Anholt, hvilket var alle fund efter 10/8.

(Ole F. Jensen)

Regional fordeling af karmindompap 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2013	59	3	39	20	1	0	20	28	9	10	63	103	355

Tallene er udregnet som sum af lok.max. med tillæg for evt. trækkende eller ringmærkede fugle.

Lapværling *Calcarius lapponicus*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		2010	1987	2013	
2013	NA	(113)	(644)	(453)	(177)	(1938)	NA	1885	1790	1722	18.134

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972-73, 1975-76, 1988, 1999-2003, 2005-06 og 2012.

DOFbasens 400 indtastninger vurderes til mellem 868 og 1604 fugle, heraf 168 trækkende.

I januar var der nogle imponerende rastflokke i SVJ: 22/1 100 Gl. Hviding Enge og 230 Hillerup Enge. 25/1 95 Ottersbøl (SJ) fortjener også at nævnes. Det reelle antal fugle er svært at vurdere for lokaliteter med daglige observationer, f.eks. 1-2 på tolv dage mellem 4/1 og 30/1 Klydesøen, Vestamager (KBH). I februar var stort set alle fugle væk, blot 14 individer blev rapporteret, flest 6/2 6 Ørum Sø (NJ).

Forårstræk blev rapporteret fra 6/3 1 Ø Tømmerby Fjord (NJ) til 3/5 1 NØ Nordstrand, Skagen (NJ). I alt blev der rapporteret 15 trækkende fugle, hvor 21/4 2 NØ Bul-

bjerg (NJ) var den eneste melding med mere end en fugl. Ikke mange, når man tager de store rastende vinterflokke i betragtning. I marts var der stadig nogle pæne rasttal fra SVJ: 15/3 50 Allerup Enge og 22/3 40 Jedsted Enge. Forårets sidste rastende fugl var én syngende 21/4 Han Vejle – absolut ikke en hverdagsoplevelse her i landet.

Efterårstræk skete fra 12/9 1 Grenen (NJ) til 24/11 1 Melby Overdrev (NSJ). I alt blev der rapporteret 153 trækkende fugle, med de største tal: 10/10 10 SØ og 14/10 6 SØ Hønen, Sønderho (SVJ). Ikke nær så mange fugle rastede i efteråret, hvor største tal blev 12/11 20 Hovsøre (VJ). Blot 10 fugle i december fordelt på 6 observationer står i skærende kontrast til januars kæmpeflokke.

(Lasse Braae)

Regional fordeling af lapværling 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Træk	21	2	86	4	0	9	4	4	10	7	11	10	168
Rast	36-111	82-89	586-1212	4	1	120-121	5	11	5-16	5-22	6-7	8	868-1604

Hortulan *Emberiza hortulana*

Årstotal	Hyppighed Gns. årlig forekomst per 10-års periode						Sidste 10-års gns.	Tre største år			Artstotal fra 1970-2013
	Før 1970	1970-79	1980-89	1990-99	2000-09	2010-13		1986	1978	1983	
2013	NA	(228)	(357)	(281)	(38)	38	52	572	552	449	(7641)

Kommentar: Der mangler årstotaler fra 1972-73, 1975-76, 1988 og 1999-2003.

I 2013 blev der observeret 19-21 hortulaner fra 17 lokaliteter.

Antallet af lokaliteter er en smule lavere end de foregående år, mens antallet af observerede fugle er noget lavere, der blev set 28-30 fugle i 2012.

Første fugl blev set 3/5 Rusland (NSJ), hvilket er samme ankomsttidspunkt som de tidligere år. I forårsperioden observeredes hortulan fra 13 forskellige lokaliteter. Alle observationer var af enkeltfugle, på nær 10/5 2 Ertholmene (B).

I efteråret blev det kun til 4 observationer, hvilket er noget færre end sidste år. Sidste fugl blev set 29/9 Grønholt (KBH).

(Inger F. Jensen)

Hortulan, Flyndersø, 17. maj 2013. Foto: Bo Valeur

Regional fordeling af hortulan 2013

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	3-4	0	0	2	0	0	0	2	0	5-6	0	4	16-18
2. halvår	0	0	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	3

Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2013

Troels Eske Ortoad, Simon Sigaard Christiansen, Sebastian Klein, Andreas Bruun Kristensen, Knud Pedersen og Rasmus Strack

Rapport nr. 44 fra Sjældenhedsudvalget

Stellersand, Allinge, 4. april 2013. Foto: Johanna M. Hartmann

Indledning

Denne rapport omhandler 180 færdigbehandlede fund fra Danmark, heraf 130 fra 2013. Heri indgår også fire sager, som Sjældenhedsudvalget (SU) har behandlet på opfordring fra lokalrapporternes redaktioner vedrørende arter, som ikke figurerer på SU-listen, men som skønnes at være sjældne lokalt eller er truffet på usædvanlige tidspunkter af året. Disse fund publiceres (siden Rasmussen 1997) i den landsdækkende årsrapport i DOFT (og fra 2006 i *Fugleåret*), men er tillige nævnt sidst i denne rapport. 143 (80 %) af de færdigbehandlede fund (heraf 126 (81%) af fundene fra 2013) blev godkendt, hvilket kan sammenlignes med en godkendelsesprocent på mellem 70 % og 88 % de seneste ti år (2003-2012). 121 (82 %) af de godkendte fund blev dokumenteret ved hjælp af foto, video, bånd m.v. Fra Grønland færdigbehandlede én sag, som blev godkendt.

Til og med denne rapport henligger der 37 sager, som af forskellige årsager endnu ikke er færdigbehandlet. En liste over disse sager samt en liste over forkastede fund findes bagerst i rapporten.

Rækkefølgen i den systematiske gennemgang af forekomsterne følger Voous (1977). Regionsinddelingen følger samme inddeling som siden 1992

Oversigt over regionsinddelingen anvendt i denne rapport.

(SU-rapport 1992), se kort. Alle fund fra *Danmarks eksklusive økonomiske zone* regnes som danske fund. En uddybende forklaring mht. til definitionen og afgrænsningen af denne zone kan ses i SU-rapport 2011.

Hvis intet andet er nævnt, er der tale om ét rastende individ. Betegnelserne 1K og 2K står for henholdsvis første og andet kalenderår; 2K+ (3K+) betyder, at fuglen mindst er i sit andet (tredje) kalenderår, men kan være ældre. Derudover er ad. = adult (gammel, udfarvet fugl), imm. = immature (dragter mellem juvenil og adult), juv. = juvenil (første egentlige fjerdragt), pull. = pullus (dununge), rst. = rastende, sdr. = sommerdragt, vdr. = vinterdragt, odr. = overgangsdragt, trk.fors. = trækforsøgende, trk. = trækkende, syng. = syngende og ringm. = ringmærket.

Efter artsnavnet er i parentes angivet 1) antal anerkendte fund og individer (adskilt af en skråstreg) før 1/1 1950; 2) antal godkendte fund og individer fra og med 1/1 1950 til og med 2012; og 3) antal godkendte fund og individer i 2013. Denne opdeling er i overensstemmelse med den standard, der anbefales af AERC (Association of European Rarities Committees). Bemærk i øvrigt, at antal fund ikke altid er identisk med antal individer, idet flokke og par regnes som enkeltfund, mens f.eks. fem enkeltindivider på én dag regnes som fem fund. I lighed med europæisk standard regnes ynglefund (inkl. unger) som ét fund. Returnerende individer fra år til år indgår ikke i opsummeringen, som nævnes efter artsnavnet. Bemærk, at opsummeringerne tager højde for, at visse ældre fund har ændret status (er blevet godkendt eller forkastet), jf. Ortvad et al. (in prep). For fund siden 1965, se i øvrigt oversigterne på DK Listen på Netfugl.dk.

Efter observatørnavnet er det oplyst, om de enkelte fund er dokumenteret med foto (Foto), videofilm (Video), lydoptagelse (Bånd), eller dødfunden fugl (Død). Desuden er findere(n) ved hvert fund markeret med

en asterisk (*) foran observatørnavnet. Som finder(e) regnes den (de), der har været til stede, da fuglen blev opdaget/bestemt. Imidlertid fremgår det ikke altid tydeligt af beskrivelserne, hvem finderen er, og der kan derfor mangle enkelte markeringer. I beskrivelser til SU bør det angives, hvem finderen er.

I bemærkningerne til de enkelte arter/underarter er artens/underartens normale yngle- og vinterudbredelse eller udbredelsen, hvorfra danske forekomster vurderes at komme, tilføjet i parentes.

Sjældne fugle i 2013

Året var endnu ungt, da den første store sjældenhed indfandt sig i Danmark. Landets andet fund af amerikansk fløjsand blev nemlig gjort ved Blåvand (RB) 23/1. I modsætning til landets første fund, som blev fundet nøjagtig samme sted 12/10 2009, så drejede det aktuelle fund sig om den nordamerikanske nominatform, der aldrig tidligere er truffet i Danmark. Det blev startskuddet på et godt "andear". Den 30/1 dukkede en halsbåndstroland op i Furesøen (S). Det var første fund siden 2009, og eftersom den rastede trofast på lokaliteten indtil 11/3, blev den et yndet turistmål for twitcherne. Interessante gengangere fra december 2012 var i øvrigt en sortstrubet drossel ved Vust Holme (NJ) 1-13/1 og en lille bjergand ved Skælskør (S) 24/1-3/4. En brilleand nær Søndervig (RK) i februar var formentlig en gammel kending og næppe så overraskende som det faktum, at 2013 kun bød på et enkelt fund af hvidøjlet and, som udgjordes af noget så usædvanlig som et østjysk vinterfund først ved Sminge Sø (ÅH) i februar og senere i Årslev Engsø (ÅH) i marts. Den i de senere år så sjældne stellersand var sjældent medgørlig, da en han først sås kortvarigt ved Rødvig (S) 14/2, før måske den samme fugl indfandt sig på Christiansø (B) i marts og senere på det nærliggende

Sortstrubet drossel, Vust Holme, 3. januar 2013. Foto: Henrik Pedersen

Bornholm, hvor den turnerede rundt på nordkysten fra april til juni. Fuglen lod sig ofte se på meget nært hold, hvilket givetvis hang sammen med, at den var viklet ind i fiskelinen. Flere forsøg på at fange fuglen mislykkedes, men efter fuglen forlod Danmark, dukkede den op i Sverige, hvor det lykkedes broderfolket at indfange dyret og befri den fra de snærende bånd. Med enkelte fund af amerikansk pipeand (Sneum Digesø (RB) 1-2/4) og blåvinget and (Ølseemagle Revle (S) 7-15/7) blev amerikansk sortand pludselig årets mest almindelige "SU-and" med hele fem forskellige fugle: 20/1 Røsnæs (S), 20-21/1 Øster Hurup Havn (NJ), 28/1-7/3 Asserbo Strand (S) og endelig 12/2, hvor hele to hanner sås samtidig ved Blåvand (RB). Artens hyppige optræden i Danmark er bemærkelsesværdig, og fundet fra den 12/2 udmærker sig ved ikke blot at være Danmarks første, men sågar Europas første, multifund af arten!

Af andre usædvanlige fund fra starten af året bør tre forskellige høgeugler fremhæves. Med andet halvårs fem fugle blev årets total nemlig hele otte fund, hvilket er det højeste antal i landet i 23 år.

Foråret var lidt tid om at komme i gang, men en alpe-sejler ved Lidsø (LF) 21/4 var landets tidligste fund nogensinde. Med yderligere fund 27/5 ved Møn Fyr (M) og 17/9 ved Korsør (S) landede 2013 på totalt tre fund, hvilket dermed tangerer det hidtidige rekordår 1994. En blå glente 23/4 på Grenen (NJ) var Skagens fjerde og Danmarks femte fund. Sjette fund kom ved Bjæverskov (S) 28/8 og giver løfter om, at denne tidligere så usandsynlige gæst også vil optræde regelmæssigt i landet i årene fremover.

Maj måned var en kølig omgang og bød stik mod de flestes forventninger ikke på de helt store sjældenheder. Det var først i månedsskiftet maj-juni, at de rigtigt "dyre" arter begyndte at dukke op. Det startede til gengæld også ganske imponerende, idet landets første prærietrane sås på Østmøn 27-28/5. Christiansø (B) brillerede med et fornemt hattrick, da landets sjette lille gulbug 30/5, blev suppleret med landets blot fjerde fund af middelhavsstenpikker 1-2/6, det andet fund af den østlige underart, inden ballet blev lukket med det ellefte fund af lille rørsanger 2/6 – dette var endda landets første feltobsede. Danmarks anden orientsejler rastede over Præstesø i Værløse (S) 25/5, hvilket gav twitcherne endnu en chance efter fundet i juni 2010 på Vestamager (S). I lighed med det første fund kunne fuglen fra Præstesø dog ikke genfindes dagen efter, og mange twitchere kørte dermed endnu engang forgæves.

Skagen kunne i vanlig stil fremvise et par af de eftertragtede rovfuglehits. Således noteredes lokalitetens 13. slangørn og niende dværgørn – begge opdaget primo juni. Dette blev dog overgået i Kåstrup ved Skive (NJ), som midt i juni havde besøg af intet mindre end Danmarks fjerde gåsegrib – til stor glæde for de tilreisende twitchere. Årets sjældneste vadefugl indfandt sig overraskende nok ved Blåvands Huk (RB), hvor en orkenpræstekrave rastede på stranden 4-6/6. En forbiflyvende svale ved Nexø (B) 8/6 nåede lige nøjagtigt at blive foreviget af en snarrådig fotograf, så-

ledes at nationens femte klippesvale kunne verificeres.

Højsommerens største hit blev en omdiskuteret ørn, der slog sine folder på Bornholm i juli og august. Fuglens rette identitet var i starten ganske omdiskuteret, men efterhånden som fuglen sås bedre, og kvaliteten af fotos steg, kunne den bestemmes til steppeørn. Fuglen var forinden set og fotograferet flere steder i Sverige, hvortil den endda returnerede, efter den forlod Bornholm. Den 25/9 trak den ud fra Falsterbo i Skåne og sås som forventet indtrækkende ved Stevns (S) umiddelbart efter. Samme lokalitets fjerde dværgørn sås 11/9 inden samme fugl dagen efter kunne bogføres på trækforsøg ved Hyllekrog (LF). Yderligere to iagttagelser af slangørn i august – hhv. Harrild Hede (VE) og Hillerød (S) – bragte årstotalen af denne art op på tre fund. Endelig sås endnu en gåsegrib i landet i 2013, idet en fugl 27/8 blev fotograferet trækende over Rødovre i København (S). Samme fugl var set i Sverige i perioden forinden.

Efteråret var rimelig stille på raritetsfronten, men Blåvand (RB) markerede sig i oktober med årets eneste observationer af ørkenstenpikker, brun løvsanger og schwarz' løvsanger. Mandø (RB) kunne for andet år i træk byde på årets eneste fund af tajgapiber – fundet udgjorde tilmed kongeriget blot syvende fund i alt. Landets sjette fund af gråsejler udgjordes af en fugl i Gilleleje (S) i månedsskiftet oktober-november og blev prompte efterfulgt af landets syvende fund, da en fugl sås ved Issehoved på Samsø (ÅH) 3/11.

Året sluttede med et par rigtige publikumsfavoritter. En mellemflagspætte trak twitcherne til Gram (SJ) i december, mens en ismåge fik folk til Hanstholm Havn (NJ) i sidste halvdel af december. Den 22/12 kunne de gæstende ornitologer endda nyde et helt unikt syn, da årets eneste sneugle lod sig bese i samme kikkertfelt som den højarktiske måge.

SU-listen

En liste over arter og underarter, som skal godkendes af SU, kan findes på udvalgets hjemmeside.

Lille skrigeørn (*Aquila pomarina*) udgår fra SU-listen pr. 1. januar 2014, idet artens fundmønster anses som veletableret på baggrund af totalt 157 fund.

Amerikansk skarveand (*Oxyura jamaicensis*) er genoptaget på SU-listen pr. 1. januar 2013.

Kuhls skræpe (*Calonectris diomedea*) er blevet opdelt i to arter: Atlantisk skræpe (*C. borealis*) og scopolis skræpe (*C. diomedea*) (BOU 2014). Atlantisk skræpe er optaget på SU-listen på baggrund af et fund i 2012. Fund af ubestemt atlantisk skræpe eller scopolis skræpe skal ligeledes forelægges udvalget.

En generel vejledning til indsendelse af fund til SU kan findes på udvalgets hjemmeside.

Det er muligt for indsendere at uploade deres SU-beskrivelser direkte til SU's database. Hvis man vil uploade en beskrivelse til SU, kan man gå ind på adressen: <http://su.dof.dk/su-upload/index.php>, hvor man vil blive vejledt. SU modtager fortsat gerne beskrivelser pr. post og e-mail, men observatører bedes så vidt muligt uploade deres beskrivelser via SU's hjemmeside.

Lille skrigeørn, Skagen, 23. maj 2013. Foto: Jørgen Kabel

SU behandler fund af arter fra alle kategorier (se nedenfor) og for at få så fyldestgørende et billede som muligt af de forskellige arters og underarters optræden herhjemme, er det i princippet vigtigt, at alt bliver rapporteret. Der vil dog forekomme tilfælde, hvor det må skønnes, at en SU-godkendelse ikke er nødvendig, f.eks. fund af almindelige burfugle, såsom kanarieflugt (*Serinus canaria*). Er man i tvivl om, hvorvidt et fund bør behandles af SU, kan man kontakte udvalget.

Danmarkslisten

SU fører en liste over arter og underarter, som er truffet i Danmark. Listen kan findes på udvalgets hjemmeside. SU følger de taksonomiske anbefalinger fra British Ornithologist's Union's Records Committee (BOU 2014). Fra år 2013 er der godkendt de første forekomster i Danmark af hhv. prærietrane (*Grus canadensis*) og nominatformen af amerikansk fløjlsand (*Melanitta deglandi deglandi*).

Kategorier

I henhold til AERC-standard inddeles de i Danmark trufne fuglearter i fem kategorier defineret som følger:

- A:** Arter der betragtes som spontant optrædende og er truffet mindst én gang siden 1. januar 1950, f.eks. vibe (*Vanellus vanellus*) og amerikansk pibeand (*Anas americana*). Som spontant optrædende regnes ligeledes skibs- eller på anden måde assisterede forekomster, når fuglen ikke har været fodret eller tilbageholdt.
- B:** Arter der betragtes som spontant optrædende men kun er truffet i perioden fra år 1800 til 1949, f.eks. østlig kravetrappe (*Chlamydotis macqueenii*) og bartramsklire (*Bartramia longicauda*).
- C:** Udsatte og undslupne arter, som har etableret en fritlevende og selvsupplerende bestand, enten her-

hjemme eller i andre lande; f.eks. nilgås (*Alopochen aegyptiaca*) og fasan (*Phasianus colchicus*).

- D:** Arter som ville være placeret i A eller B, hvis ikke der var rimelig tvivl om, hvorvidt de nogensinde havde optrådt spontant i landet, f.eks. stor flamingo (*Phoenicopterus roseus*) og hvid pelikan (*Pelecanus onocrotalus*).
- E:** Arter der betragtes som undsluppet fra fangenskab eller på anden måde kun unaturligt har optrådt i landet, eller hvis fritlevende bestande – hvis eksisterende – formentlig ikke er selvsupplerende, f.eks. rosapelikan (*Pelecanus rufescens*), steppeørn (*Aquila nipalensis*) med stropper og ynglefund af rødhøne (*Alectoris rufa*).

Den officielle danske liste udgøres af arterne i kategori A, B og C. Fund af arter i kategori D og E behandles også af SU, men publiceres særskilt bagerst i SU-rapporten.

Sjældenhedsudvalgets medlemmer

SU bestod frem til udgangen af 2013 af følgende medlemmer: Jan Hjort Christensen, Simon Sigaard Christensen, Tim Hesselballe Hansen, Jens Søgaard Hansen, Andreas Bruun Kristensen, Rune Sø Neergaard, Troels Eske Ortvad (formand), Knud Pedersen, Michael Schwalbe og Rasmus Strack.

Sjældenhedsudvalgets adresse: Sjældenhedsudvalget, DOF, Vesterbrogade 138-140, 1620 København V. E-mail: su@dof.dk

For kritik og kommentarer til denne rapport takkes Rune Sø Neergaard og Mads Bunch. Palle A.F. Rasmussen takkes for hjælp med opsummering af antallet fund og individer af visse arter. Derudover takkes Magnus Hellström for hjælp ved behandling af sibirisk bynkeflugt, samt Kester Wilson og Paul Leader for hjælp

ved genbehandling af hætteværling. Tor A. Olsen, Alexander Hellquist og Roni Väisänen takkes for informationer om forekomster i hhv. Norge, Sverige og Finland. Den største tak rettes dog til de mange, der rapporterede deres observationer til SU og dermed skabte grundlaget for denne rapport.

Kategori A: Spontane forekomster

Category A: Species recorded in an apparently wild state

Atlantisk skråpe / scopolis skråpe *Calonectris borealis* / *C. diomedea* (0, 55/56, 1/1)

2013: 18-19/8, Grenen, Skagen (NJ), *Rolf Christensen, Knud Pedersen, Rune Sø Neergaard m.fl. (Foto & Video).

Som omtalt er kuhls skråpe (*Calonectris diomedea*) nu opdelt i to arter: atlantisk skråpe og scopolis skråpe. Indtil videre er alle fund placeret i kategorien ubestemt atlantisk eller scopolis skråpe, på nær et godkendt fund af atlantisk skråpe fra Østjylland i juli og august 2012 (SU-rapport 2012). SU har påbegyndt en genbehandling af samtlige fund med henblik på en eventuel artsbestemmelse af fundene. Atlantisk skråpe er en hyppig trækgæst i Nordøstatlanten mod nord til de sydvestlige Britiske Øer, mens scopolis skråpe lader til at være sjælden i britisk farvand, med kun ét godkendt fund ud for Scillyøerne, Cornwall (Fisher & Flood 2010). De to arter er vanskelige at skelne under typiske hav-observationsbetingelser, og det danske fund af atlantisk skråpe er det eneste af

samtlige skandinaviske fund, der er godkendt som andet end blot ubestemt atlantisk skråpe / scopolis skråpe. Et tidligere godkendt fund af scopolis skråpe fra Sverige er for nylig blevet forkastet (SOF Rk 2013). Atlantisk skråpe må antages at være den langt mest hyppige af de to arter i dansk farvand i betragtning af forekomsten ved de Britiske Øer. (Midtatlanten & Middelhavet; overvintrer Syd- & Midtatlanten)

Balearskråpe *Puffinus mauretanicus* (1/1, 78/83, 1/1)

2013: 19/8, Grenen, Skagen (NJ), *Lars Mortensen, Knud Pedersen m.fl.

Blot ét fund for andet år i træk er måske en tilbagevenden til normalen efter nogle flotte år med flere fund. Ikke siden 2005 og 2006 har der været år helt uden fund. (Vestlige Middelhav; overvintrer Middelhavet & tilstødende Atlanterhav)

Topskarv *Leucocarbo aristotelis* (-, 89/156 excl. fund i perioden 1973-1983, 1/1)

2008: 10/3, Blåvands Huk (RB), trk., *Thomas W. Johansen (Foto).

2013: 1/1-20/3, 30/6, 17/7 og 15/10-16/11, Hanstholm Havn (NJ), 2K, *John Kyed m.fl. (Foto). – 1/1-20/2, Grenen og Skagen Havn (NJ), 2K, *Jørgen Kabel m.fl. (Foto). – 24-26/12, Hanstholm Havn (NJ), 1K, *Jeppe Bundgård, John Kyed m.fl. (Foto).

De to 2K-fugle i Hanstholm og Skagen er tidligere godkendt fra 2012 (SU-rapport 2012). (Island, Færøerne, Britiske Øer, Norge & Sverige)

Topskarv, Hanstholm, 20. januar 2013. Foto: Allan Kjær Villeesen

Sort ibis, Urlev Enge, 30. september 2013. Foto: Hans Henrik Bay

Purpurhejre *Ardea purpurea* (8/8, 15/15, 1/1)

2013: 28/5, Blåvands Huk (RB), trk., *Bent Jakobsen, Per Poulsen, Henrik Brandt m.fl.

Hermed syvende fund i maj og det andet ved Blåvands Huk. Det første fund ved lokaliteten gjaldt også en trækkende fugl sidst på foråret, 3/6 2004 (SU-rapport 2005). (Mellem- & Sydeuropa; overvintrer tropisk Afrika)

Sort ibis *Plegadis falcinellus* (14/21, 24/26, 3/3)

1966: 19/11, Lund Havn, Rødvig (S), han, udstoppet fugl på Dansk Jagt- og Skovbrugsmuseum, via Jørgen Staarup Christensen (Foto).

2013: 3/9, Vesløs Vejle, Vejlerne (NJ), *Helge Røjle Christensen m.fl. (Foto). – 28/9-1/10, Urlev Enge (VE), 1K, Hans Pinstrup m.fl. (Foto). – 5/11, Nordmandshage, Hals (NJ), trk., *Palle A.F. Rasmussen.

Forekomsterne i 2013 var del af en invasion til Nordvesteuropa i andet halvår, bl.a. med flere fund af ungfugle i Sydsverige i november (Artportalen.se 2014) og hele 13 fugle holdt til på Suđuroy på Færøerne i slutningen af december. (Sydeuropa & Centralasien; overvintrer Nord- & Østafrika)

Amerikansk pibeand *Anas americana* (0, 37/37, 1/1)

2008: 1/1-8/2, Geddal Strandenge (RK), ad. han, *Leif Novrup, Peder J. Pedersen m.fl. (Foto).

2013: 1-2/4, Sneum Digesø (RB), ad. han, *Jens Thaulund, Anton Herring Liebermann m.fl. (Foto).

Arten har været årlig siden 2002. Fuglen fra Geddal Strandenge er tidligere godkendt fra 30/11 til 28/12 2007 (SU-rapport 2007). Fundet i 2013 var et klassisk aprilfund og en ventet ny art for lokaliteten. (Nordamerika)

Blåvinget and *Anas discors* (1/1, 18/20, 1/1)

2013: 7-15/7, Ølseagle Revle (S), ad. han, *Ib Jensen, Rasmus Strack m.fl. (Foto).

Halsbåndstroland, Frederiksdal, 31. januar 2013. Foto: Helge Sørensen

For andet år i træk et lidt atypisk fund, idet fuglen sås i selskab med returtrækkende krikænder (*Anas crecca*). Artens forekomst toppe i april og maj, idet månedsfordelingen er: april (6), maj (9), juni (2), juli (1), august (1) og september (1). (Nordamerika)

Halsbåndstroland *Aythya collaris* (0, 11/11, 1/1)

2013: 30/1-11/3, Frederiksdal, Furesøen (S), 2K han, *Ralph Qwinten, Mads Aastrup Paulsen m.fl. (Foto).

Første fund siden 2009, og første fund på Sjælland siden en adult han lå i Møllekrog i Esrum Sø (S) 26/9 til 8/10 1993 (SU-rapport 1993). Arten forekommer meget spredt, både geografisk og fænologisk, men med en overvægt af fund i første halvår. Månedsfordelingen er: januar (3), februar (1), marts (2), april (2), maj (1), september (1) og november (1). Den regionale fordeling er: NJ (2), ÅH (2), VE (1), RK (2), LF (1) og S (4). (Nordamerika)

Hvidøjjet and *Aythya nyroca* (4/4, 50/56, 1/1)

2013: 12-28/2, Sminge Sø (ÅH), ad. han, *Tage Holdgård Andersen, John Jensen m.fl. (Foto). – 7-17/3, Årslev Engsø og Brabrand Sø (ÅH), ad. han, *Henning Lykke Larsen m.fl. (Foto).

En bemærkelsesværdig østjysk vinterforekomst og usædvanligt med et år helt uden fund fra øerne. Forekomsterne regnes som ét fund grundet årstiden og den relativt korte afstand imellem lokaliteterne. (Øst- & Sydøsteuropa; overvintrer Middelhavet, Sortehavet & Nordafrika)

Lille bjergand *Aythya affinis* (0, 8/8, 0)

2013: 24/1-3/4, Skælskør Inderfjord og Nor (S), ad. han, Christian Glahder m.fl. (Foto).

Fuglen, som blev fundet i Skælskør Inderfjord 16/12 2012 blev genfundet i 2013. (Nordamerika)

**Stellersand *Polysticta stelleri* (7/9, 37/56 excl.
fund i perioden 1991–2009, 2/2)**

2013: 14/2, Rødvig, Stevns (S), ad. han, rst., senere trk., *Flemming Lang, *Karen Lang (Foto). – 18/3, Christiansø (B), ad. han, *Brian Stigfeldt, Ulla Stigfeldt (Foto). – 2-7/4, Kappeløkke Havn og Allinge Havn (B), ad. han, *Poul Kofoed m.fl. (Foto). – 16/4-9/6, Teglkås og Hasle, ad. han, Rasmus Strack m.fl. (Foto).

Fundene på Christiansø og Bornholm regnes som samme fugl. Fuglen, som var viklet ind i fiskenet, blev senere set ved bl.a. Trelleborg i Sydskåne 20-21/6, i Foteviken i Sydvestskåne 22/6, og igen i Trelleborg-området 2-24/7. Den blev ringmærket ved Smygedungen 4/7 og befriet for fiskenettet (Artportalen.se 2014). Det er ikke utænkeligt, at fuglen ved Rødvig omhandler selvsamme fugl, men SU finder ikke dette tilstrækkeligt sandsynligt til at regne dem som samme fund. (Sibirien; overvintrer Barentshavet & Østersøen)

**Amerikansk sortand *Melanitta americana*
(0, 7/7, 2/2)**

2013: 20/1, Røsnæs Fyr (S), ad. han, *Jakob Engelhard. – 20-21/1, Øster Hurup Havn (NJ), ad. han, *John Larsen (Foto). – 28/1-7/3 og 2/11, Blåvand og Hvidbjerg Strand (RB), ad. han, *Freddy S. Hansen, *Martin Søgaard Nielsen m.fl. (Foto). – 2/2-16/3 og 25-30/12, Asserbo Strand (S), ad. han, *Emil Blicher Bjerregård, *Jakob Engelhard m.fl. (Foto). – 12/2, Hvidbjerg Strand, Blåvand (RB), ad. han, *Thomas W. Johansen,

Amerikansk sortand, Øster Hurup Havn, 20. januar 2013.
Foto: John Larsen

Henrik Haaning Nielsen, Troels Eske Ortvad m.fl. (Foto).

Der var to nye fund i 2013 (20-21/1 ved Øster Hurup Havn og 12/2 ved Blåvand) mens de øvrige tre fund regnes som gengangere fra tidligere år. Den nye fugl i Blåvand lå blot ca. 300m fra den tilbagevendende fugl, hvilket er første gang, at to fugle ses ved en lokalitet samtidig. Den nye fugl var genkendelig ved en lidt anden form af næbknoppen. De fem fugle i 2013 er næsten på højde med årsrekorden på seks fugle i 2011 (SU-rapport 2011). (Nordamerika & Nordøstsibirien)

Brilleand *Melanitta perspicillata* (0, 44/50, 1/1)

2013: 9-19/2, Hovvig Strand, Søndervig (RK), ad. han, *Erik Enevoldsen, Jens Ballegaard, Peter L. Olsen m.fl. – 23/10, Grenen, Skagen (NJ), ad. han trk., *Rolf Christensen.

Stellersand, Allinge Havn, 3. april 2013. Foto: Sune Riis Sørensen

Blå glente, Skagen, 23. april 2013. Foto: Jørgen Kabel

Arten har været årlig siden 2003. Fuglen ved Hovvig regnes som genganger fra tidligere år, mens fundet i Skagen regnes som en ny fugl. (Nordamerika)

Amerikansk fløjlsand *Melanitta deglandi* (0, 1/1, 1/1)

2013: 23/1-3/3, Blåvand Strand og Hvidbjerg Strand (RB), ad. han, *Troels Eske Ortvad m.fl. (Foto). Fuglen havde karakterer svarende til ssp. *deglandi*.

Andet fund for landet men første forekomst af den nordamerikanske underart *deglandi*. Fundet er nærmere omtalt andetsteds i *Fugleåret 2013*. Det første fund er ligeledes fra Blåvand, hvor en adult han af den sibiriske underart, *stejnegeri*, sås 12-18/10 2009, 19/3 2010 og 18/2-26/3 2011 (SU-rapport 2009, 2010, 2011). (Nordamerika & Nordøstasien)

Amerikansk skarveand *Oxyura jamaicensis* (0, 7/7 excl. fund i perioden 1991-2012, 1/1)

2013: 25/7-27/9, Ølundgårds Inddæmning, Firtalsstrand og Mellelstykket, Odense Fjord (F), ad. han, *Søren Gjaldbæk m.fl. (Foto).

Arten er genoptaget på SU-listen fra og med 2013 – den udgik ved udgangen af 1990. Det første godkendte fund i Danmark stammer fra Borreby Mose ved Skælskør (S) 2/8 1985 (SU-rapport 1986-87). Herefter blev arten langsomt mere talrig, og omkring 2006 til 2008 yngede den i Maribosøerne (LF). En effektiv bortskydning i resten af Europa har siden da gjort arten reelt sjælden herhjemme, hvorfor fund på ny skal forelægges SU. (kategori C-bestand: Vesteuropa)

Blå glente *Elanus caeruleus* (0, 4/4, 2/2)

2013: 23/4, Grenen, Skagen (NJ), 2K trk.fors., *Lars Ejlersen, Jan Speiermann m.fl. (Foto). – 28/8, Bjæverskov, Køge (S), 2K+ trk., *Thomas Hasle Ravn.

Femte og sjette fund og desuden det første år med to fund. Fuglen fra Bjæverskov er første uden for forårsmånederne, og er formodentlig den samme fugl, som blev set ved Skånum i Västergötland i Sverige 11-23/8 2013 (SOF Rk 2014). Månedsfordelingen for de seks fund er: marts (1), april (3), maj (1) og august (1). Af de fem forårsfund er de fire fra Skagen og ét fra Gilbjerg Hoved (S). Siden 2004 er der gjort tre fund i Sverige, fordelt med to i april og ét i august (Artportalen.se 2014). De mange nordeuropæiske fund inden for de senere år er sammenfaldende med, at yngleudbredelsen er ekspanderet mod nord. I Frankrig er bestanden

Gåsegrib, Kåstrup, 15. juni 2013. Foto: Jan Durinck

Gåsegrib, Rødovre, 27. august 2013. Foto: Charlotte Thomsen

således øget fra 15 par i 2006 til hele 113-124 par i 2012 (Quaintenne 2013). (Iberiske Halvø & Frankrig)

Gåsegrib *Gyps fulvus* (1/1, 2/2, 2/2)

2013: 14-15/6, Kåstrup, Skive (NJ), 2K, *Gorm Thyge Wæhrens m.fl. (Foto). – 27/8, Rødovre, København (S), 3K trk., *Charlotte Thomsen (Foto).

De to fund er de første siden 1986, hvor en fugl blev observeret ved Dovns Klint på Langeland (F) 1-2/10 og igen ved Sønderskoven på Als (SJ) 10-11/10. Fundet fra Kåstrup i juni er omtalt nærmere af Wæhrens (2013). Fotos af fuglen fra Rødovre i august viser, at det var samme fugl, som blev set i både Småland, Øland, Halland og Skåne i Sverige i perioden 16/7 til 27/8 (SOF Rk 2014). På sidstnævnte dag blev den observeret ved Havgårdssjön i Skåne frem til kl. 11.50, og kl. 14.43 blev den fotograferet i Rødovre. De aktuelle danske

fund skal ses i lyset af de senere års tiltagende observationer af omstrejvende gåsegribbe i Mellemeuropa. I Tyskland og Holland er arten nu årlig, og i nogle tilfælde er større flokke blevet set (Club300.de 2014). (Iberiske Halvø, Sydfrankrig & Balkan)

Slangeørn *Circaetus gallicus* (uddød 1877, herefter 1/1, 42/42, 3/3)

2013: 2/6, Hulsig og Skagen (NJ), 3K+ trk.fors., *Asger Lykkegaard Møldrup, *Rune Sø Neergaard m.fl. (Foto). – 14-15/8, Harrild Hede, Herning (VE), 2K, *Alex Sand Frich m.fl. (Foto). – 25/8, Salpetermosen, Hillerød (S), trk., *Emil Blicher Bjerregaard, *Mathias Blicher Bjerregaard (Foto).

Efter et blankt år i 2012 blev det til tre tidstypiske fund i 2013. Bemærk at opsummeringen er ændret fra og med denne rapport. (Syd- & Østeuropa; overvintrer nordlige del af tropisk Afrika)

Lille skrigeørn *Aquila pomarina* (8/8, 140/140, 9/10)

2013: 7/5, Nørre Snede (RK), 2K+ trk., *Morten D.D. Hansen. – 9-10/5, Skagen (NJ), 4K+ trk.fors., *Peter Bundgaard, Rune Sø Neergaard m.fl. (Foto). – 20/5, Klinteskoven (M), 3K+, *Thomas W. Johansen, Per Schiermacker-Hansen (Foto). – 23/5, Skagen (NJ), 2 (4K+2K) trk.fors., *Oluf Lou, Knud Pedersen m.fl. (Foto). – 24/5, Saksfjed Inddæmning (LF), 2K+ trk., *Preben Berg. – 9/6, Gedser Odde (LF), 2K trk., *Alex B. Bühring, *Louis A. Hansen, *Lars Paaby m.fl. (Foto). – 11-12/6, Skagen (NJ), 3K+ trk.fors., *Michael Køie Poulsen, Knud Pedersen m.fl. (Foto). – 23/6, Klinteskoven (M), 3K+, *Per Schiermacker-Hansen m.fl. (Foto). – 21/9, Gedser Odde (LF), 2K trk., *Henrik Brænder, *Louis A. Hansen, *Lise Nielsen m.fl. (Foto).

Årets forekomst med ni fund af ti fugle er ny rekord. Den tidsmæssige fordeling af årets fund er med klar overvægt af forårsfund. Iagttagelsen af to fugle i Skagen 23/5 regnes som ét fund, da de to fugle fulgtes ad. Opsummeringen er ændret i 2014, og de nu 157 godkendte fund er baggrunden for, at arten fra og med 2014 ikke længere figurerer på SU-listen. (Østeuropa; overvintrer sydlige & sydøstlige Afrika)

Stor skrigeørn / lille skrigeørn *Aquila clanga* / *A. pomarina*

2012: 17-18/7, Vorsø, Horsens Fjord (VE), 2K+, *Jens Gregersen.

2013: 11/5, Gjerrild Overskov, Djursland (ÅH), trk.fors., *Jørgen Staarup Christensen, *Alex Sand Frich, *Kent Olsen m.fl. – 11/5, Lille Vildmose (NJ), trk., *Troels Leunhagen Petersen, Lars Grøn (Foto).

Alle tre fund var indsendt som lille skrigeørn, men SU har vurderet, at dokumentationen ikke kunne udelukke stor skrigeørn.

Steppeørn *Aquila nipalensis* (0, 26/26, 1/1)

2013: 21/7-28/8, Svinemosen, Almindingen m.v. (B), 2K, *Michael Trasborg, Ib Jensen, Carsten Andersen m.fl. (Foto). – 25/9, Mandehoved, Stevns (S), 2K trk., *Jørgen Hulbæk Christiansen m.fl.

Bege fund omhandler samme fugl, som efter det

Dværgeørn, Skagen, 15. juni 2013. Foto: Knud Pedersen

månedlange ophold på Bornholm blev set på flere lokaliteter i Skåne i Sverige fra 10/9 og til den trak ud ved Falsterbo 25/9 kl. 11.27 (Artportalen.se 2014). Den nåede frem til Stevns kl. 11.49, godt 20 minutter senere. Ørnen fortsatte sit træk ned gennem Europa og sås flyve mod syd i det østlige Frankrig nær grænsen til Schweiz 2/10 2013 (Ornitho.ch 2014). Månedsfordelingen af de nu 27 fund er: marts (1), april (2), maj (7), juni (1), juli (1), august (1), september (7) og oktober (7). Det er anden gang, at arten er set på Bornholm. Første fund gjaldt også en langtidstationær fugl (2-3K), som opholdte sig på øen fra 25/9 2000 til 2/5 2001. (Centralasien; overvintrer tropisk Afrika, Indien & Arabiske Halvø)

Dværgeørn *Aquila pennata* (0, 13/13, 2/2)

2013: 8-9/6 og 15/6, Skagen (NJ), 3K+ mellemform trk.fors., *Rasmus Turin, Knud Pedersen m.fl. (Foto). – 11/9, Bøgeskov Havn, Stevns (S), 3K+ mørk form trk., *Jørgen Hulbæk Christiansen m.fl. – 12/9, Hyllekrog (LF), 3K+ mørk form trk.fors., *Sakari Kauppinen, *Troels Eske Ortvad m.fl.

Observationerne ved Bøgeskov Havn og Hyllekrog regnes som samme fugl. Fuglen blev også set ved Falsterbo i Skåne 4/9, og trak ud hér 11/9 kl. 13.05, hvorefter den passerede Bøgeskov Havn kl. 13.28. Fuglen dukkede dog op i Norbotten i Nordsverige allerede medio maj, og den oversomrede ved bl.a. Hjalstaviken i Upland 10/7 til 4/8, hvor den dagligt slog hættemåger (*Chroicocephalus ridibundus*) fra en lokal koloni (SOF Rk 2014). En fugl af mørk form sås tillige i Oppland i Norge 20/5 2013 (NSKF 2014). Bemærk at opsummeringen er ændret fra og med denne rapport. Månedsfordelingen af de 15 fund er: april (3), maj (5), juni (2), august (2), september (2) og oktober (1). (Sydeuropa; overvintrer Afrika)

Jagtfalk *Falco rusticolus* (40/40, 107/108, 4/4)

2013: 13/1, Saltholm (S), 2K, *Michael Køie Poulsen, *Mikkel Willemoes Christensen m.fl. (Foto). – 21/1, Blåvands Huk (RB), 2K, *Bent Jakobsen. – 30/1-17/2, Dueodde (B), 2K, *Hans Fæster, Jens Christensen, Oluf Lou, Torben Kure m.fl. (Foto). – 15-24/2, Faxe Ladeplads Havn (S), 2K, *Palle Rasmussen, Torben Sebros m.fl. (Foto). – 28/2, Vestamager (S), 2K, *Ralp Quinten m.fl. (Foto). – 23/3, Kongelundsstranden, Amager (S), 2K, *Stig Kjærsgaard Rasmussen, *Rasmus Turin. – 26-27/3, Avedøre Holme og Holmesø, København (S), 2K, *Finn Carlsen m.fl. (Foto). – 23/4 og 5/5, Grenen, Skagen (NJ), 2K, *Rolf Christensen, Tonny Papillon m.fl. (Foto). – 26/10, Hyllekrog og Saksfjed Inddæmning (LF), 1K, *Gunnar B. Pedersen. – 1/12, Kongelundsstranden, Amager (S), 1K, *Rasmus Turin m.fl. (Foto). – 12/12, Klydesøen, Amager (S), 1K, *Mogens Henriksen m.fl.

Fuglen fra Saltholm, Faxe Ladeplads og Amager i januar til marts 2013 regnes som genganger fra Vestamager og Peberholm (S) i december 2012. Det samme gælder for fuglen fra Blåvands Huk, som også blev set på lokaliteten i december 2012 (SU-rapport 2012). Årets fire nye fund er således henholdsvis fra Dueodde i januar-februar, Skagen i april og maj, Hyllekrog i oktober og Amager i december (de to observationer regnes som ét fund). Bemærk at opsummeringen er ændret fra og med denne rapport. (Nordskandinavien & Nordlige Rusland)

Dværgrørvagtel *Porzana pusilla* (3/3, 11/11, 1/1)

2009: 13/5, Trykgevælde Ådal, Stevns (S), han syng., *Lars Adler Krogh, Tim Andersen (Bånd).

2013: 25/6-1/7, Lille Vildmose (NJ), han syng., *Palle A.F. Rasmussen m.fl. (Bånd).

Fundet fra Trykgevælde Ådal i 2009 er det næsttidligste og kun overgået af landets første fund fra Søholm Mølleløb på Stevns (S) 6/5 1887 (Christensen & Rasmussen *in prep*). Fundet fra Lille Vildmose er det andet fund fra lokaliteten, hvor der også i 2011 blev hørt en syngende fugl i juni og juli (SU-rapport 2011). (Syd- & Østeuropa; overvintrer Afrika)

Prærietrane *Grus canadensis* (0, 0, 1/1)

2013: 27-28/5, Ny Borre, Møn Fyr, Busemarke Mose og flere andre lokaliteter på Østmøn (M), ad. trk., derefter rst. *Thomas Varto Nielsen, *Thomas W. Johansen m.fl. (Foto).

Første forekomst for landet. Fuglen havde distinkte hvide fjer inderst i armen i begge vinger, og er dermed identisk med en fugl, som overvintrede i det nordøstlige Spanien i februar 2013 og sås ved Pyhäjok i Midtfinland blot 20 dage inden den dukkede op på Møn (Lehikoinen *et al.* 2014, Tarsiger.com 2014). Fundet er nærmere beskrevet andetsteds i *Fugleåret 2013*. Arten inddeles typisk i seks underarter. To ældre europæiske fund (skudt ved Galley Head i Irland, 12-14/9 1905 hhv. tilskadekommet adult hun indsamlet ved Akraberg på Suðuroy på Færøerne, 14/10 1980) er

Prærietrane, Busemarke Mose, 27. maj 2013. Foto: Henrik Kisbye

begge henført til underarten *canadensis* (Boertmann *et al.* 1986, Hudson 2010). Denne underart, der yngler i arktisk og subarktisk Nordamerika og Nordøstsibirien, må anses for at være den klart mest potentielle strejfgæst til Europa i kraft af dens vide udbredelse, trækvaner og en stor bestand på ca. 400.000 fugle. De seks underarter adskiller sig primært ved størrelsesforskelle, hvor ssp. *canadensis* er den mindste (Archibald & Meine 1996). Indtil videre er det danske fund ikke bestemt til underart af SU. (Nordøstlige Sibirien, Nordamerika & Cuba; nordlige bestande overvintrer midterste & sydvestlige USA & Mexico)

Stylteløber *Himantopus himantopus* (13/16, 51/76, 6/9)

2013: 11-13/5, Perlen, Ulvedybet (NJ), 2 ex. (han og hun), *Rune Sø Neergaard, Mogens Neergaard, Svend Erik Petersen m.fl. (Foto). – 14/5-4/8, Grønvej og Hegnsvej, Lille Vildmose (NJ), 2 ad. med 2 unger (ynglefund), *Tom Bak Andersen, Hans Christophersen m.fl. (Foto). – 15/5, Grenen, Skagen (NJ), trk., *Ole Frode Jakobsen. – 10/6, Perlen, Ulvedybet (NJ), 2 ex. (han og hun), rst., derefter trk., *Mogens Neergaard, Rune Sø Neergaard, Karsten Højen (Foto). – 18/6, Lille

Vildmose (NJ), 2 ex. (han og hun), *Palle A.F. Rasmussen, Anders Brinkmann m.fl. (Foto). – 9-14/8, Botofte Skovmose, Nordlangeland (F), ad. han, *Jane Ditzel m.fl. (Foto). – 10-17/8, Botofte Skovmose, Nordlangeland (F), 1K, *Jacob Sterup m.fl. (Foto). – 16/8, Vejlen, Tåsinge (F), ad., *Poul Rasmussen, Britta Kristensen (Foto). – 17-20/8 og 22/8, Vejlen, Tåsinge (F), 1K, Erhardt Edmund Ecklon m.fl. (Foto). – 21/8, Keldsnor, Sydlangeland (F), 1K, *Helge Søgaard, *Niels Larsen (Foto). – 28/8, Salme Nor, Sydlangeland (F), 1K, *Michael Mosebo Jensen m.fl. (Foto).

Andet år i træk med ynglefund i Danmark. Parret i Lille Vildmose opdagedes ved Hegnsvej men flyttede til Grønvej 17/5, hvor det byggede rede. Den 25/5 var der to æg, og dagen efter tre æg i reden. Den 17/6 observeredes to små unger, der voksede sig store i området, indtil hele familien flyttede til Hegnsvej den 26/7. Her sås de frem til 4/8, hvorefter alle fire fugle forsvandt (Hans Christophersen i brev). De tidligere danske ynglefund er fra Tipperne (RK) i 1994, Bygholm Vejle (NJ) i 2005 samt Kongens Mose (SJ), Nagbøl (VE) og Lille Vildmose, alle i 2012 (SU-rapport 1994, 1995, 2012). Det var dog først i 2013, at det lykkedes for et par at få unger på vingerne. Ud fra dragtmæssige

Stylteløber, Lille Vildmose, 24. juli 2013. Foto: Lars Grøn

karakterer regnes begge forekomster i Lille Vildmose i 2013 som gengangere fra Ulvedybet. Fuglene på Lange-land og Tåsinge regnes som tre fund af fire fugle (to adulte og to 1K) eftersom der sås 1K-fugle omtrent samtidig i Botofte Skovmose og Vejlen, Tåsinge 17/8, og de adulte fugle viste tydelige dragtmæssige forskelle. Begge fugle i Botofte Skovmose kunne have været til stede 9/8, eftersom den adulte fugl først blev fundet på et foto efterfølgende, og derfor regnes de som ét fund. (Sydeuropa & Centralasien; overvintrer tropisk Afrika)

Triel *Burhinus oedicnemus* (17/22, 31/31, 1/1)

2010: 7/5, Grærup Langsø, Oksbøl (RB), *Per Olsen, Keld Bakken m.fl.

2013: 11/5, Højen, Skagen (NJ), *Peter Thomsen m.fl. (Foto).

Hermed det niende fund for Skagen, som er den lokalitet med suverænt flest fund. Det første fund herfra blev gjort 9/5 1978 (SU-rapport 1990). Den markante optræden i Skagen de senere årtier afspejler ganske godt den feltornitologiske aktivitet ved lokaliteten i en tid, hvor arten har været i tilbagegang i Europa (Birdlife 2014). (Mellem- & Sydeuropa; overvintrer Sydeuropa & Nordafrika)

Rødvinget braksval / sortvinget braksval / orientbraksval *Glareola pratincola* / *G. nordmanni* / *G. maldivarum*

2011: 4/6, Juvre, Rømø (SJ), trk., *Bård Bredesen m.fl. (Foto).

Fuglen trak hurtigt forbi observatøren, som ikke nåede at se diagnostiske kendetegn, og SU har ikke kunnet artsbestemme fuglen ud fra de to foreliggende fotos.

Ørkenpræstekrave *Charadrius leschenaultii* (0, 2/2, 1/1)

2013: 4-6/6, Blåvands Huk (RB), han sdr., *Lene Ørskov, Anton Herring Liebermann m.fl. (Foto).

Hermed tredje fund fra den jyske vestkyst. De to tidligere fund stammer fra Agger Tange (NJ) 4-6/8 1994 og Margrethe Kog (SJ) 25-26/7 2000 (SU-rapport 1994, 2000). Underarten har ikke kunne afgøres i nogle af disse tilfælde. Det er i hovedsagen størrelsesforskel, som adskiller underarterne. I 2013 fik Sverige det 14. fund for landet og Holland det 18. fund for landet (SOF Rk 2014, Tarsiger.com 2014). (Tyrkiet til Centralasien; overvintrer kyster fra Østafrika til Sydøstasien & Australien)

Sibirisk hjejle *Pluvialis fulva* (0, 31/31, 1/1)

2003: 7-12/10, Bøtø Nor og Stavrebyvej, Sydfalster (LF), 1K, *Jens Friis-Walsted, Thomas Hilkjær, Dennis Jürgensen, Jan Graakjær Thomsen.

2013: 3/8, Filso (RK), ad., *Svend Bødker, Karin Gustausen, Ole Hansen, Peter Thaugaard (Video).

Fundet fra Sydfalster har tidligere været godkendt som ubestemt sibirisk hjejle / amerikansk hjejle (*P. dominica*) (SU-rapport 2005) men er nu godkendt som sibirisk hjejle på baggrund af en supplerende beskrivelse.

Ørkenpræstekrave, Blåvands Huk, 6. juni 2013.

Foto: Eva F. Henriksen

Der er nu i alt fem fund af 1K-fugle i perioden 7/9 til 19/10. Fra de adulte fugles returtræk er der 22 fund i perioden 30/6 til 16/10, med en markant kulmination i juli, hvor 17 fund er gjort. (Nordøstlige Sibirien & Alaska; overvintrer Sydøstasien & Australien)

Amerikansk hjejle *Pluvialis dominica* (0, 13/13, 2/2)

2013: 8-9/6, Margrethe Kog (SJ), 2K, *Preben Clausen, Ole Amstrup, Tim Andersen m.fl. (Foto). – 8/7, Astrup Engsø (SJ), ad. han sdr. rst., senere trk., *Ole Zoltan Göller m.fl. (Foto).

Fundene følger det hidtidige geografiske mønster, hvor Jylland står for samtlige fund på nær to fra Sjælland. Der er nu fem fund fra forårstrækket og forsommeren (3/5 til 14/6) og ti fra efterårstrækket (8/7 til 10/11). Forekomsten ved Astrup Engsø er det hidtil tidligste "efterårsfund" med én dag. Finland havde det blot andet fund for landet og Sverige det 17. fund i 2013 (Lehikoinen *et al.* 2014, SOF Rk 2014). (Nordamerika; overvintrer Sydamerika)

Prærieløber *Calidris subruficollis* (1/1, 40/41, 3/3)

2013: 10/5, Margrethe Kog (SJ), han, *Thomas W. Johansen, Troels Eske Ortvad (Foto). – 18-19/5, Klydesøen, Amager (S), han, *Troels Eske Ortvad, Jan Lindgaard Rasmussen m.fl. (Foto). – 21-27/8, Perlen, Ulvedybet (NJ), ad., *Henrik Haaning Nielsen m.fl. (Foto).

Fuglene i maj er kønsbestemt på deres adfærd, idet de viste parringsspil ved at hæve vingerne. (Arktisk Nordamerika; overvintrer sydlige Sydamerika)

Langnæbbet sneppeklire *Limnodromus scolopaceus* (1/1, 12/12, 2/2)

2013: 16-25/4, Bøjden Nor, Faaborg (F), ad. sdr., *Kirsten Pedersen, *Gunnar Jørgensen, Anton Herring Liebermann m.fl. (Foto). – 9/6, Bygholm Vejle, Vejlerne

Ismåge, Hanstholm, 21. december 2013. Foto: Allan Kjær Villesen

(NJ), ad. sdr., *Henrik Haaning Nielsen, Martin Lund, Albert Schmidt, Jørgen Peter Kjeldsen (Foto).

Fundet fra Bøjden Nor er det første på Fyn og det tidligste herhjemme. Det hidtil tidligste er fra Tipperne (RK) 30/4 til 14/5 1998 (SU-rapport 1998). Der er dog endnu et fund medio april af en ubestemt langnæbbet sneppeklire / kortnæbbet sneppeklire (*L. griseus*) ved Kofoeds Enge på Amager (S) 17/4 1981 (SU-rapport 1981). (Nordamerika & østlige Sibirien; overvintrer Sydamerika)

Terekklire *Xenus cinerea* (0, 50/50, 0)

2013: 2-17/7, Margrethe Kog (SJ), ad., Anton Herrig Liebermann m.fl. (Foto).

Sjette år i træk, at antageligt samme fugl raster i Margrethe Kog. De tidligere år er den set i perioden 5-21/7. (Finland, Hviderusland & Rusland; overvintrer tropisk Afrika, kysterne langs Det Indiske Ocean, Sydøstasien & Australien)

Ismåge *Pagophila eburnea* (2/2, 5/5, 1/1)

2013: 18-31/12, Hanstholm Havn (NJ), 1K, *Flemming Møller, Vibeke Skov Møller, John Kyed m.fl. (Foto).

En klassisk decemberforekomst. Med det aktuelle fund har arten forekommet med ét fund pr. årti siden 1960'erne. Det seneste fund vedrører en adult fugl i Langø Havn på Vestlolland 27-31/12 2006

Langnæbbet sneppeklire, Bøjden Nor, 17. april 2013. Foto: Lars Andersen

Hvidskægget terne, Utterslev Mose, 12. maj 2013. Foto: Lars Andersen

(SU-rapport 2006). Hanstholm-fuglen blev i havnen ind i det nye år og var del af en invasion til Vest-europa i vinteren 2013-2014, som begyndte med fund i Sør-Trøndelag i Midtnorge medio november (NSKF 2014). Sverige fik sit 25. fund i Båstads hamn i Skåne 1-9/12 2013 (SOF Rk 2014). Hanstholm Havn kunne 22/12 tilmed byde på en sneugle, som rastende på kajen, hvor ismågen fouragerede. (Arktis & Sibirien)

Hvidskægget terne *Chlidonias hybrida* (0, 38/61, 4/5)

2013: 10/5, Hegnsvej, Lille Vildmose (NJ), ad. rst., derefter trk., *Troels Leuenhagen Petersen m.fl. (Foto). – 10-20/5, Utterslev Mose, København (S), ad., *Jesper Jørgensen, Anton Herrig Liebermann m.fl. (Foto). – 30/6, Margrethe Kog (SJ), ad. *Egon Jensen (Foto). – 2-6/7, Margrethe Kog (SJ), 3 ad., *Bjarne Nielsen, *Kjeld Hansen, *Tim Andersen m.fl. (Foto). – 7-10/7, Margrethe Kog (SJ), 2 ad., Lene Berthing m.fl.

Fundene i Margrethe Kog (SJ) regnes som to fund af i alt tre fugle. (Sydeuropa; overvintrer tropisk Afrika)

Sneugle *Bubo scandiacus* (ca. 226/246, 69/72, 1/1)

2000: 9/3, Kaas, Pandrup (NJ), 2K han, *Mogens Larsen, Morten Larsen, William Carøe Aarestrup m.fl. (Foto).

2009: 7/4, Hjørring (NJ), 2K hun, *Poul Erik Andersen m.fl. (Foto). – 9/4, Ketrup Bjerger (NJ), 2K hun, Jan Sand, Mette Nielsen, William Carøe Aarestrup (Foto). – 18/4, Skagen (NJ), 2K hun, Klaus Malling Olsen, Finn Laugo Sørensen m.fl. (Foto).

2013: 21-31/12, Hanstholm Slamdepot, Havn og Vildtreservat (NJ), 1K hun, *Henrik Læssøe, *Flemming Lundberg m.fl. (Foto).

Fuglen fra 2000 regnes som samme individ, der er godkendt fra Hirtshals Fyr og Kjærsgaard Strand (NJ) i perioden 16-23/3 samme år (SU-rapport 2000). De tre observationer fra 2009 drejer sig om samme individ, der nu er godkendt fra perioden 26/3 til 14/4, hvor den også besøgte en række andre nordjyske lokaliteter (SU-rapport 2009). Fuglen fra Hanstholm i 2013 fortsatte sin tilstedeværelse ved lokaliteten ind i 2014. Bemærk at opsummeringen er ændret fra og med denne rapport. (Nordskandinavien, Rusland & Canada)

*Sneugle og ismåge, Hanstholm Havn, 22. december 2013.
Foto: Kenneth Bach Christensen*

Høgeugle, Bunken Klitplantage, 1. april 2013. Foto: Henrik Pedersen

Gråsejler, Gilleleje, 4. november 2013. Foto: Kim Duus

Høgeugle *Surnia ulula* (21/21, 44/44 excl. invasionen i 1983/84, 8/8)

1982: 21/12, Horserød Hegn (S), Arne Schmidt, Anne Victor-Hansen.

1983: 25/1-20/3, Gurre Vang (S), Jens Dahl Mikkelsen, Annette Hansen m.fl. (Foto).

1996: 9-13/3, Gribskov (S), Jens Friis-Walsted m.fl. (Foto).

2013: 5/1-19/2, Porsmose, Næstved (S), 2K, *Tony Allan Frederiksen, Torben Sebro m.fl. (Foto). – 31/3-13/4, Hvideklit, Bunken Klitplantage (NJ), 2K, *Anders Østerby, Mikkel Bello Andreassen, Svend Bank Andreassen m.fl. (Foto). – 8-30/4, Nordre Feldborg Plantage (RK), 2K, Ole Olesen, Egon Østergaard m.fl. (Foto). – 10-11/10, Stenbjerg Klitplantage (NJ), 1K, *Axel Stoberub m.fl. (Foto). – 10+13/10, Grenen, Skagen (NJ), 1K ringm. 13/10, *Morten Ellis Petersen, Knud Pedersen m.fl. (Foto). – 11/10, Hirtshals (NJ), via Anders Østerby (Foto). – 3/11-31/12, Store Hareskov (S), 1K, *Allan Haagensen m.fl. (Foto). – 10+16/11, Mølklitten og Råbjerg Plantage, *Finn Rasmussen, *Thom Kongerslev, *Werner Larsson (Foto). – 2-31/12, Karup Flyvestation, Kølvrå og Gedhus Plantage (NJ), *Michael Andersen, *Peter Bundgaard m.fl. (Foto).

Fundene fra 1982 og 1983 har tidligere været godkendt som ét fund (SU-rapport 1982-1984) men vedrører sandsynligvis forskellige fugle og regnes derfor som to fund. Fundet fra 1996 er allerede godkendt fra 30/11 1995 samt 2/2 og 8/3 1996 (SU-rapport 1995-

1996, 2011). Observationerne fra Skagen, Mølklitten og Råbjerg Plantage godkendes som ét fund. Den 13/10 blev fuglen ringmærket på Grenen og 10/11 fløj sandsynligvis samme fugl mod et vindue ved Mølklitten. Dette overlevede den dog, eftersom den blev set i samme område 16/11. Både denne samt fuglene i Store Hareskov og ved Karup Flyvestation mv. blev også set i 2014. Fra september 2012 til april 2013 foreligger der nu fire fund, hvilket skal ses i lyset af en stor invasion til det sydlige Skandinavien i samme periode. I efteråret 2013 var der igen bevægelse mod syd med en del fugle i det mellemste Skandinavien, men arten optrådte dog i langt lavere antal end i 2012 i både Sydsvrige og Sydnorge (Artportalen.se 2014, Tor A. Olsen i brev). Alligevel var der hele fem fund dette efterår i Danmark – fire af dem i Nordjylland. Ganske usædvanligt indfandt der sig en 1K-fugl i Store Harreskov i november 2013, hvor en ungfugl også sås i efteråret 2012. Med de i alt otte fund fra 2013 optrådte arten i et antal, hvis lige ikke er set siden invasionen i 1989/1990, hvor der blev gjort i alt 15 fund (SU-rapport 1994). Bemærk at opsummeringen er ændret fra og med denne rapport. (Skandinavien, Finland & Rusland)

Gråsejler *Apus pallidus* (1/1, 4/4, 2/2)

2013: 31/10 og 2+4/11, Gilleleje (S), 1K, *Tommy Jensen, Brian Rasmussen, Jan Hjort Christensen m.fl. (Foto). – 3/11, Issehoved, Samsø (ÅH), 1K, *Mogens Wedel-Heinen (Foto).

Orientsejler, Præstesø, 25. maj 2013. Foto: Jens Eriksen

Observationerne fra Gilleleje regnes som ét fund. Det kan dog ikke udelukkes, at observationerne faktisk omhandler to fugle, eftersom fuglen 4/11 viste hakker i højre vinge i modsætning til dagene forinden, hvor den havde intakte vinger. De to danske fund skal ses i lyset af exceptionelt mange gråsejlere i Nordeuropa i oktober og november 2013, heriblandt seks fund af syv fugle i Sverige fra 21/10 til 1/11 og ét fund i Sydnorge 27/10 (SOF Rk 2014, NSKF 2014). Dette kan sammenlignes med, at der i Sverige inden 2013 var godkendt ni fund (Raritetskatalogen 2014). (Sydeuropa; overvintrer Afrika)

Orientsejler *Apus pacificus* (0, 1/1, 1/1)

2013: 25/5, Præstesø, Værløse (S), *Jens Eriksen m.fl. (Foto).

Andet danske fund. Første fund er fra Vestamager (S) 15/6 2010 (SU-rapport 2010). Sverige havde ligeledes ét fund i 2013, ved Kvismaren i Närke 15/5, hvilket udgør landets fjerde fund (SOF Rk 2014). (Central- & Østasien; overvintrer Sydøstasien & Australien)

Alpesejler *Tachymarptis melba* (3/3, 28/29, 3/3)

2013: 21/4, Lidsø, Rødby (LF), rst., derefter trk., *Anders Wiig Nielsen, Tonny Papillon (Foto). – 27/5, Møn Fyr, Møns Klint (M), trk., *Thomas W. Johansen. – 17/9, Tårnberg Bjerg, Korsør (S), *Michael Jürgensen, Freddy S. Hansen.

Tre fund er den højeste årstotal siden 1994, hvorfra der ligeledes foreligger tre fund (SU-rapport 1994).

Mellemlagspætte, Gram, 30. december 2013. Foto: Anders Bojesen

Fundet fra Lidsø er det hidtil tidligste danske fund. Bemærk, at opsummeringen er ændret fra og med denne rapport. (Alperne, Sydeuropa & Lilleasien; overvintrer tropisk Afrika)

Mellemlagspætte *Dendrocopos medius* (uddød ca. 1960, herefter 4/4, 1/1)

2013: 13-31/12, Gram Slotspark (RB), *Thomas W. Johansen, Tim Andersen m.fl. (Foto).

Efter en endagsobservation i 2011 og et dødfundet individ i 2012 (SU-rapport 2012) var den langtidstationære fugl i 2013 ventet med længsel. Lokaliteten ligger ca. 40 km fra den dansk-tyske grænse. Arten ekspanderer stadig i Nordtyskland, og der er flere fund blot få kilometer syd for grænsen (Dachverband Deutscher Avifaunisten 2014). Fuglen ved Gram fortsatte sin tilstedeværelse ind i 2014. (Syd- & Mellemeuropa)

Korttået lærke *Calandrella brachydactyla* (0, 46/47, 0)

2006: 7/5, Nordstrand, Skagen (NJ), trk., *Jan Graakjær Thomsen, Klaus Malling Olsen m.fl.

Hermed foreligger der nu to fund af arten i 2006. (Sydeuropa, Nordafrika, Lilleasien & Centralasien; overvintrer Afrika & sydlige Asien)

Klippevale *Ptyonoprogne rupestris* (0, 4/4, 1/1)

2013: 8/6, Nexø Havn (B), trk., *Tim Hesselballe Hansen (Foto).

Citronvipstjert, Lønnerup Fjord, 6. maj 2013. Foto: Poul Holm Pedersen

Første fund siden år 2000. Månedsfordelingen af de fem fund er: maj (3), juni (1) og november (1). Bornholm og Skagen (NJ) står nu for to fund hver, mens det sidste er fra Blåvands Huk (RB). (Mellem- & Sydeuropa)

Tajgapiber *Anthus hodgsoni* (0, 6/6, 1/1)

2013: 29/9, Mandø (RB), *Rasmus Due Nielsen, *Simon S. Christiansen m.fl. (Foto & Bånd).

Andet efterår i træk med fund på Mandø (RB), hvor en fugl sås 11/10 2012 (SU-rapport 2012). Alle tidligere

fund er fra efteråret, på nær ét fund på Christiansø (B) 29/4 til 1/5 1989 (SU-rapport 1989). Ligesom i 2012 blev der observeret et usædvanligt stort antal tajgapibere i efteråret 2013 i Nordvesteuropa. Sverige havde ét fund i foråret samt fem fund af seks fugle i efteråret, Finland havde otte fund og Norge havde mindst 21 fund i efteråret. Fra og med 2014 skal observationer ikke længere indsendes til det norske sjældenhedsudvalg (SOF Rk 2014, Lehtikoinen *et al.* 2014, Tor A. Olsen i brev). (Sibirien mod vest til Ural; overvintrer Indien & Sydøstasien)

Citronvipstjert *Motacilla citreola* (0, 46/47, 2/2)

2013: 6-7/5, Lønnerup Fjord, Vejlerne (NJ), 2K han, *Jens Kristian Kjærgård, Poul Holm Pedersen m.fl. (Foto). – 31/5, Grenen, Skagen (NJ), han trk.fors., *Rolf Christensen, Knud Pedersen m.fl.

Ud af de i alt 48 fund er 30 fra foråret og 18 fra efteråret. Bemærk at opsummeringen er ændret fra og med denne rapport. (Rusland mod vest til Baltikum & Polen; overvintrer Indien & fåtalligt Arabien)

Sibirisk bynkefugl *Saxicola maurus* (0, 39/39, 4/4)

2013: 1/6, Reservatet, Skagen (NJ), 2K han, *Frits Rost, *Hans Christophersen, *Claus Rømer, *Johnny Laursen, *Jens Skovgaard Pedersen m.fl. (Foto). – 30/9, Vigsø, Hanstholm (NJ), 1K han, *Jens Kristian Kjærgård (Foto). – 15-16/10, Grenen, Skagen (NJ), 1K/hun, *Jørgen Kabel m.fl. (Foto). – 16-17/10, Ishøj Strand, København (S), 1K/hun, *Hjalte Benjamin Johansen m.fl. (Foto). – 18/10, Højerup, Stevns (S), 1K/hun, *Thomas W. Johansen m.fl. (Foto). Samtlige fund i 2013 er godkendt som fugle med karakterer svarende til ssp. *maurus* / *stejnegeri*.

Sibirisk bynkefugl, Skagen, 1. juni 2013. Foto: Jørgen Kabel

Fundene ved Højerup og Ishøj regnes som samme individ, selvom det ikke kan udelukkes, at det drejer sig om to individer. På begge lokaliteter viste fuglen brune tegninger i en rødfarvet overgump og var generelt ret mørk, hvilket er usædvanligt og kunne tyde på underarten *stejnegeri* fra Østsibirien. Der savnes dog på nuværende tidspunkt sikker viden om dragtvariationen hos *maurus* og *stejnegeri* (Magnus Hellström i brev). SU planlægger en genbehandling af alle fund af sibirisk bynkefugl på baggrund af ny viden om feltbestemmelse af flere af underarterne og deres slægtskab (bl.a. Svensson & Shirihai *et al.* 2012). Bemærk at opsummeringen er ændret fra og med denne rapport. (Rusland, Østasien, nordøstlige Mellemøsten & området rundt om det Kaspiske Hav; overvintrer Mellemøsten, Østafrika & Sydøstasien)

Middelhavsstenpikker *Oenanthe hispanica* (0, 3/3, 1/1)

2013: 1-2/6, Christiansø (B), 3K+ han, *Sebastian Klein, Troels Eske Ortvad, Lars Christiansen m.fl. (Foto). Fuglen havde karakterer svarende til østlig middelhavsstenpikker ssp. *melanoleuca*.

Hermed fjerde danske fund og det andet fund af østlig middelhavsstenpikker. Det første fund af denne underart gjaldt ligeledes en 3K+ han, som oversomrende i Stevns Kridtbrud (S) 30/6 til 18/8 1996 (SU-rapport 1995-1996). (Middelhavsområdet; overvintrer tropisk Afrika)

Ørkenstenpikker *Oenanthe deserti* (0, 17/17, 1/1)

2013: 15-21/10, Blåvands Huk (RB), 1K han, *Niels Bahl m.fl. (Foto).

Østlig middelhavsstenpikker, Christiansø, 1. juni 2013.
Foto: Troels Eske Ortvad

Fundet er det hidtil tidligste efterårsfund. De nu 18 godkendte fund er alle gjort i perioden 15/10 til 31/12, på nær ét forårsfund ved Nordenhuse på Østfyn 16-29/3 1997. (Centralasien; overvintrer Sahara, Arabien & Indien)

Sortstrubet drossel *Turdus atrogularis* (2/2, 9/9, 0)

2013: 1-13/1, Vust Holme, Fjerritslev (NJ), 2K+ han, *Hans Henrik Larsen m.fl. (Foto).

Fuglen blev fundet på lokaliteten 28/12 2012 (SU-rapport 2012). (Rusland; overvintrer fra Mellemøsten til Sydøstasien)

Ørkenstenpikker, Blåvand, 18. oktober 2013. Foto: Bjørn Frikke

Lille rørsanger, Christiansø, 2. juni 2013. Foto: Troels Eske Ortvad

Lille rørsanger *Acrocephalus agricola* (0, 10/10, 1/1)

2013: 2/6, Christiansø (B), *Troels Eske Ortvad, Lars Christiansen (Foto).

Hermed første gang at en lille rørsanger er blevet fundet og artsbestemt i felten i Danmark. De ti tidligere fund er alle gjort i forbindelse med ringmærkning. Fundet er det første siden 21/6 2009, hvor en fugl blev ringmærket på Grenen ved Skagen (NJ)

(SU-rapport 2009). Seks af de tidligere danske fund er fra foråret i perioden 27/5 til 21/6. De fire efterårsfund er gjort i perioden 16/8 til 17/9. I Sverige blev der i 2013 registreret hele fem fund, hvilket er rekord. Alle fund drejede sig om ringmærkede fugle (SOF Rk 2014). (Sortehavet til Kaspiske Hav; overvintrer Sydasiens)

Buskrørsanger *Acrocephalus dumetorum* (0, 49/50, 2/2)

2013: 29-30/5, Christiansø (B), han syng., senere ringm. 29/5, *Troels Eske Ortvad, *Rune Bisp Christiansen m.fl. (Foto). – 1-10/6, Nexø Sydstrand (B), han syng., *Sune Riis Sørensen, *Anders Holm Hartmann, *Jan Paul m.fl. (Foto).

To tidsmæssigt klassiske fund. Noget overraskende udgør fundet ved Nexø Sydstrand det første for Bornholm, mens Christiansø har hele 17 fund af arten. Med sin østlige placering bør Bornholm være et fint sted for buskrørsanger. (Finland, Baltikum, Hviderusland & Rusland; overvintrer Indien & Burma)

Lille gulbug *Iduna caligata* (0, 5/5, 1/1)

2013: 30/5, Christiansø (B), *Troels Eske Ortvad, Lars Christiansen, Peter Lyngs (Foto).

Første fund siden 2004, hvor en fugl blev ringmærket på Christiansø 5/6 (SU-rapport 2004). Disse to fund er samtidig de eneste fra om foråret. Efterårsfundene er gjort i perioden 8/9 til 15/10. Sverige havde det 19.

Buskrørsanger, Nexø Sydstrand, 1. juni 2013. Foto: Steen E. Jensen

Lille gulbug, Christiansø, 30. maj 2013. Foto: Troels Eske Ortoad

til 21. fund i dagene 30/5 til 1/6 2013 (SOF Rk 2014), og Polens første fund blev gjort ved Jastarnia på Helahalvøen 27/5 2013 (Tarsiger.com 2014). Lille gulbug er i fremgang i Finland, hvor der i 2013 blev registreret 40 syngende hanner. Til sammenligning blev der i 1993 kun gjort ét fund, som på daværende tidspunkt udgjorde det 21. fund for Finland (Tarsiger.com 2014). Den øgede forekomst i Finland må forventes at kunne resultere i flere danske fund i de kommende år. (Finland, østligste Europa & Rusland nord for Aralsøen; overvintrer Indien)

Hvidskægget sanger *Sylvia cantillans* (0, 59/59, 2/2)

2013: 2/5, Blåvands Huk (RB), 2K han ringm., Bent Jakobsen m.fl. (Foto). Fuglen havde karakterer svarende til vestlig hvidskægget sanger ssp. *cantillans*. – 20/5, Mandø (RB), hun, *Tim Hesselballe Hansen, Rasmus Strack, Sigrid Kistrup Ilsøe (Foto).

To klassiske fund både hvad angår tidspunkt og lokalitet. 42 af de tidligere fund er fra maj, og ud af de seneste ti fund (i perioden 2004 til 2012) er de syv gjort på den jyske vestkyst fra Bækbygård Strand nær Vest Stadil Fjord (RK) i nord til Mandø (RB) i syd. SU planlægger en genbehandling af samtlige danske fund af arten på baggrund af ny viden om bestemmelse af underarterne og deres slægtskab (bla. Svensson 2013). (Sydeuropa; overvintrer nordlige del af tropisk Afrika)

Schwarz' løvsanger *Phylloscopus schwarzi* (0, 21/21, 1/1)

2013: 20/10, Blåvands Huk (RB), ringm., *Matt Slaymaker, *Jimmy Skat Hansen m.fl. (Foto).

Hermed det seneste fund i Danmark, idet alle tidligere fund er gjort i perioden 21/9 til 19/10. Forekomsten kulminerer 1-15/10, hvor der er gjort 15 fund. Fundet i 2013 udgør det tredje for Blåvand. Sverige

Schwarz' løvsanger, Blåvand, 20. oktober 2013. Foto: Bjørn Frikke

Rødhovedet tornskade, Bornholm, 20. maj 2013. Foto: Johanna M. Hartmann

havde tre fund i 2013, inklusive en rekordsen forekomst 8-10/11 på Utlängan i Blekinge (Artportalen.se 2014). (Sydlige Østsibirien; overvintrer Sydøstasien)

**Brun løvsanger *Phylloscopus fuscatus*
(0, 46/46, 1/1)**

2013: 13-15/10, Blåvand (RB), *Henrik Böhmer, *David Manstrup m.fl. (Foto).

Et typisk fund hvad angår dato og lokalitet. 42 af de tidligere fund er gjort i oktober, og årets fund udgør det ottende for Blåvand-området. (Østsibirien; overvintrer Indien til Øst- & Sydøstasien)

**Rødhovedet tornskade *Lanius senator*
(2/2, 38/38, 1/1)**

2013: 22/5, Hammeren (B), han, *Jens Lund Hansen m.fl. (Foto).

Med 18 tidligere fund er maj den bedste måned for arten. Fundet er det første på Bornholm siden 1976, hvor en fugl sås på Raghødder Odde 9/5 (SU-rapport 1976). (Sydeuropa; overvintrer tropisk Afrika)

Pileværling *Emberiza rustica* (0, 46/46, 2/2)

2013: 31/5, Skagen (NJ), 2K han ringm., *Michael Ancher, Rune Sø Neergaard m.fl. (Foto). – 8/10, Ravnstrup Sø, Næstved (S), *Rasmus Gersholm Momme (Foto).

Hermed de to første fund siden 2008. Årets to fund er ganske flot, eftersom artens optræden har vist en markant nedadgående tendens i det nye årtusinde: 1960-69 (2), 1970-79 (1), 1980-89 (15), 1990-99 (21) og 2000-2009 (7). Arten har været i "moderat" tilbagegang i den europæiske del af yngleudbredelsen, hvor bestanden dog stadig er estimeret til 6,1-10 millioner par (Birdlife.org 2014). Årets sjællandske fund udgør et

yderst sjældent indlandsfund, idet Ravnstrup Sø ligger ca. 15 km fra nærmeste kyst. Det er tilmed landets seneste fund, idet det hidtil seneste var fra 5/10 2007 ved Ho Klitplantage (RB) (SU-rapport 2007). (Nordlige Skandinavien, Finland & Rusland; overvintrer Kina & Sydøstasien)

Dværgværling *Emberiza pusilla* (0, 80/80, 2/2)

2013: 28/9, Mandø (RB), *Henrik Kristensen m.fl. (Foto). – 19/10, Hanstholm Fyr (NJ), 1K ringm., *John Kyed m.fl. (Foto).

To typiske fund fra den jyske vestkyst. I 1980'erne var der 19 fund af arten, hvoraf 13 fra Christiansø (B), mens blot fire fund var fra den jyske vestkyst. I årene 2000 til 2009 var der 21 fund, hvoraf de tre var fra Christiansø, mens hele 15 fund var fra den jyske vestkyst mellem Rømø (SJ) og Skagen (NJ). Nedgangen i antallet af fund på Christiansø skyldes formentlig, at fuglestationen her er lukket, og at der er færre besøgende ornitologer på øen, mens stigningen på den jyske vestkyst måske kan forklares ved, at ornitologer i stigende grad fokuserer på at finde sjældne småfugle, frem for at se på træk. (Nordfinland & Nordrusland; overvintrer Kina & Sydøstasien)

Hætteværling *Emberiza melanocephala* (0, 23/23, 0)

SU har genbehandlet samtlige fund af hun-farvede (ungfugle og hunner) hætteværlinger og ubestemte hætteværling / brunhovedet værling (*Emberiza bruniceps*) på baggrund af ny viden om bestemmelse af arterne (bl.a. Wilson 2011). Ved genbehandlingen har SU støttet sig til udtalelser fra især Kester Wilson (artiklens forfatter) og Paul Leader.

Efter genbehandling er følgende fund fortsat godkendt eller er blevet godkendt som hætteværling:

1988: 4-5/6, Christiansø (B), hun, John Faldborg, Peter Lyngs, Ole Thorup (Foto) (SU-rapport 1988).

1993: 8/10, Blåvands Huk (RB), 1K, *Kent Olsen, Ole Zoltan Gøller, Troels Eske Ortvad (SU-rapport 1995-1996).

2000: 12/9, Christiansø (B), 1K, *Kasper Thorup (SU-rapport 2000).

2002: 7/9, Hønen, Sønderho, Fanø (RB), 2K+ hun, *Lars Jensen, Klaus Malling Olsen, Andreas Bruun Kristensen m.fl. (Foto) (SU-rapport 2002).

2012: 26/7, Christiansø (B), 2K+ hun, *Kent Olsen (Foto) (SU-rapport 2012).

Følgende fund er efter genbehandling fortsat godkendt som ubestemt hætteværling / brunhovedet værling:

2003: 1/6, Blåvands Huk (RB), hun, *Thomas Bundgaard Rasmussen (Foto) (SU-rapport 2003).

Fundene fra 1993, 2000 og 2002 var hidtil godkendt som hætteværling / brunhovedet værling. Sjældenhedsudvalget vil på et senere tidspunkt bringe en nærmere redegørelse af genbehandlingen. Et hidtil godkendt fund af en hun hætteværling fra 28/5 1988, Sandkås (B) (SU-rapport 1988) er blevet forkastet i forbindelse med genbehandlingen.

Kategori E: Sandsynlige eller sikre undslupne fangenskabsfugle

Category E: Likely or certain escapes

Hvid pelikan *Pelecanus onocrotalus*

2013: 24-31/12, Kalvø-området, Diernæs Strand, Varnæs Storemose og Hartsø (SJ), ad., Niels Peter Møller Jensen m.fl. (Foto).

Hermed syvende godkendte fund. Fuglen, som var tam, blev set ved Bordesholm i Slesvig-Holsten i november 2013, og residerede siden ved en række lokaliteter i den østlige del af Sønderjylland mellem jul og nytår. Den vendte dog tilbage til Slesvig-Holsten på årets sidste dag, hvor den trak syd ved Kreis Rendsburg-Eckernförde omkring kl. 14.00. I januar 2014 opholdte den sig ved Kreis Ostholstein i Slesvig-Holsten, hvor den blev taget i pleje og sidenhen anbragt i en fuglepark (Christopher König i brev). Arten figurerer i kategori D, men SU henfører det aktuelle fund til kategorien for undslupne fangenskabsfugle pga. fuglens adfærd og forekomsttidspunktet på trods af, at fuglen ikke var ringmærket. (Sydøsteuropa & Lilleasien; overvintrer Mellemøsten & Afrika)

Hjelmskallesluger *Lophodytes cucullatus*

2012: 17/3-3/6, Uldum Kær (VE), ad. hun, *Alex Sand Frich m.fl. (Foto).

2013: 1/1-12/5 og 24/9, Uldum Kær (VE), ad. hun, *Kurt Willumsen m.fl. (Foto).

Fuglen havde en gulgrøn farvering på højre ben, og er således en fugl undsluppet fra fangenskab. (Nordamerika)

Beringshavørn *Haliaeetus pelagicus*

2013: 25-26/7 og 30-31/7, Skagen (NJ), 1K, *Erik Christophersen, *Knud Pedersen m.fl. (Foto).

Første gang, at SU har godkendt fund af arten. Med stor sandsynlighed blev samme fugl set på flere lokaliteter i Sverige (Uppland, Øland, Blekinge og Skåne) i perioden 3/8 til 5/11 2013 (SOF Rk 2014). I Polen er en ungfugl i tilsvarende dragt observeret fra december 2013 til februar 2014, som også er godkendt i kategori E (Zbigniew Kajzer i brev). Arten er tilsyneladende blevet populær hos rovfugleholdere i Europa, hvor opdræt også finder sted. Den findes også i danske rovfuglehold, men ingen her til lands har meldt denne umærkede fugl savnet. Eftersom unger opfostret i naturen først er flyvefærdige i august og september, må fuglen være udklækket i et fuglehold. (Nordøstasien)

Amerikansk tårnfalk *Falco sparverius*

2012: 16/8, Botanisk Have, København (S), ad. han, *Uffe Gjør Sørensen (Foto).

2013: 12-13/9, Mindelunden, Hellerup (S), han, Tim Andersen m.fl. (Foto).

Fuglen fra 2012 var stropper, mens fuglen fra 2013 var ringmærket, hvorfor begge fugle henregnes til kategori E. (Nordamerika)

Lapugle *Strix nebulosa*

2013: 18/2, Ørnbjerg Mølle, Djursland (ÅH), ad., Alex Sand Frich, John Mikkelsen (Foto).

Fuglen opholdt sig på en for arten egnet lokalitet og var ikke tam, men desværre var den undsluppet fra Ree Park omkring 10 km fra Ørnbjerg Mølle cirka en uge tidligere. Der har været flere fund i Skåne i Sydsverige inden for de senere år, så en spontan dansk forekomst synes ikke længere utænkelig. (Skandinavien, Finland & Rusland)

Hybrider

Records involving hybrids

Hvidøjet and x taffeland *Aythya nyroca* x *Aythya ferina* (0, ?/?, 1/1)

2013: 6/4, Tåning Sø, Skanderborg (ÅH), ad. han, *Kent Olsen (Foto).

Hermed tredje jyske fund af denne efterhånden årlige hybridform.

Pibeand x amerikansk pibeand *Anas penelope* x *Anas americana* (0, 6/6, 2/2)

2013: 9-16/4, Lille Vildmose (NJ), ad. han, *Jan Skriver, Rune Sø Neergaard, Asger Lykkegaard m.fl. (Foto). – 18-26/4, Stubbe Sø og Skærsø Engsø, Djursland (ÅH), 2K han, *Jens Peter Lomholt, *Joy Klein, Kent Olsen (Foto).

Første fund siden en fugl sås ved Holmesø ved København (S) 31/3 til 9/4 2004 (SU-rapport 2008). Fundet fra Djursland er det første af en 2K han, da alle tidligere fund har været af adulte hanner.

Skeand x blåvinget and *Anas clypeata* x *Anas discors* (0, 1/1, 1/1)

2010: 4/5, Hornbæk Enge, Randers (ÅH), ad. han, *Lars Tom-Petersen, Thorkil Brandt, Benny Kristensen m.fl. (Foto).

2013: 10-28/4, Klydesøen og Søvang, Amager (S), ad. han, *Troels Eske Ortvad, *Rasmus Turin, Kaare Bang (Foto).

De første to fund af denne hybridform. Sverige har til sammenligning i alt otte godkendte fund i perioden 13/4 til 9/5 (SOF Rk 2014).

Grønland – Kategori A

Greenland – Category A

Sortbrynet albatros *Thalassarche melanophrys* (1/1, 1/1, 1/1)

2013: 29/4, farvandet sydvest for Sisimiut, Vestgrønland, imm., *Hans Mølgaard, *Jens Ostermann via Lars Witting (Foto).

Første fund på Grønland i godt et halvt århundrede. De to ældre fund er fra august 1935 (imm. hun) og juni 1958 (imm. han). Begge er indsamlet ved Lille Hellefiskebanke ud for Maniitsoq / Sukkertoppen på vestkysten, og findes bevaret på Det Naturhistoriske Museum i Tórshavn, Færøerne. (Sydlige Atlanterhav)

Årsrapporten

Species considered for regional reports

Sandterne *Gelochelidon nilotica*

2013: 8/5-15/8, Filsø (RB), 2 ad. med 3 udføjne unger (ynglefund), *Bent Jakobsen, Jens Rye Larsen, Ole Amstrup m.fl. (Foto). – bl.a. 20/7 og 4/8, Filsø (RB), ad., Marco Brodde m.fl. – 11/8, Nordmandshage, Hals (NJ), ad. sdr. trk., *Palle A. F. Rasmussen.

Grønspætte *Picus viridis*

2013: 6/5, Grib Sø, Grib Skov (S), ad., *Martin Svinth Jakobsen.

Endnu ikke færdigbehandlede sager

Records still under consideration

- Lille canadagås *Branta hutchinsii*, 1990: 3/1, Ålebæk Strand (M). – 1996: 31/3-10/4, Østerild Fjord, Vejlerne (NJ). – 2004: maj, Borreby Mose (S). – 2005: 21-22/3 og 25/4-12/5, Margrethe Kog (SJ). – 2006: 11/3, Ribe Holme (RB). – 2012: 19/4, Ballum Sluse (SJ). – 27-28/4, Mandø (RB). – 13/5, Nyord (M).
- Hvidøjet and x taffeland *Aythya nyroca* x *Aythya ferina*, 2003: 16/2-7/3, Damhussøen, København (S), ad. han. – 2004: 11-17/1 og 1-23/11 2004, Damhussøen, København (S), ad. han. – 2010: 29/8, Hejrede Sø (LF), 2 ad. han. – 14/10, Røgbølle Sø (LF), ad. han. – 2011: 28/8-18/9, Røgbølle Sø (LF), ad. han.
- Ederfugl *Somateria mollissima* ssp. *borealis*, 2012: 1-3/4, Hanstholm Havn (NJ), 3K+ han. – 2-29/11, Hanstholm Havn (NJ), 3K+ han.
- Bøffelend *Bucephala albeola*, 2013: 20/8-31/10, Dueodde (B).
- Inuitmåge *Larus thayeri*, 2012: 4/2, Hvide Sande Havn (RK), 2K.
- Hvidvinget måge *Larus glaucooides* ssp. *kumlieni*, 2012 og 2013: Samtlige fund fra invasionen i vinteren 2012-2013 er stadig under behandling.
- Høgeugle *Surnia ulula*, 2013: 19/10-2014, Langesø-mose, Rørvig (S).
- Gærdesanger *Sylvia curruca* ssp. *blythi*, 2012: 20/10, Totten, Anholt (ÅH), 1K ringm.
- Gærdesanger *Sylvia curruca* ssp. *minula/halimodendri*, 2010: 29/10-1/11, Ørkenen, Anholt (ÅH).
- Gærdesanger *Sylvia curruca* ssp. *halimodendri*, 2013: 6/11-31/12, Grenen, Skagen (NJ), 1K ringm.
- Iberisk gransanger *Phylloscopus ibericus*, 1988: 9-22/5, Moesgaard, Aarhus (ÅH), han syng. – 2007: 11-27/5, Viborg (NJ), han syng. – 2013: 10/5, Spodsbjerg, Hundested (S), han syng.

Forkastede sager

Records not accepted

- Albatros sp. *Thalassarche* sp., 2013: 8/11, farvandet ml. Grenå og Varberg, Sverige (ÅH).
- Atlantisk skråpe *Calonectris borealis*, 2013: 18-19/8, Grenen, Skagen (NJ) (Foto).
- Balearskråpe *Puffinus mauretanicus*, 2013: 22/8, Skagens Rev (NJ), 2 ex.
- Segland *Anas falcata*, 1988: 28/10, Hammeren (B), han. Fundet har hidtil været godkendt i kategori D (SU-rapport 1988), men er nu forkastet efter genbehandling.
- Hvidøjet *Aythya nyroca*, 2013: 19/3, Næstved (S), 2 ex.
- Amerikansk sortand *Melanitta americana*, 2011: 9/5, Lakolk Strand, Rømmø (SJ), 2 ad. han. (Foto). Bemærk at den ene fugl dog stadig er godkendt fra lokaliteten fra perioden 8-9/5 2011 (SU-rapport 2011).
- Blå glente *Elanus caeruleus*, 2013: 8/4, Vaserne (S), trk. – 8/4, Hellebæk Avlsgård (S), trk. – 20/4, Omø (S), trk.
- Ørnevåge *Buteo rufinus*, 2013: 16/3, Nørresø, Tønder (SJ), trk.
- Lille skrigeørn *Aquila pomarina*, 2012: 17-18/7, Vorsø, Horsens Fjord (VE), trk. – 2013: 11/5, Gjerrild Over-skov (ÅH), trk. – 11/5, Lille Vildmose (NJ), 3K+ trk. – 20/8, Faxe Ladeplads (S), trk.
- Dværgørn *Aquila pennata*, 2012: 1/10, Rødvig, Stevns (S), trk. – 2013: 23/5, Arreskov Sø (F). – 1/6, Luddeholm (M).
- Eleonorafalk *Falco eleonora*, 2012: 8/5, Nordstrand, Skagen (NJ), 3K+ mørk form trk. – 2013: 18/6, Kær Halvø, Sønderborg (SJ), mørk form trk.
- Jagtfalk *Falco rusticolus*, 2013: 30/4, Nymindegab Strand (RK), imm. – 30/10, Holmen, Thorsminde (RK), 1K.
- Styllteløber *Himantopus himantopus*, 2011: 7/10, Vejers Strand (RB), trk.
- Sibirisk hjejle *Pluvialis fulva*, 2012: 3+18/10, Ballum Enge (SJ), ad. odr. (Foto). – 2013: 11/12, Rønnede (S), trk.
- Rødhalsset ryle *Calidris ruficollis*, 2013: 14/7, Lejsø (S), ad. sdr.
- Høgeugle *Surnia ulula*, 2013: 6/11, Højsandet, Rørvig, (S), syng.
- Klippesvale *Ptyonoprogne rupestris*, 2013: 22/7, Gedesby Strand (LF).
- Vandsanger *Acrocephalus paludicola*, 2013: 17/5, Kærup Holme, Vejlerne (NJ).
- Buskrørsanger *Acrocephalus dumetorum*, 2013: 16/6, Røsnæs (S).
- Bogfinke *Fringilla coelebs*, ssp. *africana* / *spodigenys*, 2007 og 2008: forår begge år, Læsø (NJ), han. – 2013: 13/4, Vestamager (S), han. – 13/4, Nyborg Strand (F), han.
- Krognæb *Pinicola enucleator*, 2012: 12/11, Viborg (NJ), 5 trk. – 2013: 12/4, Ålbæk Klitplantage (NJ), trk.
- Dværgværling *Emberiza pusilla*, 2008: 14/9, Dueodde (B). – 2013: 15/10, Toftum, Rømmø (S).
- Hætteværling *Emberiza melanocephala*, 1988: 28/5, Sandkås (B), hun.

Referencer

References

- Archibald, G.W. & C. Meine 1996: 7. Sandhill Crane. In: Del Hoyo, J., A. Elliott & J. Sargatal (eds.): – *Handbook of Birds of the World* (Volume 3: Hoatzin to Auks): 85, plate 5. Lynx Edicions, Barcelona.
- Artportalen.se 2014: <http://soalan.artdata.slu.se/birds/>
- Artsobservasjoner.no 2014: <http://artsobservasjoner.no/fugler/>
- Birdlife 2014: <http://www.birdlife.org/datazone/userfiles/file/Species/BirdsInEurope11/BiE2004Sp3079.pdf>
- BOU 2014: <http://www.bou.org.uk/british-list>
- Boertmann, D., S. Sørensen & S. Pihl 1986: *Sjældne fugle på Færøerne i årene 1982-1985*. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 80: 121-130.
- Christensen, J.S. & P.A.F. Rasmussen 2014 *in prep.*: *Revideret status for sjældne fugle i Danmark for 1965*. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr.
- Club300.de 2014: <http://www.club300.de/>
- Dachverband Deutscher Avifaunisten 2014: Ornitho.de
- Fisher, E.A. & R.L. Flood 2010: Scopoli's Shearwater off Scilly: new to Britain. – *British Birds* 103: 712-717.
- Hudson, N. and the Rarities Committee 2010: *Report on rare birds in Great Britain in 2009*. – *British Birds* 103: 562-638.
- Lehtikoinen, A., T. Aalto, H. Huhtinen, P. Lampila, P. Lehtikoinen, J. Normaja, W. Velmala & R. Väisänen 2014: Rariteettikomitean hyväksymät vuoden 2013 harvinaisuushavainnot. *Rare birds in Finland in 2013*. – *Linnut* 2013: 108-123.
- NSKF 2014: Norsk Ornitologisk Forening. Norsk Sjeldenhetskomite for Fugl (NSKF) 2014. – Tor A. Olsen i brev.
- Ortvad, T.E., J.H. Christensen, T.H. Hansen, A.B. Kristensen, K. Pedersen, P.A.F. Rasmussen & M. Schwalbe 2014 *in prep.* Revision af den danske fugleliste. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr.
- Ornitho.ch 2014: http://www.ornitho.ch/index.php?m_id=54&mid=260738
- Quaintenne, G. 2013: *Les oiseaux nicheurs rares et menacés en France en 2012*. – *Ornithos* 20: 297-332.
- Raritetetskatalogen 2014: <http://www.sofnet.org/rk/raritetetskatalogen>
- SOF Rk 2013: RK Nytt. – Vår Fågelvärld 2013: 33.
- SOF Rk 2014: Sveriges Ornitologiska Förening (SOF). Raritetsskommitténs (RK) 2014. – Alexander Hellquist i brev.
- Svensson, L., H. Shirihai, S. Frahnert & E.C. Dickinson 2012: *Taxonomy and nomenclature of the Stonechat complex Saxicola torquatus sensu lato in the Caspian region*. – *Bull. B.O.C.* 132: 260-269.
- Svensson, L. 2013: *Subalpine Warbler variation and taxonomy*. – *British Birds* 106: 651-668.
- Tarsiger.com 2014: <http://www.tarsiger.com>
- Wilson, K. 2011: *Identification & ageing of Red-headed Bunting: some notes from Kazakhstan*. – *Birding World* 24: 342-352.
- Wæhrens, G.T. 2014: *Gåsegrib ved Kåstrup nær Skive - Nordjyllands andet fund*. – *Nordjyllands Fugle* 2013: 16-17.

- SU-rapport 1976. – Hansen, P.S. 1977: *Rapport fra Sjældenhedsudvalget for 1976.* – Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 71: 139-144.
- SU-rapport 1981. – Pedersen, B.B. 1984: *Rapport fra Sjældenhedsudvalget for 1981.* – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 78: 81-92.
- SU-rapport 1986-1987. – Olsen, K.M. 1988: *Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1986 og 1987.* – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 82: 81-100.
- SU-rapport 1988. – Olsen, K.M. 1989: *Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1988.* – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 83: 131-149.
- SU-rapport 1989. – Olsen, K.M. 1991: *Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1989.* – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 85: 20-34.
- SU-rapport 1990. – Frich, A.S. & L. Nordbjærg 1992: *Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1990.* – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 86: 107-122.
- SU-rapport 1992. – Frich, A.S. & L. Nordbjærg 1994: *Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1992.* – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 88: 99-110.
- SU-rapport 1993. – Frich, A.S. & L. Nordbjærg 1995: *Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1993.* – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 89: 101-110.
- SU-rapport 1994. – Rasmussen, P.A.F. 1996: *Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1994.* – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 90: 141-152.
- SU-rapport 1995-1996. – Rasmussen, P.A.F. 1997: *Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1995 og 1996.* – Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 91: 133-150.
- SU-rapport 1998. – Rasmussen, P.A.F. 1999: *Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1998.* – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 93: 127-140.
- SU-rapport 2000. – Nielsen, H.H. & K. Thorup 2001: *Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2000.* – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 95: 153-166.
- SU-rapport 2002. – Klein, S., K. Pedersen & K. Thorup 2003: *Sjældne fugle i Danmark og Grønland 2002.* – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 97: 289-302.
- SU-rapport 2003. – Amstrup, O., A.S. Frich, K. Pedersen & K. Thorup 2004: *Sjældne fugle i Danmark og Grønland 2003.* – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 98: 174-188.
- SU-rapport 2004. – Amstrup, O., A.S. Frich, T.H. Hansen, H.H. Nielsen, K. Pedersen & K. Thorup 2005: *Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2004.* Dansk Orn. Foren. Tidsskrift 99: 169-181.
- SU-rapport 2005. – Amstrup, O., A.S. Frich, T.H. Hansen, H.H. Nielsen, K. Pedersen & K. Thorup 2006: *Sjældne Fugle i Danmark og Grønland 2005.* – Dansk Orn. Fore. Tidsskr.100: 359-371.
- SU-rapport 2006. – Kristensen, A.B., O. Amstrup & T.E. Ortvad 2007: *Sjældne fugle i Danmark og Grønland 2006.* – *Fugleåret 2006:* 99-113
- SU-rapport 2007. – Kristensen, A.B., A.S. Frich, T.E. Ortvad & M. Schwalbe 2008: *Sjældne fugle i Danmark og Grønland 2007.* *Fugleåret 2007:* 117-135.
- SU-rapport 2008. – Kristensen, A.B., A.S. Frich, T.E. Ortvad & M. Schwalbe 2009: *Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2008.* – *Fugleåret 2008:* 122-143.
- SU-rapport 2009. – Kristensen, A.B., A.S. Frich, T.E. Ortvad & M. Schwalbe 2010: *Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2009.* – *Fugleåret 2009:* 131-151.
- SU-rapport 2010. – Neergaard, R.S., A.S. Frich, A.B. Kristensen, K. Pedersen, T.E. Ortvad, M. Schwalbe & R. Strack 2011: *Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2010.* – *Fugleåret 2010:* 125-144.
- SU-rapport 2011. – Neergaard, R.S., A.S. Frich, A.B. Kristensen, K. Pedersen, T.E. Ortvad, M. Schwalbe & R. Strack 2012: *Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2011.* – *Fugleåret 2011:* 97-122.
- SU-rapport 2012. – Neergaard, R.S. 2013: *Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2012.* – *Fugleåret 2012:* 103-130.

Rettelser

Corrections

Rettelse til SU-rapport 1965-69

- DOFT 64: 126-151, 1970
- S. 145: Sneugle *Bubo Scandiacus*, 1962: 23/12 1961-13/1 1962, Saltholm (S). Dato skal være 25/12 1961-13/1 1962.

Rettelse til SU-rapport 1982-84

- DOFT 80: 35-57, 1986
- S. 46: Høgeugle *Surnia ulula*, 1962: 10/1 1962, Ringsted. Dato skal være 15/12 1961, da 10/1 1962 formentlig er tilvækstdato på Kbh. Zoo. Mus., hvortil den dødfundne fugl blev indleveret.
- S. 46: 1982-83: 21/12 1982-20/3 1983, Horserød Hegn ved Gurte Sø. Dette fund udgår, da det antageligt omhandler to fund, som nævnt under høgeugle i nærværende rapport.
- S. 54: Forkastede Sager: Østlig turteldue *Streptopelia orientalis*, 1972: 12/2, Kraneled (M). Dato skal være 2/12 1972. Fundet er efterfølgende godkendt ved genbehandling (SU-rapport 2003).

Rettelse til SU-rapport 1990

- DOFT 86: 107-122, 1992
- S. 113: Høgeugle *Surnia ulula*, 1989: 23/12, Grib Skov (S). Fundet er allerede nævnt i SU-rapport 1989 og fejlagtigt opsummeret igen.

Rettelse til SU-rapport 1993

- DOFT 89: 101-110, 1995
- S. 102: Hvidnæbbet lom *Gavia adamsi*, 1990: 5/11, Blåvands Huk (RB), vdr. trk. Dato skal være 4/11 1990.

Rettelse til SU-rapport 2003

- DOFT 98: 174-188, 2004
- S. 180: Terekklire *Xenus cinereus*, 2003: 23/8, Aflands-hage, Amager (S), *Esther og *Vagn Valentinussen. Observatører skal være *Ellen og *Vagn Valentinussen.

Rettelse til SU-rapport 2003

- DOFT 98: 174-188, 2004
- S. 185: Endnu ikke færdigbehandlede sager: Gråsejler *Apus pallidus*, 1987: 19/10, Christiansø (B), 1K ringm. (Foto). Dato skal være 17/10 1987.

Rettelse til SU-rapport 2004

- DOFT 99: 169-181, 2005
- S. 173: Hvidøjet and *Aythya nyroca*, 2004: 5/10-3/11, Hejresøen, Amager (S), hun. Lokalteter skal være Klydesøen og Hejresøen, Amager (S).

Rettelse til SU-rapport 2006

- Fugleåret 2006, årgang 1
- S. 110: Forkastede sager: Gråsejler *Apus pallidus*, 1987: 19/10, Christiansø (B), 1K ringm. Dato skal være 17/10 1987. Fundet er efterfølgende godkendt ved genbehandling (SU-rapport 2012).

Rettelse til SU-rapport 2009

- Fugleåret 2009, årgang 4
- S. 142: Sneugle *Bubo scandiacus*, 2009: 10-14/4, Agger Tange (NJ), 2K hun. Forekomstperiode skal være 11-14/4 2009.

Rettelse til SU-rapport 2010

- Fugleåret 2010, årgang 5
- S. 142: Grønland: Ringdue *Columba palumbus*, 2010: 19-20/8, Ittoqqortoormiit/Scoresbysund, Østgrønland, 1K. Alder skal være ad.

Rettelse til SU-rapport 2011

- Fugleåret 2011, årgang 6
- S. 101: Topskarv *Phalacrocorax aristotelis*, 2011: 5-30/12, Esbjerg Havn (RB), 1K. Forekomstperiode skal være 5-31/12 2011.

Rettelse til SU-rapport 2012

- Fugleåret 2012, årgang 7
- S. 108: Kuhls skråpe *Calonectris diomedea*: Overskriften "Kuhls skråpe *Calonectris diomedea* (0, 0, 1/1)" skal i stedet være "Atlantisk skråpe *Calonectris borealis* (0, 0, 1/1)". I den resterende artstekst skal der stå atlantisk skråpe i stedet for kuhls skråpe.
- S.116: Hvidskægget terne, 2012: 23/5, Hasberg Sø, Tønder (SJ), 2 ad. sdr. Dato skal være, 23-24/5 2012.
- S. 119: Korttået lærke *Calandrella brachydactyla*: Opsummering skal være (0, 44/45, 1/1).

Amerikansk fløjlsand ssp. *deglandi*, Blåvand, 16. februar 2013. Foto: Vincent Legrand

Amerikansk fløjlsand (*Melanitta deglandi deglandi*)

– en ny underart for landet

Af Troels Eske Ortvad

Morgenen gryede med sol og svag vind over Blåvands Huk 23/1 2013. Et par dage forinden havde jeg indlogeret mig på fuglestationen for at tilbringe en tid i landlige omgivelser med skrivearbejde og fugletælling. Stationsleder Bent Jakobsen var kommet ud på stationen om morgenen, til møde med Søren Peder fra fuglestationsgruppen, og over morgenkaffen faldt snakken på de sjældne havænder, som havde svigtet hukket på det seneste. Bent kunne dog berette, at der lå godt med fløjlsænder ved Grønningen øst for Blåvand, så måske var den sibiriske fløjlsand (amerikansk fløjlsand af den sibiriske underart, ssp. *stejnegeri*) fra 2009-2011 vendt tilbage. Det var derfor med høje forhåbninger om sjældne havænder, at jeg begav mig afsted til sydhukket – men den amerikanske underart af amerikansk fløjlsand, ssp. *deglandi*, havde jeg imidlertid ikke skænket en tanke, skønt den var en højpotentiel ny underart for landet efter en række fund på Island især.

Der lå godt med fløjls- og sortænder ved sydhukket men tilsyneladende var der ingen sjældenheder i farvandet. Ud for Blåvand by tyndede det lidt ud i andefuglene, så jeg besluttede at vende snuden mod hukket og gemme fuglene ved Grønningen til senere. Da ænderne lå et stykke ude, ville jeg dog lige løbe dem igennem igen på tilbagevejen, og inden længe fik jeg en fløjlsand-type i skopet med en afvigende hovedform og

rødligt næb! Trods en afstand på 4-500 meter stod det hurtigt klart, at det ikke var nogen hjemlig fløjlsand, så jeg antog uden videre overvejelser, at det var lykkedes mig at genfinde den sibiriske fløjlsand. Jeg kunne også se, at flanken var mørkebrun, men i farten fik jeg byttet rundt på kendetegnene, da sibirisk fløjlsand har sort flanke i modsætning til den diagnostiske, mørkebrune flanke hos den amerikanske underart!

Jeg ringede derfor til Bent på fuglestationen og fortalte, at den sibiriske fløjlsand var vendt tilbage, og dernæst til Andreas Hagerman i København, som meldte fuglen ud. Med øjet klinet til skopet kunne jeg snart vise den stationære sjældenhed frem for Bent og Søren Peder. Vi kiggede nøje efter om den havde en gul tegning langs næbkanten, som er et godt kendetegn for *stejnegeri* kontra *deglandi*, men kunne ikke se skyggen af lys aftegning. Kendetegn havde dog tidligere været næsten umuligt at se på den sibiriske fløjlsand, ræsonnerede jeg, så det fik heller ikke alarmklokkerne til at ringe.

Da vi havde set os mætte, fik jeg et lift tilbage til fuglestationen, og så var det, at Rasmus Strack ringede fra København, og historien tog en skarp drejning. Jeg fortalte glad, hvor fint vi havde set fuglen trods afstanden, og om den tydelige brune flanke, hvilket fik Rasmus til at sige, at det altså var *deglandi*, der havde brun flanke! Det var imidlertid sket en del gange, at

Rasmus har forsøgt at binde mig en historie på ærmet, så jeg tog hans oplysning med et gran salt i første omgang. Han holdt dog fast, hvilket alligevel gjorde mig usikker på, om det var oprigtigt ment, og efter en kort billedsøgning på nettet, kunne jeg ved selvsyn konstatere, at han havde ganske ret! Da sagens rette sammenhæng med ét stod lysende klart, erklærede jeg lettere eksalteret, at det kun kunne være en *deglandi*! Rasmus var imidlertid ret cool, da han faktisk længe troede, at jeg tog gas på ham.

Jeg ringede derefter tilbage til Andreas og fortalte om den seneste udvikling og bad ham melde fuglen ud igen som *meget sandsynlig deglandi*. Og så var det bare om at komme tilbage til anden og forsikre sig om, at alt nu også passede på den amerikanske underart. Heldigvis lå fuglen præcis hvor jeg havde "sluppet den", så jeg kunne straks forvisse mig om, at flanken vitterligt var brun, ligesom den også manglede det for sibirisk fløjsand typiske "horn" på næbbet. Inden længe ankom Henrik Böhmer og Morten Bentzon Hansen, som var de eneste twitchere, der nåede frem på førstedagen. I det tiltagende modlys var farven på flanken svær at se, men til gengæld kunne vi notere os, at hovedformen, med dens stejle pande, perfekt matchede tegningen i *Fugle i felten*, som Morten havde med. Vi var derfor overbeviste om, at vi faktisk stod med landets første *deglandi*!

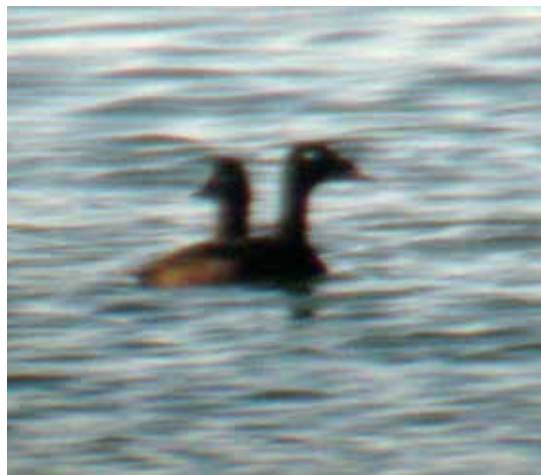
Ud på eftermiddagen tabte vi fuglen af syne og kørte ud på fuglestationen til debriefing. For en ordens skyld havde jeg digiskopet lidt dogmefoto om formiddagen, som nu var blevet overordentlig interessante at se på en større skærm. Jeg håbede inderligt, at fuglens hovedform kunne ses, og til alt held var både denne og en del næbdetaljer kommet med, om end billedkvaliteten lod en del tilbage at ønske.

Næste morgen stod omkring 30 twitchere klar på klitterne i bidende kulde. Der var imidlertid dannet grødis ved kysten i nattens løb, så ænderne var rykket lidt længere ud, hvilket vanskeliggjorde eftersøgningen. Dette blev dog det mindste problem, idet jægere i to motorbåde begyndte at skyde havænder tæt under land, så fuglene gentagne gange søgte til havs – i øvrigt i strid med de lokale jagtbestemmelser. Midt på dagen lykkedes det alligevel at genfinde fuglen men desværre blev ænderne hurtigt skræmt på vingerne, og ud på eftermiddagen var de helt fortrukket, så eftersøgningen måtte indstilles.

Den følgende nat brød mildt vejr igennem, ledsaget af tåge og blæst, så kun de allernærmeste ænder kunne artsbestemmes. Denne vejrtype bestod den følgende uges tid men 28/1 lykkedes det heldigvis Freddy S. Hansen og Henrik Knudsen at genfinde *amerikaneren*, og fuglen blev i området de næste 5 uger til glæde for twitchere helt fra Frankrig og Schweiz.

Artsbestemmelse

Fuglen var som sagt relativt nem at spotte blandt fløjsænderne i kraft af dens hovedform og det røde næb med befjering helt ud til næseborene. Den mørkebrune flanke var også ganske tydelig i godt lys, selv på afstand.

Amerikansk fløjsand ssp. *deglandi*, Blåvand, 9. februar 2013.
Foto: Troels Eske Ortvad

På den lukkede vinge dannede de store vingedækfjer og armsvingfjerene et ret bredt hvidt felt, hvilket var et godt kendetegn hvis hovedet ikke var synligt. Fuglen havde endvidere synligt kortere hals end fløjsand, og i display strakte den halsen lidt fremad i såkaldt Loch Ness-uhyre-positur, hvorimod fløjsand strækker halsen lige op. Arten viser typisk også en lidt længere hvid streg rundt om øjet end fløjsand, men på Blåvand-fuglen var denne dog omtrent som hos fløjsand.

I forhold til adult han sibirisk fløjsand, ssp. *stejnegeri*, adskilte den sig dels på hovedformen og næbbets farvetegninger, foruden farven på flanken. Set i profil viste den en ret flad isse, stejl pande og afrundet næbknop, hvorimod issen går mere ud i et med næbknoppen på sibirisk fløjsand. Adult han *stejnegeri* har desuden ofte en lille forhøjning ("horn") oven på næseborene, som *deglandi* mangler. Ligeledes savnede den en gul aftegning ("læbestift") på den yderste del af næbbet, som er karakteristisk for *stejnegeri*. Derimod havde den en mørk plet på underkanten af næbbet ved næbneglen til forskel fra *stejnegeri*, som viser en smal mørk aftegning langs næbbets underkant.

Taksonomi

Traditionelt har de tre hvidvingede *Melanitta*-ænder været samlet under én art: fløjsand (*Melanitta fusca*). De senere års tendens til at ophøje underarter til arter har dog også influeret på denne gruppe, men endnu er der langt fra konsensus om klassifikationen.

I 2006 splittede *British Ornithologist's Union's Records Committee* (BOURC) fløjsand i to arter: fløjsand (*M. fusca*) og amerikansk fløjsand (*M. deglandi*), hvor sidstnævnte altså inkluderer både ssp. *deglandi* og *stejnegeri*. *International Ornithological Congress* (IOC), såvel som *Association of European Records and Rarities Committees* (AERC), opdeler fløjsænderne på tilsvarende måde, mens *Birdlife International* giver alle tre taksa artsstatus. Ganske anderledes forholder det sig i Nordamerika, hvor *American Birding Association* og

	Danmark	Færøerne	Norge	Sverige	Finland	Island	Skotland	Irland	Frankrig	Spanien	Polen
M. d. deglandi	1	1			1	ca. 15	1				
M. d. stejnegeri	1		1	1	2	1		1	1	1	1

American Ornithologists' Union/CornellLab/Clement's birdlist stadig henfører alle tre til samme art. Der er endnu ikke publiceret en genetisk analyse af fløjlsændernes slægtskab, så det sidste ord om klassifikationen er formentligt ikke sagt.

Udbredelse og forekomst i Europa

Amerikansk fløjlsand af underarten *deglandi* er hjemmehørende i Nordamerika. Yngleområdet omfatter store dele af det centrale og vestlige Canada og Alaska foruden en mindre bestand i det østlige Canada. Sammenlagt tæller bestandene 500.000-800.000 fugle. Vinterkvarteret strækker sig ned langs kysten på begge sider af kontinentet.

Underarten var ubeskrevet i Europa helt frem til 1993, hvor en han blev fundet på Island, men siden har der været en række fund på vulkanøen. Derudover er der blot tre europæiske fund fra hhv. Færøerne juli 2011, Skotland juni 2011 og Finland juni 2012. Med de tusinder af fløjlsænder, der overvintret i dansk farvand, er det nærliggende at tro, at begge underarter af amerikansk fløjlsand kan være mere regelmæssige gæster herhjemme, end statistikken fortæller. Formentlig raster de dog mestendels langt til havs på de store rasteplasser for fløjlsand. Den nylige bevågenhed hos feltfolket for amerikansk fløjlsand giver dog håb om, at vi snart vil blive klogere på begge underarters optræden herhjemme.

Prærietrane, Ny Borre, Møn, 27. maj 2013. Foto: Thomas Varto Nielsen

Prærietrane (*Grus canadensis*)

- ny art for landet

Af Thomas Varto Nielsen og Thomas W. Johansen

Den 27/5 2013 fandt Thomas Varto Nielsen (TVN) og Thomas W. Johansen (TWJ) næsten samtidigt, og uafhængigt af hinanden, en prærietrane på Østmøn. Det gik, med de to observatørers egne ord, således for sig:

TVN: "Efter en morgen og formiddag med kratlusk kørte jeg rundt ad de små veje på Østmøn på udkig efter en Alpe-sejler, Thomas W. Johansen havde set ved Møns Fyr samme morgen. På Bøgebjergvej lidt syd for Ny Borre så jeg fra bilen 2 traner ude mod nordvest, som trak måltret mod mig – altså mod sydøst. Jeg standsede bilen for at tjekke dem for jomfrutrane, som så ofte før i det sene forår. Straks jeg fik dem i håndkikkerten, kunne jeg se, at den ene trane var mindre end den anden, og dermed kunne den måske være en jomfrutrane! Fuglene kom hurtigt imod mig, så der skulle vælges hurtigt; slå scopet op eller skyde en serie billeder af fuglen. Heldigvis valgte jeg det sidste, skød nogle serier og studerede ellers fuglene i håndkikkert.

Det var meget underligt; der var tydelig størrelsesforskel. Den ene var klart en almindelig trane, men hvad var den anden? Udseendet passede jo slet ikke på jomfrutrane; halsen var ensfarvet lysegrå, uden sort, og panden så ud til at være rød. De to traner forsvandt lavt mod sydøst. Meget skuffet over, at det ikke var en jomfrutrane, tjekkede jeg billederne. Da blev jeg først endnu mere skuffet, for det lignede jo slet ikke noget, dernæst begyndte pulsen at stige... Billedet viste en trane med en meget markant afsat rød pande. Indtil da havde jeg overhovedet ikke tænkt på prærietrane, der var en art, jeg aldrig havde forestillet mig som en mulighed i DK. Godt nok havde jeg hørt snak om en fugl i Finland 3 uger tidligere, men det er jo så tit, der observeres et eller andet vildt i vores nabolande, som aldrig dukker op i Danmark. En trane af en art var det, ingen tvivl om det, men

hvad var der ellers af eksotiske arter? Det kunne måske være en undsluppen fugl? Og hvordan så sådan en prærietrane egentlig ud? Jeg prøvede at genkalde mig de billeder, jeg havde set af en fugl fra Thule, men huskede disse som fotos af en meget rødbrun fugl.

Der var kun et at gøre: Prøve at sætte efter tranerne og ringe til Thomas W, så han måske kunne nå at se tranerne ved Møns Fyr – hvis de fortsatte mod sydøst ville de snart være derude. Jeg prøvede at finde hans nummer på den Bird Alarm, han tidligere på dagen havde sendt ud om alpe-sejler, men der var intet telefonnummer... Så gik jeg mere og mere i panik, efterhånden som det viste sig umuligt at finde tranerne igen. Jeg holdt ind flere gange, tjekkede horisonten for tranerne, fumlede med telefonen, prøvede at google fotos af prærietrane, kiggede på de små billeder på kameraets display igen og igen.

Til sidst gjorde jeg det eneste fornuftige: kørte direkte ud til TWJ ved Møns Fyr. Lidt før kl. 13 var jeg næsten nået til Møns Fyr, hvor jeg igen så tranerne, og til min store lettelse kunne jeg se, at TWJ også observerede dem fra sin obs-plads! Fantastisk at vide, at man ikke var alene om denne obs! Vi fik begge mange fotos af prærietranen. Da tranerne igen var forsvundet mod vest, skyndte jeg mig op til TWJ og spurgte straks, hvad han mente. Heldigvis var det første han sagde: "Kan det være en Sandhill [prærietrane]?"

Fra sin obs-post på klinten 550 m nord for Møns Fyr fandt TWJ prærietranen således: "Kl. ca. 12.40 så jeg en langben, der lagde an til landing langt mod vest. Jeg syntes, den så lys ud, og greb skopet for at tjekke, om det skulle være en stork. Det var det ikke. På marken langt borte i varme-flimmeret stak to tranehoveder op fra en lavning. Kort efter gik de atter på vingerne og fløj ned til markerne vest for

Finland	Sverige	Norge	Danmark	Tyskland	Estland	Holland	Færøerne	Irland	St.brit	Frankrig	Spanien	Acorerne
2	1	1	1	2	1	1	1	1	4	1	2	1

Busene Have, hvor de landede. Der gik ikke lang tid, før de atter var på vingerne. De fløj lidt rundt i cirkler, som om de ledte efter et nyt sted at lande. Som de fløj rundt, begyndte jeg at synes, at den ene trane var anderledes. Dens vingeslag var mere trappe-agtige, og når jeg, nu hvor jeg ved hvilken trane det drejede sig om, tænker over det, så kan det skyldes, at vingeformen var en anelse anderledes end tranens.

Jeg stod helt alene på min bakketop og betragtede trannerne komme nærmere og nærmere. De havde nu retning lige imod mig. Jeg greb mit kamera. Lyset var godt, og trannerne syntes at ville komme tæt forbi mig. Som jeg havde trannerne i søgeren, drejede de af. Nu kunne jeg pludselig se, at den ene trane var anderledes. Det, der især fangede min opmærksomhed, var oversidetegningen: Der var kun svag kontrast mellem armsvingfjer og dækfjer. Jeg skød 5-6 hurtige skud, smed kameraet og greb teleskopet. I et splitsekund så jeg en trane med lys hals og hoved og en knaldrød isse-kalot, inden den drejede vestpå, og jeg siden kun så den bagfra. Kunne det virkelig passe, at det var en prærietrane? Mens jeg havde trannerne i teleskopet, ringede jeg til Per Schiermacher og fortalte, at to traner var på vej mod vest mod hans hus, og den ene muligvis var en prærietrane. Per lød noget forbavset – det var nok ikke lige den besked, han havde ventet.

Jeg tabte trannerne af syne, da de rundede Mandemarke Bakker og drejede mod nordvest. Da jeg slap teleskopet, så jeg, at der holdt en pick-up med en fuglekigger nede på vejen, som tilsyneladende også havde kigget på trannerne. Fejlagtigt troede jeg, at det var Ole Amstrup, som tidligere havde meldt lundsanger ud fra Møns Klint. Jeg ringede til Ole: "Hej det er Thomas W. Så du tranen?" Der lød knas og forbavelse i den anden ende af røret. Det viste sig, at Ole var på Ulvshale og arbejdede. Jeg forklarede, at jeg havde set en underlig trane, og at han skulle holde øje.

Pludselig stod Thomas Varto neden for min obspost og kiggede op på mig. Jeg blev noget forbavset, for jeg havde ikke set Thomas i årevis. Det var Thomas, der havde betragtet trannerne nede fra vejen, og ham, jeg fejlagtigt havde forvekslet med Ole Amstrup. Vi snakkede om trannerne. Det viste sig, at Thomas havde set dem allerede kl. 12.27".

Endelig bestemmelse og udmelding af observationen

Da vi havde studeret vores billeder igen (det var faktisk lidt svært at tyde et lille kameradisplay i skarpt solskin) og sendt fotos af skærbillederne til bl.a. Sebastian Klein og Troels Eske Ortvad, forsøgte vi forgæves at melde observationen ud på Birdcall og Bird Alarm. Dataforbindelsen på Østmøn var desværre, som så ofte før, ustabil, og beskederne ville ikke ud. Adskillige forsøg senere lykkedes det os endelig at få beskeder ud på begge melde-systemer, om end nogle måske lidt mangelfulde beskeder. Vi valgte at sende

den ud som mulig prærietrane på trods af, at vi var sikre på, at den var lidt mindre end tranen, og den havde tydelig knaldrød pande, og altså fuldstændig lignede en prærietrane. Vores frygt var blot, om en underlig ung trane eller evt. noget andet eksotisk også kunne se sådan ud. Vi havde jo ingen fuglebøger, og dataforbindelsen var så dårlig, at vi ikke kunne søge information på nettet.

Efter et stykke tid fik vi en melding fra Troels om, at både han og Sebastian mente, at det måtte være en prærietrane, og siden tilsluttede Per sig også dette kor. Derefter blev tranen atter sendt ud med en grundigere beskrivelse af observationen. De første mangelfulde udmeldinger havde beklageligtvis gjort, at nogle troede, der var tale om en trækkernde fugl. Da udmeldingerne og bestemmelsen efterhånden var på plads, var der blot det problem tilbage, at fuglen jo var forsvundet! Vi blev på obs-posten ved Møns Fyr nogle timer for at se, om den ville gøre trækforsøg igen, men ud på eftermiddagen forsvandt håbet. Det mest sandsynlige var vel, at fuglen rastede et sted på Møn, og mange kørte derfor alligevel mod Møn fra hele landet, i håbet om at prærietranen blev genfundet.

Det sørgede TWJ for, da han til glæde for mange genfandt prærietranen på en mark nord for Busemarke Mose kl. 17.50. Her nåede omkring 200 twitchere at se fuglen inden solnedgang! Prærietranen var fortsat på plads ved Busemarke Mose næste morgen og blev, frem til ved middagstid, set forskellige steder på Østmøn. Herefter blev den, trods en del eftersøgning, ikke set, før den dukkede op i Tyskland 17/9!

Udbredelse og fund i Europa

Prærietranen overvintrer tilsyneladende sammen med tusindvis af traner i Spanien og følger så disse på deres nordøst-sydvestgående træk. Fuglen, som har albinistiske fjer i vingen, sås i Aragon i Nordspanien i februar 2013 og siden i Finland 7/5, for derefter at stå på Møn blot 20 dage senere. Efteråret 2013 tilbragte den i Nordtyskland, hvorefter den var tilbage i Aragon i februar 2014. Desuden kunne det muligvis være samme fugl, som sås i bl.a. Estland og Finland september 2011 og i Norge maj - juni 2012. Det kan tilføjes, at prærietranen formentlig passerede Danmark igen i foråret 2014 på vej nordover, idet den blev set trække mod Danmark fra Femern i Nordtyskland 27/4, og 29/4 rastede den ved Sörsalbo NV for Stockholm.

I Nordamerika, hvor prærietranen er vidt udbredt, er arten også trækfugl fra ynglepladserne i Canada, Alaska og det nordlige USA til overvintringspladserne i Mexico og det sydlige USA. Det er derfor muligt, at samme fugl endnu en gang kan ses i Danmark på træk med traner!

Sketork, Skjern Enge, 12. juni 2013. Foto: Carsten Gørges Laursen

Rød glente, Søborg, 5. april 2013. Foto: Axel Mortensen

Projekt Fokuseret Fugleforvaltning

Af Nathia H. Brandtberg

Projekt Fokuseret Fugleforvaltning begyndte i 2012 og har til formål at sikre, og i sidste ende øge, bestanden af stor skallesluger, rød glente, hedehøg, havørn, vandre-falk, hvidbrystet præstekrave, kirkeugle, perleugle og stor hornugle.

Projektet består af tre hovedelementer:

- Forskning, f.eks. undersøgelser af yngleforhold
- Forvaltning, hvor viden fra forskningsdelen omsættes til beskyttelse i praksis
- Formidling, hvor viden fra de to førnævnte kommunikeres til offentlighed, myndigheder og andre interessenter

Stor skallesluger *Mergus merganser*

Størstedelen af stor skalleslugers danske ynglebestand er at finde i Storstrømsområdet, Sønderjylland og på Bornholm, hvilket svarer til landets fordeling af opsatte redekasser.

Derfor blev der i 2013 indsamlet data om alle tidligere kendte kasse-opsætninger med fokus på at udvælge nye egnede områder til opsætning af kasser. I den forbindelse blev en opsætningsmanual udarbejdet, og 50 steder blev udvalgt til opsætning af nye kasser. Op-

sætningsmanualen ligger på projektets hjemmeside <http://www.dof.dk/naturbeskyttelse/fokuseret-fugleforvaltning> Kasserne sættes op i Faxe, Vordingborg, Guldborgsund og Stevns Kommuner inden ynglesæsonen 2014. Formålet er, at opsætningen af de nye kasser vil øge artens danske ynglebestand samt dens udbredelse.

I januar afholdt vi en offentlig tur ved Hesnæs Havn på Falster med fokus på arten. 30 tilfredse deltagere trodsede den bidende kulde og snevejret. Et lignende arrangement blev afholdt i København i marts.

Rød glente *Milvus milvus*

Den danske ynglebestand af rød glente befinder sig primært i Sydøstjylland, Østjylland og Vestsjælland, men der forekommer også ynglepar andre steder i Jylland samt på Fyn og Sjælland.

I 2013 lavede DOF Storstrøm i samarbejde med rød glente-gruppen fra DOF en koordineret eftersøgning efter rød glente primært i Faxe, Stevns og Næstved Kommuner. Efterfølgende er artens placering af reder i 2012 og 2013 blevet kortlagt med det formål at øge viden om dens udbredelse og foretrukne ynglehabitat. GIS-analyser af redernes placering er påbegyndt og

Havørn, Brændegård Sø, 3. oktober 2013. Foto: Erik Borch

resultatet vil blive præsenteret i et notat omhandlende de forvaltningsmæssige tiltag, der skal til for at opretholde en gunstig bevaringsstatus for artens danske ynglebestand.

I marts var biolog Iben Hove Sørensen på besøg ved herregårdsskytternes generalforsamling til en snak om forgiftning af glenter og andre rovfugle.

Havørn *Haliaeetus albicilla*

De fleste danske ynglepar af havørn er at finde øst for Storebælt, og de resterende på Fyn og i Jylland. Som noget helt nyt har man i 2013 kunnet komme ekstra tæt på et ynglepar i Fugleværnsfondens reservat Saksfjed-Hyllekrog.

I marts 2013 blev der for første gang sendt live-billeder fra en dansk havørnerede. Kameraet sendte fra reden døgnet rundt i hele ynglesæsonen, og hjemmesiden (www.pandion.dof.dk) blev besøgt flere end 1.3 millioner gange i løbet af perioden. De besøgende fik blandt andet indblik i rugning, klækning af ét ud af to æg, ungens vækst og dens flyvning fra reden.

Formålet med kameraet er at udbygge de formidlingsinitiativer, der allerede eksisterer for arten, og

at give interesserede en mulighed for at komme helt tæt på arten. Derudover giver det god mulighed for at undersøge fuglenes fødevalg i yngletiden.

Hedehøg *Circus pygargus*

Næsten alle danske ynglepar af hedehøg findes i den sydvestlige del af Jylland, mellem Ribe og landegrænsen, samt på Rømø. Antallet af ynglepar har været stadigt faldende fra 35-40 par først i 1990'erne til 18-25 par de seneste år.

Siden 2011 er der sat GPS-loggere på syv fugle med det formål at finde ud af, hvor stort et område arten anvender i ynglesæsonen samt for at kortlægge artens trækroute mellem Danmark og overvintringsområderne. Data fra 2011 og 2012 er, sammen med data fra tidligere år, analyseret af en specialestuderende i biologi ved Københavns Universitet. En videnskabelig artikel forventes publiceret.

I 2013 blev tre af fuglene genfundet, og data fra deres færden hentet ned. Resultaterne viste, at den ene fugl havde oversomret i Afrika, hvilket er eneste kendte eksempel på, at en voksen hedehøg har valgt at oversomre syd for Sahara.

Gennem hele ynglesæsonen i 2013 har tre DOF-medlemmer sammen med projektets feltmedarbejder indsamlet gylp i nærheden af hedehegenes reder. I løbet af 2014 vil gylpet blive analyseret med det formål at skaffe viden om artens fødevalg.

Vandrefalk *Falco peregrinus*

De seneste år har antallet af ynglende vandrefalke været stigende. Det skyldes blandt andet opsætning af redekasser, hvorfor der i 2013 er blevet gennemført en analyse af hensigtsmæssige placeringer af op til fem nye redekasser i landet. Analysen er baseret på et kriterium om at undgå vigtige ynglelokaliteter for truede og sjældne vadefuglearter, for hvilke arten kan udgøre en væsentlig trussel. Rapporten kan findes på projektets hjemmeside.

I juli blev der afholdt to arrangementer, hvor to frivillige stillede op ved Geocenter Møn og fortalte interesserede om vandrefalkene i området. Dette var for at sætte fokus på arten og øge befolkningens viden om arten.

Hvidbrystet præstekrave *Charadrius alexandrinus*

Næsten hele den danske ynglebestand af hvidbrystet præstekrave er at finde på Rømø, men der forekommer også ynglepar på Fanø.

I Tyskland har man benyttet en metode med farvekoder til individuel ringmærkning i samarbejde med International Wader Study Group med det formål at undersøge artens ynglesucces i forhold til oversvømmelser, menneskelig aktivitet og prædation. Denne metode blev forsøgt afprøvet på den danske ynglebestand både i 2012 og 2013.

I juni blev der afholdt en offentlig tur på Rømø, hvor man kunne høre om artens levevilkår på Rømø og om DOF's tiltag for at beskytte den trængte bestand.

Kirkeugle *Athene noctua*

Den danske ynglebestand af kirkeugle har kerneområde i Nordjylland. Trods flere bevaringstiltag for arten er den fortsat i nedgang. Seneste forsøg med opsætning af web-kamera ved en rede har desværre ikke

Vandrefalk ungfugl, Vestamager, 3. september 2013. Foto: John Larsen

Kirkeugle, Føvling, 14. maj 2013. Foto: Kjeld Lund

afstedkommet nye oplysninger om arten, men alt håb er ikke ude for landets lille ynglebestand på max. 30 par. Det grønne partnerskab mellem landboforeningen AgriNord, Dansk Ornitologisk Forening, Danmarks Naturfredningsforening og Vesthimmerlands, Rebild og Aalborg Kommuner har forlænget projektet "Hjælp Kirkeuglen" med to år og løber til udgangen af 2015. Forhåbentlig vil der her i 11. time opstå nye ideer, der kan redde bestanden.

Opsætning af web-kameraet har resulteret i en kort video, der fortæller om kirkeuglens problemstilling. Den kan ses på Pandion og DOF's YouTube-kanal.

Perleugle *Aegolius funereus*

Alle danske ynglepar af perleugle findes i Jylland og på Bornholm. I 2013 blev der registreret seks sikre ynglepar.

I øjeblikket er der ved at blive udarbejdet et notat, som vil udpege egnede områder til opsætning af flere redekasser i 2014. Notatet bygger på analyser af tidligere benyttede kasser, og kan findes på projektets hjemmeside.

Formålet er at optimere opsætningen af flere kasser og dermed øge artens danske ynglebestand og dens udbredelse.

Stor hornugle *Bubo bubo*

Den danske ynglebestand af stor hornugle befinder sig kun i Jylland, men enkelte observationer af individer de seneste år på Sjælland og Falster antyder, at arten også snart vil yngle der.

Arten var oprindeligt ikke en del af projektet, men blev tilføjet i foråret 2013. Arten er for nyligt genind-

vandret til Danmark, og er ligesom de andre otte arter opført på den danske rødliste.

I ynglesæsonen 2013 blev der for første gang sendt live-billeder fra en dansk stor hornuglerede. Kameraet sendte fra reden døgnet rundt i hele ynglesæsonen, og de besøgende fik blandt andet indblik i rugning, klækning af tre æg, ungerne vækst og flyvning fra reden.

Tabellen viser landsbestandene i 2013. For rød glente, kirkeugle og stor hornugle er antallet estimeret af artscaretakerne.

Art	Ynglepar
Stor skallesluger	70-79
Rød glente	~120
Havørn	54
Hedehøg	21-25
Vandrefalk	14
Hvidbrystet præstekrave	43
Kirkeugle	<30
Perleugle	6
Stor hornugle	>70

Kilde: Bestandsvurderinger for 2013, Projekt Fokuseret Fugleforvaltning. Hele rapporten kan findes på projektets hjemmeside.

Projekt Fokuseret Fugleforvaltning finansieres af en bevilling fra Villumfonden.

Skestork, Langli, 13. august 2013. Foto: Lars Maltha Rasmussen

Projekt truede og sjældne ynglefugle 2013–2017

Heidi Thomsen

Hvid stork, Bækmarksbro, 15. maj 2013. Foto: Allan Kjær Villesen

Projekt truede og sjældne ynglefugle påbegyndtes af DOF i 1998 og har siden gennemgået tre faser i perioderne 1999-2003, 2004-2008 og 2009-2011; sidstnævnte som en del af Caretakerprojektet (det nuværende Caretakernetværk). Alle tre perioder var finansieret af Aage V. Jensens Naturfond. Indtil projektet blev en del af Caretakerprojektet, var det bedre kendt under betegnelsen "DATSY" (DOF's Arbejdsgruppe for Truede og Sjældne Ynglefugle). Resultaterne af overvågningen af de truede og sjældne ynglefugle 1998-2012 er publiceret i Dansk Ornitologisk Tidsskrift 108 (2014): 1-144, hvor overordnede tendenser desuden er analyseret på tværs af arterne, og de danske ynglebstandenes udvikling er sat i en geografisk kontekst.

Projektets seneste fase, der forløber i perioden 2013-2017, er finansieret af en samarbejdsaftale mellem Miljøministeriet og DOF. Aftalen omfatter bl.a. finansiering af videreførelse/etablering af DOF's frivillige artskoordinatortværk for i alt 19 arter af truede og sjældne ynglefugle, som myndighederne er forpligtede til at overvåge, men ikke har mulighed for

Tabellen viser antallet af de artskoordinator-bearbejdede ynglepar og lokaliteter, der blev overleveret til Naturstyrelsen i november 2013. Bemærk, at disse tal ikke nødvendigvis stemmer overens med opgørelser angivet andre steder i denne publikation. Antal af ynglepar og lokaliteter, der ikke dækker den samlede danske ynglebestand, er angivet i parentes.

i det eksisterende overvågningsprogram: Nordisk lappedykker, sort stork, hvid stork, skestork, sangsvane, bramgås, rød glente, havørn, blå kærhøg, kongeørn, fiskeørn, vandrefalk, plettet rørvagtel, hjejle, sorthovedet måge, dværgmåge, sandterne, perleugle og høgesanger.

Data om disse arter skal DOF levere løbende til Miljøministeriet til brug for den årlige NOVANA-fugleovervågning (det Nationale Overvågningsprogram for Vandmiljøet og Naturen), og den fortsatte overvågning vil derfor i endnu højere grad fremover anvende DOFbasen til rapportering. Derudover omfatter aftalen leverance af supplerende yngledata fra DOFbasen på 16 arter, som myndighederne overvåger i NOVANA, samt leverance af data fra DOFbasen om ca. 10 arter til udarbejdelse af udbredelseskort. Dette er en fortsættelse af en årlig aftale med DCE (tidligere DMU), som har løbet siden 2010.

Art	Antal bearbejdede ynglepar	Antal ynglelokaliteter
Nordisk lappedykker	(0)	(0)
Sort stork	0	0
Hvid stork	2	2
Skestork	164-171	7
Sangsvane	3	3
Bramgås (udenfor Saltholm)	(5)	(2)
Rød glente	(74)	(74)
Havørn	(40)	(40)
Blå kærhøg	0	0
Kongeørn	3	3
Fiskeørn	4	4
Vandrefalk	13	11
Plettet rørvagtel	49	28
Hjejle	1-3	1-2
Sorthovedet måge	12-16	5-6
Dværgmåge	1	1
Sandterne	1	1
Perleugle	6-7	6-7
Høgesanger	0-1	0-1

Konge- og havørn, Lille Vildmose, 30. januar 2013. Foto: John Larsen

Grønsisken, Højløkken, Lyngby, 25. marts 2013. Foto: Peter Vadum

Danske Fuglestationer – 2013

Redigeret af Peter Lange

Indledning

Til *Fugleåret 2013* har vi modtaget årsberetninger fra alle stationer, på nær Vorsø og Christiansø. Den aktuelle dækning og aktivitet i 2013 vil fremgå af de enkelte afsnit.

Statsejede Fuglestationer:

Tipperne

Tipperne er i dag eneste tilbageværende statsdrevne naturvidenskabelige feltstation. Tipperne hører under Miljøministeriet og administreres af Naturstyrelsens lokale enhed Blåvandshuk. Lokalenheden står for opsyn og pleje samt publikumsinformation. Fuglelivet på Tipperne overvåges af ornitologer, der er ansat af Amphicon Consult og udfører opgaverne for Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet (tidl.: DMU), der selv udfører forskning vedr. vandfugle i området.

Vorsø Feltstation

Vorsø hører under Miljøministeriet og administreres af Naturstyrelsens lokale enhed Søhøjlandet. I overensstemmelse med testamentet fra Herluf Winge legatet, er Vorsø i dag en del af Silkeborg Skovdistrikts naturskovs-område. Jens Gregersen beboer feltstationen og varetager optællinger af ynglefugle og øvrige registreringer. Aktiviteterne på Vorsø har i 2013 været på niveau med de senere år, og der er ikke udarbejdet en årsberetning for 2013.

Dansk Ornitologisk Forenings Fuglestationer:

Gedser Fuglestation

Fuglestationen blev etableret i 1995 og har siden 2001 haft til huse i en genopført bolig ved Gedser Fyr. De primære formål er at monitere fugletrækket gennem trækbobservationer og standardiseret ringmærkning forår og efterår samt formidling af naturen for skoler, grupper, lokale folk og turister. Fuglestationens daglige leder er Hans Lind. Aktivitetsniveauet er steget betydeligt de senere år. Webadresse: <http://www.gedserfuglestation.dk>

Keldsnor Fuglestation

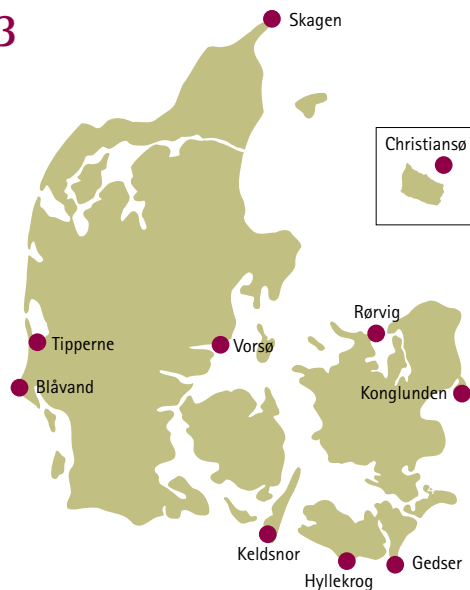
Fuglestationen blev etableret i 1995, og drives af DOF Fyn med Jacob Sterup som leder. Webadresse: <http://www.doffyn.dk/knff>.

Blåvand Fuglestation

Etableret af DOF i 1963 og har haft til huse i de gamle fyrboliger siden 1968. Daglig leder er Bent Jakobsen. Webadresse: <http://blaavandfuglestation.wordpress.com/>

Skagen Fuglestation

DOF har siden 2009 drevet Fuglestations virksomhed i Skagen med en lønnet observatør og en ringmærker

i foråret og en observatør i efteråret. Observatører og ringmærker har været indkvarteret under private former, da DOF endnu ikke råder over en fuglestationsbygning i Skagen. Webadresse: <http://www.birdsontop.dk/>

Frivillige/private Fuglestationer:

Christiansø Feltstation

Christiansø Naturvidenskabelige Feltstation (CHNF) er en privat almennyttig forening. Peter Lyngs er feltstationens daglige leder. Der udgives ingen årsrapporter, men data indtastes dagligt på foreningens webside. Her er der daglige observationer fra 17/4 og til 30/7 og igen i perioden 24/9-19/10 2013. Der foregår ikke længere systematisk ringmærkning på øerne. Webadresse: <http://chnf.dk>

Rørvig Fuglestation

Rørvig Fuglestation er en lokal forening, hvis formål er at udforske fuglelivet på Rørvig-halvøen. Formand for foreningen er Peter Ellegård Larsen. Foreningen udgiver hvert år en rapport over årets observationer. Webadresse: <http://rfst.dk/>

Hyllekrog-Saksfjed

Der har siden 2009 foregået systematiske tællinger af de trækkende fugle i området. Dækningen er daglig i foråret, og mere uregelmæssig om efteråret. Træktællingerne foregår hovedsageligt fra Store Brunddrag.

Primus motor på stedet er Preben Berg, med hjælp fra en række frivillige.

Fuglestationens rapporter kan læses via <http://www.dof-storstroem.dk/>

Kongslundens Fuglestation

Systematiske trækbobservationer er genoptaget på privat initiativ (Ulrik Bruun m.fl.) i 2013. Webadresse: <http://www.kongslundens-fuglestation.dk/>

Trane, Gedser Odde, 13. oktober 2013. Foto: Gert Juul Jeppesen

Gedser Fuglestation

Af Hans Lind

Indledning

Vejret i 2013 på det sydlige Falster var – ultrakort fortalt – præget af vekslende kolde og milde perioder i januar og februar, så derfor så vi frem til nogenlunde planmæssig ankomst af trækfuglene. Imidlertid fik vi en forrygende kold og snefyldt sidste halvdel af marts, hvilket satte foråret og dermed fugletrækket i bero. Der kom alligevel rimelig gang i trækket i april og maj. Sommeren blev utrolig varm og tørkepræget, men blæst med nedbør fik da rettet en del op på regnskabet i årets sidste måneder.

Gedser Fuglestation levede i 2013 op til vores målsætning om at være en velfungerende fuglestation med mange aktiviteter. Ud over ringmærkning og observationer lagde vi en del kræfter i at få færdiggjort redskabsskuret, og stationshaven krævede megen tid og energi at vedligeholde, så ringmærkningen kunne foregå standardiseret.

Vi sætter en ære i at formidle fugletræk og ringmærkning ud til offentligheden, og gennem årets løb havde vi en del guidede ture og fremvisninger for skoleklasser og grupper. Flere åbent hus-arrangementer trak på det nærmeste fulde huse. Der blev i april afholdt seminar for Naturvejlederforeningen, og fuglestationen har i det hele taget været en base, hvor fuglefolk kunne mødes, overnatte, observere årtidens fugletræk og få gode oplevelser. Især i weekender med godt vejr, forårets helligdage og i skolernes sommerferie og oktoberferie har vi haft korte besøg af danske

Lille skrigeørn, Gedser Odde, 9. juni 2013. Foto: Lars Paaby

og udenlandske turister, der lige skulle se, hvad der sker på en fuglestation.

Observationer

Da der ikke er tilknyttet fast observatør til Gedser Fuglestation, er observationerne i perioder uregelmæssige og baseret på lokale og tilrejsende ornitologers iagttagelser. Alligevel giver det et billede af det potentiale, som Danmarks sydspids har som træklokalitet.

Fra årets første vintermåneder skal blot nævnes fire suler og tre tejster, hvilket absolut er mere end normalt. Lommerne havde et nogenlunde forår med 64 sortstrubede og 96 rødstrubede plus 39 ubestemte, og en ad. islom blev spottet 28/4. Årets første trane på træk sås 3/2, men ellers kom de massivt i østenvinden fra 31/3-7/4, hvor mindst 1.287 blev set i Gedserområdet. Ederfuglene nåede op på 117.000 østtrækkende

individer i foråret med absolut maksimum 7/4 (51.665). Totaltallet er dog præget af utilstrækkelig dækning. Samme dag sås en flot ad. kongeederfugl på Gedser Odde, og en enkelt nilgås viste sig samme sted 28/4.

Der ses ikke mange rovfugle i Gedser om foråret. 2013 var ingen undtagelse, men alligevel blev 16 arter bogført. Heraf bør nævnes ni sorte glenter og tre hede-høge trækkende mellem 20/5 og 15/6. Højdepunktet indtraf 9/6, hvor en lille skrigeørn kom glidende fra Birkemose, skruede sig lidt op nær obspunktet og trak ud over Østersøen.

57 sortterner og 20 dværgmåger kunne vristes ud af foråret, og tre rovterner var til glæde for flere observatører 27/4 og 5/5. Den spanske ringmærker på fuglestationen fandt 11/6 en turteldue, der rastede i fyrhaven, en almindelig art i hans hjemland, men virkelig sjælden her.

På småfuglefronten blev der fundet og fotograferet rødrygget svale (tre stk. mellem 26/4 og 2/6), lille fluesnapper (fire ud over de ringmærkede) og en savisan-ger, som blev hørt syngende på Kroghage 9/5. Det er blot anden gang, at arten er registreret på det sydlige Falster. Også drosselrørsanger kom på listen med en obs. fra Kroghage 21/5. 14 fund af gulirisk om foråret er ganske pænt.

Dækningsgraden i efteråret var absolut tilfredsstillende. September og oktober blev dækket fuldt ud, øvrige måneder en smule mindre. Perioden blev dækket af Louis A. Hansen, Preben Berg og Orla Jakobsen og med hjælp af specielt Anders Prehn, men derudover har mange ornitologer fået øjnene op for stedets kvaliteter og bidraget med observationer.

Trækket af rødstrubet lom var ikke i top, vi fik kun noteret 2.917 med bedste dag 2/12 (390). 397 sortstrubede lommer passerede sydspidsen, og en enkelt islom sås 11/11. Ni suler trak forbi Gedser Odde, hvilket er det højest registrerede antal igennem årene.

Trækket af sortand kom op på 45.000 med bedste dag 25/9 (3.495). I øvrigt fik Gedser registreret en ny andefugleart i form af en rødhovedet and 19/10. Ederfuglene viste lidt fremgang med 217.000 i DOF-basen med et par store dage: 27.820 25/9 og 28.550 12/10, og hele to kongeederfugle trak forbi i oktober.

Østenvinden gav nogle fænomenele tal for trane, således "Store Tranedag" 2/10, hvor mindst 2.240 passerede hen over Gedser Odde, det var eliksir for øjne og ører. Sæsontotalen kom op på 5.605 individer. Vedrørende mågefuglene kan siges, at kjovearterne blev set med lille kjove 47, almindelig kjove 400, storkjove fire (den ene en usædvanlig sommerobservation 25/7) samt mellemkjove blot tre. Dværgmågerne markerede sig med 4.319 på efterårstrækket, et tal, der dog er langt fra de mere end 11.000 fra rekordåret 2009. Fem rovterner 20/7 samt en hvidvinget terne 10/8 (ny art i Gedser) var noget, der fik pulsen op!

2013 vil især blive husket for det store træk af hvepsevåger, som fandt sted 3/9. Det var en smule svært at holde styr på dem alle sammen, men en vurdering er, at lige omkring 2.000 hvepsevåger den dag passerede over Odden, Gedser By og Kroghage. Efterårets totaltal endte på 3.223 stk. Spurvehøg og

Lundsanger, Gedser Odde, 29. maj 2013. Foto: Gert Juul Jeppesen

rød glente svigtede en smule med henholdsvis 3.630 og 381 i notesbogen, men et plaster på såret var hele 10 sorte glenter og 722 fjeldvåger i løbet af sæsonen. 93 tårnfalke, ud af en total på 412, trak ud 13/9.

Der blev set 18 arter rovfugle, heraf en lille skrigeørn 21/9, som kom fint hen over Birkemose og Odden, og 21-27/09 huserede en steppeørn på mest skulkende vis (vil være ny art i Gedser, hvis fundet godkendes af SU).

Efteråret udmærkede sig ved ekstremt høje træktaal for misteldrossel: 13/10 passerede 3.905 sydspidsen, hvilket ifølge DOF-basen er danmarkskrekord. Den landsdækkende invasion af rødstrubet piber fik vi del i med 58 fugle – hørt, set og enkelte dokumenteret med fotos. Af andre pibere skal nævnes en markpiber 8/9 og to storpibere i første halvdel af oktober, den ene med fotos. Også bjerg-lærke blev fundet og fotograferet en enkelt gang 7/10.

Lille korsnæb kom trækkende i pæne mængder ind over Gedserområdet, og sammen med dem blev der noteret 724 store korsnæb (kun oktober) og minimum otte hvidvingede korsnæb (4/8 – 16/10). En enkelt hvidsissen (udover den ringmærkede) blev spottet ved obspunktet så sent som 19/12. I alt syv lapværlinger blev fundet i månedsskiftet sep-okt, hvilket er langt over det normale.

Ringmærkning

I årets første to måneder, hvor selve Gedser Fuglestation (GFU) endnu ikke var startet op, har der i perioder med kulde og godt snedække været forsøgt fangst af måger i et par haver i Gedser. Det gav "blod på tanden", så det agter vi at udbygge fremover. Efter kratrydning og udtynding af stationshavens træer og buske ankom portugiseren Luis Silva for at tage de første to uger i marts. Desværre blev der kun mærket godt 50 i vintervejret. Bedre blev det desværre ikke, da han blev afløst af Matt Slaymaker og Teresa Montras (England og Spanien). De var sneet inde i adskillige dage, hvor snedriverne lå meterhøjt i stationshaven.

Rødtoppet fuglekonge, Gedser Odde, 14. april 2013. Foto: Gert Juul Jeppesen

Det blev den dårligste marts med kun 118 ringmærkede fugle.

De første tre uger af april havde Henrik Jørgensen fuldtidstjansen med ringmærkningen på GFU. Trækket af småfugle var noget forsinket, men da først sneen smeltede og foråret pressede på, kom der pænt med solsorte, jernsurve og rødhalse i nettene. Dagene fra 11/4 til 13/4 gav fra 116 til 188 nymærkninger, hvilket er meget fint på denne årstid. Sidste efterårs kæmpe invasion af mejser kunne i nogen grad fornemmes: Mærketallene for blåmejsje og musvit i april lå på 82 og 172. Vores lille skønhed, rødtoppet fuglekonge, fandt vej til netmaskerne 13 gange i løbet af april og maj, hvilket er lidt under middel for de senere år. Løvsanger og rødstjert ankom nogenlunde normalt midt i måneden. Ikke de store sjældenheder kunne ringmærkes, men vi kunne dog glædes over en enkelt misteldrossel 10/4 (ikke årlig i Gedsers ringmærkningsstatistik) samt en korttået træløber 25/4.

Fra slutningen af april og resten af foråret boede spanieren Rubén Oliver på stationen for at varetage den standardiserede ringmærkning. Løvsangerne tog lidt mere revanche i forhold til 2012, idet foråret sluttede med 360 nymærkninger. I løbet af maj og juni var der lidt spændende krydderi i dagligdagen, f.eks. i form af en pungmejsje 10/5. Det er kun den tredje, der er blevet ringmærket på GFU. En anden særdeles interessant fugl var en buskrørsanger så tidligt som 8/5. Den venter dog på godkendelse i SU. Nævnes bør også en høgesanger 2/6, pirol 17/5 og hele to lundsangere

29/5 og 1/6, en længe ventet ny ringmærkningsart på Gedser Odde. 17 karmindompapper om foråret er også ganske pænt.

Med en total på 2.729 ringmærkede fugle placerede sig foråret sig på en tredjeplads inden for de seneste syv år med nogenlunde fuld dækning.

I juli og august blev ringmærkningen klaret internt med især Anders Odd Nielsen, Heidi Vibe Frederiksen og Jesper Brinkmann som de drivende kræfter. Craig Brookes havde en femugers periode i august-september, hvorefter lokale folk tog sig af ringmærkningen til midten af september. Resten af sæsonen havde vi hele tre englændere til at klare den standardiserede ringmærkning: Hugh Hanmer, Rael Butcher og Jack Ashton-Booth, og hele november assisterede spanske Barbara Alonso. Gennem året havde vi en polsk og nogle danske "føl" til oplæring og træning udi ringmærkningsens ædle kunst, heriblandt universitetsstuderende, der skulle bruge deres erfaringer i udlandet.

Juli udmærkede sig med fangst af en flodsanger og seks karmindompapper, og 13/7 gav det stationens tredje mærkede lille korsnæb – bedre end ingenting, når de hvidvingede og de store nu ikke ville nærme sig nettene! I høstmåned gav det fire vendehalse, tre græshoppesangere og yderligere fire karmindompapper, hvorimod høgesanger svigtede totalt. Der var ni dage med over 100 ringmærkede fugle, bedste dag 20/8 med 350. Heraf udgjorde løvsanger de 195.

Rødhals toppede i september med næsten 900 nymærkninger, bedste dag var 19/9, hvor 215 af slagsen

Noddekrige, Gedser Odde, 13. oktober 2013. Foto: Gert Juul Jeppesen

kom i bogen. Det blev et rigtig godt efterår for lille fluesnapper, hele 12 stk., hvorimod spurvehøgene med 57 mærkninger var nede på det halve af et normalt år. Som tidligere nævnt var der stort set ingen mejser, der ellers nok kan give en masse arbejde ved nettene. Derimod var det skønt at se tre hvidbrynede løvsangere, ringmærket 28-30/9. I september var der fire dage med over 200 mærkede fugle, og måneden blev topscorer med 2354 mærkede fugle.

I oktober var der pga. dårlige vejrforhold mange dage med ganske få fugle i nettene, og over halvdelen af månedens total på 2120 fugle blev mærket fra 13/10 til 18/10, hvor rødhals, gransanger og grønsisken stod for hovedparten. Et højdepunkt var 13/10, hvor det lykkedes at ringmærke en noddekrige, hvilket kun er sket en enkelt gang før på Gedser Odde. Ud fra diverse mål, som blev taget på fuglen, bedømtes den til at være af den tyndnæbbede sibiriske race. Yderligere to lille korsnæb røg i nettet 25/10.

I en del aftener og nætter med stille og klart vejr forsøgte man at fange efter ugler. Desværre ingen perleugler, men dog seks skovhornugler blev ringmærket. Årets næstsidste måned med 814 mærkninger var præget af mange finkefugle, især grønsisken og gråsisken. Blandt dem kunne Barbara præsentere en fin hvidsisken 21/11.

Resultatet for året som helhed blev 11.178 ringmærkede fugle af 83 arter, hvilket er lidt under gennemsnittet for de seneste syv år. Lundsanger blev den eneste nye art på ringlisten.

Genmeldinger og fremmede ringe

I 2013 kontrollerede ringmærkere ved fuglestationen 16 fugle med ringe fra andre ringmærkningscentraler. Det forholdsvis lave antal skyldtes dels færre håndterede fugle, dels de meget få blåmejser i efteråret. Som det plejer at være, var de fleste aflæsninger fra Sverige (10), et par stykker fra Belgien og resten kom fra Polen, Tyskland, Litauen og Norge.

Den mest spændende aflæsning fra udlandet var uden tvivl en skovspurv med Stockholm-ring: Den var ringmærket 22/10 2012 på den lille ø Utklippan i den østlige Blekinge, hvorpå den et halvt år senere blev aflæst i Gedser. Fire blåmejser fra oktober var alle mærket ved Falsterbo mellem 8 og 18 dage i forvejen, og en tyskmærket fugl fra april var trukket fra Holsten til Gedser, 101 km på ni dage. Et par musvitter med ringe fra Litauen og Belgien, ringmærket hhv. september og januar, har givet lidt data om deres trækveje og vinterkvarter. Vi har endvidere haft rørsanger, tornsanger og bogfinke med svenske ringe, alle mærket ved Falsterbo eller ved den skånske sydkyst.

Årets eneste Stavanger-ring sad på en gråsisken, der var mærket i det sydvestlige Norge 40 dage før, den blev genfanget ved Gedser Fuglestation. Nævnes bør også en ganske ung kaspisk måge, der rastede sammen med andre måger på stranden ud for stationen ultimo oktober. Efter flere forsøg lykkedes det at aflæse farveringen. Mågen var blevet mærket som dununge godt fem måneder tidligere i det sydvestlige Polen, få km fra den tjekkiske grænse.

	Forår	Efterår
Dækning	Observationer: Delvis dækning i marts og juni Ringmærkning: 1/3 – 15/6, (enkelte dage herudover)	Observationer: August – november næsten fuld dækning, resten delvis Ringmærkning: 8/7 – 30/11, (enkelte dage herudover)
Ringmærkning Total	2.729 (65 arter)	8.449 (70 arter)
Talrigest ringmærkede arter	Løvsanger 360 Rødhals 337 Musvit 220 Jernspurv 219 Tornsanger 151	Rødhals 1.503 Gransanger 777 Løvsanger 739 Fuglekonge 546 Tornsanger 462
Sjældneste ringmærkede arter	Lundsanger 2 Buskrørsanger 1 Høgesanger 1 Rødtoppet fuglekonge 13 Pungmejsje 1 Karmindompap 17	Flodsanger 1 Hvidbrynet løvsanger 3 Rødtoppet fuglekonge 6 Nøddekrige 1 Hvidsiskan 1 Karmindompap 10
Observationer, usædvanlige arter/antal	Islom 1 Sule 4 Nilgås 1 Sort glente 9 Sølvhejre 2 Sortterne 57 Turteldue 1 Gulirisk 14	Sølvhejre 1 Hvid stork 15 Plettet rørvagtel 1 (stationshaven) Trane 5.605 Sortterne 599 Bjerglærke 1 Misteldrossel 3.905 (13/10) Rødstrubet piber 58 Lapværling 7 Stor korsnæb 724 Hvidvinget korsnæb 8 Hvidsiskan 1
Observationer, sjældne arter	Kongeederfugl 1 Lille skrigeørn 1 Rødrygget svale 3 Savisanger 1	Lille skrigeørn 2 Steppeørn 1 Hvidvinget terne 1 Markpiber 1 Storpiber 2

Vi fik kontrolleret et par fugle, der var mærket andre steder i landet: Musvit fra Sydlangeland og havørn, en ungemærkning fra Lolland 2009: Ringen kunne aflæses på et foto, som Gert Jeppesen havde taget på Gedser Odde i efteråret.

Med jævne mellemrum tikker der meldinger ind om Gedser-fugle, der er blevet fundet andre steder, og det er jo altid spændende læsning. Ud over syv genfund fra Danmark modtog vi i 2013 gennemmeldinger fra Belgien og Tyskland (begge fire fund), Sverige tre, Frankrig og Storbritannien hver to samt Italien en enkelt. Sidstnævnte var en natravn, der 16/4 2013 blev fanget og aflæst på Sicilien, en af de tre fugle, vi ringmærkede i september 2012. Ifølge Dansk Trækfugleatlas er det kun det tredje udlandsfund af natravn.

At vi så i forvejen kun har ringmærket otte af denne art i Gedser, gør det ekstra interessant.

GFU kører et mindre projekt om trækkende spurvehøge, og hele tre genfund er indkommet, alle fra Tyskland, hvor rigtig mange af vores ringmærkede spurvehøge bliver fundet. At der virkelig er trækendenser i skovsurve, viser et genfund fra Rügen 65 dage efter mærkningen på Gedser Odde. Kun fem udlandsfund ifølge atlasen, og med en afstand på 41 km blev den hidtidige rekord slået med 6 km! Nogle af finkerne trak til De britiske Øer: Vi har fået gemmeldt grønsiskan og kvækerfinke fra det sydlige England i vintertiden.

Et par rørsangere er aflæst i Belgien, men en kær-sanger fortjener særlig omtale: Ringmærket som adult fugl ved fuglestationen tilbage i juli 2007 og aflæst på yngleplads i Skåne flere gange mellem 2009 og 2013. Fuglen var med andre ord mindst syv år gammel! Blåmejsjer fra 2012-invasjonen er blevet fundet på Sydlangeland (to stk.) samt Belgien og Sverige (Halland).

Til sidst skal en stor tak overbringes til alle, der på hver sin vis i årets løb har støttet Gedser Fuglestation.

Åbent hus, Gedser Fuglestation 12. maj 2013. Foto: Clausjannic Labuz

Skagen Fuglestation

Af Knud Pedersen

Lille skrigeørn 2K, Skagen, 23. maj 2013. Foto: Knud Pedersen

Indledning

En mangeårig drøm om en fysisk fuglestation i Det Grå Fyr bliver en realitet!

I 2013 skete der afgørende positivt nyt i forhold til at få etableret en fysisk fuglestation i Skagen. Farvandsvæsenet, som ejer og driver Det Grå Fyr på Grenen, har gennemført en automatisering og rationalisering af fyrets drift. Dette betyder, at der ikke længere er brug for Fyrmesterboligen, som dermed kunne afhændes til anden side med de forbehold for anvendelse, som de strenge fredningsbestemmelser for bygningerne gav mulighed for. Real Dania var interesseret i at overtage og renovere bygningerne og efterfølgende leje dem ud til Naturstyrelsen og DOF.

Denne nye situation var Skagen Fuglestation, DOF og Naturstyrelsen hurtige til at reagere på. Lederen af Skagen Fuglestation Kurt Rasmussen og skovrider Jesper Blom-Hansen fra Naturstyrelsen Vendsyssel udarbejdede et projektforslag til indretning af et kombineret Naturcenter og Fuglestation i fyrmesterboligen. Projektforslaget blev positivt modtaget hos de ansvarlige instanser i DOF, Naturstyrelsen, Real Dania, Frederikshavn Kommune m.fl.

Endelig beslutning om projektets godkendelse blev truffet i Finansudvalget i januar 2014, og det nye naturcenter med fuglestation forventes at stå klar i foråret 2016.

Skagen Fuglefestival 9 - 12. maj

Som en del af den internationale World Migratory Bird Day holdt vi traditionen tro Skagen Fuglefestival

9 - 12. maj. DOF's formand, Egon Østergaard, holdt åbningstalen, og med Det Grå Fyr som base summede det med mangeartede aktiviteter om fugle rundt omkring i Skagen under festivaldagene.

I Det Grå Fyr var der kunststilling med fuglemalerier af Jens Thomas Larsen og Lene Kramshøj. Naturbutikken havde opstillet salgstelt ved fyret, og den blev velbesøgt.

Der var daglige guidede ture til gode lokaliteter omkring Skagen med et stort deltagerantal. Rune Bisp Christensen ringmærkede ved Ellekrattet og fremviste og fortalte om de ringmærkede fugle for de mange besøgende, som lagde vejen forbi.

Erik Holm Sørensen lavede fugletur i området for en gruppe psykisk sårbare som en aktivitet under projektet "Frisk i naturen".

Klaus Malling Olesen holdt flere foredrag om feltbestemmelse af rovfugle, og der var sågar en orgelkoncert i en næsten fyldt Skagen Kirke, hvor organist Ian Heilmann spillede værker af Händel og Messiaen ledsaget af fuglefotos fra Knud Pedersen.

For en gangs skyld var vejrguderne med os i festivaldagene. Det betød mange spændende fugleobservationer.

En rastende lille skrigeørn på heden ved Batterivej om eftermiddagen d. 9. maj skabte nærmest trafikkaos, da omkring 100 tililende fuglefolk ville se fuglen.

Festivalens sjældneste fugl blev en triel fundet ved Buttervej om morgenen d. 11. maj. Pudsigt nok blev den fundet uafhængigt af hinanden af Helge Friberg, Skagen og Peter Thomsen, Aarhus. Efter lodtrækning kunne Peter Thomsen modtage Skagen Fuglefestivals 1. præmie – en minikikkert skænket af Naturbutikken.

Suler på træk, Grenen, Skagen, 14. oktober 2013. Foto: Knud Pedersen

Helge Friberg fik som trøst "Fugle i felten" skænket af Skagen Fuglestation.

Der har ikke været ansat observatører og ringmærkere ved Skagen Fuglestation i 2013. Lokale folk i Skagen-området har igen i år indberettet et meget stort og værdifuldt materiale på DOFbasen. Dette er blevet suppleret med mange bidrag fra gæstende observatører gennem hele året. Materialet er blevet bearbejdet og sammenstillet i rapporten *Nordjyllands Fugle 2013*. Rapporten kan anbefales, hvis man ønsker en mere detaljeret oversigt over observationer i Skagen og det øvrige Nordjylland i 2013.

På Skagen Fuglestations hjemmeside – www.birdsontop.dk – er det muligt at følge resultaterne af de daglige observationer en stor del af året krydret med fotos, video og beretninger om spændende fugleoplevelser m.m.

Forårstrækket

Forårstrækket af rovfugle ved Skagen i 2013 er sammenstillet i tabellen over rovfugletrækket i årsrapporten fra Rapportgruppen i *Fugleåret 2013*.

2013 placerer sig som det næstdårligste forår siden 2003 – med 9.002 rovfugle – når man sammenligner med resultaterne for årene 2003-2012.

Kun 2003 med 8.145 er lavere. Set i forhold til gennemsnittet for perioden 2003-2012 var årets rovfugle-sum 23% lavere.

Det skyldes i høj grad det kolde og sene forår med vinteragtige vejrforhold langt hen i april og manglende perioder med østenvind og varme. For langt de fleste rovfuglearter blev forårstotalen markant under gennemsnittet.

For spurvehøg, tårnfalk og dværgfalk var ca. 50 procent under gennemsnittet, men også fiskeørn, fjeldvåge og blå kærhøg lå langt under normal standard.

Vandrefalk dykkede også fælt fra rekorden på 194 fugle i 2012 til 96 i 2013.

Til gengæld var det et godt forår med træksum over gennemsnit for arterne hvepsevåge, sort glente, rød glente, havørn og steppehøg. Specielt steppehøg bliver ved med at overraske positivt, og med 31 fugle blev det næststørste forår nogensinde. Det bliver spændende at se, om artens markante fremgang fra og med 2011 fortsætter.

På trods af de ugunstige vejrforhold i foråret 2013 udeblev de sjældne rovfuglearter ikke.

Skagens fjerde fund af blå glente 23/4 var absolut forårets clou på rovfuglefronten. Ellers blev der observeret hele 4 lille skrigeørn, slangeørn 2/6, dværgørn 8/6 og samme fugl igen 15/6, samt jagtfalk 23/4 og igen 5/5 (samme).

Trækket af rødstrubet lom nåede op på 9000 fugle, hvilket er under normalen. De største dage blev 27/5 (913) og 20/5 (520).

Islom noteredes med 22 trækkende fugl fra 22/4-1/6 og hidnæbbet lom med 6 fugle fra 28/4-28/5.

Forårets forekomst af suler er igen rekordstort med i alt 26.786 fugle. Antallet kulminerede i sidste halvdel af april med op til 1750 rastende ved Grenen 27/4.

Trækket af de normalt talstærke arter som ringdue (13.600) og gråkrage (4.810) var under normalen, men specielt skuffede finkerne med en total for bogfinke, kvækerfinke og ubestemte finker på under 10.000 – på en god trækdag passerer det antal på 1 time. Allike (42.559) brød denne trend og satte ny forårsrekord. Største dag blev 26/2 (10.140).

I oversigtsskemaet er indsat observationer af mere usædvanlige arter og antal. Fremhæves skal især den rekordstore forekomst af lille fluesnapper i maj-juni med hele 45 fugle inklusiv de 18, som blev ringmærket ved Sylviastien.

I samme skema er fund af SU-arter opført, og det skal uddybes, at Stylteløberen blev set på træk 15/5. Det er første fund fra Skagen Odde siden 2 fugle rastede i Råbjerg Mile 10/5 1995.

Høgeuglen (2k) var stationær i Bunken Klitplantage 31/3-13/4 og blev et populært tilløbsstykke.

Sibirisk bynkefugl (2k han) blev set 1/6 ved Fyrvej og godkendt som ssp. maurus/stejnegeri. Det er det første godkendte forårsfund af denne art og race i Skagen.

Triel 11/5 blev som tidligere omtalt sjældneste fund under fuglefestivalen og er det 10. fund fra Skagen Odde.

Citronvipstjert (2k+ han) blev set på trækforsøg ved Grenen 31/5.

Efterårstrækket

Omtalen af efterårets observationer starter med en bemærkelsesværdig forekomst i slutningen af juli.

I dagene 24-26/7 observeredes en helt usædvanlig invasion af rød glente over Skagen. Om eftermiddagen 24/7 taltes mindst 39 over Skagen og 45 ved Hulsig. Dagen efter observeredes ca. 200 over Skagen og kulminationen indtraf 26/7 med mindst 210 samme sted. Herefter tømtes området stort set for glenter. Den store forekomst af rød glente bestod næsten udelukkende af ikke-ynglende 2k-fugle. De optræder i denne alder som "løse fugle" uden fast territorium og strejfer en del omkring. Formodentlig var det usædvanlige varme sommervejr i Syd- og Mellemeuropa årsagen til det markante spredningstræk mod nord, hvor Jylland med Skagen Odde som endestation har opsamlet de mange trækkende glenter.

I samme periode (25-31/7) dukkede en juvenil beringshavørn op i Skagen. Selvom fundet uden tvivl tilhører kategorien undsluppen fangenskabsfugl – altså et E-fund, blev fuglen lidt af et tilløbsstykke i Skagen. Den var i en frisk juvenil dragt, fløj godt og bar ikke spor af ringe, sendere eller lignende, som kunne forstyrre oplevelsen af at se den i felten. At den var tillidsfuld og tog ophold på villatage i byen var nok et godt tegn på et tidligere tilknytningsforhold til mennesker. Formodentlig den samme fugl blev i løbet af efteråret set på flere lokaliteter i Sverige. Dens oprindelse er der ikke kendskab til, men beringshavørn er på grund af sin imponerende størrelse og smukke dragt som udfarvet blevet en populær art hos rovfugleholdere i Europa.

Efteråret blev ikke nogen stor havfuglesæson i Skagen.

Vejret var for godt med få dybe lavtrykspasager og tilhørende kraftige vinde fra vestlige retninger. De største dagscifre for mallebuk var 20/8 (1.011) og 6/12 (1.814), sodfarvet skråpe i alt blot 11, heraf over halvdelen 25/10 (6). Eneste observation af almindelig skråpe var fra 19/8 og stor stormsvale fra 27/10 var også eneste fund af denne art.

Til gengæld slog antallet af suler alle tidligere rekorder og bekræfter artens markante fremgang i Nordatlanten og de danske farvande. Som det fremgår af oversigts-skemaet topper arten nu statistikken blandt de almindeligste arter i 2. halvår med hele 48.075 fugle. Langt de fleste sulere registreres som rastende, og der er givet mange gengangere i materialet. Største dag blev 12/10 (5.250), hvilket er dansk dagsrekord.

Forekomsten af kjoever var til gengæld i bund. Der blev ikke set en eneste mellemkjoeve, hvilket ikke er sket før. Almindelig kjoeve blot 95, hvor et par sene fund fra henholdsvis 30/11 og 31/12 skal fremhæves.

Lille kjoeve 4 – alle 1k og storkjoeve blev hyppigst observerede kjoeveart med 257 fugle.

Trækket af alk i oktober til overvintringspladserne i Kattegat endte på knap 24.000 fugle med største dag 18/10 (6.550).

Der var få søkonger dette efterår og største dag blev 18/10 (18).

Fra midten af juli startede en markant invasion af hvidvinget korsnæb i Sydkandinavien. Ved Skagen taltes i perioden 13/7-7/12 465 fugle og største dag blev 2/11 (30). Også stor korsnæb optrådte for første gang i mange år invasionsagtigt. I perioden 26/9-17/12 i alt 682 fugle med største dag 7/10 (69).

Fra begyndelsen af september iagttoges et stort antal stor flagspætte på trækforsøg på Grenen og rastende i klitplantagerne. Der var koncentrationer af op til 30 drikkende fugle 15/10 ved de få vandhuller i klitplantagen, som ikke var udtørret i den nedbørsfattige periode.

Beringshavørn 1K, Skagen, 30. juli 2013. Foto: Knud Pedersen

Det blev også et rekordstort efterår for storpiber med hele 11 fugle 21/9-30/11, heraf 4 sammen på Grenen 1-2/11.

En meget sen rødstrubet piber på Grenen 1-10/11 blev første novemberfund i Skagen og det seneste fund i Danmark.

Pileværling 2K han, Skagen, 31. maj 2013. Foto: Knud Pedersen

Af SU-arter blev der på Grenen set atlantisk skråpe rastende 18-19/8, balearskråpe 19/8, brilleand 3k+ han trækkende 23/10, sandterne 10/8, høgeugle 1k 10/10 og 13/10 (ringmærket 13/10), sibirisk bynkefugl hun/juv 15-16/10 og endelig en østlig gærdesanger, ssp halomodendri, ringmærket 6/11 og set helt frem til årsskiftet ved Sylviastien.

Ynglefugle

Af de mere usædvanlige ynglefuglearter, som er opført i oversigtsskemaet, er det kun antallet af ynglende skarver ved Nordstrand, som har ændret sig i forhold til 2012. Bestanden er steget fra 61 aktive reder i 2012 til 96 aktive reder i 2013.

Ringmærkning

I foråret foretog Rolf Christensen daglig fangst med spejlnet og ringmærkning ved Sylviastien på Grenen i perioden 6/5-26/6.

Der blev mærket 2.694 fugle fordelt på 62 arter. De største fangstdage var 18/5 (315 – heraf 80 procent løvsanger), 20/5 (213) og 19/5 (180).

De tre talrigeste mærkningsarter var løvsanger (1.180), munk (219) og havesanger (175). Usædvanlige mærkningsarter er opført i oversigtsskemaet. Pileværlingen blev fanget og fremvist 31/5 af Michael Ancher i forbindelse med et andet mærkningsprojekt, som finder sted i hedeområdet lige øst for Bøjlevej. I dette projekt blev gennem mere sporadiske aktiviteter ringmærket 1.130 fugle fordelt på 40 arter i 2013. Denne mærkning er ikke en del af den standardiserede ringmærkning på Grenen og indgår ikke i oversigtsskemaets ringmærkningstotaler.

I efteråret blev der i perioden 29/7-23/11 igen mærket ved Sylviastien af Rolf Christensen. Fangsttotalen kom op på 3.259 fugle fordelt på 72 arter. Gransanger (361), torsanger (318) og musvit (288) blev de hyppigste arter. De største fangstdage var 12/10 (154), 12/9 (137) og 10/10 (121).

Invasionen af stor flagspætte i september-oktober resulterede i et rekordstort antal mærkede fugle (58).

Høgeugle (13/10) var ny mærkningsart i Skagen.

Øvrige mere usædvanlige fangster fremgår af oversigtsskemaet.

	Forår	Efterår
Dækning	1. januar - 30. juni	1. juli - 31. december
Ringmærkning Total	2.694	3.259
Tre talrigst ringmærkede arter	Løvsanger 1.180 Munk 219 Havesanger 175	Gransanger 361 Torsanger 318 Musvit 288
Sjældneste ringmærkede arter	Plettet rørvagtel 1 Natravn 1 Vendehals 1 Blåhals 1 Lille fluesnapper 18 Høgesanger 1 Rødtoppet fuglekonge 2 Pileværling 1	Høgeugle 1 Lille fluesnapper 1 Gærdesanger ssp halomodendri 1 Lundsanger 1 Fuglekongesanger 1 Rødtoppet Fuglekonge 1 Hvidvinget korsnæb 2 Stor korsnæb 1 Hvidsiskan 5
Observationer almindeligste arter	Sortand 48.377 Allike 42.559 Sule 26.786	Sule 48.075 Sortand 39.297 Alk 23.927
Observationer, usædvanlige arter/antal	Hvidnæbbet lom 6 Islom 22 Steppehøg 31 Turteldue 3 Biæder 6 Toplærke 1 Rødrygget svale 1 Lille fluesnapper 27 Hvidhals Fluesnapper 2 Høgesanger 2 Flodsanger 1 Savisanger 1 Drosselrørsanger 1 Hortulan 3	Hvidnæbbet lom 7 Islom 8 Stor stormsvale 1 Sule 5.250 (12/10) Rød glente 210 (26/7) Tredækker 1 Thorshane 4 Hvidvinget måge 1 Rødstrubet Piber 1 (10/11) Storpiber 11 Lundsanger 2 Fuglekongesanger 1 Hvidbrynet løvsanger 1 Rødtoppet fuglekonge 1 Hvidvinget korsnæb 465 Stor korsnæb 682
Observationer sjældne arter	Topskarv 1 Blå glente 1 Slangeørn 1 Lille skrikeørn 4 Dværørn 1 Jagtfalk 1 Stylteløber 1 Triel 1 Høgeugle 1 Citronvipstjert 1 Sibirisk bynkefugl 1	Atlantisk skråpe 1 Balearskråpe 1 Brilleand 1 Beringshavørn 1 (kategori E) Sandterne 1 Høgeugle 1 (blev ringmærket) Sibirisk bynkefugl 1
Ynglefugle, sjældne (par)	Skarv 96 Rørdrum 1-2 Trane 15-16 Tejst 0-1 Natravn 50-60 Sortstrubet Bynkefugl 4-5 Rødrygget tornskade 50+	

Rørvig Fuglestation 2013

Af Jørgen Bech

Ringdrossel han, Flyndersø, Rørvig, 28. april 2013. Foto: Dennis Olsen

Rørvig Fuglestation (RF) har med 2013 haft sin 41. sæson. Året repræsenterer også ændringer i en række arbejdsgange med ny hjemmeside (rfst.dk) og en anderledes præsentation af årets resultater. Feltdækningen var generelt god, særligt med en kontinuerlig dækning af forårstrækket. Materialet er opgjort, tabelleret, korrekturlæst og har været igennem en kvalitetskontrol.

Prioriteringen har været at registrere trækket (al træk og relevante rast) og understøtte vores lokaliteter, som for en stor del er afhængige af en fornuftig naturpleje. Fuglestationen har fået et samarbejde med Naturstyrelsen Vestsjælland om naturplejen på Kors-hage - Flyndersø og har i den forbindelse udarbejdet et notat med småhabitatudpegning og kommentarer til græsningstryk.

Året blev bestemt ikke en parade ud i sjældenheder. En række arter er blevet markant sjældnere, og manglende nordvestvinde i efteråret var kritisk for vores havtræk. Den 41. sæson for RF gav dog i alt 237 fuglearter. 5 flere end sidste år. 2013 blev et år med nogle ganske markante og interessante begivenheder, ikke mindst en helt usædvanlig og yderst dynamisk forsinkelse af første halvdel af forårstrækket.

På rfst.dk findes træktabeller, nyheder, årsrapport for 2013, etc.

Januar og februar

Sneen lå fra december, og isdannelser skød sig op fra Isefjorden. Tredje kuldevinter i træk var en realitet. Mønstre gentog sig. Op til 10 havørne på is 26/1. Vintervadere søgte isfrit asyl fra Korshage til Rørvig Bugt: strandskade 8, almindelig ryle 117, sandløber 5, sortgrå ryle 2, storspove 1, rødben 6 og vores første vinterfund af sortklire 16/1. Flugt ud af fjorden: 24/1 toppet lappedykker 397. Nordisk lappedykker fortsat i Nyrup Bugt, flest (11) 26/2, mens tal for havænder generelt var beskedne. Vinterens tilløb til et hit var en kongeederfugl/ederfugl hybrid, 1 han der blev set 30/1-12/3. Første gang en sådan kombination er set i Danmark.

Marts

Første halvdel af foråret kom til at forløbe helt usædvanligt. En sibirisk bundkulde lagde sig over Nord-

Kongeederfugl/ederfugl hybrid 3K+ han, Korshage, Rørvig, 4. februar 2013. Foto: Dennis Olsen

europa, og kun lyset markerede, at det skulle være forår. I Hovvig forlod rørdrummer deres kryptiske liv i rørskoven, og hele fire individer skabte et spektakulært show på isen. En Isfugl fandt en åben kanal øst for havnen i Nykøbing. Denne vinter i marts udløste den største trækforsinkelse i fuglestationens historie og viste tydeligt, at de tidlige trækfugle med korte distancer er i stand til at indrette sig fleksibelt. I de første dage af marts var der en lille åbning og et tidligt træk, bl.a. kongeørn 3 k på trækforsøg Korshage. Derudover var den absolut sejeste rovfugl rød glente, der tog hul på et rekordforår, som endte på 174 fugle. Først sidst i marts begyndte det at løsne. F.eks. trak huldue 5/3 120 Ø, men gik så i stå og havde først næste større dag 27/3 118. Der blev også registreret et stort tilbagetræk af blåmejsler (3554) efter sidste efterårs invasion. Banderne af unge havørne brød omsider op, og 27/3 satte havørn dagsrekord med 7 Ø. Arten er nu regelmæssig året rundt og der var 119 dage med observation i 2013. Hvid vipstjert ankom 31/3 med 1 fugl. En lokal fænologirekord helt atypisk med hidtil seneste ankomst.

April

April åbnede således med et uforløst martstræk, som så buldrede ind i april. Med en forsinkelse på 2-3 uger. Eksempler: sangsvane 3/4 711 Ø (rekorddag), trane 9/4 1665 Ø (rekorddag), vibe 8/4 348 Ø, svaleklire 15/4 14 Ø, ringdue 15/4 9857 Ø, hedelærke 3/4 10 og 15/4 9 Ø, bjergvipstjert 3/4 7 Ø, misteldrossel 10/4 418 Ø, gransanger enkeltfugl 25/3, resten fra april med faldmaksimum

Hortulan med gul vipstjert, Flyndersø, Rørvig, 17. maj 2013.
Foto: Bo Valeur

25/4 33, stor tornskade 15/4 5 rast, tornirisk 15/4 39 Ø, rørspruv 13/4-15/4 140 Ø. Samtidig kom Afrikatrækkerne ind til normal tid. Fiskeørn til tiden med flotte dage 9/4 og 10/4 med 35 Ø og 26 Ø. Normale ankomster midt april af alle tre svalearter, rødstjert etc. I 2013 ankom tinksmed derved kun tre dage efter første svaleklire. Mange hørte deres første gransanger midt i april for så få dage efter at stå med første løvsanger. Passende ankomst for kortdistance-trækkerne, men habitaterne kan ikke have været optimale for fuglene fra Afrika. 14/4 større kærhøge/glentetræk med rørhøg 40 (grundlagde flot forår med 192) og blå kærhøg 12

(lille forår 67 fugle), samt rød glente 20 og sort glente 2. 15/4 blev den store kollisionsdag, hvor forsinket træk fra marts og apriltræk høvede ud fra Korshage. Denne dag blev der set 86 arter på træ og i alt 30.182 fugle passerede over Korshage. En stor oplevelse, men også en voldsom opgave for observatorerne at holde styr på. I mylderet bl.a. hvid stork 1, sort glente 2 og ankomst af ringdrossel (11). 16/4 steppehøg 1 3k+ hun. Effekten af det store gnaverår var tydeligvis aftagende, men mosehornugle havde et fint forår med 22 fugle, flest 13/4 4. Pibesvane 16/4 85 Ø og besøg 16/4 af 2 gamle sorthovede måger. Broget fluesnapper noteret for et bedre fald 20/4 19. Samme dag dukkede den første af årets 6 sølvhejrer op i Hovvig. Livlig periode for ringdrossel med op til 35 i løs flok 28/4 bag Flynderløbakken. Populære arter som vende Hals 7, rødtoppet fuglekonge 2 og gulirisk 4 blev især set sidst i april.

Maj

Tam, kølig start på måneden. Nattergal dumpede ned allerede 1/5, og 4/5 var der skovsangerfald med 10 fugle. Efter en uge kom maj så bedre i gang. 8/5 gav et interessant træk mod øst gennem Højsandets vegetation af mindst 40 grå fluesnapper. Rovfuglene kom frem med steppehøg 6/5, hedehøg 7/5 og første aftenfalk 8/5 (i alt 7 fugle). Vandrefalk fortsatte tendensen med et vigende forårstræk. I 2013 kom vi ned på 11, selvom der en stor del af året blev set rastende individer. Hvepsevåge toppede 16/5-18/5 med 706 af forårets 822. Under et tungt, diset lag af lave skyer og frisk østenvind 15/5 var forholdene til en stor sejlerdag: mursejler 5463 Ø ledsaget af én stor med hvid mave, hvis kurs mod SU dog fortsat er uvis. Der blev set turteldue 1, rødstrubet

Storpiber, Skanshage, Rørvig, 28. september 2013. Foto: Klaus Bjerre

piber 2 og blåhals 1. Hortulankrisen kradser fortsat, men to fugle blev set 13/5 og 17/5. Den sidste sad fint, men kort, på Flyndersøengen. I Hovvig satte en spillede stor kobbersneppe drømme i gang. Månedens hvide fugl var en skestork, der blev set gennem flere dage, mens drosselrørsanger og pungmejsje havde yderst kort optræden. Fra midten af maj god tilgang af østlige arter. En større bølge af lille fluesnapper i hele landet kastede hele 4 fugle af sig i Rørvig. Den første allerede 9/5 i et Dybesø-dacapo fra året før, siden én ultimo maj og to i juni. Karmindompap fik med 13 fugle endnu et år med konsolidering. Der blev lyttet meget efter lundsanger, og 31/5 kom forløsningen med én syngende, der blev den ottende forårsfugl og alle fra samme uge.

Juni og juli

Pirol fik comeback 25/5 efter 0 i 2012. 6/6 var to fugle involveret i et sammenstød på Korshage med større vokal aktivitet og anvendelse af både kald, fløjt og pludrestemme. Lille fluesnapper og de sidste karmindompapper lukkede foråret. Hovvig fik den tredje hvide på stribe i form af silkehejre 10/6-19/6. Ved månedens afslutning kunne det noteres, at lille korsnæb var i bevægelse. I juli var der opgørelse af yngleresultater. Skarv 857 reder (nedgang fra 944 i fjor). Lille præstekrave kvitterede med et par for den nye natur skabt ved Slettermosegård. Dobbeltbekkasin ynglede igen ved Flyndersø. Og måske forsøgte et tranepar sig i nordlige Hovvig. Rødrygget tornskade var fortsat trængt med kun tre par. Tørken var hård ved Flyndersø, men i Hovvig var der fine vaderhabitater med gode rast og mange arter.

August, september og oktober

En hedehest i spojs 2k han dragt 2/8 i Hovvig. Kærløber 2 på træk i Korshage 14/8. Odinshane 17/8-19/8 i Hovvig. Overraskende hurtigt efter forrige invasion var der en ny bølge af hvidvinget korsnæb meldt undervejs. Fuglene nåede frem til Rørvig 27/8 med de første 9 af i alt 31 fugle. Nøddekrige var også i bevægelse om end i meget lille skala. 14/9 1 korshage, siden fulgt af yderligere tre fugle. Efterårets helt store plage var i gang. Den kroniske mangel på lavtrykspassager med de rigtige vinde i vest og nordvest. En ganske lille åbning i månedsskiftet august-september gav mulighed for at få lille kjøve ind forbi Korshage. 7 i alt og flest 2/9 (3). 23/9 var der igen lidt vind med et større vadefugletræk, især med rekordtrækket af almindelig ryle 1301 V Korshage, strandhejle 82 1k og thorshane 1. Forbløffende udvikling med thorshane. Først registreret i kun seks ud af 21 år, siden ni år i træk.

Storpiber ankom til Danmark med 2 9/9 Korshage, fulgt af 1 28/9 – 29/9 Skansehage og 10/10 igen 2 Korshage, hvoraf den ene blev hængende til 12/10. Mageløst år for denne art med også stationære, underholdende fugle. Østenvindene gav også en rødstrubet piber ved Nakke Hage, mens vi led en krank skæbne med phylloscopus-sangere. En fin bjerglærke rastede

20/10-24/10 på yderste Korshage. I Hovvig nåede skeand 12/10 605 rastende. Endnu engang et tal i mesterklassen og største rastal for denne art i Danmark i 2013. I oktober var der besøg af en af vores gamle, men de senere år temmeligt svigtende paradehit, hærfugl 8/10. Den gemte sig godt nord for Nakke By blandt huse og hestefolde, men blev omsider genopdaget 11/10, hvilket tilsyneladende blev fuglens sidste dag på stedet. Også en blåhals ved Flyndersø og en trækende 1k steppehøg lyste op. Havfuglefolket sukkede fortsat, knapt trøstet af de mange rastende suler og af 18/10, hvor man lige netop kunne tage 2 sodfarvede skråper fra Korshage. Korsnæbbene buldrede videre og havde i oktober også aktiveret stor korsnæb, der fik et godt træktal med flest 12/10 78 V Flyndersø. Det kan indskrives som lokalrekord.

	Forår	Efterår
Dækning	1/1 – 30/6 (131 obsdage)	1/7 – 31/12 (162 obsdage)
Træk sæsontotaler (Fem talrigeste arter)	Bogfinke 59.110 Allike 24.773 Ringdue 20.609 Mursejler 5889 (15/5 5463) Blåmejsje 3554. (i alt 158.281 fugle)	Allike 30.146 Stær 5886 Ederfugl 3958 Sortand 3824 Ringdue 3094 (i alt 70.389 fugle)
Observationer, usædvanlige arter/antal	Toppet lappedykker 397 (trk.24/1) Nordisk lappedykker 11 (26/2) Sølvhejre 6 Silkehejre 1 Rørdrum 4 (på is) Skestork 1 Sangsvane 1712 (sæsonrekord) Skeand 605 rst (12/10) Sort glente 8 Rød glente 174 (sæsonrekord) Havørn 34 (sæsonrekord) Kongeørn 1 Steppehøg 2 Hedehest 1 Aftenfalk 7 Trane 2257 (sæsonrekord) Sorthovedet måge 2 Turteldue 1 Vendehals 7 Blåhals (nordlig) 1 Ringdrossel 71 Drosselrørsanger 1 Lundsanger 1 Rødtoppet fuglekonge 2 Lille fluesnapper 4 Pirol 3 Gulirisk 4 Karmindompap 13 Hortulan 2	Sule 960 Sodfarvet skråpe 4 Enkeltbekkasin 23 (2/11) Alm. ryle 1301 (trk.23/9) Kærløber 2 Mellemkjøve 1 Lille kjøve 7 Søkkonge 3 Hærfugl 1 Bjerglærke 1 Storpiber 5 (2 + 1 + 2) Blåhals 1 Sortstrubet bynkefugl 4 Nøddekrige 4 Hvidvinget korsnæb 31 Stor korsnæb 597 Bomlærke 1
Observationer, sjældne arter	Kongeederfugl/ederfugl hybrid 1 3k+ han 30/1 – 12/3	
Ynglefugle, (par)	Skarv 857 par Sortspætte 0 par – uddød! Rødrygget tornskade 3 par	

November og december

Enkeltbekkasin 2/11 23 ved Flyndersø. Stor rekord og i dansk top tre for året. Græsning havde omdannet hele den vestlige del til én stor bekkasineng. Mange grå-siskener oven i efterårets mange invasioner ledsaget af to fund af hvidsiskanen. Endelig kom vindene, men for sent til en større diversitet fra havet. 13/11 årets eneste mellemkjøve, mange rider som 17/11 791 V Korshage, og det blev til 3 søkonger i november. 6/12 gik det så

helt amok med en vedvarende storm fra nordvest og ekstremt højvande, der skrællede voldsomt af kysterne og skabte store oversvømmelser. En sodfarvet skråpe lå underdrejet ude i ragnarok. 7/12 bemærkes især nordisk lappedykker 4 forbi Korshage, mens alkefugle var behersket. Samt endelig en ægte looper af en sodfarvet skråpe. December sluttede i mild atlantisk luftstrøm, og 25/12 havde en sortstrubet bynkefugl slået sig ned i en lille oase af brak ved Nakke Skov.

Eksempel på udskiftning og habitatsvalg (fra RF-rapport 2013): Stenpikker *Oenanthe oenanthe*, Rørvig – Oversigt 2013 (449).

	Apr	Maj	Juni	Forår	Aug	Sep	Okt	Efterår
Korshage	9	21	1	= 31	40	137		= 177
Flyndersø	3	33		= 36	26	38		= 64
KH+Flyndersø		21		= 21				
Nørrevang (h)	10	20		= 30		2		= 2
Skanseshage		12		= 12		44		= 44
Øvrige	1	15		= 16	2	13		= 16
TOTAL	23	122	1	=146	68	234	1	= 303

Med den lille barriere over til Hundested er tallene for dagtrækkende arter ganske entydige for langt de fleste arter. Nattrækket derimod må udtrykkes ved optælling af dagrastende fugle. Tallene er renset for daggængere, men ikke for mulige dag-til-dag gængere. Det almindelige indtryk er dog, at fuglene er videre næste nat – med mindre der er en helt usædvanlig vejr-situation.

Ovenstående er årets opgørelse over Stenpikker. Topdage var 7/5 32, 23/8 31, 1/9 34 og 21/9 40.

Eksempler på udskiftning for disse 4 største dage: 7/5 32 – 8/5 0. 23/8 31 – 24/8 5. 1/9 34 – 2/9 2. 21/9 40 – 22/9 3. Dvs. at for disse 137 rastende fugle er der kun 10 tilbage eller nytillkomne dagen efter. Underbygger tesen om at endagsfugle dominerer trækrastende småfugle på Korshage og bagland. Således at årets sum er tæt på det reelle antal registrerede individer.

Skemaet afslører også forskelle i habitatsvalg forår og efterår. I det mere fødeknappe forår har hestefolde i baglandet (lokaliteten Nørrevang) en del betydning, mens efteråret domineres helt af overdrevsområderne Korshage – Flyndersø – Skanseshage. Samme tendens for bynkefugl.

Bjerglærke, Korshage, Rørvig, 20. oktober 2013. Foto: Klaus Bjerre

Keldsnor Fuglestation

af Jacob Sterup

Ringmærkning Keldsnor Fuglestation, 8. august 2013. Foto: Erhardt Ecklon

Indledning

Denne gennemgang omfatter fugleobservationerne på Langeland i 2013. Fokus er specielt på den sydlige del af øen.

Dækningen af fugletrækket var omtrent som tidligere år med sporadisk dækning af forårstrækket og mere regelmæssig dækning af efterårstrækket. Især Ella Mikkelsen og Ole Goldschmidt har bidraget med mange observationer i årets løb, men også Frank Jensen-Hammer, Niels Bomholt Jensen og Erhardt Ecklon har været meget aktive i årets løb.

Der blev ringmærket enkelte dage i foråret, hvor der normalt kun er få fugle at fange. Dækningen var mere regelmæssig i efteråret. Ni forskellige ringmærkere deltog i ringmærkningsaktiviteterne i 2013, hvoraf Hans Rytter, Jan Holm Jensen og Michael Bjerregaard var de mest aktive.

Ifølge indtastningerne i DOFbasen blev 226 arter registreret på Langeland i 2013, hvilket er lidt færre end de sidste par år. Blandt årets højdepunkter var Langelands første fund af stylteløber og andet fund af lundsanger.

Tak til alle, der har været aktive på Langeland i 2013, både med observationer og ringmærkning.

Forår

Året startede med rigtig mange kaspisk måge i Bagenkop Havn. De mest ihærdige kunne nå op på 12 forskellige fugle på én dag i slutningen af februar. Også nogle få middelhavssølvmåger besøgte havnen.

Årets første rødhovedet and sås 6-14/3 i Klæsø Nor, men den forsvandt igen, da en kuldeperiode gav is på vandene.

Foråret kom dog omsider, og april gav pænt med trækkende traner. I alt blev det til ca. 170 på forårstræk, blandt andet et par, (for Langeland, store flokke på 64 6/4 og 44 9/4.

15/4 lå 5 nordiske lappedykkere på havet ved Tryggelev Nor, og 28/4 trak en rødrygget svale syd ved Dovns Klint.

Højdepunkter i maj blev hele tre flodsangere (7/5 Gulstav, 19/5 Fredmosen og 27/5 Gulstav), en nordtrækkende adult han steppehøg 6/5 samt en flok på 6 hvidvinget terne i Tryggelev Nor 7-8/5 i forbindelse med et mindre influx af arten. Nævnes skal også en syngende savisanger i Fredmosen 5/5, en rødhovedet and i Klise Nor 8/5 og to biædere ved Gulstav 25/5.

Juni blev indledt med Langelands blot anden lundsanger, der 1/6 sang dagen igennem i Gulstav Østerskov, fundet af Tim Hesselballe Hansen i forbindelse med et Club300-arrangement.

9-10/6 holdt en syngende 2K han høgesanger til i ringmærkningsområdet ved Gulstav, hvilket var første forårsfund af denne art på Langeland i 24 år. Foråret blev rundet af med en savisanger i Gulstav Mose 15-17/6.

Ynglefugle

For andet år i træk ynglede et par rovterner i Det syd-fynske Øhav. Fuglene sås jævnligt fouragere i Nørreballe Nor i maj/juni. Det lykkedes for parret at få to unger på vingerne, og familien sås hyppigt i Tryggelev og Nørreballe Nor fra slutningen af juli og helt frem til 13/9.

Traneparret, der gennem nogle år har ynglet ved Tranekær, havde også succes, idet parret sås med en ungfugl i juli.

Den langlandske bestand af rørdrum fortsætter tilsyneladende tilbagegangen. I 2013 blev der kun meldt om i alt 4 pøukende fugle fordelt på Tryggelev/ Nørreballe Nor (2 eks.), Piledybet og Gulstav Mose.

Efterår

Langelands første fund af stylvæløber blev gjort 9/8 af Jane Ditzel i Botofte Skovmose. En adult sammen med en ungfugl var formentlig fugle fra Lille Vildmose, der var på vej sydpå. Den adulte sås på stedet frem til 14/8 og ungfuglen til 17/8.

Desuden sås ungfugle ved Keldsnor 21/8 og Salmé Nor 28/8, hvoraf den ene nok var en ny fugl. En anden usædvanlig vadefugleobservation var en 1K pomeransfugl, der rastede i Keldsnor 3/9. Til gengæld sås hverken kærløber eller odinshane på Langeland i 2013.

Rovfuglene havde et efterår på det jævne.

Klart største hvepsevågedag var 23/8 med 230, mens de største træktal for fiskeørn var 23/8 16 og 11/9 13.

Rørhøg toppede 24/8 med 41.

Musvågerne kulminerede medio oktober med 13/10 475 og 18/10 535 som de største dage. Blandt de mere fåtallige arter bliver steppehøg stadigt mere almindelig. 2-3 fugle sås i efteråret 2013: 1K trækforsøg 8/9, 1K syd 10/9 og 2K+ hun syd 13/9. Det blev et godt efterår for aftenfalk med ca. 8 fugle, blandt andet to rastende ungfugle ved Gulstav 20-24/9.

Af andre interessante observationer kan nævnes hele 43 alm. kjøver trækkende forbi Dovns Klint 3/9 og samme dag en adult lille kjøve (som blev fulgt op af

	Forår	Efterår
Dækning	Ingen fast dækning Ringmærkning 7/5-1/6	Trækobs. 16/8-17/11 (ikke daglig dækning) Ringmærkning 22/7-27/10
Ringmærkning, total	184	2.850
Talrigest ringmærkede arter	Landsvale 43 Tornsanger 23 Gærdesanger 21	Gransanger 617 Munk 267 Rødhals 241
Sjældneste ringmærkede arter	Høgesanger 1 Flodsanger 1	Flodsanger 1 Rødtoppet fuglekonge 1
Observationer, usædvanlige arter	Sule 1 Rødhovedet and 2 Steppehøg 1 Hvidvinget terne 6 Biæder 3 Rødrygget svale 1 Flodsanger 3 Savisanger 2 Høgesanger 1 Lundsanger 1 Lille fluesnapper 2	Rødhovedet and 1 Steppehøg 2-3 Pomeransfugl 1 Lille kjøve 3 Rødstrubet piber 8 Lille fluesnapper 1
Observationer, sjældne arter		Stylvæløber 3

1K-fugle 6+8/9). Rødstrubet piber havde et godt efterår: 8 trækkende i alt er flere, end der er set i mange år.

Også stor korsnæb sås i pæne tal med i alt ca. 140 trækkende i oktober/november.

En han rødhovedet and lå i Nørreballe Nor 1/9-2/10 og en 1K lille fluesnapper rastede i Gulstav Østerskov 18+21/9.

Sølvhejre sås med 6-7 individer i efteråret, mens der til gengæld hverken sås silkehejre eller sort stork på Langeland i 2013.

Ringmærkning

Ringmærkningssæsonen 2013 gav 184 fugle i foråret og 2.850 fugle i efteråret, i alt 3.034 fugle. Antallet er noget lavere end gennemsnittet for de foregående år og under det halve af totalen for 2012.

Til gengæld blev der fanget flere halvsjældne fugle end normalt. I foråret blev der fanget flodsanger (7/5) og høgesanger (9/6), og i efteråret blev det til endnu en flodsanger (19/9), samt en rødtoppet fuglekonge (12/10). Dertil 3 almindelig ryle, 12 rødrygget tornskade og 14 skægmejser.

De fleste ringmærkningssteder i Sverige og Danmark meldte i 2013 om færre ringmærkede fugle end normalt. Vejret var præget af en usædvanlig varm sommerperiode i juli, og der gik lang tid, før der for alvor kom gang i efterårstrækket. Efterårets "travleste" dag på fuglestationen blev 21/9, hvor der blev mærket 187 fugle.

Efterårstotalerne blev generelt lave for langdistancetrækkerne og mere normale for mellem- og kortdistancetrækkerne.

Gransanger blev, som så mange gange før, almindeligste art med 617, og der var langt ned til de næsthyppigste arter, munk (267), rødhals (241) og rørsanger (229).

Sidste års topscorere, blåmejse og fuglekonge, endte dette efterår langt nede på listen med hhv. 79 og 76 mærkede.

Aflæsninger og genmeldinger

Der blev i år blot aflæst to fugle med udenlandske ringe: En rørsanger med belgisk ring 22/7 og en broget fluesnapper med norsk ring 22/8.

Desuden blev der aflæst tre fugle med fremmede, danske ringe – to blåmejsers mærket på Gedser året før, mens en skægmejse aflæst 25/10 var mærket ved Brabrand Sø 1/6 samme år. Dertil blev der gjort et stort antal aflæsninger af egne fugle fra tidligere år.

Der blev modtaget flere spændende genmeldinger i løbet af 2013.

En ung rørsanger mærket 23/8 blev fem dage senere aflæst i det sydvestlige Frankrig efter at have trukket 1.327 km mod SV, svarende til 265 km om dagen i gennemsnit.

En anden interessant genmelding var en vindrossel mærket i november 2010, der 15/10 2013 blev aflæst på North Ronaldsay, Orkney (945 km mod NV). Et genfund af en tornsanger er også værd at nævne: Den blev mærket 1/9 2012 og fundet død et par uger senere i det sydlige Spanien, næsten 2.400 km mod SV.

Stenpikker juv., Nyeng, Blåvand, 10. oktober 2013. Foto: Per Schiermacker-Hansen

Blåvand Fuglestation

Af Bent Jakobsen

Årets helt store begivenhed indtraf 10/8, da Blåvand Fuglestation fyldte 50 år. Ved hjælp af dagbøgerne havde vi fundet frem til tidligere observatører på fuglestationen, og der var rigtig stor opbakning til en markering af dagen. Om eftermiddagen var der reception med ca. 130 mennesker, deriblandt flere lokale politikere, og efterfølgende var der middag og nostalgi for 70 tidligere observatører og ringmærkere, som har arbejdet på stationen, bl.a. de som skrev de første dagbøger. Gensynsglæden var stor, og nostalgien rådede hele aftenen og natten.

Vi fik påbegyndt arbejdet med vores nye ringmærkningslaboratorium i fyrrhaven, hvor der blev sat vinduer, døre og nye vægge i garagen. Så der satses på, at det kan tages i brug til sæsonen 2015.

I efterårsferien holdt DOF ungdomslej på fuglestationen, og de unge mennesker havde nogle uforglemmelige dage med mange og sjældne fugle. Bl.a. ørkenstenpikker, brun løvsanger og fuglekongesanger.

Ringmærkerforeningen havde ringmærkningskursus i foråret med 10 deltagere, men ikke så mange fugle, hvilket gav god tid til at nærstudere fuglene.

Derudover benyttede både sjældenhedsudvalget og DOFbasens kvalitetsudvalg fuglestationen til weekendmøder.

Observationer

I foråret var der ikke faste observatører, så trækobservationerne er primært foretaget af personer, som

Ørkenstenpikker, Blåvand Fuglestation, 18. oktober 2013. Foto: Bjørn Frikke

Tegner: Marco Brodde

besøgte Hukket. Desuden har ringmærkeren også foretaget nogle trækobservationer, når tiden bød sig.

Det er vanskeligt at få dækket den 1. halvdel af juli, hvor vadefuglene er i gang med deres træk. Fra medio/ultimo juli blev der foretaget faste optællinger, og hele efteråret blev dækket rigtigt godt af både observatører og gæster.

Blåvand siger mange tak for den store hjælp, som rigtig mange er villige til at yde på fuglestationen. Kun med den store opbakning er fuglestationen i stand til at levere et brugbart stykke arbejde.

Første halvår

Desværre var der ikke fast dækning på trækket af lommer dette forår, og totalen af rødstrubet lom blev 1436 med maksimum 28/4 på 237. Blandt alle de rødstrubede lommer sås fem sortstrubede lommer og en islom 15/4.

Sule bliver mere og mere almindelig om foråret. Det kan skyldes den efterhånden store ynglebestand på Helgoland. 14/4 fouragerede 216 meget tæt på kysten. Imponerende syn, hvor de konstant dykkede meget tæt på til stor fornøjelse for mange besøgende på stranden.

Som en overraskelse sås en purpurhejre flyvende over mosen 28/5, hvorfra den heldigvis fløj mod syd, så de besøgende i området alle fik glæde af den. Rørdrum hørtes flere gange nord for fuglestationen, og derudover fløj en rundt over mosen 1/5.

Et specielt fænomen er de sydtrækkende svømmeænder om foråret. Fugle, som åbenbart søger mod Vadehavet. Talrigest var krikand 1532 med maksimum 15/4 310 og pibeand 1014 med maksimum 1/4 212. Hvert år ses atlingand, og i år havde vi 18/5 tre og knarand tre. Talrige er dog de store havdykænder, som raster om vinteren, således sortand 26/2 12.500 og fløjsand 1000 på flere datoer. En grundig gennemgang af disse ændrer kan godt betale sig. Således blev der fundet amerikansk fløjsand 23/1, hvilket var ny art for Danmark. Fuglen blev her til 3/3 og blev noget af et tilløbsstykke. Det lykkedes også at finde amerikansk sortand med højst

sandsynligt tre forskellige fugle frem til 3/3.

Blåvand om foråret er ikke noget rovfuglemekka, men som det lidt mere spændende sås en jagtfalk 21/1, hvilket uden tvivl er fuglen, „som iattoges flere gange i december 2012. Havørnens fremgang mærkes også i Blåvand med to observationsdatoer.

Forårets helt store oplevelse blev uden tvivl ørkenpræstekrave, som rastede 4-6/6 til stor glæde for rigtig mange tilreisende fuglekiggere, idet den var meget tillidsfuld. Kun 2. iagttagelse i Danmark.

Selv om foråret passerer enkelte kjoever Blåvands-huk, således almindelig kjoeve 29 med 1. fugl set 7/4, storkjoeve 3, heraf den ene i februar, og mellemkjoeve 1 2K i februar. Højeste antal sølvmåger på stranden var 11.000. Ternerne var meget fåtallige, hvilket splitter-nemaksimum på 150 bevidner. Kolonien på Langli er dog også forsvundet.

Kun en enkelt biæder var ved at passere ubemærket forbi, og det var en hærfugl lidt øst for stationen også. Desværre var der færre ynglende bysvaler end de seneste år. Sortrygget hvid vipstjert rastede med i alt 5 i perioden 1/4-11/5. Gulhovedet gul vipstjert sås 28/4. Ringdrossel havde et rimeligt forår med 23 og første iagttagelse 14/4. Pirolo 20/5 og 30/5, og det er 2. år i træk, der ses pirol. Årets eneste blåhals sad umiddelbart nord for branddammen og sang 17/5.

Året blev rigtig godt for gulirisk med 16 iagttagelser. Der blev også gjort store øjne, da der 4/6 rastede en snespurv på P-pladsen, og fuglen blev fotodokumenteret.

Andet halvår

Lommernes efterårstræk ved Blåvandshuk forløber jævnt gennem trækperioden september-oktober, og med 3719 rødstrubede lommer var efteråret absolut

godkendt. Højeste antal 26/9 234. Imellem alle de rødstrubede lommer var i alt 12 sortstrubede lommer, og en islom sås 29/10. Det blev kun til fire nordiske lappedykkere, hvorimod gråstrubet lappedykker som sædvane var talrigeste lappedykker med 55 trækkende og fire rastende. Toppet lappedykker sås med i alt 31.

Efteråret 2013 blev et historisk dårligt efterår med hensyn til stormfugle. Der er næppe tidligere set så få skråper og stormsvale. Almindelig skråpe og stor stormsvale blev overhovedet ikke observeret. Og med kun seks sodfarvede skråper og en lille stormsvale var bundrekorden fuldbyrdet.

Kun sule kunne fremvise en ret så pæn total med 9497. Højeste antal 1644 8/10.

Skarverne har nok fundet ud af, at en del af befolkningen ikke kan lide dem. I hvert fald var antallet af trækkende fugle steget i forhold til de seneste år. I alt 5666 med højeste antal 12/10 723.

Kortnæbbet gås optræder ikke i så store antal mere, og totalen blev 6648 med maksimum 18/10 2325. Det lader til, at flere grågæs bliver i landet, da den også bliver mere fåtallig på trækket med en total på 2654 og maksimum 12/10 440. Tidligere kulminerede grågæsene i september, inden de kortnæbbede gæs ankom. Blisgås var tidligere ret sjælden og ikke årlig. Det har ændret sig nu. Totalt sås 100 med maksimum 12/10 62. Men antallet stiger år for år. Talrigeste Branta-gås var bramgås med 5441 og højeste antal 12/10 1821.

Trækket af svømmeænder forløb med pibeand 4956 maksimum 18/9 870, krikand 1576 maksimum 25/9 290 og spidsand 579 maksimum 17/9 65.

De samlede rovfugletal fremgår af tabellen over rovfugletrækket. Imponerende var det med i alt 518 tårnfalke, hvoraf 397 var direkte trækkende. Højeste antal sås 24/8 84. På syv dage 22/8-28/8 sås ikke mindre end 224. Ofte ses fuglene musende over klitterne

Ørkenpræstekrave, Blåvand, 6. juni 2013. Foto: Eva F. Henriksen

og forsvinder ubemærket mod sydøst, deraf den store forskel med totaltallet og de direkte trækkende. Af de mere usædvanlige rovfuglearter sås sort glente 24/8, kun anden efterårsobservation ved Blåvand, og aften-

	Forår	Efterår
Dækning	1/1 – 30/6	1/7 – 31/12
Ringmærkning Total	1317	3546
Tre talrigest ringmærkede arter	Gransanger 143 Løvsanger 140 Rødhals 115	Rødhals 447 Gråsiken 393 (både lille og stor) Gransanger 297 Munk 265
Sjældneste ringmærkede arter	Savisanger Hvidskægget sanger Rødtoppet fuglekonge 3 Lille fluesnapper 1 Korttået træløber 2 Karmindompap 9	Stor flagspætte 18 Sortstrubet bynkefugl 16 Høgesanger 2 Fuglekongesanger Hvidbrynet løvsanger 6 Schwarz ryle Korttået træløber 2 Hvidsiken 4 Hvidvinget korsnæb 3
Observationer, almindeligste arter	Rødstrubet lom 1436 Sortand 12500 Sølvmåge 11000	Rødstrubet lom 3719 Sule 9497 Skarv 5666 Kortnæbbet gås 6648 Bramgås 5441 Pibeand 4956 Strandskade 12977 Hættemåge 9970 Landsvale 6418 Stær 25528 Bog/kværkerfinke 45581
Observationer, usædvanlige arter/antal	Islom 1 Biæder 1 Hærfugl Blåhals Gulirisk 16	Nordisk lappedykker 4 Lille stormsvale Sort glente Steppehøg Aftenfalk Thorshane 4 Lille kjove 3 Hvidvinget måge Storpiber 8 Fuglekongesanger Hvidbrynet løvsanger >50 Lundsanger Stor gråsiken 3714 Lille korsnæb 5493 Stor korsnæb 224 Hvidvinget korsnæb 30 Hvidsiken 5
Observationer, sjældne arter	Purpurhejre Amerikansk sortand 3 Amerikansk fløjsand Jagt falk Ørkenpræstekrave	Amerikansk sortand Ørkenstjert Citronstjert Brun løvsanger
Ynglefugle, almindeligste (par)	Tornsanger Tornirisk	
Ynglefugle, sjældne (par)	Sortstrubet bynkefugl Rødrygget tornskade Karmindompap Dværgerterne	

falk 27/8, første efterårsobservation siden 1997. Årets eneste steppehøg trak over Blåvand by 12/10.

I alt ni røde glenter, hvoraf to dage med hver fire fugle. Seneste rørhøg sås 2/10, efter at der var observeret i alt 56 fugle i efteråret (54 direkte trækkende). Højeste antal 24/8 12. Blå kærhøg raster især i det seneste efterår, og i alt havde vi 43 observationer med 26 direkte trækkende. Første fugl dukkede op 25/9. 5/8-7/9 i alt fem hede høge, hvoraf en rastede. Spurvehøg 216 trækkende, i alt 239 med maksimum 19/10 14, hvilket er omtrent samme antal som 2012. Med 55 trækkende dværgfalk var efteråret middel. Maksimum 12/10 8 og første fugl sås 15/8. Også vandrefalk havde et normalt år med i alt 35, heraf 25 trækkende.

Antallet af vadefugle var meget moderat. Dog var der en lille positiv tendens hos strandskade med i alt 12977. Maksimum 12/8 1834.

De arktiske vadere trak forbi som følger: Strandhøjle 411, maksimum 2/8 77, stor præstekrave 996, maksimum 2/8 134, almindelig ryle 5706, maksimum 23/7 947, islandsk ryle 4326, maksimum 2/8 548, sandløber 2059 og lille kobbersnepe 854, maksimum 2/8 127. For sidstnævnte art ligger antallet langt under normalen.

For de øvrige vadefuglearter var tallene også gennemsnitlige, men jeg kan da fremhæve storspove med i alt 635 maksimum 14/8 51, rødben 771, maksimum 23/7 156 og stenvender 468, maksimum 5/8 og 30/8 51.

Thorshanen, som jo er lidt for sig selv og tilknyttet havet, sås med fire fugle, hvoraf de tre trak 29/10.

Kjoverne har de seneste år skuffet, hvilket også var tilfældet i 2013. Det kan selvfølgelig hænge sammen med de manglende kraftige vestlige vinde (jvf stormfugleobservationerne). Som sædvanlig var almindelig kjove den talrigeste med kun 185, heraf 160 trækkende. Det er på niveau med de seneste årstotaler. Højeste dag var 13/8 13. Tidligere sås dage med mere end 100 almindelige kjover. Dengang rastede mange rider på stranden, og de er nu forsvundet, hvilket måske er en del af årsagen til, at kjoverne ikke mere optræder så talrigt. Også de andre kjovearter var ret fåtallige: Mellemkjove 4, adult 3 og 1K 1, lille kjove 3 1K og storkjove 14.

Som sædvanlig var hættemågetrækket ret imponerende, og i 2013 sås 9970 trækkende med højeste antal 24/7 1203 og 10/10 1057. Ud af de i alt 1585 dværgmåger sås ikke mindre end 1334 29/10. Højeste antal af trækkende svartbage var 2/9 310. Af de lidt mere fåtallige mågearter sås sorthovedet måge 1 1K 23/11, middelhavssølvmåge 1 ad 8/12, hvidvinget måge 1 2K 6/11 og 15 kaspiske måger. Sabinemåge og gråmåge var desværre fraværende.

Talrigeste terne var fjorderne med 2280 trækkende 3/8. Tidligere tiders store tal af splitterne ses ikke mere, og i år blev maksimum 1/7 170. Til gengæld kunne vi igen glæde os over fem par ynglende dværgterner. Højeste antal af rastende fugle blev 24/7 35.

Alkefluglene var ret fåtallige, og mest interessant var søkonge 33 med maksimum 24/10 12. Desuden sås en tejt, som kun lige netop er årlig ved Blåvand.

Normalt ses ikke mange trækkende ringduer, og efterårets trækdag indtraf 11/10 med 447 trækkende.

Efter invasionsåret 2011 af mosehornugle blev 2013 meget fåtalligt med kun to fugle henholdsvis 10/10 og 19/10, og også mursejler var fåtallig med i alt 831 med højeste antal 24/7 326. Derimod havde vi invasion af stor flagspætte 31 og maksimum sås 12/9 6. Derudover sås en trækforsøgende grønspejle 24/7.

Efter sidste efterårs meget få bjerglærker begynder vi igen at kravle op mod lidt mere normale omstændigheder med i alt 72 trækkende. Første observation 28/9. Som sædvanligt jævnt med trækkende svaler, således landsvale i alt 6418 trækkende, maksimum 26/8 1847, og bysvaler 1403 trækkende og maksimum 24/8 780.

En af de talrigeste trækkende småfugle plejer at være engpiber, som dog svigtede i år med kun 15.815 trækkende, maksimum 29/9 5858. Til gengæld optrådte storpiber mere talrigt end normalt med otte fugle i perioden 28/9-26/10. Vipstjerterne gjorde sig også positivt bemærket. En citronvipstjerne rastede på stranden sammen med hvide vipstjerter 4/10. Første gang denne art ses rastende på Hukket. De øvrige vipstjerter trak med følgende tal: Gul vipstjerne 791, maksimum 7/9 181, bjergvipstjerne 88 i perioden 22/8-6/11 og hvid vipstjerne i alt trækkende 513.

Mange af de nattrækkende småfugle registreres primært i forbindelse med ringmærkning, men det lykkes da også at finde interessante småfugle i felten. Således rastede en ørkenstenpikker på stranden 15-21/10 og gav virkelig opvisning for de besøgende fuglekiggere. Sent på efteråret sås sjægere trækkende med i alt 156, hvilket må siges at være utroligt skuffende, men uden tvivl skyldtes det milde vejr sidst på efteråret. De øvrige drosler sås primært rastende, og efteråret skuffede også fælt med maksimum op til 50 rastende. Ringdrossel kun otte i løbet af efteråret.

Høgesanger i alt tre fugle 26/8-3/9. Med otte Phylloscopus-arter var efteråret imponerende for denne gruppe af sangere. To arter blev kun set i felten, således lundsanger 30/8 og brun løvsanger 13-14/10. Som sædvanlig var der en del hvidbrynede løvsangere i omløb. 28/9 blev der foretaget en koordineret tælling af hvidbrynede løvsangere i området fra Blåvandshuk til Ho. Dette gav ikke mindre end 34 forskellige individer. Så mange er ikke registreret på en dag i et afgrænset område tidligere i Danmark. Fuglekongesanger to henholdsvis 16/10 og 18/10. Fuglekongesanger var således lige så talrig som rødtoppet fuglekonge, som sås 15/11 og 24/11.

To flokke af den ved Blåvand sjældne skægmejse sås 18/10 14 og 25/10 35. Efter nogle dårlige år med stor tornskade var det dejligt igen at se denne art optræde med flere fugle, i alt 10 2/10-7/12.

14/10 trak flest kragefugle med allike 563 og råge 100 som maksimumdage. Års-totalerne blev henholdsvis 1675 og 284. Efterårstotalen for stær blev sølle 25528 med højeste antal 25/10 9228. Dermed

trak der flere bog/kvækerfinker med i alt 45581 med højeste antal 29/9 17683 og 14/10 19016.

Den nordlige gråsisken fremviste en gedigen invasion, som ramte Blåvand ret sent og ikke mindre end 3714 blev registreret. Højeste antal 2/12 596. Og i alt blev registreret fem hvidsiskener. Også korsnæbbene optrådte invasionsagtigt, ved Blåvand en af de største invasioner siden 1990, med i alt 5493 lille korsnæb, maksimum 22/10 550 og 13/10 449, stor korsnæb 224, maksimum 2/10 93, 29 hvidvinget korsnæb maksimum 25/8 6 og korsnæb sp. 81.

Af værtingerne fremhæves lapværting med i alt 18 og første observation 25/9 og rørspruv i alt 678 og højeste antal 29/9 239.

Ringmærkning

Det lykkedes at få dækket både forår og efterår tilfredsstillende af både ansatte og frivillige ringmærkere. Ud over de folk, som ofte kommer og hjælper til på stationen, lykkedes det i år at tiltrække ringmærkere fra bl.a. England og Spanien. 2013 var 30. år (1984-2013), hvor vi har foretaget kontinuerlig ringmærkning. Alle ringmærkere skal have en stor tak for indsatsen.

Forår

Starten på ringmærknings sæsonen var meget kold, så i marts måned var det ikke altid muligt at få nettene op, da de var dybfrosne.

Forårets total endte på 1317 mærkede fugle af i alt 60 arter. Dette er 300 fugle færre end gennemsnittet for 30 års-perioden. Månedsfordelingen var marts 62, april 501, maj 596 og juni 158. Det lille antal i marts giver måneden en bundplacering på top 30. Det var da heller ikke de store dagstotaler, som kunne fremvises med 15/4 82 som bedste dag.

Schwarz' løvsanger, Blåvand, 20. oktober 2013. Foto: Bjørn Frikke

Den kolde marts betød også, at antallet af solsorte 90 lå langt under middel, som er 140. Det var derved 3. dårligste år for solsort. Også jernspurv var mærket af den hårde vinter med 87, hvor middeltallet er 101. Fuglekonge er også ramt hårdt af de senere års hårde vintre, og med kun 28 ringmærkede lå vi for 5. år i træk under middeltallet på 62.

Det er utroligt spændende at følge udviklingen af gransanger og løvsanger, hvor tendenserne er med modsat fortegn. For gransanger 143 ringmærkede var det 7. år i træk, hvor antallet ligger over middeltallet på 99. Modsat gik det igen for løvsanger med 140 ringmærkede, og det var 4. år i træk under middeltallet på 246.

Selv om det kun blev til 57 munke, lå vi for 9. år i træk over middeltallet på 43. Så det er en art, som har det godt. For tornirisk var det et katastrofeår med kun ni ringmærkede, hvor middeltallet er 46 i 30 årsperioden.

Et forår uden en eneste ringmærket vendehals og blåhals. Derimod kunne vi glæde os over ni ringmærkede karmindpapper, hvilket stadig er over middel.

Af usædvanlige fugle blev der ringmærket savisanger 11/5 (ny art for Blåvandshuk), hvidskægget sanger 2/5 (observation nr. 20 for Blåvandshuk), ringdrossel 1, rødtoppet fuglekonge 3 og lille fluesnapper 1.

Efterår

Med 3546 ringmærkede fugle af 68 arter endte efterårstotalen 232 fugle under middeltallet for 1984-2013. Månedstotalerne blev juli 275, august 448, september 819, oktober 1295, november 610, december 99. Maksimumdagene de enkelte måneder blev i august 27/8 93, september 28/9 103, oktober 10/10 227, november 11/11 155 og december 2/12 98. På maksimumdagen 16/10 227 var rødhals 75 og fuglekonge 41 dominerende.

Efter selve sæsonen fortsattes med enkelte ringmærkningsdage helt ind i december pga. en stor invasion af gråsirken.

Rødhals toppede med i alt 447, hvilket var ret tæt på middeltallet 472. Gråsirkeninvasionen satte sit tydelige præg på antallet af gråsirkener. I alt blev det til 393 mærkninger fordelt på stor gråsirken 303, lille gråsirken 52 og gråsirken sp. 38. To store dage satte deres præg på dette antal, således 11/11 130 og 2/12 90.

For gransanger og løvsanger ses også om efteråret de samme tendenser som om foråret. Således gransanger 297 ringmærket med et middeltal på 112 i kontrast til løvsanger med 203 ringmærket mod et middeltal på 293. Dog stod løvsanger for en ny rekord, idet en blev ringmærket 19/11, hvilket er Danmarks seneste iflg. DOFbasen.

Efter et meget skuffende år for munk i 2012, blev 2013 igen mere normalt med 265 ringmærket. Det ligger pænt over middeltallet på 198. Ud af de seneste ni år ligger kun to under middeltallet.

Kortdistancetrækkerne fremviste ikke de store udsving, således gærdesmutte 95, middel 97, jernspurv 153 middel 129 og solsort 151 middel 163. Derimod optrådte fuglekongen meget fåtalligt med 214. I forhold til sidste år var antallet af mejser meget moderat med 104 blåmejer og 80 musvitter.

Som tidligere år fløj der også i år sortstrubet bynkefugl i nettene, og det blev til 14.

Andre arter udover gråsirken invaderede også. Stor flagspætte med i alt 18 ringmærket, hvilket er suverænt det bedste efterår, og træløber af den nordlige race med otte ringmærket var også ny efterårsrekord. Sidst, men ikke mindst, satte invasionen af korsnæb også sit præg på ringmærkningen med lille korsnæb 19 og hvidvinget korsnæb 3.

Af mere usædvanlige arter blev der ringmærket høgesanger 2, fuglekongesanger 16/10 1, hvidbrynet løvsanger 6 og Schwarz' løvsanger 20/10 1 (3. observation ved Blåvandshuk) og hvidsirken 4.

50 års fødselsdags gruppefoto, Blåvand, 10. august 2013. Foto: Jes Gravgaard

Ynglefugle på Tipperne 2013

Af Ole Thorup & Karsten Laursen

Indledning

Tipperne er med over 400 ynglepar fordelt på 9 vadefuglearter et af de vigtigste områder for engfugle i Europa. De fleste arter er optalt systematisk siden 1928, og i materialet fra Tipperne har man en af verdens længste tidsserier for ynglefugle. Herudover er der data for engfuglenes klækningssucces siden 1985 og for ungerens overlevelse siden 1998.

Engryle havde gode ynglebetingelser

Der var 23 ynglepar af engryle på Tipperne i 2013, og for 16 par klækkede æggene. En klækningssucces på 70 % er den største andel i de 16 ynglesæsoner, hvor det er undersøgt. 1998 var det næstbedste år med 53 %. Sæsonen blev god for engryle, bl.a. fordi et koldt forår og sen græsvækst betød, at kreaturerne kom på græs lidt senere end i de foregående år. Mange kreaturer blev herefter holdt i engområder, hvor der kun var få ynglende engfugle til ind i juni. Det betød, at der i 2013 ikke blev registreret én rylerede, der var ødelagt af kreaturer. Til sammenligning ødelagde kreaturerne mellem 6 og 10 engrylere i 2012.

Den beregnede prædation af rederne var 24 %, hvilket er meget lavt. Fire par havde etableret sig på den laveste del af engen ud mod vandet i Tippetande, hvor rederne den 22. maj blev overskyldt af et højvande, der opstod under en kuling fra nord i en periode med meget vand i Ringkøbing Fjord. Alle fire par lagde dog om og fik unger i slutningen af juni.

De seneste seks år har antallet af ynglende engryler tilsyneladende stabiliseret sig på et niveau på 20-25 par. Mellem 1985 og 2007 var der væsentligt

flere ynglepar på Tipperne, mens der før 1980 kun sjældent var mere end 10 par.

Ynglende rørdrum i 2013

Det meste af Tipperne forvaltes, så forholdene er de bedst mulige for engfuglene, men mod sydøst står der en urørt rørskov med en del rørskovsfugle. Rørdrum er en uregelmæssig ynglefugl på Tipperne og vides kun med sikkerhed at have ynglet tre gange siden 1928, men har muligvis ynglet i yderligere tre sæsoner. Sidste ynglefund var i 2005. I 2013 var der to faste territorier med paukende rørdrum, og fuglene blev også set under optællinger i rørskoven mod sydøst. Herudover var der flere observationer af fouragerende fugle andre steder på Tipperne. Selvom rørdrum ses og høres sjældent på Tipperne, er arten dog en regelmæssig ynglefugl i flere naboområder: på den nordlige del af Værnengene, i Nymindestrømmen og i rørskov syd for Vinterleje Havn på Holmsland Klit.

Få svømmeænder, men mange ynglende brushøns

Næsten alle engfugle trives bedst på våde enge. Fra 2007 til 2011 var der fem tørre forår i træk på Tipperne, hvor engene tørrede tidligt ud. Foråret 2012 var derimod usædvanlig vådt, og arter som skeand, atlingand og brushane yngede i store antal og havde ynglesucces langt over gennemsnittet. Ynglesæsonen 2013 startede meget tørt, og der var stort set ingen nedbør fra februar til midten af april. Frosten bandt dog vandet i engene, så fordampningen ikke blev så stor, og engene tørrede først ud en uge ind i juli.

Den lange frostperiode i foråret holdt på fugtigheden og gav brushanerne en god ynglesæson i 2013. Foto: Ole Amstrup

Tabel 1. Antal ynglepar på Tipperne af en række karakteristiske ynglefugle. Gennemsnit for nogle perioder 1975-2009, 2010, 2011, 2012 og 2013. - : ingen optællinger

	1975-1984	1985-1994	1995-2004	2005-2009	2010	2011	2012	2013
Rørdrum - par	0	0	0	0	0	0	0	2
Knarand - par	3	4	2	1	2	4	4	0
Gråand - par	30	44	50	65	57	43	62	53
Atlingand - par	6	6	4	2	0-1	1	12	1
Spidsand - par	15	18	6	1	2	2	3	1
Skeand - par	16	31	7	4	6	2	13	4
Rørhøg - par	1	2	2	1	2	2	1	2
Strandskade - par	8	18	13	8	8	7	7	8
Klyde - par	252	345	97	68	46	28	40	1
Hjejle	0	0	0	0	0	1	0-1	0-2
Vibe - par	112	192	128	128	100	114	130	154
Engryle - par	15	115	82	33	22	25	20	23
Brushane - ynglehunner	93	160	75	40	32	20	42	53
Brushane - dansehanner	55	78	30	20	10	11	19-20	29
Dobbeltbekkasin - par	15	16	4	4	2	2	5	2-3
Stor kobbersnepe - par	81	153	101	72	67	74	57	58
Stor regnspeve - par	0	0	1	5	3	3	3	3
Rødben - par	98	507	515	174	74	103	122	103
Hættemåge - par	174	289	5	2	1	0	0	0
Stormmåge - par	5	3	2	2	0	0	2	1
Havterne - par	50	90	24	10	4	1	1	1
Landsvale - par	8	6	5	7	10	5	9	8
Gul vipstjert - par	50	89	41	34	54-55	86	57	67
Sivsanger - sangterritorier	163(1975)	68	75	-	-	81	-	61
Tornsanger - sangterritorier	1	2	6	5	12	20	11	8

Skeand og atlingand reagerede på den manglende nedbør, og der var kun fire par skeænder og et par atlingænder mod henholdsvis 13 og 12 par i 2012.

Engene var derimod tilpas våde for brushane, der yngede i større antal, end det er set i mange år. Der

blev registreret 53 ynglende hunner og 29 hanner på danseplads i 2013. 30 af hunnerne blev senere observeret med unger, så der var ikke alene mange fugle, men fuglene havde også en god klækningssucces. Ungeoverlevelsen vurderes at have været noget dårligere i

Den ringe nedbør i foråret 2013 bevirkede at kun få atlingænder yngede. Foto: Ole Amstrup

Table 2. Andel af reder (%) af undersøgte vadefugle, hvor æggene blev spist af andre fugle eller rovpattedyr. Beregnet ud fra kontrollerede reders gennemsnitlige daglige overlevelse i 1986-2013 - perioden hvor dette er undersøgt. - : for få data til beregning

	1986-1990	1991-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2010	2011	2012	2013
Strandskade	33	59	96	100	98	-	-	-
Vibe	39	52	84	74	60	84	44	75
Engryle	31	48	72	51	43	82	76	24
Brushane	34	51	87	72	63	-	59	45
Stor kobbersneppe	34	54	94	69	74	71	36	71
Rødben	21	54	87	77	66	82	63	50

2013 end i det gode ynglear i 2012, og det blev registreret, at flere ungeuld gik tabt få dage efter klækningen. Der blev dog set enkelte flyvedygtige unger i juli, så nogle brushøns må have haft ynglesucces.

Meget lidt prædation på øen Fuglepold

På øen Fuglepold mod nordøst blev der kortlagt 30 par vadefugle i 2013, og 18 af disse (60 %) blev senere set med unger. Vibe var den mest succesfulde, da 10 af 13 par fik unger, og også rødben havde et godt år, idet 6 af 9 par blev set med unger. For andet år i træk havde et par strandskade klækningssucces på Fuglepold, og parret fik i år to flyvefærdige unger. Strandskade er en art, der har haft en meget lav klækningssucces i de seneste 15 år.

Efter at der blev gravet en landtange væk, og Fuglepold blev til en ø, havde stedet en af Europas tætteste engfuglebestande i slutningen af 1980'erne og starten af 1990'erne. I 1988 var der således omkring 700 par vadefugle på de 35 ha, hvoraf godt 300 par var egentlige engfugle. De sidste mange år har der været rovpattedyr på Fuglepold, og græsningen har i en periode været utilstrækkelig. De fleste engfugle er forsvundet, og de tilbageværende har fået meget få unger. Efter en målrettet indsats er græsningstryk nu igen optimalt for vadefugle, og i 2013 har øen tilsyneladende ikke haft besøg af rovpattedyr. Den

eneste registrerede prædation på engfugle blev foretaget af rørhøg og vandrefalk.

Ingen fuglekolonier på Tipperne

Da der var mange engfugle på Fuglepold, var der også store kolonier af klyde, hættemåge og havterne. I 1988 var der f. eks. 366 par klyde, 440 par hættemåge og 70 par havterne. I nogle sæsoner i 1980'erne og 1990'erne var der ligeledes kolonier af klyde og havterne på småøer og kolonier af klyde flere steder inde på Tippernes enge. Siden slutningen af 1990'erne har prædation på æg og unger af de koloniynglende fugle dog været så omfattende, at meget få eller ingen unger er kommet på vingerne. Dette har medført, at kolonifuglene gradvist er forsvundet fra Tipperne. Den sidste koloni af hættemåge fandtes i 2003 og den sidste koloni af havterne i 2009. I 2012 var der fortsat 40 par klyder på Tipperne, men de havde endnu en sæson uden ynglesucces, og i 2013 var der kun ét par, der forsøgte at yngle.

I efteråret 2012 blev der skabt et stort vådområde med yngleøer i Filsø 20 km syd for Tipperne, og i 2013 ynglende her ca. 100 par klyder. Det er ikke usandsynligt, at nogle af de klyder, der er forsvundet fra Tipperne mellem 2012 og 2013, har slået sig ned i Filsø.

Table 3. Antal registrerede ungefamilier (klyde: registrerede antal unger pr. ynglepar) i 1998-2013 - perioden hvor dette er undersøgt for alle de inkluderede arter.

	1998-2001	2002-2005	2006-2009	2010	2011	2012	2013
Gråand	6	4	7	8	5	5	4
Atlingand	0,3	0	0	0	0	5	0
Skeand	0	0,5	0	0	0	3	0
Strandskade	1	0	1	0	1	1-2	1-2
Vibe	27	52	47	33	49	65	73
Engryle	24	20	9	9	5	7	16
Brushane	8	21	11	11	3	30	30
Stor kobbersneppe	24	25	21	22	18	26	24
Stor regnspove	0	0	1	0	0	0	0
Rødben	64	67	52	21	25	46	57
Klyde	0,14	0,18	0,30	0,00	0,18	0,00	0,00

Skeand, Skjern Enge, 24. september 2013. Foto: Carsten Gørges Laursen

Rastefugle på Tipperne 2013

Af Ole Amstrup, Mogens Bak og Karsten Laursen

Indledning

De rastende trækfugle optælles hvert år på Tipperne som led i den nationale overvågning af de talrige trækfugle, som forår og efterår passerer Danmark mellem ynglepladser og overvintringsområder. Tipperne er i den forbindelse ret enestående, da overvågningen hér antagelig kan fremvise den længste tidsserie i Europa. Tællingerne blev påbegyndt i 1928 og er siden gennemført omtrent hvert år.

De tal, der præsenteres i dette notat, er maksimalt for forår og efterår, og selvom tælleintensiteten i de seneste 15 år er faldet fra 6 til 2 tællinger om mæne-

den, må tallene anses for at være nogenlunde repræsentative i perioden marts-november. I vinterperioden (december-februar) foretages kun en tælling, nemlig den internationale midvintertælling, der gennemføres i midten af januar. Tallene i vinterperioden kan derfor ikke tages som repræsentative for hele perioden. Desuden er der i 2013 kun udført én tælling i juli og ingen tællinger i august. Der foreligger dog nogle få tællinger med ufuldstændig dækning af området fra juli og august. I øvrige dele af Ringkøbing Fjord (Klægbanken og Haurvig Grund) blev der kun udført en tælling i oktober.

Rekordmange sangsvaner og kortnæbbede gæs

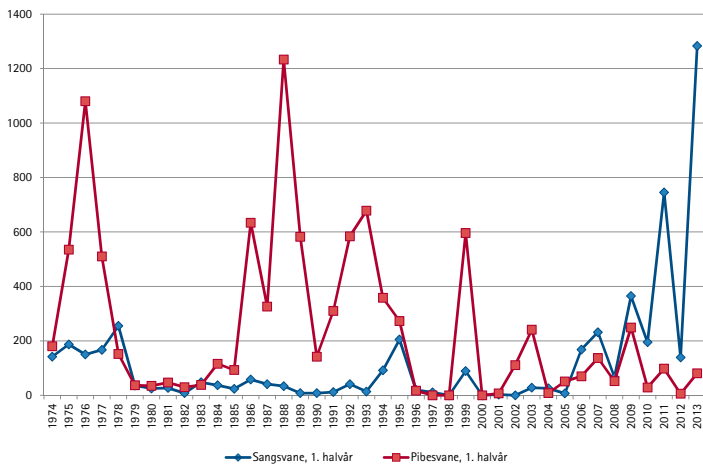
Det var en meget kold vinter, og kulden fortsatte helt frem til april. Da isen brød op, kom flere og flere fouragerende sangsvaner på Tippergrunden, og det højeste antal blev noteret så sent som 8/4 med 1.283 fugle, hvilket er rekord for reservatet. Inden for de seneste 7-8 år er antallet steget markant (Figur 1). Pibesvane kunne derimod ikke mønstre nær så mange fugle. Det højeste antal blev 81 fugle 27/3, og dette antal ligger langt under antallet for 15 år siden, som kunne ligge på flere hundrede fugle (Figur 1). I sidste halvdel af året blev der kun noteret 6 pibesvaner som maksimum.

I starten af november blev der udført en international tælling af kortnæbbede gæs. Fuglene fouragerer især om efteråret på korn- eller majsstubmarker øst

Leucistisk vibe, Værnengene, 3. maj 2013. Foto: Bo L. Christiansen

Figur 1. Antal pibe- og sangsvaner i første halvår 1974-2013. Antal fugle i andet halvår ikke medtaget, da der siden 1998 ikke foreligger systematiske tællinger fra december.

for Ringkøbing Fjord, men den optimale metode til optælling af arten er at studere trækket til og fra overnatningspladserne. Ved Klægbanken og Tipperne blev der talt hhv. 8.300 og 8.000 fugle. Overnatningstrækket til Tipperne blev kun fulgt sporadisk, men det kulminerede 25/11 med 22.185 fugle, hvilket er det største tal, der er registreret på reservatet. Bramgås benytter både Tipper-halvøen og Skjern Enge som fourageringsområder, men efterhånden følger flere og flere bramgås med de kortnæbbede gæs om efteråret til Tipperne, hvor de højeste antal blev 17.000 bramgås (primo maj) og 14.800 (oktober). Forårstrækket af mørkbuget knortegås lå på det gennemsnitlige antal for de senere år med største tal 19/5 på 510 fugle.

“normale”. I slutningen af december optrådte bjergand overraskende med 239 individer. Så højt et antal er ikke set siden 1975, og arten har siden da ikke været årlig gæst på reservatet. Det meste af efteråret blev der også registreret blyshøne på tællingerne, og det største antal blev registreret 23/10 med 1.130 blyshøns.

Mange pibe- og skeænder om efteråret

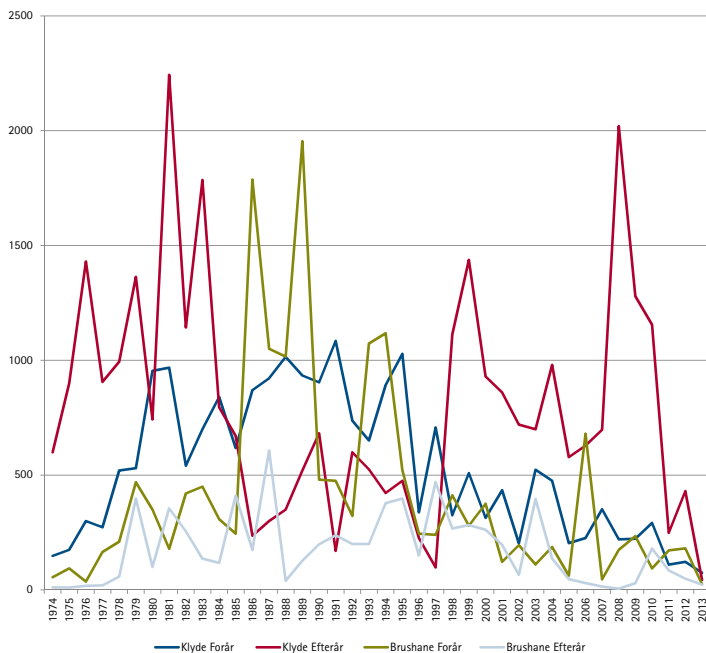
Allerede i august kunne vi registrere, at der var meget plantevegetation (især Børsteblandet vandaks *Potamogeton pectinatus*) i den vestlige og nordvestlige Tippergrund, så store antal af svømmænder i løbet af efteråret var forventet. Allerede 10/9 taltes næsten 16.000 fouragerende pibeænder. Derefter faldt antallet pga. høje vandstande, men 23/10 kulminerede arten med 16.419 fugle, hvilket er det højeste antal siden 1995. Siden 2009 er maksimumantallet steget støt. På Klægbanken inkl. Stauning Grund sås også mange pibeænder på den ene tælling, som blev gennemført dér. På tællingen 1/10 blev der optalt 11.989 pibeænder.

Også spids- og skeand rastede i store antal gennem hele efteråret. De højeste antal blev hhv. 1.212 spidsænder og 575 skeænder. For skeands vedkommende var det det højeste antal siden 1992. Også på Klægbanken blev der registreret forholdsvis mange skeænder med 121 fugle.

Blandt de øvrige svømmænder var antallene mere

Få rastende klyder og brushøns

Blandt vadefuglene var der overraskende lave antal af klyde og brushane både for- og efterår (Figur 2). Færre og færre klyder har ynglet på reservatet i de seneste år (i 2013 kun 1 par), og det største antal i foråret blev kun på 39 klyder 21/5. Gennem sommeren taltes 74 klyder 24/6, og allerede 28/7 blev de sidste klyder (4 individer) noteret i 2013.

Figur 2. Maksimumantal forår og efterår hos klyde og brushane 1974-2013.

Tabel 1. Antal (maksimum) for- og efterår af udvalgte vandfuglearter på reservatet Tipperne 2011-2013.

	1. halvår			2. halvår		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Knopsvane	255	204	473	271	570	328
Pibesvane	98	6	81	52	0	6
Sangsvane	745	139	1.283	245	88	17
Kortnæbbet gås	1.320	849	3.120	10.170	8.180	22.185
Grågås	628	227	116	2.450	1.420	1.042
Bramgås	8.400	19.050	17.000	7.340	12.648	14.800
Mørkbuget knortegås	1.166	752	510	25	14	11
Pibeand	2.321	1.779	1.599	8.139	10.171	16.419
Krikand	1.245	4.553	1.149	6.272	9.505	4.922
Gråand	236	608	342	646	930	1.211
Spidsand	462	368	256	1.050	1.661	1.212
Skeand	30	49	92	457	492	575
Tøppet skallesluger	102	90	126	295	75	349
Klyde	110	122	74	249	430	44
Hjejle	6.500	1.070	92	4.860	13.000	11.050
Vibe	327	165	159	526	903	489
Almindelig ryle	2.370	2.532	902	6.865	2.799	5.022
Brushane	172	181	25	85	45	23
Dobbeltbekkasin	16	17	20	299	432	233
Lille kobbersneppe	349	605	680	511	505	393
Stor regnspove	438	503	414	312	275	329

For brushane var det stort set kun ynglefugle, der blev registreret, med 53 ynglende hunner og 29 hanner på danseplads. Af rastende trækfugle blev 25 fugle registreret i foråret, hvilket var det laveste antal siden 1974. I anden halvdel af året blev der heller ikke noteret mange fugle. Det største antal blev observeret 10/9 med 23 fugle. For de øvrige vadefuglearter var antallene på det normale niveau bortset fra hjejle, hvor der for andet år i træk blev registreret store

antal med 11.050 fugle som maksimum. Derimod blev der i foråret registreret meget få hjejler, med det største antal på blot 92 fugle mod tidligere års antal på over tusinde.

Af sjældne fugle blev der på reservatet registreret en sølvhejre (april), en pomeransfugl (juni), en sribet ryle (juni), tre tredækkere (1 juni og 2 primo oktober), en storpiber og en himalayasangler (begge november). Derudover blev der på Værnegene set en silkehejre i maj.

Troldand med unger, Skjern Enge, 12. juni 2013. Foto: Carsten Gørges Lauesen

Rastende bramgås på Sydvestpynten, En art i stor fremgang som rast og træk fugl. Foto: Ulrik Bruun

Kongelundens Fuglestation 2013

Af Ulrik Bruun

Kongelundens Fuglestation er i 2013 genetableret på privat basis. Kontaktperson og fast observatør er Ulrik Bruun, og der er to faste frivillige observatører, Stig Kjærgaard Rasmussen (SKR) og Rasmus Turin (RT), som til dels vil dække weekender, helligdage mm.

Det er hensigten at dækningen bliver på fem timer dagligt fra og med 1/3 til og med 30/5, om efter-året fra den 15/7 til og med den 15/11. Fuglestationen vil kun dække fugletrækket fra Kongelunden/Sydvestpynten ikke rastende fugle. Fuglestationen udgiver også en årsrapport på www.kongelundens-fuglestation.dk. Her kan man læse om aktiviteter, der sker i området, samt se træktal for 125 arter.

Januar/februar

Dækningen i de to første måneder er efter behov/vejr, som begyndte med at være ret vinterligt for begge måneder med et gennemsnit på -5°C. Vinden var mest fra SV/NØ med en styrke på 5/8 m/s.

Trækkende fugle i januar blev for det meste kun lidt kuldetræk for sangsvane, sædgås, bramgås og ederfugl. Mere overraskende blev trækket i februar med de første musvåger, rød glente og duehøg. Af rastende fugle kan nævnes havørn, kongeørn, vandrefalk og dværgfalk. Havørn og vandrefalk ses næsten dagligt om foråret fra Kongelunden. Det kan være ørnene fra Saltholm og falken fra Christianshavn.

Marts

De første arter for året kommer fra SV. Men foråret blev desværre en rigtig kold og blæsende affære.

Ederfuglene og bramgås begyndte at komme, men i meget små antal. De første sanglærker dukkede også op, men tranerne udeblev helt i denne måned.

Fra den 8. marts var alt bundfrossen. Foto: Ulrik Bruun

En lufthavn tæt på en god trækroute kan give problemer. Foto: Ulrik Bruun

April

Trækket i april blev domineret af det meget kolde forår. De arter, som kom i store tal, blev ederfugl 8.613 Ø, fiskeørn 26 NØ, rød glente 21 NØ, og ikke mindst trane, hvor der blev talt 2.762 NØ-trækkende fugle.

Maj

Vejret i maj blev ikke bedre end de foregående måneder, ret koldt.

Trækket udeblev for næsten alle arter. Sløjest blev det for især bramgås 48.693 Ø, cirka halvt så mange som i 2012, knortegås 785 NØ, som er uhørt lavt! Og musvåge med kun 4 trækkende NØ.

Bemærkelsesværdige fugle for måneden blev en rastende rødrygget svale og ringdrossel med hele 5 stk. på samme dag. Men desværre ingen store sjældenheder.

Konklusionen for trækket om foråret på Kongelundens Fuglestation må blive, at der nok ikke kan opnås

de ønskede standarder. Fugletrækket er alt for ustabil, da vejret for foråret er meget varierende fra det ene år til det andet. Fremadrettet vil dækningen derfor være efter behov, når f.eks. det rette forhold er til stede mm.

Stationens fund af en svensk ringmærket knopsvane med ring nr. X 7161 blev tilsendt Ringmærkningscentralen Stockholm. Knopsvanen viste sig at være en han. Den blev ringmærket 12/1 2011 55° 36'N, 12° 58'E Skåne, Malmø, Turbinen. Svanen nåede at have ringen på i 2 år og 7 dage.

Juni

Stationen holdt godt nok ferie i denne måned, men lidt optælling på Kofoeds Enge blev det til. Vandstanden på engen var en del bedre end i 2012, men svandt desværre igen ret hurtigt. Engen var næsten tørlagt sidst på måneden.

1/6 er den dag, kvæget bliver sat på græs, men igen blev der sat alt for mange ud. Det optimale er 75 stk. voksne køer og de kalve, der bliver født gennem sommeren. Men flere end 100 kom på græs. Med kalvene bliver det hurtigt til 175 stk! Det forårsager alt for stor græsning af siv og rør, samt at alt for mange reder trampes i stykker.

Juli

Vejret i denne måned var domineret af højtryk, næsten ingen nedbør og vinde, der var meget vekslende både i vindstyrke og retning.

Fredningen af Kofoeds Enge ophørte 15/7. Stationen oplevede ikke de store overtrædelser fra hundelufftere eller strandgæster i år.

Sommerkontoret ligger på stationens mest sydligste sted. Foto: Ulrik Bruun

15/7 blev også den dato, hvor "stationskontoret" flyttede helt ud på strandkanten ved hegnet ind til Aflandshage. I 2012 obsede vi kun fra selve Syd-vestpynten. Derfor talte vi ikke så mange trækkende vadefugle og ternere, da de som nævnt ikke kan ses ret godt fra dette sted.

Selvom vejret var "for" godt talte vi mange vadere i ult. juli, især strandskade, storspove, stor præstekrave og lille kobbersnepe. Vi talte et rekordstort antal trækkende dværgterner.

Stationens primære opgave er at tælle ungfuglene, hvilket har vist sig at være en lidt vanskelig opgave, da de flyver lidt for langt ude, og lyset er en del sidemodlys. Vandstanden er desværre også lidt for høj de fleste dage, så der er ikke de sædvanlige rastende/trækkende fugle på selve strandområdet.

August

Vejret i den sidste sommermåned blev ret sommerligt. Gennemsnitstemperaturen kl. 6 blev 15°C, og gennemsnittet kl. 10 blev 22°C. Vinden kom hovedsageligt fra VSV med 6 m/s.

At obse fra stranden var en rigtig god beslutning, da der blev talt over dobbelt så mange trækkende vadere og ternere som i 2012, så "sommerkontoret" bliver en fast obpost fremover.

Trækket i august gav ikke nogen sjældenheder, men store tal for dværgterne og havterne. Af vadefuglene var det især strandskade, stor præstekrave og dobbeltbekkasin. De små trækter blev for hvepsevåge og spurvehøg. Store tal for småfuglene blev skovpiber, gul pipstjert, bjergvipstjert samt lille korsnæb.

En ung fiskeørn rastede sidst i august ved pynten, det usædvanlige i det var, at den havde en radio/GPS-sender på – måske en svensk fugl?

23/7 forårsagede unge gravænder et ret så alvorligt "birdstrike". Biolog Mogens Hansen fra Københavns Lufthavn/ Safety Management kontaktede stationen, da han havde læst på DOFbasen, at Kongelundens Fuglestation samme dag havde trækobs af 14 gravænder, heraf 12 juv. Mogens oplyste, at man havde fundet rester af ænderne i flyets motorer. Flyet blev ramt i 800 fodshøjde! Han ville gerne høre, om det var normalt, at fuglene/ænder fløj så højt. Stationen meldte tilbage, at han måtte kontakte DOF for mere information.

September

Vejret i denne måned blev klart, op til 25 km sigt hver dag. Primo september komvinden mest fra NV, ultimod mest fra NØ. Vindhastigheden var fra 5 m/s til 9 m/s gennem hele perioden. Gennemsnitstemperaturen var kl. 6 7°C, kl. 11 13°C.

Småfugle dominerede trækket. Trækkende rovfugle er nok ved at være en saga blot for Sydvestpynten, og selv i gode vindforhold kommer der kun ganske få fugle. Årsagen kan skyldes mange ting, f.eks. Øresundsbroen, da der bliver observeret mange rovfugle trækkende ind over Vestamager.

En anden og mere alvorlig skyggehistorie for området er jagten, som gik ind i denne måned. De sidste mange år er der konstateret ulovlig jagt på Kofoed Enge (dokumenteret). I 2013 var det åbenbart den nye bekendtgørelse om regulering af bramgæs, som volder jægerne problemer at forstå! I teksten står tydeligt, at det ikke er tilladt at skyde bramgæs på Aflandshage, Kofoed Enge, samt Hestefælleden.

Alligevel drev en til tre jægere per dag morgenjagt mindst 7 dage..

26/9 sad en lokal jæger kun ca. 200 meter fra fuglestationen; den samme jæger skød og dræbte kl. 07.10 en bramgås. Episoden blev indberettet.

Oktober

Vejret i denne måned startede med lun luft fra Afrika, gennemsnittet kl. 07.00 blev da også på plus 8°C. Og fra kl. 11.00 hele 14°C. Vinden kom mest fra S/SV og var mellem 5/8 m/s. Sidst på måneden kom der desværre en stormfront ind fra V med op til 15-25 m/s, med en del regn til følge, der umuliggjorde de sidste dages trækobservationer!

Trækket i den sidste trækmåned blev igen domineret af småfuglene. Rovfugle på træk over Syd-vestpynten er nok en permanent mangelvare. musvåge, spurvehøge og rød glente kom der næsten ingen af. Bramgås slog igen rekord med hele 122.650 trækkende mod SV. Trane kom også i stort tal med 7.107 SV.

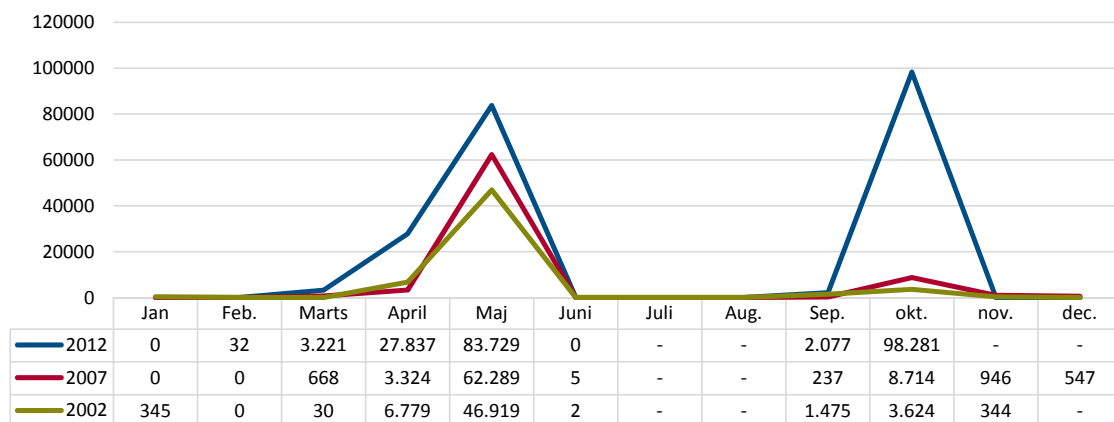
Der skal også nævnes en usædvanlig trækobs af hele 1.685 trækkende misteldrossel på én dag (SKR), som er en ny rekord for området. Ellers kan nævnes lille korsnæb med 1.878 trækkende efterårsfugle, som også er rekord.

Igen konstaterede vi på fuglestationen ulovlig jagt, ikke af de lokale jægere, men af 2 motorbådsjægere, der 16/10 sejlede det meste af dagen mellem stranden og de første bundgarnspæle, hvor det ikke er tilladt at jage med motorbåd.

Den faste busk på pynten er blevet en skygge af sig selv. Foto: Ulrik Bruun

Trækkende bramgås forår og efterår

Tabel.1. Viser i tal og grafer i den trækfremgang for bramgås, der er sket inden for de sidste 10 år, både forår og efterår. Dækningsprocenten i 2002, 2007 og 2013 var meget ens, så tallene er meget sammenlignelige.

Der blev affyret adskillige skud og nedlagt 2 ederfugle ca. 150 meter fra Sydvestpynten. Af de lokale jægere blev det til en pramjæger 1/10.

November (1/11 til 15/11)

Alt det regn, der ikke kom hele sommeren og efteråret, kom selvfølgelig primo november sammen med en hel del blæst, den værste storm i mange år! Temperaturen var dog stadig i den varme ende.

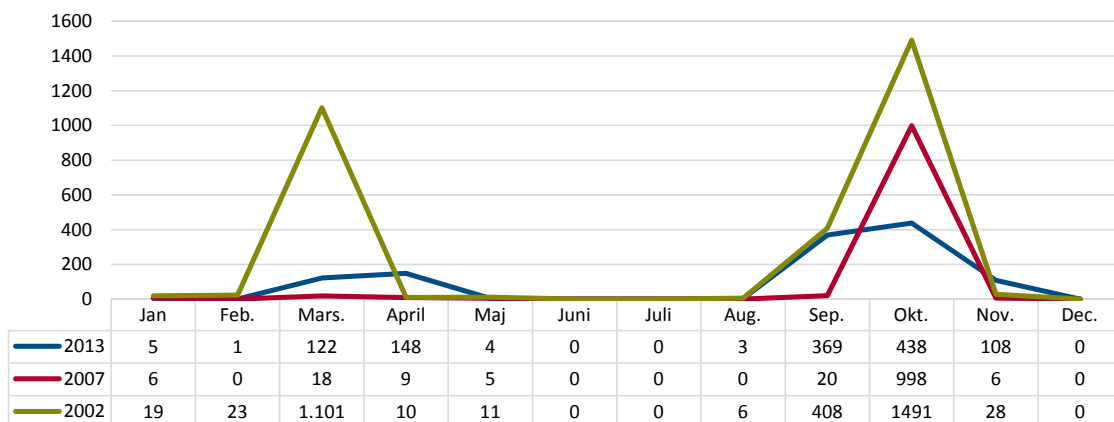
Trækket blev lidt tyndt på grund af vejret, men store tal blev det alligevel af bramgås, ringdue samt lille korsnæb. Da det blæste meget i denne periode, var der en forventning om en del obs af ride, dværgmåge samt stormfugle i alt almindelighed.

Men det blev kun til en almindelig kjøve ad. lys, samt en ride. Alle hav/stormfugle er blevet en meget stor mangelvare de sidste år på lokaliteten. Men om den kedelige tendens fortsætter, må vi vente med at få svar på, til der ligger flere standarder.

Fra 16/11 tæller fuglestationen ikke standarder. Svaner og gæs trækker først i store tal, når der kommer kulde nordfra (kuldetræk), men er ikke omfattet af standarderne.

Fuglestationen sender en stor tak til Stig Kjærgaard Rasmussen (SKR) og Rasmus Turin (RT) for en rigtig god indsats med mange værdifulde observationer til rapporten 2013.

Trækkende musvåge forår og efterår

Tabel. 2. Viser også i tal og grafer den nedgang, der er sket for musvågen de sidste 10 år. Desværre også en tendens, der viser sig for spurvehøgen.

Gulspuro, Saksfjed Inddæmning, 4. maj 2013. Foto: Preben Berg

Saksfjed-Hyllekrog 2013

Af Preben Berg

Denne forårssæson startede blødt op 27/2, som blev den tidligste opstartsdato hidtil. Foråret varede ikke så længe i første omgang, da en skrap ekstra vinterperiode satte ind den 10/3 og varede 17 dage. Det var ofte lidt af en udfordring at komme frem til lokaliteten på grund af store mængder sne og i særdeleshed snefygning. Et større antal arter blev således forsinket i år på grund af denne "ekstra" vinter. Det er nu 6. år i træk, at forårstrækket ved Hyllekrog er blevet dækket, og dækningen fortsatte igen i år frem til den 8/6 med i alt 99 obs-dage.

I alt 543.130 trækkende fugle blev bogført af observatorerne Preben Berg med assistance af især Gunnar B. Pedersen, René Christensen, Claus Mortensen, Palle Sørensen, Uffe B. Nielsen, Ralph Qwinten og Sune Madsen.

Trækobservationer fra foråret

For begge arter af lommer var trækket i år markant mere udtrukket over hele perioden end sædvanligt med følge af mindre topdage og betydeligt flere fugle senere på sæsonen. De rødstrubede (1769) toppede med 215 styks 6/3, men så sent som 2/6 sås stadig 30 trækkende. Ligeledes så det ud med sortstrubet lom (455) med flest 29/4 (39) og bl.a. 3/6 16 trækkende. Totalt haltede begge arter stadig efter gennemsnittet med henholdsvis -12 procent og -24 procent.

Stadigt stigende antal af gråstrubet lappedykker (734) og igen ny forårsrekord.

Som hovedregel falder de bedste trækdage altid om aftenen i stille vejr. I år var ingen undtagelse, flest 17/4 (153), 20/4 (102) og 27/4 (112). Forbavsende mange storke sås i løbet af foråret endda både sort (5) og hvid (14).

En pudsig forekomst fra juni måned af kortnæbbet gås var 1/6, 1 trk. NØ. Det blev til klart bedste år for blisgås (2520). Trækket var fordelt over flere adskilte tempi med flest 15/4 (585). På grund af dårlige vindretninger for arten blev det til den dårligste sæson for bramgås (39.802), flest 23/5 (blot 7128). Vind fra NV og V er klart bedst her på lokaliteten for denne art. Knortegås (22.611) lå lige på gennemsnittet og denne gang således ca. dobbelt så mange som i de to foregående sløve forår. Klart bedste dag blev 2/6 (9345 trk.)

Det blev hidtil bedste år for hele 5 svømmeand-arter i kraft af to rigtigt gode dage i april (11/4 og 15/4): Gravand (431), pipeand (4864), krikand (2010), gråand (874) og spidsand (681). Knarand (93) var dog også 40 procent over gennemsnittet, men flere fugle sås dog i 2011 (121 ex.). Atlingand (7) og skeand (358) lå lige omkring gennemsnittet og kom således ikke med i det fine selskab.

Ederfuglene (335.076) havde et ok forår, selv om de også var forsinkede/forskudt på grund af de to ugers ekstra vinter i marts, hvor de til tider også næsten gik fuldstændigt i stå. Der blev så lagt i ovnen til en rekorddag, som kom den 7/4 med 51.250 trk.

Sort stork, Hyllekrog, 24. maj 2013. Foto: Preben Berg

I løbet af forårssæsonen blev 58.682 ederfugle kønsbestemt som led i en undersøgelse af hunprocenten i de direkte trækkende fugle. I alt 18 procent blev således kønsbestemt, og antal hunner blev udregnet pr. dag, hvorefter den endelige hunprocent for hele foråret endte på 33,9 procent.

Procentsatsen er dog reelt en anelse lavere (33,4 %), på grund af ca. 45-50.000 usete fugle uden for normal obs-tid sen eftermiddag/aften. Med andre ord gik der således 2 hanner for hver hun.

Usædvanligt mange toppet skalleslugere (11.302) blev set. Den 8/3 blev det til en ny klar rekord med 1845 trk., som er hele 1020 flere fugle end hidtil bedste dag i arkivet! Yderligere trækdage med over 500 blev: 9/3 (796), 18/3 (790), 27/3 (618) og 10/4 (510).

Det blev det hidtil ringeste rovfugleforår. Især haltedede musvåge (478) og spurvehøg (124) langt bagefter (ca. 70 procent under gennemsnittet!). Heller ikke en eneste vandrefalk sås (normalt 3-6). Der var dog lyspunkter i form af lidt knebne bedste år for sort glente (5), rød glente (82) og havørn (19).

Derimod sås flere end tre gange så mange traner (1351) som normalt. Måske var de forsinkede på grund af den ekstra vinterperiode i marts og sprang pitstoppet på Rügen over. Derfor kom flere måske direkte forbi os fra rasteplasserne længere nede i Tyskland. Det blev til en rekorddag den 6/4 med 677 trk.

Årets melding om det "arktiske firkløver" (strandhjejle, islandsk ryle, almindelige ryle og lille kobbersneppe): Strandhjejle, totalt 1088 trk. i tiden 20/4-2/6. Største dage blev 26/5 (275), 27/5 (392) og 2/6 (222). Endnu flere islandsk ryle sås i år end i 2012, som også var langt over det sædvanlige. Hele 18.072 trk., heraf en megastor dag den 2/6 med 13.802 (!) trk. Fuglene var fordelt på 46 flokke på op til 800 fugle. Øvrige fine dage var 1/6 med 816 og 3/6 (3430). De almindelig rylere gav kun en lidt bedre dag: 1/6 (823 trk.) På trods

Kongeederfugl, ad. han godt skjult iblandt ederfugle, Hyllekrog, 10. maj 2013. Foto: Preben Berg

af megen fokus på lille kobbersnepe i månedsskiftet maj/juni lykkedes det ikke at finde specielt mange fugle (vel at mærke for stedet!). Det blev til 7872 trk., heraf 5 dage med over 1000 i tiden 27/5-2/6, flest 1/6 med 1687. Storspoverne blev også mandsopdækket bedre end sædvanligt med det formål at ramme nogle gode aftener, men det lykkedes kun at se 3243 trk., eller med andre ord 6,9 procent under gennemsnittet. Eneste dag med over 1000 trk. blev 23/4 med 1256 trk.

For første gang blev der ikke set en eneste mellemkjove i løbet af et helt forår! Almindelig kjove var meget tæt på at runde 100 trækkende fugle, da de endte på 98 ex. (+ 2 rst.). Bedste dag blev 18/4 med 12 trk.

Det blev heldigvis til en tilbagevenden til normale tilstande for sorthovedet måge med i alt 8 forårsfugle 14/4-18/5 (7 trk. + 1 rst.) efter sidste års helt tomme forår.

Det blev et underligt forår for dværgmågernes vedkommende, da de gik igennem over flere mindre ryk. Det er uvist om de 17 dages ekstra vinter i marts kan have haft en negativ indflydelse for denne art. Umiddelbart skulle man ikke tro det, da de hovedsagelig overvintrer længere nede sydpå (Sydvesteuropas kyster), og fordi forårstrækket hos os normalt først kulminerer sidst i april.

Det skal også bemærkes, at de største rasttal fra de nordtyske søer ligeledes var ret beherskede. Det virkede, som om fuglene dette forår kom direkte længere nede sydvest fra og i en vis udstrækning sprang rastperioden i de nordtyske søer over og trak direkte mod ynglepladserne. Det første større ryk faldt allerede i dagene 15-19/4 med flest 15/4 (823). Dernæst påfaldende få fugle sidst i april, hvor de normalt kulminerer, og herefter igen en top 1-4/5 med flest 4/5 (880 trk.). Totalen endte på 4116 trk., som er 51 procent under gennemsnittet. Fjordterne (1362) gjorde sig bemærket ved at være godt spredt over perioden og med stadig forbausende mange i juni måned (i alt 27 procent af forårstotalen) bl.a. 2/6 (169 trk.).

Havternetrækket faldt til gengæld mere normalt med en tendens til lidt tidligere træk. Største dag blev 22/4 (940) – heraf 550 på en ½ time!

Med 295 sortterner blev det hidtil bedste år med fuld forårsdækning. Der er dog stadig langt op til prøvesæsonen fra 2008, hvor der bl.a. sås 360 på en enkelt dag. I år sås bl.a. 12/5 109 trk., hvoraf en tæt sværm på mindst 80 fugle (som en sildestime, der snurrede rundt om sig selv!) opdaget ca. 500 meter oppe og 8-10 km væk. Flokken rodede rundt deroppe og kunne ikke rigtig bestemme sig om, hvilken retning de skulle tage. Til sidst besluttede de sig til at fortsætte mod Ø stadig min. 500 meter oppe. I lighed med fjordterne sås desuden stadig en del sortterner i juni bl.a. 7/6 27 Ø (20+7 i flok).

Dette afsnits arter udmærkede sig i øvrigt også i usædvanlig grad ved at blive landets første fugle (enten solo, første eller sammenfaldende med fugle andetsteds): Almindelig kjove 6/4 1, Splitterne: 22/3 1 (i hårdt vintervejr og 7 dage før landets næste fugle), fjordterne 11/4 1, havterne: 8/4 1, dværgterne 15/4 1 samt sortterne allerede 15/4 1 og 18/4 1.

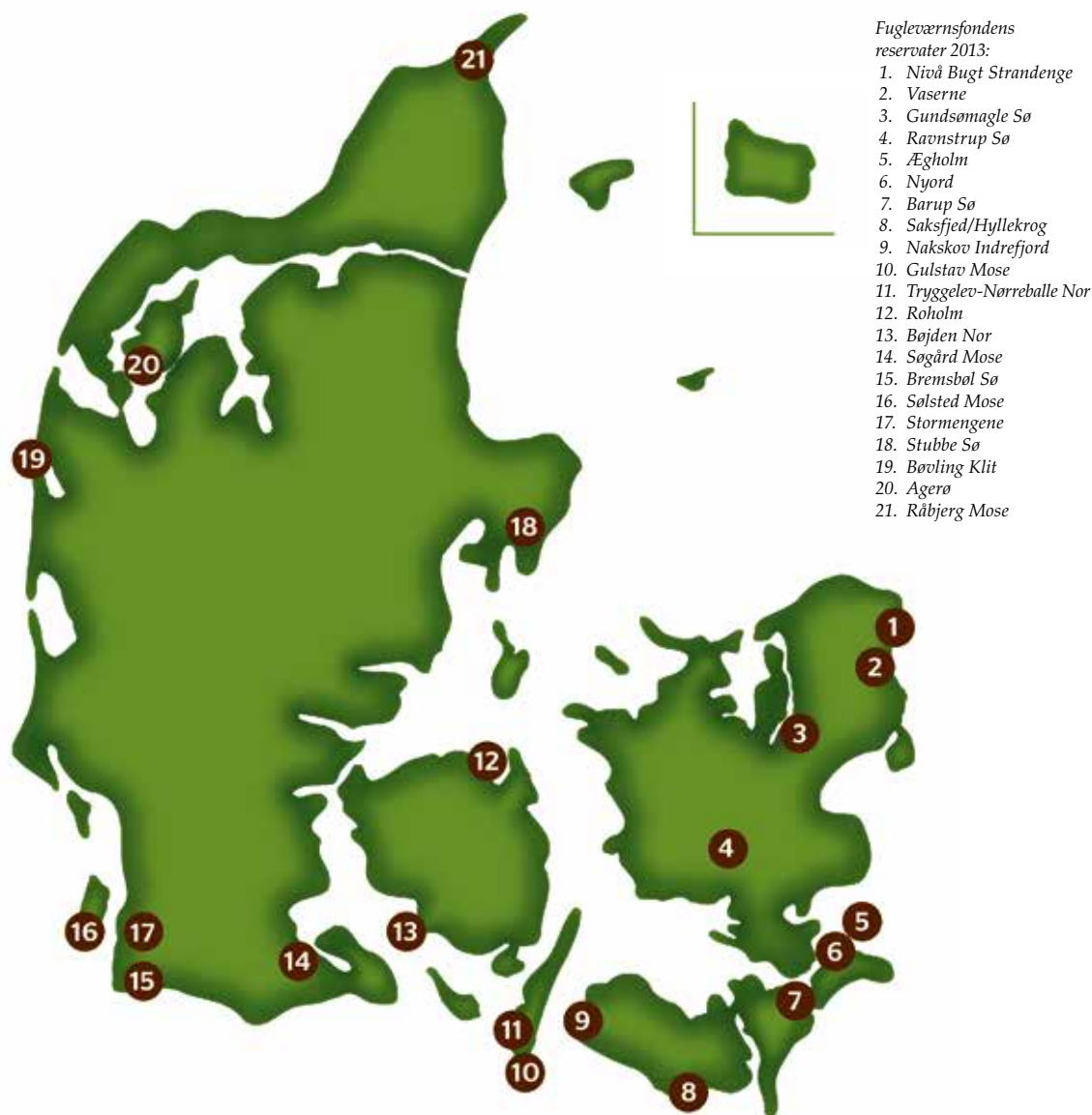
Efterår

I 2. halvår faldt obs-dagene meget mere spredt og uregelmæssigt samt med mest fokus på rovfuglene. De mest bemærkelsesværdige iagttagelser fremgår af oversigtsskemaet.

	Forår	Efterår
Dækning	27/2 - 8/6 (dagligt)	1/7-31/12 (uregelmæssigt)
Træk-observationer, almindelige arter	Rødstrubet lom 1769 Gråstrubet lappedykker 734 (rekord) Bramgås blot 39.802 Ederfugl 335.076 Sortand 48.192 Trane 1351 Storspove 3243 Islandsk ryle 18.072 Lille kobbersnepe 7872 Almindelig kjove 100 Dværgmåge blot 4416 Havterne 3685 Sortterne 295	Knopsvane 19/8 9000 rst. Bramgås 17/11 20.000 rst. Hvepsvåge 4/9 438 Rød glente 21/9 141 (største dag) Ringdue 12/10 70.000 (største dag)
Observationer, usædvanlige arter	Nordisk lapperdykker 15 Sølvhejre 21/4 1 rst. Silkehejre 1/6 1 rst. Sort stork 23/5-1/6 5 trk. Hvid stork 13/4-1/6 9 trk.+ 5 rst. Kongeederfugl 10/5 1 han trk. Sort glente 22/4-27/5 5 trk.+ 10/6 1 rst. Hedehøg 20/5 1 og 27/5 1 trk. Kongeørn 19/1-16/3 1 2K rst. Sorthovedet måge 14/4-18/5 7 trk.+ 1 rst. Rovterne 7/5 2 trk. Hvidvinget terne 8/5 1 trk. Biæder 28/5 1 trk. efter rst. Sortstrubet bynkefugl 19/4 1 rst. Pirol 24/5 1 rst. Rødtoppet fuglekonge 3 Gulirisk 30/3 1 syng. og 24/4-27/5 i alt 7 trk.+ ca. 7 rst. Karmindompap 15-28/5 i alt 4 trk.+ 2 rst. Lapværling 26/1 3 rst.	Silkehejre 8/7 1 rst. Sølvhejre 10/10-30/12 1-2, dog 13/10 4 rst. Sort glente 20/8-28/9 3 trk. Steppehøg 29-30/8 1 + 8/9 1 rst. Hedehøg 21/8 1 + 21/9 1 trk. Kongeørn 21/9 1 2K rst. Aftenfalk 28/8-21/9 2 trk. + 4 rst. Kærløber 17/8 1 rst. Enkeltbekasin 6/11 5 rst. Rovterne 15/8 1 rst. Hvidvinget terne 25/8 1 trk. Bjerglærke 2/10 1 trk. Rødstrubet piber 12/9-6/10 4 trk.+ 5 rst., flest 13/9 4 Sortstrubet bynkefugl 4 (1 par + 2 unger) Lille fluesnapper 14-29/9 5 rst. Pungmejse 6/10 1 trk. Gulirisk 19/8 1 + 6/9 1 trk. Hvidsiken 6/11 1 rst.+ 11/11 1 trk. Hvidvinget korsnæb 6/9 1 trk.+ 13/9 3 rst. Lapværling 21/9-6/10 3 trk.
Observationer, sjældne arter	Lille skrigeørn 24/5 1 trk.	Dværgørn 12/9 1 trk.
Ynglefugle, sjældne arter (par)	Sortstrubet bynkefugl 1	

Fugleværnsfondens reservater – status 2013

Af Hanne Havemose

I 2013 kunne Fugleværnsfonden indvie yderligere 63 hektar natur til fuglene.

Et nyt reservat på 15 hektar ved Bremsbøl Sø så dagens lys i marts, og første sæson bød blandt andet på ynglende atlingeand, brushøns og hele syv par blåhalse. Reservatet ligger klos op ad den tyske grænse og udgør med sin nyskabte sø, fugleø og afgræssede enge resultatet af et dansk-tysk klimatilpasningsprojekt.

I maj blev EU LIFE-projektet ved Bøjden Nor festligt afsluttet med en indvielse af ekstra 25 hektar natur, inklusiv vandhuller, opstemning og to fugleøer i noret,

som især klyder og terner har taget i besiddelse.

I Sølsted Mose faldt en gennemgribende jordfordeling på plads i september. Ud over de allerede eksisterende 80 hektar, har Fugleværnsfonden fået tildelt yderligere 23 hektar, og tilsammen udgør de nu ét samlet område. Det styrker den naturpleje, der skal til for at skabe et godt fugleområde. Tiltaget er en del af samarbejdet i et stort EU LIFE-projekt i Sølsted Mose, hvis overordnede formål er at genskabe dele af mosen til højmoser. I ynglesæsonen blev der i dette reservat registreret et ynglende tranepar.

Bioblitz på Hyllekrog den 17. august 2013. Foto: Allan Gudio Nielsen

I 2013 var der atter et par ynglende havørne i Saksfjed Inddæmning. Derudover blev et nyt fugletårn indviet i oktober, og i november modtog reservatet 5 vildheste. Sammen med økologiske kvæg skaber de en varieret afgræsning og dermed et godt fødegrundlag for mange af de sårbare engfugle, som kræver naturtyper med kort græs. På Hyllekrog, som udgør den anden del af samme reservat, fandt ganske store træk af ederfugl, islandsk ryle, ringdue og sortterne sted.

Et af årets nye formidlingstiltag har været BioBlitz, som blev afholdt på to af fondens reservater, Vaserne og Hyllekrog. Formålet var at registrere så mange af dyr og planter som muligt i løbet af et døgn.

Med stor interesse blev begge reservater derfor nøje undersøgt af en bred skare af både fagfolk og almindelige besøgende.

Årets sjældenheder

I løbet af året blev der observeret sjældne gæster som sort ibis i Nivå Bugt Strandenge, rødhalsed gås i Bøvling Klit samt blå glente i Vaserne, som derudover også husede et par plettet rørvagtel i ynglesæsonen.

Årets kuriositet lagde til ved Bøjden Nor, hvor en langnæbbet sneppeklire blev set rastende i noret, til stor glæde for de mange fuglekiggere, der lagde vejen forbi. Den nordamerikanske vadefugl er kun set få gange i Danmark, nemlig fem gange i løbet af 15 år.

Nivå Bugt Strandenge, Nordsjælland (1)

11 hektar strandeng. Rørskov, åbne vandflader og afgræsset strandeng. Stentange mod havet. Overdraget

til Fugleværnsfonden af Den Hageske Stiftelse i 2008.

Frivillig arbejdsgruppe: 20 personer.

Ynglefugle: Gråstrubet lappedykker 1 par, knopsvane 1 par, gravand 2 par, gråand 7-8 par, troldand 1 par, ederfugl 2-3 par, toppet skallesluger 2-3 par, vandrikse 2-3 par, grønbenet rørhøne 2 par, blishøne 3-4 par, lille præstekrave 1 par, vibe 3 par, sanglærke 1 par, landsvale 0-1 par, bysvale 0-1 par, hvid vipstjert 3 par, gærdesmutte 1 par, jernspurv 0-1 par, rødstjert 1 par, solsort 4 par, rørsanger 23-25 par, gærdesanger 1 par, tornsanger 6 par, blåmejse 4 par, musvit 6 par, gråkrage 3 par, stær 1 par, grønirisk 5-6 par, rørspurv 10 par.

Ynglefuglene på Nivå Bugt Strandenge er talt af Karsten Winding.

Andre observationer: Lille lappedykker 13 (14/11), toppet lappedykker 1000 (5/1), gråstrubet lappedykker 11 (2/7), nordisk lappedykker 1 (7/12), sule 35 (7/12), skarv 700 (5/10), sølvhejre 1 (29/10), sort stork 1 (29/7), hvid stork 1 (8/4), sort ibis 1 (25/10), pibesvane 26 (8/11), sangsvane 83 (7/4), canadagås 173 (26/1), bramgås 350 (15/10), knortegås 90 (5/10), nilgås 2 (27/4), pibeand 92 (27/10), troldand 700 (3/2), sortand 1000 (6/10), hvinand 304 (4/2), lille skallesluger 7 (28/1), toppet skallesluger 40 (2/1), hvepsevåge 25 (3/9), rød glente 3 (7/4), rørhøg 5 (13/4), fiskeørn 7 (13/4), trane 531 (14/4), strandkade 225 (2/8), strandhøjle 17 (13/8), islandsk ryle 9 (15/8), krumnæbbet ryle 7 (18/7), sortgrå ryle 1 (16/11), enkeltbekkasin 5 (14/11), lille kobbersnepe 36 (13/8), småspove 7 (25/4), storspove 30 (18/6), stenvender 4 (3/8), almindelig kjøve 1 (23/8), sorthovedet måge 2 (25/4), dværgmåge 2 (30/6), rovterne 1 (15/8), fjordterne 250 (3/8), havterne 224 (28/7), dværgterne 3 (29/6), sortterne 1 (2/8), søkonge 1

På Hyllekrog bød året på særlig store træk af blandt andet ederfugl den 7. april 2013. Foto: John Larsen

(25/10), mosehornugle 1 (16/4), isfugl 1 (3/1), vendehals 1 (29/8), skægmejs 13 (8/11), snespurv 50 (5/11).

Vaserne, Nordsjælland (2)

14 hektar sø, ellesump, skov og krat, ejet af Aage V. Jensens Naturfond. Administreret siden 1999 af Fugleværnsfonden.

Frivillig arbejdsgruppe: 17 personer.

Ynglefugle: Gråstrubet lappedykker 1 par, skarv 24 par, knopsvane 1-2 par, hvinand 1-3 par, plettet rørvagtel 1 par, blishøne 4 par, rødrygget tornskade 1 par, lille flagspætte 2-3 par, skovspurv 1 par, sumpmejs 1 par, stillits 1 par, rørspurv 1-2 par.

Ynglefuglene i Vaserne er talt af Holger Hansen og Helge Røjle Christensen.

Andre observationer: Troland 340 (22/4), lille skallesluger 1 (30/3), stor skallesluger 20 (6/1), blå glente 1 (8/4), sort glente 1 (15/4), rød glente 1 (2/4), rørhøg 3 (15/4), spurvehøg 10 (15/4), fiskeørn 2 (15/4), vandrikse 2 (18/4), plettet rørvagtel 1 (25/6), trane 155 (2/4), enkeltbekkasin 2 (10/4), skovsneppe 1 (12/5), isfugl 1 (29/11), lille flagspætte 7 (22/4), korttået træløber 3 (5/4), rødrygget tornskade 3 (3/7), stor tornskade 1 (16/11), ravn 4 (10/9).

Gundsømagle Sø, Nordsjælland (3)

60 hektar, rørskov, krat, skov, sø og enge. Erhvervet i 1984.

Frivillig arbejdsgruppe: 22 personer.

Antallet af ynglepar er vurderet ud fra indtastninger i DOFbasen:

Ynglefugle: Toppet lappedykker 2 par, gråstrubet lappedykker 2 par, rødbrum 1-2 par, knopsvane 1-3 par, rørhøg 1 par, spurvehøg 1 par, vandrikse 2-5 par, plettet rørvagtel 2 par, blishøne 1 par, vibe 1-2 par, dobbeltbekkasin 1 par, rødbrun 0-1 par, natugle 1 par, gøg 3-7 par, stor flagspætte 1 par, sanglærke 4 par, engpiber 0-1 par, nattergal 8-11 par, græshoppesanger 1 par, savisanger 0-1 par, gulbug 1-2 par, sivsanger 4-11 par, rørsanger 10-15 par, skægmejs 4 par, korttået træløber 1-2 par, bomlærke 1 par.

Desuden kunne 1 par hvid stork også i 2013 iagttages på reden i et nærliggende gartneri fra p-pladsen ved vesttårnet.

Andre observationer: Sortstrubet lom 1 (16/4), rødbrum 2 (20/4), sølvhejs 1 (19/8), hvid stork 2 (1/1), sangsvane 59 (8/1), sædgås 36 (30/11), blisgås 72 (11/3), grågås 1450 (12/9), canadagås 150 (4/12), bramgås 80 (15/4), atlingand 2 (29/4), troland 950 (14/11), lille skallesluger 12 (2/3), stor skallesluger 37 (7/4), rørhøg 4 (17/5), kongeørn 1 (15/3), fiskeørn 3 (5/10), lærkefalk 3 (8/9), vandrefalk 1 (28/9), vandrikse 10 (20/4), plettet rørvagtel 2 (31/5), kaspisk måge 2 (5/10), sortterne 1 (17/5), hvidvinget terne (13 (7/5), isfugl 1 (14/1), vendehals 1 (18/5), nattergal 11 (30/5), ringdrossel 2 (16/4), græshoppesanger 1 (7/5), savisanger 1 (23/5), sivsanger 11 (4/5), skægmejs 17 (28/9), korttået træløber 2 (1/3), pungmejs 1 (15/6), ravn 2 (5/1), hvidvinget korsnæb 1 (30/11), stor korsnæb 1 (30/9).

I Vaserne blev der registreret plettet rørvagtel i ynglesæsonen den 25. juni 2013. Foto: Mark Desholm

Ravnstrup Sø, Sydsjælland (4)

9,5 hektar sø med mose og rørskov, eng, pilekrat og gammel løvskov. Erhvervet i 1983.

Frivillig arbejdsgruppe: 16 personer.

Ynglefugle: Gråstrubet lappedykker 0-1 par, knopsvane 1-3 par, blishøne 4-6 par, musvåge 1 par, halemejs 1 par, nattergal 1-6 par, rødstjert 3-5 par, sivsanger 0-1 par, gulbug 0-1 par, træløber 1-3 par.

Ynglefuglene ved Ravnstrup Sø er talt af Inger Nielsen.

Fuglelivet ved Ravnstrup Sø blev også i 2013 fulgt ved hjælp af ringmærkning efter metoden "Constant Effort Site" (CES), der er en internationalt anvendt metode til overvågning af spurvefuglebestande gennem standardiseret ringmærkning. Der blev ved Ravnstrup Sø i 2013 ringmærket 492 fugle fordelt på 32 forskellige arter:

Gærdesmutte 5, jernspurv 36, rødhals 6, nattergal 12, rødstjert 7, solsort 15, sangdrossel 2, sivsanger 1, kærsanger 5, rørsanger 30, gærdesanger 6, tornsanger 49, havesanger 34, munk 54, skovsanger 1, gransanger 32, løvsanger 62, broget fluesnapper 2, halemejs 2, sumpmejs 12, blåmejs 18, musvit 39, spætmejs 4, træløber 4, rødrygget tornskade 1, skovspurv 1, bogfinke 4, grøn-irisk 2, stillits 1, dompap 2, gulspurv 26, rørspurv 17.

Andre observationer: Rødbrum 1 (27/5), sangsvane 28 (28/12), sædgås 8 (3/3), blisgås 75 (6/4), grågås 200 (7/1), bramgås 200 (9/5), pibeand 10 (27/10), sort glente 1 (7/6), rød glente 4 (12/10), havørn 2 (6/10), rørhøg 2 (17/4), duehøg 1 (8/9), fiskeørn 3 (8/9), dværgfalk 1 (12/10), lærkefalk 1 (8/9), vandrefalk 1 (1/1), vandrikse 3 (8/4), vibe 80 (27/7), skovsneppe 1 (28/3), huldue 1 (5/3), natugle 1 (3/3), natravn 1 (6/5), isfugl 1 (9/7), korttået træløber 1 (14/4), hvidvinget korsnæb 1 (24/8).

Ægholm ved Nyord, nord for Møn (5)

1,8 hektar kystfugleø. Erhvervet i 1969 som Fugleværnsfondens første ejendom.

Der er ikke adgang til øen, som er en del af Ulvs-hale-Nyord Vildtreservat.

Ynglefugle: Skarv 617 par, knopsvane 10 par, ederfugl 90 par, gråand 1 par, sølvmåge 35 par, svartbag 10 par, stormmåge 4 par.

Udsigt fra det nye fugletårn i Saksfjed, som blev indviet den 3. oktober 2013. Foto: Marie-Louise Olsen

Ynglefuglene på Ægholm er talt af Per Schiermacker-Hansen.

Andre observationer: Skarv 2000 (23/9), knopsvane 140 (5/6), ederfugl 800 (2/6), havørn 5 (10/2), vandrefalk 1 (28/6), mudderklire 4 (2/6), stormmåge 4 (2/6), sølvmåge 35 (2/6), svartbag 10 (2/6).

Nyord Enge ved Møn (6)

186 hektar afgræsset strandeng og strandrørsump. Erhvervet mellem 1971 og 2001.

Frivillig arbejdsgruppe: 20 personer.

Ynglefugle: Knopsvane 4 par, grågås 10 par, gravand 2 par, knarand 2-3 par, gråand 9 par, spidsand 0-1 par, skeand 3 par, atlingand 2 par, ederfugl 1-2 par, toppet skallesluger 1 par, strandskade 15 par, klyde 1-2 par, stor præstekrave 1-2 par, vibe 28 par, brushøne 1-2 par, stor kobbersnepe 4-5 par, rødben 53 par, hættemåge 2-5 par, stormmåge 4-6 par, sølvmåge 0-3 par, havterne 0-2 par, grønbenet rørhøne 2 par, blishøne 11 par, mosehornugle 0-1 par, gul vipstjert 44 par.

Ynglefuglene på Nyord er talt af Niels Peter Andreasen, Mogens Bak og Ole Amstrup.

Andre observationer: Sølvhejre 5 (4/7), knopsvane 1300 (18/6), sangsvane 32 (10/1), sædgås 24 (12/12), blisgås 283 (23/11), canadagås 1510 (6/3), bramgås 12000 (26/9), nilgås 1 (13/4), gravand 180 (1/1), pibeand 800 (9/9), krikand 350 (18/6), gråand 2000 (1/1), bjergand 40 (1/1), havørn 8 (17/2), rørhøg 5 (9/9), blå kærhøg 4 (18/12), duehøg 2 (31/3), fjeldvåge 2 (16/2), lærkefalk 1 (1/5), vandrefalk 2 (20/4), trane 220 (12/10), klyde 50 (1/5), hejle 600 (25/10), strandhejle 21 (6/10), vibe 194 (15/9), krumnæbbet ryle 21 (14/7), almindelig ryle 162 (21/7), brushane 5 (9/5), stor kobbersnepe 5 (2/5), storspove 23 (21/7), sortklire 11 (21/7), rødben 50 (28/5), hvidklire 42 (21/7), tinksmed 13 (8/7), mudderklire 18 (23/7), odinshane 1 (25/5), dværgerterne 2 (24/7), mosehornugle 1 (9/7), digesvale 4200 (22/8), landsvale 1000 (18/8), bjergirisk 125 (17/11), lapværting 1 (23/11), snespurv 52 (5/1).

Barup Sø, Nordfalster (7)

26 hektar sø med ellesump, rørskov og krat erhvervet i 1998 af Karen Krieger Fonden, for hvem Fugleværnsfonden forvalter området.

Frivillig arbejdsgruppe: 13 personer.

Ynglefugle: Rørhøg 2-3 par, blishøne 3-4, skovsnepe 1 par, husskade 1-2 par, rødstjert 1 par, savisanger 0-1 par.

Ynglefuglene ved Barup Sø er talt af Benny Steinmeier og Leif H. Jacobsen.

Andre observationer: Gråstrubet lappedykker 2 (15/6), grågås 39 (21/4), troldand 48 (21/4), rørhøg 4 (23/4), vandrikse 3 (23/4), engsnarre 1 (15/6), dobbeltbekkasin 1 (23/4), skovsnepe 2 (17/6), storspove 2 (23/6), nattergal 4 (15/6), savisanger 1 (15/6), sivsanger 4 (14/7), skægmejs 3 (14/7).

Saksfjed/Hyllekrog, Sydlolland (8)

163 hektar strandeng, klit, rørskov, enge, overdrev og løvskov. Erhvervet i 1995 af Karen Krieger Fonden, for hvem Fugleværnsfonden forvalter området. På Hyllekrog-tangen er der adgangsforbud i fuglenes yngletid fra 1/3 til 15/7. Tangen er en del af Hyllekrog Vildtreservat.

Frivillig arbejdsgruppe: 29 personer.

Ynglefugle Saksfjed: Lille lappedykker 1 par, gråstrubet lappedykker 12-13 par, knopsvane 1 par, grågås 9-12 par, gravand 0-2 par, knarand 1-5 par, gråand 0-7 par, atlingand 0-2 par, skeand 2-4 par, havørn 1 par, rørhøg 0-1 par, agerhøne 0-1 par, vandrikse 2 par, grønbenet rørhøne 2 par, blishøne 7-9 par, strandskade 1 par, klyde 3-5 par, stor præstekrave 2 par, vibe 12-13 par, dobbeltbekkasin 1 par, skovsnepe 2 par, rødben 8 par, hættemåge 31-40 par, stormmåge 1 par, bysval 7-10 par, engpiber 5-6 par, kæranger 3 par, rørsanger 2-3 par, gærdesanger 1 par, rødrygget tornskade 3, gulspurv 4 par, rørspurv 12 par.

Ynglefuglene ved Saksfjed er talt af Preben Berg.

Andre observationer Saksfjed: Lille lappedykker 11 (14/10), gråstrubet lappedykker 24 (26/5), silkehejre 1 (1/6), sølvhejre 4 (13/10), hvid stork 1 (14/4), sangsvane 77 (3/3), blisgås 150 (13/10), bramgås 4000 (13/10), pibeand 110 (22/9), troldand 2000 (19/2), bjergand 120 (11/4), rød glente 15 (23/9), havørn 5 (17/1), blå kærhøg 3 (17/1), fjeldvåge 8 (13/10), kongørn 2 (10/2), tårnfalk 18 (14/9), aftenfalk 1 (21/9), dværgefalk 1 (9/2), lærkefalk 1 (21/9), vandrefalk 1 (14/9), trane 84 (3/10), klyde 23 (2/5), hejle 400 (13/10), strandhejle 25 (13/10), vibe 290 (17/10), islandsk ryle 4 (21/7), krumnæbbet ryle 38 (27/7), almindelig ryle 130 (29/7), brushane 25 (7/7), enkeltbekkasin 5 (6/11), dobbeltbekkasin 25 (27/7), skovsnepe 2 (28/4), stor kobbersnepe 2 (18/8), lille kobbersnepe 7 (12/8), småspove 2 (26/4), storspove 25 (18/8), sortklire 18 (10/6),

rødben 25 (21/7), tinksmed 32 (3/7), sorthovedet måge 1 (20/4), rovterne 1 (15/8), huldue 75 (13/10), mosehornugle 1 (21/3), sortstrubet bynkefugl 1 (12/4), misteldrossel 150 (13/10), sortkrage 2 (10/2), ravn 6 (18/10), bjergirisk 38 (26/10), lapværling 3 (26/1).

Ynglefugle Hyllekrog: Gråstrubet lappedykker 1 par, knopsvane 1 par, gravand 1-3 par, knarand 2-3 par, krikand 0-1 par, gråand 3 par, spidsand 0-1 par, skeand 1-3 par, ederfugl 3-9 par, toppet skallesluger 2-3 par, strandskade 3-4 par, klyde 0-2 par, stor præstekrave 10-13 par, vibe 8-12 par, rødben 14-18 par, hættemåge 6-9 par, stormmåge 0-1 par, sanglærke 20-40 par, landsvale 4-6 par, engpiber 15-30 par, hvid vipstjert 1-5 par, torsnanger 6-10 par, løvsanger 1 par, stær 1-2 par, tornirisk 1-3 par, rørspurv 2 par.

Ynglefuglene på Hyllekrog er talt af Uffe B. Nielsen.

Andre observationer Hyllekrog: Rødstrubet lom 214 (6/5), sortstrubet lom 39 (29/4), gråstrubet lappedykker 153 (17/4), nordisk lappedykker 3 (22/4), skarv 2000 (19/8), sølvhejre 1 (18/10), sort stork 2 (23/5), hvid stork 5 (16/5), knopsvane 9000 (19/8), pibesvane 44 (6/4), sangsvane 68 (7/4), sædgås 305 (11/11), kortnæbbet gås 1 (1/6), blisgås 585 (15/4), grågås 950 (12/9), bramgås 7128 (23/5), knortegås 9345 (2/6), nilgås 3 (13/4), pibeand 1690 (15/4), krikand 674 (11/4), spidsand 248 (11/4), skeand 119 (15/4), bjergand 210 (15/4), ederfugl 51250 (7/4), kongeederfugl 1 (10/5), havlit 725 (22/4), sortand 4650 (8/4), fløjlsand 64 (22/4), hvepsevåge 438 (4/9), sort glente 1 (22/4), rød glente 141 (21/9), havørn 7 (26/9), rørhøg 21 (4/9), blå kærhøg 4 (7/11), steppehøg 1 (30/8), hedehøg 1 (20/5), fjeldvåge 32 (12/10), lille skrigeørn 1 (24/5), kongeørn 1 (21/9), dværgørn 1 (12/9), fiskeørn 11 (4/9), tårnfalk 30 (13/9), aftenfalk 1 (8/9), dværgfalk 4 (25/9), lærkefalk 5 (6/9), vandrefalk 3 (24/9), trane 644 (6/4), hjejle 340 (7/11), strandhjejle 392 (27/5), vibe 280 (7/4), islandsk ryle 13802 (2/6), almindelig ryle 823 (1/6), brushane 20 (19/8), dobbeltbekkasin 58 (18/8), stor kobbersneppe 4 (12/9), lille kobbersneppe 1687 (1/6), småspove 13 (10/5), storspove 1255 (23/4), stenvender 15 (18/8), almindelig kjove 9 (18/4), sorthovedet måge 2 (24/4), dværgmåge 880 (4/5), hættemåge 1000 (19/8), rovterne 2 (7/5), fjordterne 189 (9/5), havterne 940 (22/4), dværgterne 31 (17/8), sortterne 109 (12/5), hvidvinget terne 1 (8/5), huldue 174 (14/10), ringdue 7000 (12/10), mosehornugle 1 (20/1), biæder 1 (28/5), hedelærke 32 (18/10), bjerglærke 1 (2/10), digesvale 700 (17/8), landsvale 4800 (6/9), skovpiber 480 (6/9), engpiber 515 (21/9), rødstrubet piber 2 (13/9), skærpiber 2 (27/9), gul vipstjert 470 (6/9), sortstrubet bynkefugl 1 (26/9), misteldrossel 130 (19/10), pungmejse 1 (6/10), rødrygget tornskade 5 (29/8), stor tornskade 3 (26/9), sortkrage 8 (19/1), bjergirisk 98 (26/10), hvidsiskken 1 (11/11), hvidvinget korsnæb 3 (13/9), stor korsnæb 5 (19/10), karmincompap 2 (27/5), lapværling 1 (21/9).

Nakskov Indrefjord, Vestlolland (9)

10 hektar rørskov og vandflade i den sydlige del af Indrefjorden. Erhvervet i 1987.

Ynglefugle: Toppet lappedykker 1 par, knopsvane 1-2 par, rørsanger 1-17 par, grønirisk 1 par, rørhøg 1 par,

vandrikse 1 par, blåmejse 1 par, toppet lappedykker 1 par, rørhøg 1 par, musvit 1 par.

Ynglefuglene ved Nakskov Indrefjord er talt af Ole Friis Larsen.

Andre observationer: Sølvhejre 1 (20/9), knopsvane 160 (8/10), blisgås 25 (4/3), grågås 800 (7/10), bramgås 200 (16/10), rustand 1 (9/4), pibeand 600 (3/10), knarand 600 (3/9), taffeland 900 (9/2), trolldand 6300 (8/1), lille skallesluger 12 (25/12), blishøne 1200 (18/9), dværgmåge 1 (10/5), natugle 1 (21/7), isfugl 2 (16/12), skægmejse 25 (28/9), korttået træløber 1 (28/3), sortkrage 2 (19/3).

Gulstav Mose, Sydlangeland (10)

7 hektar kalkrig mose med åbne vandflader, hvas avneknippe, tagrør, eng og overdrev.

Erhvervet i 1971 og 1979.

Frivillig arbejdsgruppe Sydlangeland: 26 personer.

Ynglefugle: Toppet lappedykker 1 par, gråstrubet lappedykker 2 par, knopsvane 1 par, rødrum 1 par, grågås 17 par, gråand 2 par, knarand 1 par, taffeland 2 par, blishøne 5 par, rørhøg 1 par, strandskade 1 par, vibe 3 par, gøg 1 par, sanglærke 7 par, hvid vipstjert 1 par, gul vipstjert 1 par, gulbug 1 par, sivsanger 1 par, rørsanger 4 par, kærsanger 1 par, torsnanger 1 par, engpiber 4 par, tornirisk 1 par, stillits 2 par, rørspurv 2 par.

Ynglefuglene er talt af Ole Goldschmidt og Nis Rattenborg.

Andre observationer: Rødrum 1 (6/5), hvid stork 2 (20/5), pibeand 62 (6/4), knarand 22 (8/4), sort glente 2 (20/5), rød glente 4 (20/9), havørn 1 (3/3), rørhøg 4 (20/5), fiskeørn 1 (22/9), aftenfalk 2 (20/9), dværgfalk 1 (24/8), lærkefalk 1 (17/6), rovterne 1 (30/6), dværgterne 2 (18/5), biæder 2 (25/5), digesvale 100 (30/6), rødstrubet piber 1 (22/9), gul vipstjert 1000 (27/8), flodsanger 1 (19/9), savisanger 1 (15/6), høgesanger 1 (10/6), skægmejse 2 (19/10), rødrygget tornskade 3 (17/8), stor tornskade 1 (6/10), sortkrage 4 (22/9), ravn 2 (18/5), karmincompap 2 (15/6).

Tryggelev-Nørreballe Nor, Sydlangeland (11)

170 hektar sø/brakvandslagune (3 lagunesøer Tryggelev Nor, Salme Nor og Nørreballe Nor), rørskov, klitter, overdrev og krat. Erhvervet i flere omgange fra 1975 til 2004.

Frivillig arbejdsgruppe Sydlangeland: 26 personer.

Ynglefugle Tryggelev og Salme Nor: Toppet lappedykker 6 par, gråstrubet lappedykker 12 par, lille lappedykker 1 par, knopsvane 5 par, rødrum 3 par, grågås 19 par, gravand 6 par, gråand 25 par, knarand 9 par, skeand 10 par, atlingand 1-2 par, trolldand 11 par, ederfugl 2 par, rørhøg 1 par, vandrikse 7 par, grønbenet rørhøne 1 par, blishøne 37 par, strandskade 3 par, vibe 25 - 30 par, stor præstekrave 3 par, rødben 9 par, gøg 2 par, sanglærke 14 par, nattergal 1 par, sivsanger 1 par, rørsanger 15 par, kærsanger 1 par, torsnanger 7 par, engpiber 4 par, skægmejse 9 par, rødrygget tornskade 1 par, tornirisk 3 par, rørspurv 8 par.

Ynglefuglene ved Tryggelev og Salme Nor er talt af Ole Goldschmidt og Nis Rattenborg.

Årets kuriositet, langnæbbet sneppeklire lagde til ved Bøjden Nor den 17. april 2013. Foto: Erhardt Ecklon

Andre observationer Tryggelev og Salme Nor: Sorthalset lappedykker 4 (26/4), rørdrum 2 (15/4), sølvhejre 1 (9/8), blisgås 885 (31/3), grågås 2020 (29/7), bramgås 2200 (17/11), knortegås 350 (28/5), nilgås 2 (7/5), pipeand 500 (22/9), knarand 150 (22/9), krikand 455 (15/4), skeand 318 (29/8), taffeland 650 (17/11), troldand 7850 (28/3), bjergand 630 (15/4), havlit 2 (11/2), sortand 200 (11/2), hvinand 200 (13/4), lille skallesluger 10 (28/3), rød glente 4 (12/10), havørn 2 (23/8), rørhøg 24 (24/8), fiskeørn 4 (24/8), tårnfalk 33 (7/9), lærkefalk 2 (7/9), vandrefalk 1 (10/2), stylteløber 1 (28/8), lille præstekrave 8 (9/8), stor præstekrave 51 (13/8), islandsk ryle 3 (3/9), krumnæbbet ryle 4 (22/7), brushane 52 (19/9), dobbeltbekkasin 35 (29/7), storspove 22 (30/6), sortklire 26 (16/9), dværgmåge 10 (28/5), hættemåge 800 (29/7), stormmåge 1200 (29/7), rovterne 4 (21/8), fjordterne 34 (5/8), dværgterne 5 (30/7), sortterne 3 (5/8), hvidvinget terne 6 (7/5), mosehornugle 1 (12/1), digesvale 600 (7/5), landsvale 900 (7/9), rødstrubet piber 1 (18/9), bynkefugl 5 (17/8), græshoppesanger 1 (2/5), skægmejse 7 (18/6), rødrygget tornskade 7 (17/8), sortkrage 7 (31/3), bogfinke 3800 (30/9).

Ynglefugle Nørreballe Nor: Toppet lappedykker 6 par, gråstrubet lappedykker 2 par, rørdrum 1 par, knopsvane 5 par, grågås 20 par, gravand 6 par, gråand 3 par, knarand 6-8 par, skeand 2 par, troldand 1 par, grønbenet rørhøne 2 par, blishøne 17 par, strandskade 11 par, vibe 21 par, stor præstekrave 5 par, rødben 9 par, klyde 34 par, sølvmåge 1 par, hættemåge 234 par, stormmåge 5 par, fjordterne 17 par, dværgterne 1 par, sanglærke 4 par, engpiber 1 par, rørsanger 3 par, kær-sanger 1 par, tornsanger 1 par, hvid vipstjert 1 par, gul vipstjert 3 par, tornirisk 1 par, stillits 1 par.

Ynglefuglene ved Nørreballe Nor er talt af Ole Goldschmidt og Nis Rattenborg.

Andre observationer Nørreballe Nor: Sorthalset lappedykker 2 (4/6), rørdrum 3 (4/2), sangsvane 138 (22/2), kortnæbbet gås 6 (28/3), blisgås 940 (6/4), grågås 2200 (9/8), indisk gås 1 (8/4), bramgås 2475 (28/3), knortegås 159 (2/6), nilgås 5 (25/4), rustand 1 (9/4), pipeand 260 (12/1), rødhovedet and 1 (1/9), taffeland 835 (28/9), troldand 6400 (12/1), bjergand 135 (14/4), lille skallesluger 17 (14/4), sort glente

1 (1/8), vagtel 1 (17/5), blishøne 400 (9/3), klyde 90 (25/4), vibe 575 (10/11), islandsk ryle 20 (25/4), brushane 107 (28/8), stor kobbersnepe 4 (13/9), lille kobbersnepe 4 (13/9), småspove 8 (5/5), dværgmåge 3 (9/5), hættemåge 800 (7/9), stormmåge 3700 (29/8), rovterne 2 (21/7), dværgterne 9 (5/7), sortterne 2 (8/5), digesvale 550 (9/5), sortkrage 7 (21/10), bjergirisk 30 (5/2).

Roholm, Odense Fjord (12)

1 hektar kystfugleø. Erhvervet i 1978.

Der er ikke adgang til øen, som er omfattet af bestemmelse for Odense Fjord Vildtreservat.

På Roholm raster adskillige fuglearter, herunder ederfugl, skarv, stor regnspove, alm. ryle og stenven-der. Svartbag yngler på øen.

Der foreligger ingen observationer fra Roholm i 2013.

Bøjden Nor, Sydvestfyn (13)

Ca. 65 hektar afgræsset strandeng, overdrev og lagunesø. Ejers af Karen Krieger Fondens, men er siden 1982 forvaltet af Fugleværnsfonden.

Frivillig arbejdsgruppe: 14 personer.

Ynglefugle: Knopsvane 2 par, grågås 6 par, gravand 2 par, gråand 3-4 par, blishøne 2-3 par, stor præstekrave 5 par, lille præstekrave 1 par, rødben 4-5 par, klyde 8-10 par, vibe 4-5 par, strandskade 3 par, hættemåge 15-20 par, stormmåge 1-2 par, sølvmåge 1 par, havterne 2-3 par, engpiber 2-3 par, hvid vipstjert 1-3 par, landsvale 4-5 par, digesvale 8-10 par, rørsanger 1 par, rørspurv 2 par.

Ynglefuglene ved Bøjden Nor er talt af Per D. Poulsen.

Andre observationer: Lille lappedykker 20 (23/10), sorthalset lappedykker 2 (20/8), sølvhejre 1 (17/10), skestork 1 (30/10), pipesvane 11 (31/10), sangsvane 51 (13/2), blisgås 46 (6/3), grågås 1000 (1/9), bramgås 210 (6/10), pipeand 615 (6/10), spidsand 31 (7/11), taffeland 260 (22/9), troldand 2500 (4/1), bjergand 2700 (7/1), ederfugl 1000 (19/4), sortand 92 (6/4), havørn 2 (19/4), hedehøg 1 (21/4), lærkefalk 1 (3/5), vandrefalk 1 (6/10), blishøne 700 (18/9), strandskade 27 (7/3), klyde 27 (24/5), lille præstekrave 4 (24/5), stor præstekrave 75 (8/9), hjejle 1200 (22/9), islandsk ryle 16 (21/4),

krumnæbbet ryle 11 (16/7), almindelig ryle 180 (24/9), langnæbbet sneppeklire 1 (17/4 til 25/4), stor kobbersnepe 4 (16/8), lille kobbersnepe 10 (16/8), hvidklire 16 (25/7), stenvender 11 (20/8), odinshane 1 (25/8), kas-pisk måge 1 (9/2), dværgterne 2 18/4, mosehornugle 1 (25/3), bjerglærke 2 (18/4), skærpiber 3 (29/9), sortkrage 4 (28/8), ravn 4 (8/7), bjergirisk 60 (9/10), lapværling 1 (15/11), snespurv 60 (9/11).

Søgård Mose, Sønderjylland (14)

16 hektar hede og højmoser med kantskov af især birk. Meget rig flora, bl.a. de tre danske lyngarter hedelyng, klokkeling og rosmarinlyng. Skænket til Fugleværns-fonden i 1986 af Andelselskabet Søgårdhus.

Frivillig arbejdsgruppe: 4 personer.

Ynglefugle: Lille lappedykker 1 par, troldand 1 par, musvåge 1 par, krikand 1-3 par, gråand 3-5 par, trold-and 1 par, blishøne 1 par, dobbeltbekkasin 1-2 par, trane 0-1 par, gøg 1 par, stor flagspætte 1 par, bynke-fugl 2-3 par, husrødstjert 1 par, rødstjert 1, skovpiber 3-4 par, blåmejse 1-2 par.

Ynglefuglene i Søgård Mose er talt af Egon Iversen.

Andre observationer: Lille lappedykker 3 (4/10), sølv-vejre 1 (19/4), sangsvane 23 (31/3), havørn 2 (14/7), fiskeørn 1 (15/6), lærkefalk 1 (20/6), trane 2 (31/3), dobbeltbekkasin 2 (6/5), skovsnepe 1 (9/3), grøn-spætte 1 (6/5), sortspætte 1 (30/6), landsvale 200 (28/4), bynkefugl 4 (16/5), sjagger 300 (4/11), fyrremejse 2 (26/9), rødrygget tornskade 1 (10/6), stor tornskade 1 (29/10), ravn 4 (26/9), lille korsnæb 13 (4/10).

Bremsbøl Sø, Sønderjylland (15)

15 hektar sø med afgræssede enge og fugleøer. Områ-det er resultatet af et dansk-tysk projekt, hvor man for at skabe mere plads til de større mængder af nedbør, aftager vand fra Vidåsystemet, der afvander store dele af grænselandet. Erhvervet i 2013 for en donation fra DOF-Travel.

Frivillig arbejdsgruppe: under opstart.

Ynglefugle: Toppet lappedykker 0-1 par, grågås 0-1 par, gravand 1-2 par, knarand 2 par, krikand 0-1 par, gråand 7-10 par, atlingand 1 par, skeand 3 par, troldand 8-10, musvåge 1 par, agerhøne 1 par, vagtel 0-1 par, blishøne 4-5 par, strandskade 1-2 par, lille præstekrave 1 par, vibe 3-5 par, brushane 1-2 par, rødben 1 par, fjordterne 1-2 par, ringdue 2-4 par, gøg 1-2 par, sanglærke 4-6 par, engpiber 2 par, gul vipstjert 1-2 par, hvid vipstjert 2 par, gærdesmutte 1-2 par, sydlig blåhals 7 par, solsort 4 par, sivsanger 2 par, kærsanger 3 par, rørsanger 4-6 par, gærdesanger 2 par, torsanger 3 par, gransanger 3 par, løvsanger 3 par, grå fluesnapper 1 par, musvit 1 par, sortkrage 1 par, gråkrage 2-3 par, stær 2-3 par, skov-spurv 1 par, bogfinke 3-5 par, tornirisk 2-3 par, gulspurv 2 par, rørspurv 5 par.

Ynglefuglene ved Bremsbøl Sø er talt af Martin Iversen.

Andre observationer: Sølvvejre 2 (2/5), sangsvane 23 (20/1), blisgås 1800 (26/3), bramgås 2800 (20/2), nilgås 2

(6/5), gravand 20 (2/5), pibeand 500 (22/12), gråand 700 (29/8), spidsand 115 (14/10), hedehøg 1 (27/4), vandrefalk 1 (13/4), vagtel 1 (27/7), lille præstekrave 7 (11/4), vibe 140 (27/7), dværgryle 6 (6/5), temmincksryle 12 (15/5), brushane 70 (1/5), enkeltbekkasin 1 (16/4), småspove 12 (22/4), stormmåge 1200 (17/10), sildemåge 160 (13/4), hvidvinget terne 2 (31/5), mosehornugle 1 (2/5), landsvale 300 (11/9), gul vipstjert 55 (2/5), sydlig blåhals 7 (31/5), stær 100.000 (17/10).

Sølsted Mose, Sønderjylland (16)

103 hektar nedbrudt højmoser med kratskov, tørve-grave og afgræsset eng. Erhvervet i 1993, 1994 og 1996.

Frivillig arbejdsgruppe: 12 personer.

Ynglefugle: Trane 1 par, gråand 1 par.

Ynglefuglene ved Sølsted Mose er talt af Martin Iversen.

Andre observationer: Rørdrum 1 (23/5), sølvvejre 1 (3/4), sangsvane 12 (6/3), rørhøg 3 (29/5), hedehøg 1 (6/5), duehøg 1 (30/12), lærkefalk 2 (23/5), vagtel 1 (2/7), trane 3 (27/3), dobbeltbekkasin 5 (21/9), skovsnepe 1 (18/12), mosehornugle 3 (29/3), vendehals 1 (20/4), nattegal 4 (26/5), sydlig blåhals 2 (15/4), bynkefugl 3 (6/5), græshoppesanger 1 (7/5), fyrremejse 5 (7/7), top-mejse 1 (10/8), pungmejse 2 (2/5), rødrygget tornskade 4 (26/6), stor tornskade 1 (17/10).

Stormengene, Rømø (17)

36 hektar naturligt forlandsmarsk, klitter og hede. Erhvervet i 1991, 1994 og 2009.

Frivillig arbejdsgruppe: 6 personer.

Ynglefugle: Grågås 1 par, gråand 2-4 par, stor præstekrave 1 par, vibe 1-2 par, dobbeltbekkasin 1-3 par, rødben 4-5 par, gøg 1 par, sanglærke 4-6 par, engpiber 3-4 par, hvid vipstjert 1 par, solsort 1-2 par, gransanger 1-2 par, løvsan-ger 2-3 par, blåmejse 1 par, musvit 2 par, bogfinke 1-2 par, grønirisk 1-2 par, stillits 1 par, rørspurv 1 par.

Ynglefuglene ved Stormengene er talt af Martin Iversen.

Andre observationer: Sort stork 1 (31/8), knortegås 460 (6/4), gravand 140 (6/4), vandrefalk 1 (12/10), strand-skade 600 (27/3), stor præstekrave 20 (27/3), hjejle 100 (12/10), strandhjejle 17 (17/5), islandsk ryle 30 (27/3), almindelig ryle 70 (27/3), lille kobbersnepe 200 (17/5), rødben 20 (27/3), stenvender 4 (17/5), rødstrubet piber 1 (30/9), skærpiber 1 (27/3), stor tornskade 1 (4/10), lille korsnæb 79 (30/9), stor korsnæb 5 (13/10).

Stubbe Sø, Djursland (18)

23 hektar rørskov, eng, sø, hede/overdrev, kratskov og nåleskov. Erhvervet i 2001.

Frivillig arbejdsgruppe: 21 personer.

Ynglefugle: Stor flagspætte 1 par, hedelærke 1 par, skovpiber 2 par, gærdesmutte 2-3 par, jernspurv 1 par, rødhals 1 par, rødstjert 2 par, solsort 0-1 par, sang-drossel 1-2 par, misteldrossel 1-2 par, kærsanger 0-1 par, rørsanger 2-3 par, torsanger 0-1 par, havesanger

Klyderne trives ved Bøjden Nor, hvor der blev observeret 27 den 24. maj 2013. Foto: Torben Andersen

0-1 par, munk 1-2 par, gransanger 1-3 par, løvsanger 1-2 par, fuglekonge 3-4 par, broget fluesnapper 6 par, sumpmeje 1-2 par, topmeje 1 par, sortmeje 4 par, blåmeje 5 par, musvit 24 par, træløber 1 par, rødrygget tornskade 2 par, bogfinke 3-4 par, grønirisk 1-2 par, dompap 0-2 par, gulspurv 2-3 par, rørsurv 1-2 par.

Ynglefuglene ved Stubbe Sø er talt af Joy Klein.

Andre observationer: Toppet lappedykker 92 (30/9), lille skallesluger 12 (15/12), rød glente 1 (14/5), havørn 2 (12/1), lærkefalk 1 (1/7), vandrefalk 1 (11/2), enkeltbekasin 2 (26/10), dværgmåge 4 (5/10), natugle 1 (15/4), isfugl 1 (1/10), grønspætte 1 (25/5), sortspætte 1 (2/2), hedelærke 4 (25/5), engpiber 100 (17/4), drosselrørsanger 1 (16/6), broget fluesnapper 4 (25/5), topmeje 3 (16/7), rødrygget tornskade 4 (12/7), stor tornskade 1 (23/3), ravn 2 (14/6), lille korsnæb 61 (26/10).

Bøvling Klit, Vestjylland (19)

6,5 hektar afgræsset strandeng. Erhvervet i 1979 og 1983.

Ynglefuglene ved Bøvling Klit er vurderet ud fra indtastninger i DOFbasen:

Ynglefugle: Dværgterne 13 par, vibe 10 par, tårnfalk 1 par, sanglærke 10 par, engpiber 2 par.

Andre observationer: Skestork 1 (11/6), kortnæbbet gås 900 (1/3), grågås 900 (1/11), bramgås 5600 (11/5), rødhalset gås 1 (4/4), lærkefalk 1 (17/5), vandrefalk 2 (29/10), hjejle 5500 (29/10), strandhjejle 3 (28/5), vibe 1150 (1/11), almindelig ryle 200 (1/11), lille kobbersneppe 120 (28/5), storspove 50 (20/8), storkjove 1 (1/11), dværgterne 26 (1/7).

Agerø, Mors (20)

27,5 hektar strandeng, stenklipper og holme. Erhvervet i 1982 og 2002.

Frivillig arbejdsgruppe: 3 personer.

Ynglefuglene ved Agerø er vurderet ud fra indtastninger i DOFbasen:

Ynglefugle: Ederfugl 1-3 par, havterne 1 par, bysvale 2 par, sanglærke 4 par, engpiber 2 par, gulbug 2 par, gærdesanger 1 par, tornirisk 1 par, bomlærke 5 par.

Andre observationer (inkl. optegnelser fra fugleskjulet): Sort stork 1-2 (18/6-3/7), kortnæbbet gås 114 (6/10), lysbuget knortegås 450 (4/6), gravand 35 (14/10), pipeband 140, toppet skallesluger 450, dværgfalk 1 (alle 6/10), vandrefalk 1 (9/5), klyde 21 (29/6), hjejle 2500 (4/5), strandhjejle 7 (29/9), almindelig ryle 140 (29/9), lille kobbersneppe 35 (6/10), storspove 29 (24/6), bjerglærke 19 (6/10).

Råbjerg Mose, Nordjylland (21)

Fugleværnsfonden ejer 0,5 hektar i den vestlige del af Råbjerg Mose. Mosen er et stort, tilgroet hedemoselandskab med det karakteristiske Rimme Doppe strandvoldsystem, også kendt fra Skagen Odde.

Ynglefugle: Ingen yngletal indtastet.

Andre observationer: Sangsvane 54 (7/3), rød glente 2 (3/4), duehøg 1 (24/3), kongeørn 1 (26/4), fiskeørn 1 (26/4), engsnarre 1 (31/5), trane 12 (24/3), skovsneppe 1 (12/1), storspove 60 (6/8), huldue 2 (24/3), mosehornugle 1 (20/1), natravn 2 (31/5), isfugl 1 (20/1), grønspætte 1 (26/4), sydlig blåhals 3 (26/4), ringdrossel 1 (26/4), misteldrossel 28 (26/4), topmeje 12 (16/2), rødrygget tornskade 2 (6/6), stor tornskade 2 (12/1), ravn 5 (20/1).

DOFbase udtræk (observationer) er foretaget den 7. juli 2014.

Gråsisken, Egsmark, Ebeltoft, 10. februar 2013. Foto: Bent Nielsen

Årsrapport fra Projekt Ørn

Af Lennart Pedersen, Erik Ehmsen og

Iben Hove Sørensen

Havørn, Brændegård Sø, 3. oktober 2013. Foto: Erik Borch

Årsberetning fra Projekt Ørn

Af projektleder Lennart Pedersen

I 2013 fik vi alle lejlighed til døgnet rundt at følge med i dagligdagen i en ørnerede på Lolland. Her kunne vi følge familien tæt på og nærstudere udviklingen af en ørneunge, der til tider meget lignede vore egne teenagere – den lå bare henslængt og hvilede sig, medens den ventede på at vokse op og kunne flyve fra reden.

Den danske havørnebestand er nu på 54 territorie-hævdende par og har dermed nået en størrelse, som tilsvarende det antal ørne, der blev beskrevet i optegnelser fra den første halvdel af det attende århundrede (Schiøler, 1925). Selvom landet dengang var langt mere skovfattigt og informationerne om de sjældne ynglefugle meget ringere, er det imponerende, at havørnen har formået at genetablere en så stor bestand på de knapt 20 år, arten nu igen har ynglet her i landet.

Datidens forfølgelse i form af blandt andet jagt og æg-samling, som var en væsentlig medvirkende grund til, at den oprindelige danske havørnebestand blev udryddet, er i dag afløst af nye udfordringer. Vindmøller, forstyrrelser og forgiftninger har i flere tilfælde krævet ofre blandt de danske havørne. Projekt Ørn håber, at vi gennem information kan minimere forstyrrelserne og eliminere truslerne, så vi også fremover kan glæde os over ørne i Danmark.

Selvom vi har været forskånet for forgiftningssager i 2013, har vi desværre ikke undgået endnu et vindmølle-drab på havørn. Denne gang blev ørnen fotodokumenteret, og den efterfølgende artikel (Skriver, 2013) vakte stor interesse. Dårligt placerede vindmøller i fuglenes revirer og trækkorridorer er en reel trussel – ikke alene mod vores ørne, men også mod andre dele af den danske fuglefauna. Det er derfor med stor interesse, at DOF har bemærket den dom, et amerikansk vindmøllefirma

har modtaget for drab af rovfugle i dårligt placerede vindmølleparker (Larsen, 2013).

Projekt Ørn nyder godt af den store opbakning, der er blandt de frivillige i foreningen, når overvågning eller optælling af vores ørne skal gennemføres. Alle takkes hermed for det store arbejde i årets løb.

Havørn

Igen igen, fristes man til at skrive, har det været et fantastisk år for havørnen. Vi har haft 54 besatte territorier og 37 succesfulde ynglepar, der i alt har fået 73 unger på vingerne (figur 1). Siden 1995 har de danske ørne i alt fået 410 flyvefærdige unger på vingerne, og det gennemsnitlige antal unger pr. par er fortsat højt (figur 2).

Kongeørn

Kongeørn yngede i 2013 igen med tre par, og trods en meget lille bestand har de danske kongeørne en flot ungeproduktion på hele 1,33 unger pr. par. Det er et meget højt tal i forhold til de norske og svenske kongeørne (angivet i Sørensen, 2013). Vi håber, at en større viden om de danske kongeørne vil give en forklaring på, hvorfor bestandsudviklingen går så langsomt i Danmark.

Fiskeørn

Et enkelt nyt par er fundet i det jyske, så den samlede bestand nu er på fire par. Ynglesuccesen har desværre ikke været i top, blandt andet fordi ungerne i en af de jyske reder blev præderet – sandsynligvis af en stor hornugle.

Kongeørn, Lille Vildmose, 18. august 2013. Foto: Lars Grøn

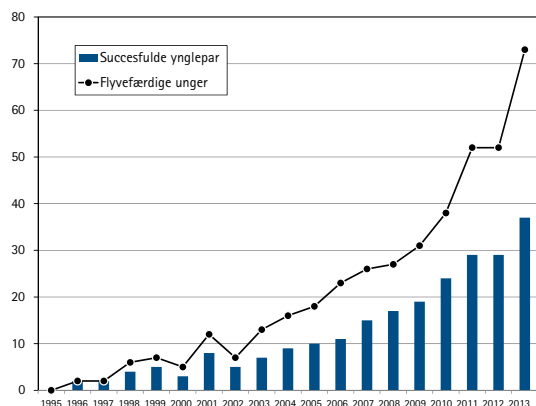
Ørnetælling og Ørnens Dag

Vinterens ørnetælling gav et usædvanlig stort antal ørne. Mindst 374 havørne og i alt 10 kongeørne blev registreret i slutningen af januar. Endnu engang blev det til en rekord, hvilket dog ikke er så overraskende, så længe vores ørnebestand fortsat vokser.

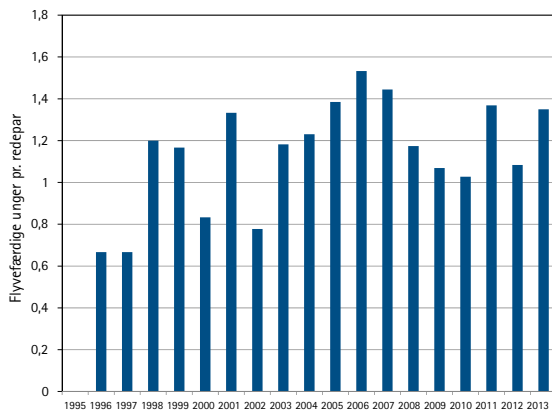
På Ørnens Dag kunne vi glæde os over en fantastisk publikumssucces med 4800 gæster. Flere og flere deltager for at få en god oplevelse sammen med de mange DOF-guider, der formidler dagens oplevelser.

En del oplysninger indsamles gennem aflæsninger af ringmærkede havørne. Resultaterne tyder på, at vores ynglebestand i øjeblikket består af mindst 17 tyske, en svensk, en finsk og en dansk ringmærket havørn. Tillige er der set ringe på adskillige andre ynglefugle, men disse er endnu ikke aflæst med sikkerhed.

Selvom vi har rigtig mange tyske ynglefugle i vores bestand, så er det de svenske aflæsninger, der er mest talrige henover vinteren (upubl. data).

Figur 1. Antal succesfulde ynglepar (med mindst én unge på vingerne det pågældende år) samt flyvefærdige unger af havørn registreret i Danmark 1995-2013. Ikke siden 2006 har antallet af unger pr. succesfuldt par været så højt som i 2013 (1,97 unger pr. succesfuldt par).

Figur 2. Gennemsnitligt antal flyvefærdige unger pr. havørnepar i Danmark 1995-2013. Ungeproduktionen var i 2013 steget til 1,35 unger pr. par, selvom syv af årets ynglepar var helt nyetablerede og 17 par ikke fik unger på vingerne.

Havørnen i Danmark 2013 - Sammenfatning

Af artskoordinatoren Erik Ehmsen

Havørnen fortsætter tilsyneladende sin ekspansion her i landet. Der er i 2013 konstateret hele syv nye ynglear, som er fordelt i hele landet, og det totale antal ynglear er nu oppe på 54 (tabel 1). Der er 26 par øst for Storebælt, med den største tæthed omkring Smålandsfarvandet. Der er 13 par på Fyn, hvor den største tæthed ses mod sydøst. I det jyske er der 15 par, som er placeret mere spredt (tabel 2). Dog ser det ud til, at kystnære lokaliteter, som for eksempel de østjyske fjorde, bliver okkuperet først (figur 3).

Tabel 2. Antal havørnepar fordelt på kommuner og DOF-lokalafdelinger. Årets 54 par har været fordelt på i alt 33 ud af 98 kommuner og 12 ud af 13 lokalafdelinger, og arten yngler nu spredt i næsten hele landet.

DOF-afdeling	Kommune	Redepar i 2012	Redepar i 2013
København	Lejre	1	1
Nordsjælland	Hillerød	1	1
	Frederikssund	0	1
Vestsjælland	Kalundborg	3	3
	Ringsted	1	1
	Slagelse	2	2
	Sorø	1	1
Storstrøm	Faxe	1	1
	Guldborgsund	6	5
	Lolland	3	3
	Næstved	2	3
	Vordingborg	3	4
Fyn	Faaborg-Midtfyn	1	2
	Langeland	2	2
	Middelfart	1	1
	Nordfyns	2	2
	Kerteminde	1	1
	Svendborg	3	3
	Assens	1	1
	Nyborg	1	1
	Sønderjylland	Haderslev	3
Sønderjylland	Sønderborg	1	1
	Aabenraa	1	1
	Sydøstjylland	Kolding	1
Sydøstjylland	Horsens	1	1
	Fredericia	0	1
	Sydvestjylland	Varde	0
Vestjylland	Ringkøbing-Skjern	1	1
Østjylland	Silkeborg	1	1
	Skanderborg	1	1
	Syddjurs	0	1
Nordvestjylland	Thisted	1	1
Nordjylland	Mariagerfjord	1	1

Ynglesæsonen gik fint på trods af den vejræssigt barske start med en hård og lang vinter. Vi har aldrig før haft så mange redekuld bestående af tre unger; der er konstateret tre udflyjende unger fra i alt otte reder, hvilket er helt exceptionelt (tabel 1). Det betød også, at vi i år også havde det næststørste antal unger i forhold til antallet af succesfulde par (figur 1).

I Slesvig-Holsten var der blot to par (ud af 72), som fik tre unger (Volker Latendorff, pers. medd.), og en endnu lavere andel angives fra Mecklenburg-Vorpommern (Peter Hauff, pers. medd.). Her er store dele af området dog tilsyneladende også mættet med havørnepar.

I modsætning til de forrige år er der altså store forskelle mellem tallene fra Nordtyskland og tallene fra de danske reder. Vi fik syv nye par, medens de kun fik to, hvilket kunne skyldes, at området lige syd for den danske grænse efterhånden er fyldt op. Tyskerne regner dog med, at der kan være dobbelt så mange ynglear i Slesvig-Holsten, som der er i dag.

Enkelte udfordringer forekommer også i den danske bestand. Mange par opgiver deres yngleforsøg inden æglægningen eller i begyndelsen af yngletiden. Grundene til, at de opgiver, ved vi ikke meget om, men enkelte skyldes helt klart menneskelig aktivitet. For eksempel har mange overtrådt adgangsforbuddet omkring reden på Løgismose i det sydfynske.

Trods havørnens størrelse er ynglearparrene imponerende gode til at gemme sig, og et enkelt af årets ynglear fik vi først kendskab til i december. At der kan være par, der helt har undgået vor opmærksomhed, er derfor sandsynligt. Specielt er det vanskeligt at finde reder i nåletræer, hvor rederne ind imellem

Figur 3. Havørneteritorier med redefund i perioden 1995-2013. De reder, der var aktive i 2013, er vist med blå. Tallene refererer til lokalitetslisten i tabel 1. Rederne 21, 34, 63 og 64 er ikke vist. Kort udarbejdet af Timme Nyegaard.

Tabel 1. Havørnepar med rede i perioden 1995-2013 samt antallet af flyvefærdige unger produceret i hver rede. 0 indikerer, at parret har indledt rugning uden at få unger på vingerne. Ynglepar, hvor æglægning/rugning ikke er registreret, er markeret med -. Kursiv indikerer, at parret ikke har været aktivt i 2013.

Nr.	Lokalitet	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Total	
1	Maribosøerne	0	-	1	1	2	2	2	1	3	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	30	
2	Bankel Sø		1	1	2	2	1	1	1	0	2	2	2	2	1	2	1	2	2	1	2	26
3	Hostrup Sø		1	0	1	1	2	1	2	2	2	2	3	2	1	1	2	0	2	2	2	27
4	Brændegård Sø				2	1	0	2	2	2	1	2	2	3	1	-	1	2	2	2	2	25
5	Præstø Fjord				-	1	0	2	0	2	2	2	3	0	2	0	0	1	1	2	1	18
6	Gavnø					-	-	-	0	2	2	1	2	2	2	0	0	1	1	2	1	14
7	<i>Roden Skov</i>							1	-	1	2	1	0	1	2	2	0	2	0		12	
8	Tystrup Sø							2	-	1	2	3	3	2	2	3	2	2	3	3	28	
9	Østlolland						1	1	0	1	0	1	2	2	1	0	2	0	0	-	-	9
10	Skarresø									-	0	1	2	1	2	1	1	2	1	2	13	
11	<i>Skast</i>									0											0	
12	<i>Langeland I</i>										0										0	
13	<i>Enehøje</i>									-	0	-									0	
14	Haderslev										-	0	1	2	1	2	2	3	1	1	13	
15	Nakskov Fjord											2	2	1	2	2	1	1	2	1	14	
16	Bognæs												-	2	2	0	2	2	3	3	14	
17	Tærø												0	2	2	1	2	0	2	3	12	
18	Lille Vildmose														-	-	1	1	-	3	5	
19	Rågå																		2	2	4	
20	Midtfalster														1		1	2	2	1	9	
21	<i>Sydlig Jylland</i>														2	0					2	
22	Søhøjlandet I															0	2	2	2	1	7	
23	<i>Knuthenlund</i>															1	-	1	0		2	
24	<i>Esrum Sø</i>															-	-				0	
25	Solkær Engsø															1	2	1	2	3	12	
26	Tissø															-	2	1	2	2	10	
27	Langeland II															0	1	2	2	3	10	
28	Ormø															1	0	1	1	1	4	
29	<i>Knuthenborg</i>															1	3	0	2		6	
30	Møn																2	1	2	-	6	
31	Haraldsted Sø																2	2	2	0	8	
32	Alsønderup Enge																1	2	2	0	7	
33	Søhøjlandet II																2	-	2	2	8	
34	<i>Vejlerne</i>																				0	
35	Sorø															0	0	1	1	-	2	
36	Gødstrup Sø																	0	2	0	2	
37	Skjern Enge																	2	0	0	5	
38	Hyllekrog																	0	2	2	5	
39	Leammer																	0	0	-	0	
40	Æbelø																	0	2	1	5	
41	Als																	-	2	1	3	
42	Tranekær																	0	0	0	0	
43	<i>Brøns</i>																	1			1	
44	Genner																		1	2	5	
45	Wedellsborg																		0	2	4	
46	Thy																		-	-	0	
47	Kertinge Nor																			-	0	
48	Vorsø																		0	1	1	
49	Lunkeris Skov																			-	1	
50	Kippinge																			2	4	
51	Nysted																			-	0	
52	Sortemoen																			0	2	
53	Løgismose																			1	0	
54	Ravnholt																			2	3	
55	Saltbækvig																			-	1	
56	Stigsnæs																			1	2	
57	Hvidkilde Sø																			-	0	
58	Rands Fjord																			-	0	
59	Filsø																				1	
60	Nordskoven																				0	
61	Djursland																				2	
62	Arreskov Sø																				0	
63	Præstø Syd																				0	
64	Sydsjælland																				2	
	Unger i alt	0	2	2	6	7	5	12	7	13	16	18	23	26	27	31	38	52	52	73	410	
	Par med rede (Rp)	1	3	3	5	6	6	9	9	11	13	13	15	18	23	29	37	38	48	54		
	Unger pr. redepar	0	0,67	0,67	1,20	1,17	0,83	1,33	0,78	1,18	1,23	1,38	1,53	1,44	1,17	1,07	1,03	1,37	1,08	1,35		

placeres på store grene midt i træet. Disse reder kan være ganske lave med en blot 20 centimeter høj kant, og derfor er de meget svære at konstatere.

Utroligt mange mennesker deltager i vort arbejde med ørnene, og både ornitologer og andre henle-

der vores opmærksomhed på ørne, der opfører sig som ynglefugle. Vi vil gerne sige tak til jer alle. I er forudsætningen for, at vi kan følge ørnebestandens udvikling så tæt.

W. Langen - 2013

Havørn. Tegning: Jens Gregersen

Ringmærkning af havørn i 2013

Af Lars U. Rasmussen & Kim Skelmose

2013 var det syvende år med ringmærkning af havørneunger. Projektet styres af Jesper J. Madsen & Kasper Thorup, Ringmærkningscentralen/Statens Naturhistoriske Museum, i samarbejde med Dansk Ornitologisk Forening. Formålet er i første omgang at indsamle viden og erfaring fra både havørne- og kongeørnereder for at vurdere, om et større ringmærkningsprogram på de to arter kan iværksættes. Det er målet at indsamle viden både om selve mærkningen og om muligheden for efterfølgende aflæsning af ringene.

Vi har tilsagn om ringmærkning fra 22 skovejere, men der er en del reder, der ikke er tilgængelige.

Der er endnu et stykke vej til målet om at ringmærke unger fra et repræsentativt udvalg af reder i Danmark. Bestanden stiger stadig, og mon ikke vi når målet inden for en overskuelig årrække?

I 2013 ringmærkede vi to unger i to reder og besøgte yderligere seks lokaliteter, hvor vi i den kommende vinter skal forberede ringmærkningen i 2014.

Søhøjlandet I, Silkeborg Kommune:

Ringmærkning af en unge den 25. maj. Det var en hun på 46 dage i en rede 18 meter oppe i en skovfyr.

Hyllekrog, Lolland Kommune:

Vi ringmærkede Danmarks mest kendte havørneunge den 9. juni. Ungen var 53 dage gammel og havde det fint. Vi så ikke noget til det uklækkede æg, som i nogen tid kunne ses på webcam i foråret.

Tærø, Vordingborg Kommune:

Den 9. juni forsøgte vi bestigning af redetræet, men måtte opgive ringmærkningen på grund af træets udformning.

Ormø, Slagelse Kommune:

Den 25. juni besøgte vi reden i Sydsjælland. Der var en adult fugl til stede, men intet tydede på yngel.

Vi besøgte ligeledes rederne: Maribosøerne, Brændegård Sø, Haderslev og Ravnholt i yngletiden. Der sad store unger i en meget ustabil rede på Ravnholt, så dér undlod vi at bestige træet. De tre andre reder er placeret sådan, at vi skal forberede opstigningen i den kommende vinter, så vi får mulighed for at ringmærke i 2014.

Det er meget uoverskueligt at montere liner på de rigtige grene i træerne efter løvspring. Så for at tilgode både ungerne i reden og klatteren, vil vi denne gang gøre det i løbet af vinteren.

Aflæsninger af danske havørneunger i 2013

I årene 2007-2013 er i alt 28 danske havørneunger blevet ringmærket. Syv af disse er aflæst forskellige steder i Danmark og i Nordtyskland, som omtalt i ørnerapporten for 2012 (Ehmsen et al., 2013). To andre er fundet døde i årenes løb. Den seneste af dem er en af ungerne fra 2012-reden i Søhøjlandet I. Den blev fundet død ved Ribe i februar 2013, dødsårsag ukendt.

Det lyder ikke af meget, og så alligevel: Vi har fået gemeldinger af ni af vores 28 ringmærkede unger, altså over 30 %, og det er en endog meget flot gemeldingsprocent.

Aflæsningerne af ungerne sker ofte ved hjælp af fotos, og det er netop vejen frem, hvis vi skal vide mere om havørnenes bevægelser i det danske – og tyske – landskab.

Der er endnu mange ringmærkede fugle blandt vores ynglepar, som vi ikke kender oprindelsen på. Der

er sandsynligvis mange tyske fugle blandt dem – det tyder gennemmeldingerne på – men der er også mulighed for polske og svenske fugle. Vi har kendskab til en ynglefugl fra Sverige, og en ring på en af fuglene på Tærø i 2009 så lidt ”polsk” ud! Den blev dog ikke aflæst med sikkerhed.

Der er virkelig oplysninger at indsamle for skrappe, energiske, udholdende og dygtige fotografer, der har lyst og tid til at vente på fuglene, når de flyver til og fra redestederne på jagt efter føde til ungerne. På egne og Projekt Ørns vegne må vi dog indskærpe, at man altid bør holde en afstand på mindst 300 meter til selve reden.

Fiskeørnen i Danmark 2013

Af arts koordinatør Leif Novrup

Sammenfatning

Der er i år for første gang registreret fire par ynglende fiskeørne med reder. I Gribskov på Nordsjælland vendte parret tilbage til reden og fik to flyvefærdige unger, og det samme gjaldt for parret i Vestjylland, der også fik to unger på vingerne. Det gamle, aktive par ved Flyndersø i Nordvestjylland fik igen i år hele tre unger, men de blev desværre præderet, kort tid før de var flyvefærdige. Offentliggørelsen af dette gav til gengæld et nyt par i Flyndersø-området, som fik en til to unger på vingerne.

For alle fire reder gælder det, at reden er placeret helt i toppen af en gran, hvor den øverste del er knækket af. For de tre sidstnævnte reders vedkommende alle i en udgået gran. Der er således nu, siden 2005, kommet mindst 27 unger på vingerne, og håbet er, at nogle af disse vil vende tilbage og danne nye ynglear, som det nu er sket ved Flyndersø.

Alle fire par har placeret sig i øde områder, hvor kun få mennesker dagligt færdes. I Gribskov har Naturstyrelsen af sikkerhedshensyn sat afspærringer op, hvilket har vist sig gavnligt, da der her kommer mange mennesker, der gerne vil se reden og fiskeørnene.

Igen i år er der set oversvømmende fiskeørne, hvis adfærd kunne tyde på ynglefund, men trods ihærdig søgen efter reder blev ingen fundet.

Lokalitetsgennemgang

Flyndersø

Den gamle rede: Hannen var ankommet den 3. april, idet der da var lagt en ny stor gren på reden. Hunnen sås først den 10. april, hvor begge fiskeørne stod på reden. Den 3. juni sås hunnen liggende i reden, og den 8. juni stod hun på redekanten og fodrede to unger. Den 27. juni sås hele tre unger.

Men den 7. juli var reden tom. Tæt ved redetræet fandtes tre plukkesteder med fjer fra fiskeørneunger; fjer med skafteposer. Efter et stykke tid kom én af de gamle fiskeørne flyvende forbi uden at gøre opmærksom på sig selv. Fløj bort igen. De to plukkesteder var lige ved siden af hinanden cirka 20 meter vest for redetræet, mens det tredje plukkested var 22 meter øst for træet. Det nederste af skaffet på fjerene var trykket fladt

og flåset. Skovmår? Havørn? Duehøg? Stor hornugle?

Der var kun fjer tilbage! Ungerne blev altså kun fire til fem uger gamle. Ud fra fotos bedømte Jan Tøttrup dem til at være blevet spist af en stor hornugle.

Den nye rede: Offentliggørelsen af drabet på de tre fiskeørneunger resulterede i et nyt redefund cirka fire kilometer fra den gamle rede. En skovvej havde i september 2012 opdaget en fiskeørnerede, men havde holdt den hemmelig. Den lå i et meget øde område langt fra alfarvej i en udgået sitkagran, som toppen var knækket af. Ejeren havde den 20. maj 2013 set to fiskeørne holde øje med hende, og den 24. juni havde hun set en fiskeørn med fisk i klørne skælde ud lige ved redestedet.

Den 3. august fandt jeg reden. Ingen fiskeørne, men jeg fandt fiskeskæl flere steder omkring redetræet. Og det bedste: Der var mange hvide stænk af afføring på grene og græs. Så der måtte have været unger i reden, som bare nu var flyvefærdige og havde forladt reden. Den 21. august besøgte jeg reden sammen med lods-ejeren. På vej derud – nær reden – hørte vi en fiskeørn kalde, og vi så to hængende lige over redestedet. Den ene tiggede efter mad og fløj med hængende fødder. De skruede sig op over skoven. En unge og en gammel. Senere kom en fiskeørn susende og styrtdykkede ned over skoven. Muligvis en tredje ørn.

Den 19. august i år blev der set to fiskeørneunger tiggende hos en gammel fiskeørn ved den nærliggende Skalle Sø. Det kunne fint være unger fra den nye rede i Flyndersø-området. Sidste år sås to-tre juvenile fiskeørne den 18. august ved den nærliggende Sønderlem Vig. Det var formodentlig unger fra reden, der ser pænt stor ud og formodentlig er mindst to-tre år gammel.

Klosterheden

Fiskeørneparret i Klosterheden, Vestjylland, har for tredje år i træk fået to unger på vingerne. Den 10. april stod fiskeørneparret på reden – hunnen med sænkede vinger klar til parring – og der var lagt nye grene på reden. Den 19. april var rugning ikke påbegyndt, idet hunnen først kom til reden med grene efter et stykke tids observation, men den 29. maj rugede hunnen fast. Den 9. juni lå hun uroligt på reden, så måske var der kommet unger.

Den 18. juni sås hunnen stå på redekanten, og en unge sås i reden, mens der den 23. juli sås to store flyvefærdige unger stå på reden. Den ene øvede vingerne.

Den 31. juli cirklede to unger og en af de gamle ørne over området. Ungerne og de gamle blev sidste gang set ved reden den 3. august, hvor en flyvefærdig unge stod på reden og spiste, mens den anden unge sad i et udgået træ.

Den 19. april blev der fundet en død fiskeørn i periferien af skoven. Den døde ørn blev sendt til undersøgelse. Heldigvis var ørnen ikke forgiftet, men havde en betændt kråse forårsaget af parasitter, og den var formodentlig død af sult.

Gribskov

Fiskeørneparret i Vandmosen i Gribskov, Nordsjælland, fik for andet år i træk to unger på vingerne. Hannen blev set første gang den 9. april og hunnen dagen efter. Fiskeørnene har haft fred og ro, idet Naturstyrelsen i lighed med sidste år sørgede for, at området blev afspærret fra den 1. april. Interesserede tilskuere har kunnet studere fiskeørnene på behørig afstand fra tre steder uden for afspærringen.

Den 28. april påbegyndte fiskeørnene rugningen, og den 5. juni sås for første gang fodring af to unger i reden. Den 28. juli fløj den største af ungerne ud over redekanten for første gang, efter den i et par uger havde trænet vingerne på reden. De sidste dage inden udflyvningen havde begge unger øvet så meget, at de lettede op til én meter over reden, dog uden at flyve fra reden. Dagen efter kunne begge unger ses flyve fra reden, og de sås kun sjældent på reden herefter, selvom de har opholdt sig i nærheden. Fodringen af ungerne skete dog stadig på reden.

I august skrev Luise Ekberg en udførlig artikel om sine fiskeørne på Pandion (Ekberg, 2013).

Silkeborg

Der er i mange år kommet henvendelser om fiskeørne i sommertiden ved Silkeborgsøerne. I år blev der set to fiskeørne jage med en havørn, og der blev også hørt tiggekald fra unger, men der er endnu ikke fundet nogen rede.

Kongeørnen i Danmark 2013

Af artskoordinatoren Tscherning Clausen

Sammenfatning

Til trods for, at der nu er kommet 27 kongeørneunger på vingerne i Danmark, har der igen i år blot været tre par kongeørne i Danmark. I de senere år er der dog set enlige ørne på et par lokaliteter i Midtjylland.

Lokalitetsgennemgang

Høstemark Skov

Kongeørneparret i Høstemark Skov i Lille Vildmose har for 11. år i træk fået en unge på vingerne. Parret har i årenes løb benyttet sig af to reder, som ligger nær hinanden. I år benyttede de samme rede som i 2012. Ved årets første besøg den 13. februar sås det, at der var lagt nyt materiale på reden. Den 25. maj sås en dununge i reden.

Ved et kontrolbesøg den 25. juni kunne en stor og snart flyvefærdig unge ses, mens den var i gang med at træne sine vinger.

Den 9. juli var der indsamling af byttedyr. Ungen blev ikke set, men vi kunne høre den kalde i nærheden. Næste indsamling af byttedyr var den 14. august, hvor ungen hverken blev set eller hørt, men der lå mange dun og ekskrementer i bevoksningen ved redestedet.

Ungen sås første gang flyvende over skoven dagen efter, den 15. august.

Hals Nørreskov

Yngleparret i Hals Nørreskov nord for Limfjorden har for 7. gang haft ynglesucces. I år klækkede to unger,

som begge kom på vingerne. Parret har haft adskillige reder i skoven og ynglede i år i samme rede som i 2011.

Den 28. april rugede hunnen fast på reden, og den 30. april kunne to dununger ses i reden. Den 23. maj blev ungerne ringmærket, da de var omkring 45-50 dage gamle. Der er tale om en han, som er den ældste, og en hun.

Ved byttedyrsindsamling den 9. juli sås den ene unge i redeområdet, og den anden kunne høres i nærheden. Den 14. august blev der igen indsamlet byttedyr, men ungerne sås ikke. Den 7. september sås alle fire ørne flyvende over skoven, og ungerne har sikkert fløjet deres første ture et par uger forinden.

Tofte Skov

Kongeørneparret i Tofte Skov, der blot gjorde yngleforsøg sidste år, benyttede i år den samme rede.

Ved vores første besøg ved reden den 16. maj havde hunnen forladt reden, og der kunne ikke ses nogen unge i reden. Ved næste besøg den 9. juni kunne vi konstatere, at der var en dununge i reden. Vi så desuden, at begge de gamle ørne kredsede højt over redeområdet. Ved næste besøg den 11. juli kunne vi se en stor unge i reden, og vi havde igen de gamle ørne flyvende over skoven. Den 25. juli havde ungen forladt reden, men kunne høres kalde i nærheden. Ungen sås første gang flyvende over skoven den 1. september.

Midtjylland

Siden efteråret 2011 har der været set enlige kongeørne på et par lokaliteter i Midtjylland. Det skal blive interessant at se, om det er begyndelsen til et nyt ørnepar.

Næsten 400 ørne holder vinter i Danmark

Af Jan Skriver

Pressemeddelelse på www.dof.dk d. 12. februar 2013.

En landsdækkende midvintertælling af ørne har afsløret, at der i disse dage befinder sig mindst 374 havørne og 11 kongeørne i det danske landskab. Det lover godt for Ørnens Dag, som DOF indbyder alle danskere til søndag 17. februar.

486 fugletællere fra DOF var i felten i første weekend af februar for at få tal på den danske rovfuglefaunas største vingefang. Facit blev imponerende højt med mindst 374 havørne og 11 kongeørne.

Der har formentlig aldrig tidligere i nyere tid opholdt sig så mange ørne i det danske landskab.

Det er dejligt, at ørnene fortsætter deres fremgang. Hvis vejret er med os med frost og god sigtbarhed, vil der være udsigt til rigtig mange gode oplevelser i den kommende weekend, når vi byder danskerne velkommen til Ørnens Dag, siger Lennart Pedersen.

Han leder DOF's Projekt Ørn, som har til formål at beskytte Danmarks bestand af ørne og samle viden om rovfuglene, mens man informerer og engagerer.

Resultatet af årets ørnetælling.

Vintervejret vil de kommende dage fortsat byde på frost. Det taler for, at der på Ørnens Dag vil være muligheder for at se større koncentrationer af havørne, som traditionelt holder til nær isen langs kysterne og ved våger i fjorde og større søer. Her jager ørnene

vandfugle, eller også slår de sig til tåls med ådsler, som en lang og hård vinter altid byder på.

Snedække og frost vil gøre det lettere at få øje på de mørke ørne på lang afstand i terrænet. I grønne vintre er det ofte sværere at spotte rovfuglene, selv om de er blandt de største af alle fugle.

Traditionen tro bød den østlige del af Danmark på de største koncentrationer af havørne under midvinterens tælling. På Sjælland og de omliggende mindre øer blev der talt 163 havørne, mens Lolland og Falster bød på 109 eksemplarer.

Selv på Bornholm, hvor der ofte er langt mellem havørnene, blev der set en enkelt.

Mindst 11 kongeørne blev registreret primært i yngleområderne i den nordøstlige del af Jylland. Men også Lolland havde kongeørn på besøg, ligesom arten blev registreret i Østjylland.

I efteråret blev der noteret 10 kongeørne, som trak vestpå ud over Øresund primært fra Falsterbo, sydvestspidsen af Sverige. Disse fugle fordelte sig derefter i Danmark, og nogle af dem befinder sig måske hos os endnu, så der vil formentlig være rimelige chancer for også at opleve de mere fåtallige kongeørne i løbet af Ørnens Dag, siger Lennart Pedersen.

DOF's landsdækkende ørnetælling fandt sted for ottende år i træk.

4.800 danskere havde ørne i sigte

Af Jan Skriver

Pressemeddelelse på www.dof.dk d. 25. februar 2013.

Vejret var ikke det allerbedste, men alligevel bød Ørnens Dag på en publikumsrekord. Den kolde februardag gav 32 havørne og fire kongeørne i sigte på de 19 lokaliteter, hvor DOF formidlede kontakt til ørne.

Familien Danmark var af huse som aldrig før, da DOF holdt Ørnens Dag og på forhånd havde annonceret rigtig gode chancer for at opleve havørnens og kongeørnens imponerende vingefang og kraftfulde udstråling.

Arrangementerne gav publikumsmæssig pote, eller skulle vi sige ørneklør, for mindst 4.800 mennesker deltog i den organiserede spejden i de 19 ørneterræner, hvor i alt 32 havørne og fire kongeørne viste sig i dagens løb.

Vejret var nogle steder lidt gråt og trist, men heldigvis var der tørvejr. Generelt er deltagerne i

Ørnens Dag meget taknemmelige, når der viser sig en ørn i luftrummet eller i terrænet. Nogle mennesker forventer naturligvis, at ørnene er meget tættere på, end de i virkeligheden er, men vi oplever kun tilfredse naturbetragtere på dagen, siger Lennart Pedersen, der er leder af DOF's Projekt Ørn, som for ottende år i træk sendte ørnedagen på vingerne.

Det største besøgstal på de 19 lokaliteter, hvor DOF's guider pegede ørnene ud, kom på Jyllinge Lystbådehavn, hvor mindst 600 mennesker mødte op og på skift spejdede flittigt i kikkerter og teleskoper i løbet af de fire timer, arrangementet varede.

Men også ved Filsø, Avnø Naturcenter og ved Stige Ø nær Odense var der talstærkt rykinder. På hver af de tre lokaliteter deltog cirka 500 mennesker. I Lille Vildmose, der traditionelt byder på kongeørne, var

Fiskeørn, Sønderjylland, 28. august 2013. Foto: Torben Andersen

400 mennesker på ørnevig. Og de så begge de store arter, der blev peget ud af feltornitologer, som kender ørnenes vaner og faste tilholdssteder.

I kraft af et korps af frivillige ornitologer kan vi i Dansk Ornitologisk Forening guide publikum. Vi er meget taknemmelige for vores medlemmers store opbakning til både Ørnens Dag og den årlige nationale tælling af ørnene, siger Lennart Pedersen.

Netop nu er mange af de indfødte danske ørne i fuld gang med at indlede deres ynglesæson 2013. I det hele taget vil vinterens mange ørne de kommende uger fordele sig mere i terrænet, end det har været tilfældet i løbet af januar og februar, hvor isen har lukket mange af havørnernes jagtmarker i søer og fjorde. I vintermånederne har fuglene været nødt til at stimle sammen ved våger og langs iskanten.

I takt med, at isen langs kysterne bryder op, kan havørnene jage flere og flere steder, og det resulterer selvsagt i, at de større koncentrationer på nogle gange op imod 20 ørne, spredes. De gamle ørne tager også deres reder i besiddelse i denne tid, så der kan komme en periode, hvor man ikke ser så meget til de store rovfugle, siger Lennart Pedersen.

Referencer

- Ehmsen, E., L. Pedersen & I.H. Sørensen, 2013. Projekt Ørn – Årsrapport 2013. Dansk Ornitologisk Forening.
- Ekberg, L., 2013. Andet år i træk med succes for fiskeørnene i Gribskov. Pandion, DOF's online medlemsblad, www.pandion.dof.dk (tilgået 3. februar 2014).
- Larsen, O.F., 2013. Elselskab i USA får millionbøde for vindmøllebrud på fugle. Pandion, DOF's online medlemsblad, www.pandion.dof.dk (tilgået 3. februar 2014).
- Schiøler, E.L., 1925. Danmarks Fugle. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag.
- Skriver, J., 2013. Havørn kløvet i to af snurrende vindmølle. Pressemeddelelse på www.dof.dk d. 6. maj 2013.
- Sørensen, I.H., 2013. Nordisk symposium om kongeørn med dansk deltagelse. Pandion, DOF's online medlemsblad, www.pandion.dof.dk (tilgået 3. februar 2014).

Årsrapport fra Projekt Hedehøg 2013

*Af Lars Maltha Rasmussen &
Michael Bødker Clausen*

Hedehøg han, opdager et bytte og foretager en hurtig manøvre. Denne gang fangede den en småfugl i luften. Foto: Lars Maltha Rasmussen

Hannen fodrer den store unge direkte på reden, medens hunnen er væk fra reden for også at søge føde. Her er byttet en markmus.
Foto: Torben Andersen

En unge, der er ca. 2½ uge gammel, er klar til at blive ringmærket.
Foto: Torben Andersen

Ynglesæsonen 2013

I Sydvestjylland ynglede der i 2013 op til 25 par hede- høge, heraf 21 sikre og sandsynlige samt 4 mulige par (Tabel 1). Antallet af ynglepar var lidt højere end i 2012 og det højeste siden 2008 (Figur 1).

Indsatsen for at lokalisere ynglende hede- høge i det østlige Sønderjylland, uden for kerneområdet i Sydvestjylland, blev igen udført af en række frivillige observatører. Der blev dog ikke konstateret ynglepar med unger øst for Tønder.

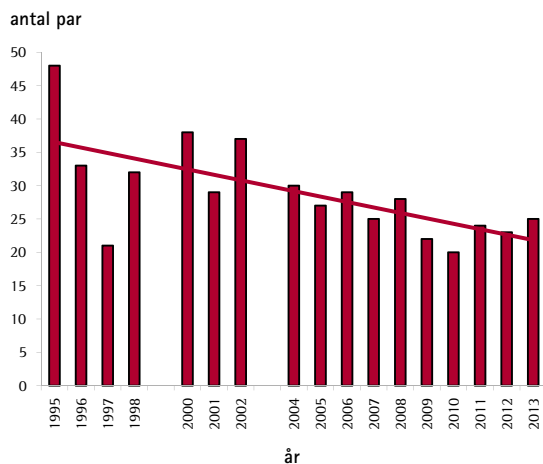
I 2013 fik forholdsvis mange par unger på vingerne, men til gengæld var antallet af flyvefærdige unger pr. par med succes meget lavt, idet de fleste par kun fik 1-2 unger. Flere par opgav af forskellige årsager i løbet af ynglesæsonen. Blandt de mest sandsynlige årsager kan nævnes prædation, tillukkende vegetation omkring reder i raps og vejr- lig i forbindelse med regnskyl.

Fødemangel vurderes ikke at have haft en væsentlig betydning for ungeoverlevelsen i 2013, da der blev fundet uspiste føde- rester ved mange reder. Til gen- gæld kan fødemangel i starten af ynglesæsonen have bevirket, at kuld- størrelsen var mindre end normalt.

Kold start på ynglesæsonen

Efter en meget kold marts fulgte den koldeste april i 25 år (DMI 2013). Derefter fulgte en lun og regnfuld maj måned. Den første tredjedel af juni var lun, tør og solrig, mens resten af måneden var ustadig, våd og mere solfattig. Juli var usædvanlig tør og solrig med mange sommerdage, og det fine sommervejr blev fulgt op med godt høstvejr i august.

Den meget kølige og tørre april betød, at afgrø- derne, specielt vinterhveden, kun kom meget lang- somt i vækst i løbet af maj måned. Det lune vejr i maj fik dog sat gang i hede- høgenes æglægning, som skete ca. 1 uge senere end gennemsnittet for perioden 2000-2012. Udflyvningen skete meget koncentreret i sidste halvdel af juli (Figur 2).

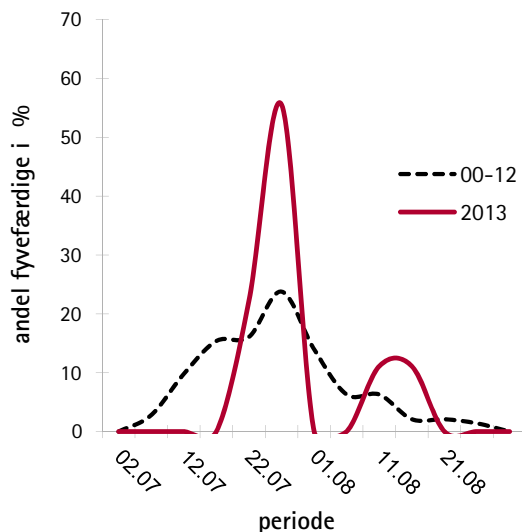
Figur 1. Antallet af sikre, sandsynlige og mulige ynglepar af hede- høge i Sydvestjylland i perioden 1995-2013. Der er ingen data fra 1999 og 2003.

Redebeskyttelse og ynglesucces

Kornhøsten begyndte sidst i juni, trak ud i flere uger, og skete dermed generelt efter ungerne udflyvning (Figur 2).

I alt blev 4 reder hegnet, og der fløj 7 unger fra disse reder (Tabel 1). Der var yderligere 7 reder, hvor vi gerne havde hegnet, især for at sikre rederne en god beskyttelse mod prædation af ræv. I 2 af de 4 uhegnede reder i raps var der ingen ynglesucces. Ved de 3 uhegnede og umærkede reder, som var placeret i vinterbyg, skete høsten heldigvis så sent, at ungerne allerede havde forladt rederne, og der skete ikke prædation af ræv.

Der kom i 2013 en enkelt unge mere på vingerne end i 2012, hvilket dog stadig er under gennemsnittet

Figur 2. Det beregnede udflyvningstidspunkt for sidste flyvefærdige hedeheuge for 9 kuld med ynglesucces i 2013, sammenlignet med 143 kuld i årene 2000-2012. Udflyvningen skete til normal tid, men var sammenlignet med de øvrige år lidt senere end gennemsnittet.

Tabel 1. Oversigt over registreringerne af hedeheg i Sydvestjylland i 2013 med angivelse af status for rede og ynglesucces m.v. Oplysning om opgivet yngleforsøg er givet for par, hvor dette er observeret direkte, eller hvor dette sandsynliggøres af, at fuglene ikke længere blev observeret på lokaliteten. Oplysninger om prædation er kun anført, hvor dette er konstateret med sikkerhed.

Lokaliteter 2013		Rede						Status						
Stednavn	Afgrøde	Etablering	Rugefase	Ungfase	Kuld-størrelse	Flyv unger	Flyv unger hegnet	Mulig	Sandsynlig	Sikker	Opgivet	Mulig prædation	Afmærket	Hegnet
Nr. Farup Enge	Natur	1	1							1	1	1		
Ribereservatet	Natur	1	1	1	2	2				1				
Ribereservatet	Natur	1	1							1	1	1		
Ribereservatet	Natur	1						1			1			
Ottersbøl Øst	Raps	1	1	1	3	3				1			1	
Ottersbøl Nord	Raps	1	1							1	1			
Ottersbøl Vest	Vinterbyg	1	1	1	3	3				1				
Ottersbøl Midt	Vinterbyg	1	1	1	3	3				1				
Ottersbøl Syd	Vinterhvede	1	1	1	4	2	2			1				1
Vesterende Ballum Syd	Brak	1	1	1	2	1	1			1				1
Vesterende Ballum Nord	Græs	1	1	1	5	2	2			1				1
Rømø Hede Syd	Natur	1	1							1	1	1		
Rømø Hede Nord	Natur	1						1			1	1		
Bolimark Rømø	Natur	1	1							1	1	1		
Østerende Ballum Syd	Vinterbyg	1	1	1						1	1	1		
Østerende Ballum Nord	Raps	1	1	1						1	1			
Østerende Ballum Øst	Raps	1	1	1	2	2				1				
Østerende Ballum Midt	Vinterbyg	1		1	4	1	2			1				1
Magisterkogen Øst	Natur	1	1							1	1			
Magisterkogen Vest	Natur	1	1							1	1	1		
Kongens Mose	Natur	1	1							1	1	1		
Søndernæs	Ukendt	1						1			1			
Højrup	Ukendt	1						1			1			
Lendemark	Ukendt	1							1		1	1		
Bøgvad	Ukendt	1							1		1	1		
Total		25	18	11	28	19	7	4	2	19	16	10	1	4

Hedehøg lander på en opsat pæl. Disse pæle udgør en sikker rasteplads og hjælper hedehøgen til at holde udkig, når den befinder sig nær reden. Samtidig er det nemmere at indsamle gylp til fødeanalyse, hvilket er foretaget af tre personer i 2013. Foto: Bjarne Hemmingsen

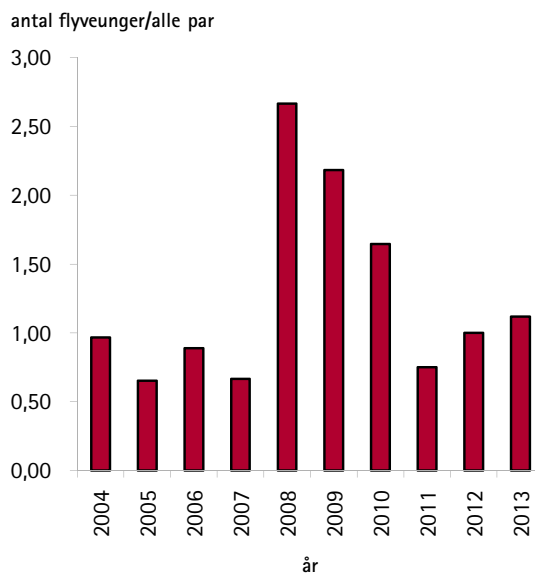
for perioden 2004-2012, som var på 27 unger årligt. Dette gennemsnit trækkes dog noget op af de to gode år i 2008 og 2009, hvor der kom hhv. 56 og 48 unger på vingerne. Gennemsnittet for de øvrige år siden 2004 er 20 unger årligt. Af Figur 3 ses antallet af udføjne unger per par i perioden 2004-2013.

Kuld størrelsen for de par, der havde ynglesucces, var i 2013 gennemsnitligt på 2,1 unger/rede, mod

2,5 unger/rede for perioden siden 2004 (Figur 4). Siden 2008 er alle reder i afgrøder forsøgt konsekvent heget, så snart de er fundet. Dette har ikke kunnet lade sig gøre i 2013, hvilket sandsynligvis har betydet færre flyvefærdige unger. En effektiv beskyttelse af rederne, så snart de lokaliseres, er med til at sikre, at flere unger kommer på vingerne fra de succesfulde kuld.

Voksen hun af hedehøg er på vej til reden med et bagben af en frø. Foto: Torben Andersen

Figur 3. Antallet af udføjne hedehøgeunger pr. par i Sydvestjylland i perioden 2004-2013.

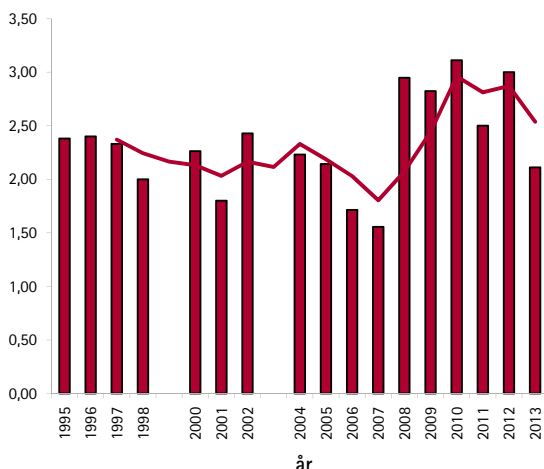
Hedeheg han, bringer et bytte tilbage til rede. Denne gang er det en småfugl. Foto: Torben Andersen

Yngleparrenes fordeling og habitatvalg

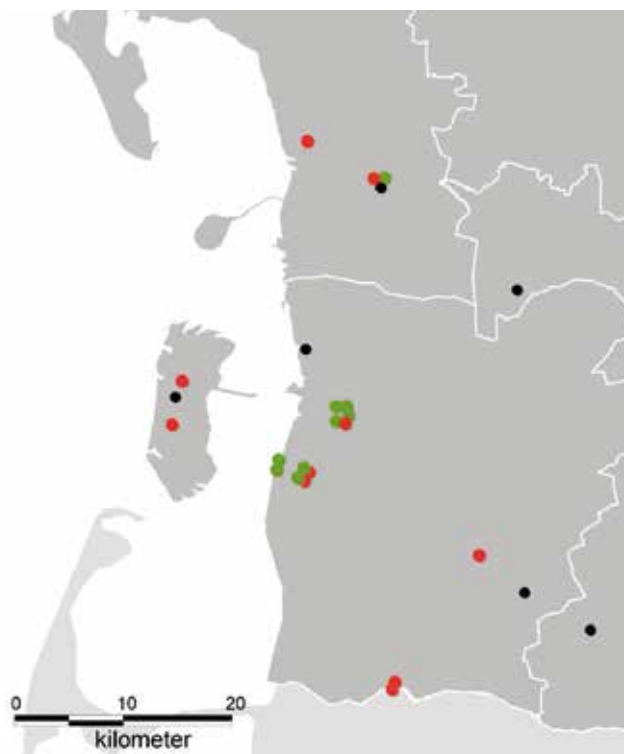
I alt 18 af de 25 ynglepar yngede på lokaliteter med mindst 2 ynglepar. De to største koncentrationer af ynglepar var ved Ottersbøl og Østerende Ballum, hvor der yngede hhv. 5 og 4 par. Ingen af de enkeltliggende par havde ynglesucces.

De par, der havde ynglesucces, befandt sig alle inden for kort afstand af Vadehavet, og de fleste af disse

kuldstørrelse/par med succes

Figur 4. Det gennemsnitlige antal flyvefærdige unger for ynglepar af hedeheg med ynglesucces i perioden 1996-2013. Der mangler data fra 1999 og 2003. Den optrukne linje viser det glidende gennemsnit over 3 år.

Figur 5. Fordeling af sandsynlige, sikre og mulige ynglepar af hedeheg i Sydvestjylland i 2013. Grøn cirkel: Par med udføjne unger. Rød cirkel: Par uden ynglesucces. Sort cirkel: Mulige ynglepar. Cirklernes placering er justeret med henblik på at synliggøre alle par og afoiger derfor i nogle tilfælde fra redernes nøjagtige geografiske placering.

En voksen hedeheg han. Foto: Bjarne Hemmingsen

reder var anlagt i afgrøder, bortset fra et enkelt par med succes ved Ribe Østerå.

Pga. det meget sene forår og en relativt sen æglægning, var der ret få par, der ynglede i vinterhvede (Figur 6). Til gengæld ynglede flere par i raps, som er den første afgrøde til at strække sig i højden.

Bytteskifte. Efter at hannen har fortæret lidt af byttet på jorden, kommer hunnen for at overtage resten. Hannen er hedehegen Jeppe, som bærer en GPS-sender. Foto: Lars Maltha Rasmussen

I alt 12 ud af 21 par, hvor redehabitatet er kendt, ynglede i udyrkede habitater. For første gang i ca. 20 år ynglede to par hedehege i Magisterkogens rørskove, kun ca. 100 meter fra den dansk-tyske grænse (Figur 5). De fik desværre ikke unger på vingerne pga. oversvømmelse af rederne. Dertil ynglede 3 par i "rigtig" hedehegehabitat i hedemoser med lave buske på Rømø. Da rapsen hurtigere opnåede en god højde i maj, var der flere par der ynglede i denne afgrøde.

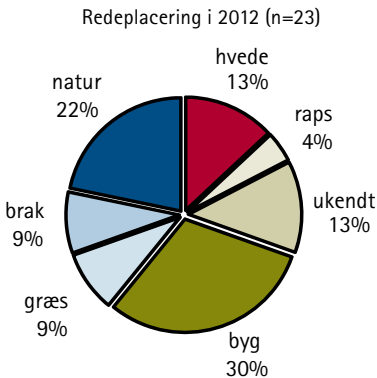
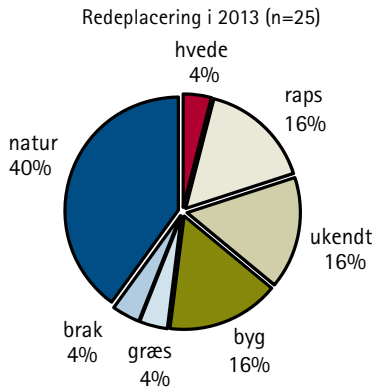
Feltarbejde

Feltarbejdet i Sydvestjylland blev udført af Michael Bødker Clausen med bistand fra Lars Maltha Rasmussen, Iben Hove Sørensen, Mathilde Lerche-Jørgensen og Henning Heldbjerg.

En arbejdsgruppe eftersøgte hedehege i det østlige og centrale Sønderjylland: Harry Antonisen, Poul Erik Junk, Peter Kjer Hansen, Egon Iversen, Jesper Leegaard og Jesper Tofft. Desuden bidrog Flemming Ahlmann, Thorkild Brandt, Sv. Aage Clausen, John Frikke, Vagn Frølich, Michael Borch Grell, Jens Hjerrild Hansen, Peter Kjer Hansen, Vicky Knudsen og Aage Mathiasen med vigtige oplysninger om hedehege.

Mærkning af hedehege

I juni blev to hunner og en han ved Østerende Ballum forsynet med GPS-loggere og farveringe. Dertil blev i alt 7 unger ringmærket med metalringe. Mærkningen sker i et samarbejde mellem DOF, Zoo-

Figur 6. Procentvis fordeling af redehabitat for hedehege; 25 par i 2013 til venstre og 23 par i 2012 til højre. I forhold til 2012 ynglede der i år flere par i natur og raps, mens kun et par ynglede i vinterhvede, som ellers har været det mest anvendte redehabitat.

logisk Museum i København og Werkgroep Grauwe Kiekendief fra Holland.

Litteratur

- Clausen, M.B. & L.M. Rasmussen 2012. Hedehege i Danmark ynglesæsonen 2012 – arbejdsrapport fra Projekt Hedehege. Dansk Ornitologisk Forening. <http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/hedehege/dokumenter/hedehege2012rap.pdf>
- DMI 2013. Månedens, sæsonen og årets vejr. <http://www.dmi.dk/vejr/arkiver/maanedsaesonaar/>
- Lerche-Jørgensen, M., L.M. Rasmussen, M.B. Clausen, C. Rahbek & K. Thorup 2012. Effekt af redehabitat, hegning og vejr på ungeproduktion hos danske Hedehege fra 1995 til 2009. Dansk Orn. Foren. Tidskr. 106: 79-86. http://www.dof.dk/sider/images/stories/doft/dokumenter/DOFT_3_2012_Hedehege.pdf

Find flere oplysninger om hedehege på DOF's hjemmeside: www.dof.dk/projekthedehege

Læs om det hollandske projekt på: www.werkgroepgrauwekiekendief.nl

En heget rede står tilbage, efter et brakstykke er pudset af. Denne lokalitet lige ud til Vadehavet har været fast yngleplads i flere år. Foto: Lars Maltha Rasmussen

Her ses Peter Nicolaisen, Otto og Ellen Margrete Nielsen (med hedehegen Ellen Margrete) og Almut Schlaich fra Werkgroep Grauwe Kiekendief i forbindelse med årets mærkning af hedehege. Foto: Henning Heldbjerg

Hunnen Mathilde, der er mærket med en farvering og forsynet med en GPS-sender, sidder på en opsat pæl nær reden. Foto: Torben Andersen

Feltornitologisk udvalg 2013

Af Morten Kofoed-Hansen

Årets arrangementer i Feltud-regi

Årets første event var et gensyn med forudtids stolte tradition omkring bird races: Økobirdrace 2013. Ingen motoriserede transportmidler, udgangspunkt i deltagerens bopæl...og det hele løb af stables 28/1 på én af årets koldeste dage. Hårde odds, men 13 hold deltog i løjerne, og ved dagens udgang var det én-mands-holdet Rasmus Turin, der løb af med gavekortet til Naturbutikken. 71 arter havde han skrabet sammen på Amager-egnen. Imponerende bedrift på en råkold januardag.

Årets Felttræf i uge 42 blev afholdt langs den jyske vestkyst med base i Blåvand. Som noget nyt var Felttræfområdet udvidet til at omfatte hele kysten, fra Højer til Skagen, for at skabe mere opmærksomhed omkring Felttræf. Hovedparten af de sociale arrangementer var dog koncentreret omkring Blåvand, hvor også langt de fleste deltagere opholdt sig. Programmet omfattede bl.a. introforedrag til området og dets fugle, en gennemgang af de årstidrelevante sjældenheder, man ser på dagtræk, med Klaus Malling Olsen – opfulgt af et feltkursus på Blåvands Huk – en guidet tur til Fiilsø med Bent Jakobsen, et mågekursus i felten med Klaus Malling Olsen samt flere fælleslusk i området.

Blåvand Fuglestation lagde lokaler til aftenforedragene og var samtidig base for DOF-ungdomslejren, der langt om længe blev samkørt med Felttræf.

FT 2013 var på mange måder en renaissance for Felttræf med et næsten rekordhøjt antal deltagere. Både vejret og fuglene tilsmilede os, og i ugens løb blev der

i vadehavsregionen fundet gode fugle som ørkenstenpikker, himalaya-løvsanger, brun løvsanger samt pænt med storpibere og hvidbrynede løvsangere og lidt fuglekongesangere. Nævnes skal også en invasion af stor korsnæb af ukendte dimensioner. Det nordvestjyske stod for bl.a. en ringmærket høgeugle og sibirisk sortstrubet bynkefugl i Skagen og hvidnæbbet lom ved Hirtshals. Der er ikke tidligere fundet så mange sjældne fugle i træfområdet som under årets Felttræf. Det hænger selvfølgelig også sammen med udvidelsen af træf-området, men langt de fleste gode fugle blev fundet i Vadehavsregionen fra Blåvand til grænsen. Derfor vil denne region også danne rammerne for Felttræf 2014.

Som noget nyt tilbød Feltud i efteråret et feltkursus i mågebestemmelse kvit og frit for DOF-medlemmer. Vi havde allieret os med Klaus Malling Olsen, Lyngby Turistfart og en cafe i Rødvig om projektet, og 24/11 rullede vi ud fra Sjelør St. med kurs mod Køge Bugt på en smuk solskinsdag. I Rødvig Havn fik de knap 50 deltagere klemt sig ind på Cafe Marina, og over en kop morgenkaffe og et rundstykke oplevede vi Klaus gennemgå de vigtigste kendetegn i det såkaldte sølvmåge-kompleks. Vi lærte at sætte alder på de store måger og finde de interessante arter, middelhavssølvmåge og kaspisk måge. Sidstnævnte blev der rig mulighed for at studere i felten på turen op langs Køge Bugt, hvor kaspiske måger i alle aldre blev "pillet ud". Middelhavssølvmåger kunne vi desværre ikke finde nogen af, men det var en fantastisk dag og helt sikkert et koncept, der fortjener gentagelse.

Kaspisk måge, Hirtshals, 24. september 2013. Foto: Hans Henrik Larsen

Kirkeugle, Føvling, 5. juni 2013. Foto: Lars Andersen

Uglegruppen 2013

Af Klaus Dichmann

Uglegruppens aktiviteter koncentrerede sig i 2013 fortrinsvis om tre arter: perleugle, kirkeugle og slørugle samt i mindre grad om stor hornugle.

Perleugle

2013 var bestandsmæssigt et jævnt år, med 5 sikre ynglear, 2 par i Jylland og 3 par på Bornholm, hvoraf det ene kiksede. Desuden havde yderligere to lokaliteter sandsynligvis ynglende perleugler. Ungeproduktionen var høj med et ungegennemsnit på 5 unger pr. par.

Som et led i Zoologisk Museums projekt "Indvandring, spredning og stedtrofasthed hos perleugler ynglende i Danmark, 2009>", prioriterede vi ringmærkningen af hunnerne og deres unger højt, også i 2013. Der var fortsat flere åbne spørgsmål, man ønskede at afdække: Hvor forsvinder ungerne hen, efter de har forladt redekassen, hvorfra sker indvandringen til Danmark, hvor gamle bliver uglerne osv.

Kirkeugle

På trods af en stor indsats i flere år med at fodre udvalgte kirkeuglear med daggamle kyllinger i de

koldeste vinter måneder og i uglerne yngletid, så vi ikke en stigning i bestanden, som vi håbede på. Selv om ungerne overlevelseschance blev forøget betydeligt på grund af den forøgede fødetilgang, fortsatte den negative udvikling i bestanden. I 2013 vurderes bestanden til at være omkring 30 par eller mindre med kerneområdet i Vesthimmerland.

Slørugle

Sløruglebestanden var atter i jævn fremgang i DK efter de to hårde vintre i 2009/2010 og 2010/2011, hvor ca. 90 procent af bestanden døde af sult og kulde.

Bestanden vurderes i 2013 at være på 60-80 par.

Hvis de kommende vintre bliver milde, vil bestanden hurtigt vokse sig stor igen, især pga. de mange tomme redekasser landet over, som kun venter på at få besøg af et sløruglepar.

Stor hornugle

Flere meldinger fra lokale om fund af stor hornuglepar i jyske plantager og skove tydede på, at bestanden herhjemme var i god vækst. Bestandsstørrelsen anslås

Stor hornugle, Frøslev Plantage, 5. juni 2013. Foto: Klaus Dichmann

Mosehornugle, 6. marts 2013. Foto: Erhardt Ecklon Snatur

at være op mod 60 par. Bestandsstigningen skyldes især, at uglens tilpasningsevne i det danske landskab er forbløffende god, både med hensyn til valg af rede-sted og i variationen af byttedyr. Der var dog fortsat ingen meldinger om ynglefund på Fyn, Sjælland og Bornholm.

Mosehornugle

Uglegruppen fik ingen meldinger om ynglende mosehornugler i 2013, og det på trods af et stort antal obs. af trækkende mosehornugler landet over i vinter-månederne og i foråret.

Natugle og skovhornugle

Vi laver ingen bestands-undersøgelser for disse to arter i disse år. Af den grund er status for de to arter også forbundet med stor usikkerhed. Dog vurderes det, at bestanden er stabile uden de store udsving set i forhold til tidligere bestands estimater.

Bjergirisk, Skagen, 12. oktober 2013. Foto: Poul Henrik Pedersen

Årsberetning for DOFbasen 2013

Timme Nyegaard, Søren Peter Pinnerup & Thomas Stjernegaard

Brugen af DOFbasen er fortsat stor. 1,27 mio. observationer fra 12.675 lokaliteter er indtastet af 2.031 observatører i 2013. Det er en vækst på ca. 5 % på alle parametre i forhold til 2012.

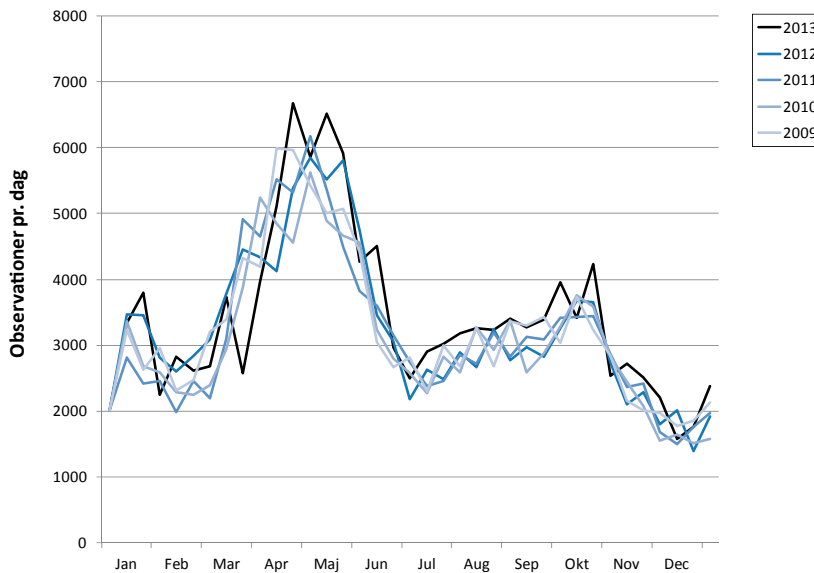
Da DOFbaseprogrammet blev udfaset i efteråret 2012, er alle observationer naturligvis indtastet via hjemmesiden. En overgang, som gik forbløffende nemt, og uden en forventet nedgang i antal observationer og brugere. Tværtimod har vi oplevet vækst.

8.200 registreringer af ynglepar er indtastet i 2013, hvilket er en fremgang på over 30 % i forhold til 2012. Dermed er antallet af indtastninger af ynglepar tilbage på det gennemsnitlige niveau set over de sidste 5 år.

Atlas III bringer forhåbentlig flere af denne type meget værdifulde data, bl.a. i beskyttelsessammenhæng, i DOFbasen ved generelt at bringe ynglefuglene i fokus.

Det organisatoriske

- DOFbasen administreres fortsat af en central koordinator i Fuglenes Hus, repræsentanter fra alle lokalafdelinger og programmører.
- DOFbasens Kvalitetsudvalg (DKU) kvalitetssikrer fortsat observationerne. DKU mødes en gang årligt og har fået to nye medlemmer i 2013: Ole Amstrup og Henrik Brænder.
- DOF er ved at etablere et nyt udvalg til kvalitetssikring af ynglefugledata (DKY), som bl.a. vil få til opgave at kvalitetssikre yngledata i DOFbasen, og at fastsætte listen over automatisk hemmeligholdte arter og principperne herfor.
- Det årlige koordinatormøde blev afholdt i august på Blåvand Fuglestation med et fremmøde på 10 personer. Som det væsentligste, blev arbejdsplanen for 2014-15 revideret. Vi håber på at kunne arbejde med følgende emner de næste par år:

Antal observationer indtastet pr. dag i DOFbasen 2009-13 fordelt på 10-dagesperioder. Aktivitetsniveauet har været meget ensartet de sidste fire år, men med stor årtidsvariation. Bemærk det lavere niveau ultimo marts-primo april 2013, som skyldes servernedbrud i den periode.

- o Mere stabil serverløsning
- o Forbedret søgeside og datapræsentation på kort
- o Forbedret indtastningsside, herunder mulighed for offline-indtastning
- o Bedre kompatibilitet med smartphones/tablets
- o Forbedret struktur og mere brugervenlig hjemmeside
- Thomas Stjernegaard er fortsat webudvikler på fuld tid tilknyttet Atlas III, som er bygget ind i DOFbasen. Thomas er derfor også medlem af DOFbasegruppen, men hans tid er naturligvis begrænset til atlasrelateret udvikling.
- Ejnar Dahl Jensen er ikke længere tilknyttet DOFbasen som programmør, da han hovedsageligt arbejdede på DOFbaseprogrammet, som nu er lukket. Han takkes for sin store og mangeårige indsats i etableringen og videreudviklingen af DOFbasen.
- Steen Brølling arbejder fortsat på DOFbasen en dag om ugen.
- Forsøget med indkøring af Jens Søgaard Hansen som supplerende programmør lykkedes desværre ikke.
- Manglende programmørtid er derfor fortsat den mest begrænsende faktor for udvikling og vedligeholdelse af den almindelige DOFbase.
- John Toft Kristensen er stoppet som DOFbasekoordinator i DOF-Vestjylland og er erstattet af Poul Krag og Gert Thorhauge Andersen.

Udviklingsarbejdet

- Har været meget begrænset af den manglende programmørtilknytning og har hovedsageligt været koncentreret om vedligeholdelse og brugersupport.
- Hjælpeværktøj til DKU's fremsøgning af usædvanlige rapporter er nu i anvendelse.
- Tegnemodul til tegning af lokalitetsafgrænsning til brug for DOFbasekoordinatorerne er udviklet, og der er afsat lønmidler til pilotprojekt med tegning

af grænser. Der er tegnet grænser for ca. 1000 af DOFbasens 18.000 lokaliteter, som dog endnu ikke er synlige for brugerne.

- Der er sket en række store, men ikke så umiddelbart synlige, ændringer i DOFbasen:
  - o Cache-opsætning, som sikrer hurtigere indlæsning af ofte besøgte sider og forespørgsler. Dette letter belastningen af databasen og gør derved mere komplekse søgninger til f.eks. udbredelseskort hurtigere.
  - o Databasemotoren er ændret på de centrale tabeller således at større antal samtidige søgninger og indtastninger afvikles bedre. Samtidig sikres data-integritet også bedre på tværs af tabellerne
  - o Passwordhåndteringen er blevet revideret, således at de nu er krypterede og dermed bliver behandlet langt mere sikkert.
  - o Geografisk linkning af DOFbaselokaliteter til hhv. 5 og 10 km kvadratnet til brug for atlasprojekterne Birds in Europe III og Atlas III.
- Hjemmesiden har desværre været ustabil i perioder af forskellige grunde:
  - o De største problemer opstod i forbindelse med webcam i en havørnerede, som blev transmitteret via hjemmesiden pandion.dk. Omtale i medierne skabte en meget stor popularitet, som gjorde, at hjemmesiden fik flere besøgende, end den kunne håndtere. Da den lå på samme server som DOFbasen, fik det DOFbasen til at være meget træg eller helt nede i den periode. Da årsagen til problemet blev opdaget, blev pandion.dk hurtigt flyttet til sin egen server, som kunne håndtere populariteten.
  - o Derudover skabte kortvisningen i DOFbasen problemer i forbindelse med nogle af de nødvendige databaseændringer. Dette gjorde også serveren langsom, og vi var nødsaget til at afkoble kortvisningen i en periode. Efter ovennævnte

Table 1. De 25 hyppigst indtastede fuglearter i DOFbasen i 2013 (med antal almindelige observationer). I parentes er angivet artens placering i 2012.

	Art	Antal observationer
1 (1)	Musvåge	31167
2 (2)	Grågås	27857
3 (3)	Gråand	25642
4 (4)	Knopsvane	21552
5 (5)	Ringdue	20337
6 (6)	Fiskehejre	18520
7 (10)	Gråkrage	18401
8 (7)	Solsort	17749
9 (11)	Skarv	16679
10 (9)	Musvit	15951
11 (8)	Vibe	15842
12 (12)	Bogfinke	15595
13 (15)	Hættemåge	15565
14 (16)	Tårnfalk	15021
15 (14)	Landsvale	14870
16 (28)	Sangsvane	14253
17 (13)	Gransanger	13838
18 (22)	Rørhøg	13730
19 (19)	Blishøne	13655
20 (17)	Stær	13427
21 (30)	Sølvmåge	13247
22 (21)	Troldand	13155
23 (31)	Grønirisk	13059
24 (20)	Hvid vipstjert	13056
25 (23)	Blåmejse	12910

Table 2. De 25 artsrigeste kommuner i 2013 med angivelse af antal arter indrapporteret fra den enkelte kommune. I parentes er angivet kommunens placering i 2012. Der er kun medtaget fuglearter ved fremstilling af tabellen, og der er ikke korrigeret for forskelle i areal eller observatøraktivitet kommunerne imellem.

	Kommune	Antal arter
1 (1)	Frederikshavn	282
2 (2)	Varde	278
3 (3)	Thisted	277
4 (6)	Tønder	263
5 (4)	Esbjerg	258
6 (5)	Ringkøbing-Skjern	257
7 (7)	Guldborgsund	256
8 (10)	Aalborg	249
9 (11)	Bornholm	246
10 (9)	Odsherred	243
11 (14)	Fanø	241
12 (8)	Gribskov	240
13 (12)	Vordingborg	240
14 (18)	Norddjurs	238
15 (16)	Jammerbugt	237
16 (17)	Lolland	237
17 (13)	Halsnæs	234
18 (27)	Slagelse	234
19 (23)	Faxe	233
20 (22)	Kalundborg	232
21 (15)	Langeland	228
22 (25)	Holstebro	226
23 (35)	Syddjurs	223
24 (24)	Sønderborg	222
25(26)	Stevns	221

cache-opsætning og ændring af databasemotor er den dog tilbage igen i en forbedret og stabil udgave.

- Der er oprettet en lang række nye DOFbaselokaliteter i områder, hvor der har manglet dækning. Der er nu ved at være en tilfredsstillende dækning i langt de fleste lokalafdelinger.
- Bemærk i øvrigt, at mange af DOFbasens funktioner ikke længere virker, hvis man anvender Internet Explorer 8 eller lavere. Brug f.eks. i stedet Firefox eller Google Chrome, som begge kan downloades og anvendes gratis.

Anvendelse af DOFbasedata

- Der er publiceret en række artikler i Fugle og Natur og på Pandion, hvor data fra DOFbasen er blevet analyseret.
- DOF har fortsat samarbejde med myndighederne og deres konsulenter om levering af data, bl.a. i forbindelse

med NOVANA-overvågningen.

- Desuden bruges DOFbasen til annoncering af mange af Århus Universitets landsdækkende, koordinerede tællinger, hvor rapporteringen sker via DOFbasen.
- Årsrapporten i *Fugleåret* er i høj grad baseret på rapporter i DOFbasen.
- Udbredelseskort på 10x10 km-kvadrater er leveret for alle Danmarks ynglefugle i forbindelse med Naturstyrelsens rapportering af artikel 12 til EU. Langt hovedparten af disse kort er baseret på DOFbase-indtastninger.
- Data fra DOFbasen er leveret/udtrukket mhp. udarbejdelse af VVM samt til forskningsmæssige formål.
- DOFbasen indgår i et nyt europæisk samarbejde, hvor sammenstillede data fra fugledatabaser i hele Europa analyseres samlet, mhp. forbedret viden og formidling af fuglenes geografiske fordeling og fænologi på europæisk plan.

Gøg, Korshage, 25. maj 2013. Foto: Lars Andersen

Pomeransflugl, Ribemarsken, 14. maj 2013. Foto: Kjeld Lund

NOVANA 2012 og 2013 – optællinger af ynglefugle og trækfugle koordineret af Institut for Bioscience, Aarhus Universitet

Af Stefan Pihl, Thomas Eske Holm, Rasmus Due Nielsen, Ib Krag Petersen og Preben Clausen,
Institut for Bioscience, Aarhus Universitet

NOVANA – det statslige natur- og miljøovervågningsprogram – fortsatte i 2012¹ og i 2013 overvågningen af fugle efter programmet for perioden 2011 til 2015. Derudover blev indsatsen i 2012 koncentreret om den endelige afrapportering af fugleovervågningen for perioden 2004-2011 (Pihl m.fl. 2013). Denne rapport danner grundlag for en helt ny afrapportering i henhold til EU's Fuglebeskyttelsesdirektiv, som Naturstyrelsen i 2013 har gennemført i samarbejde med AU og DOF. I 2014 er der sket en afrapportering for årene 2012-2013 (Pihl m.fl. 2014).

NOVANAs fugleovervågning startede i 2004. Frem til 2007 blev den praktiske del af ynglefugleovervågningen udført af de nu nedlagte 14 amter, og data blev indtastet i en speciel NOVANA database. Fra 2007 er denne opgave udført af Miljøcentrene og senest distrikterne under Naturstyrelsen i Miljøministeriet og data indtastet i den web-baserede og offentligt tilgængelige Miljøportal (www.miljoportal.dk). Institut for Bioscience, Aarhus Universitet har koordineret og

afrapporteret arbejdet gennem Fagdatacenter for Biodiversitet og Terrestriske Naturdata (Pihl m.fl. 2013).

De trækkende og overvintrende vandfugle overvåges og afrapporteres ligeledes af Institut for Bioscience.

Revision af fugleovervågningsprogrammet

Fugleovervågningsprogrammet var et forsøgsprogram i perioden 2004-2009, som udover at indsamle data også skulle vurdere metodernes anvendelighed og omfanget af programmet. I 2010 blev programmet revideret og udvidet, så alle regelmæssigt forekommende arter på Fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I bliver overvåget. Det skyldtes dels at direktivet af EU blev tolket, som om det indeholder en overvågningsforpligtelse for medlemslandene, skønt overvågning ikke er nævnt, dels at ikke kun ynglefuglene på Bilag I var omfattet af overvågningsforpligtelsen, men også trækkende og overvintrende arter på dette bilag.

Dette sidste var medvirkende årsag til, at de oprindelige udpegningsgrundlag fra 1983 for alle danske fuglebeskyttelsesområder blev revideret i 2005. Ved

¹ Der omtales enkelte tællinger og resultater fra 2012, fordi dette års program ikke blev omtalt i *Fugleåret 2012*.

denne revision kom en række ikke-ynglende arter på direktivets bilag I, fx blå kærhøg og pomeransfugl, ind i enkelte udpegningsgrundlag og grundlagene blev i øvrigt revideret på basis af et stort materiale om vandfugle indsamlet af Danmarks Miljøundersøgel-

Tabel 1. Miljøministeriets overvågning af arterne på Fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I.

Ynglefugle	2011	2012	2013	2014	2015
Nordisk lappedykker	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2
Rørdrum			Int 1		
Sort stork	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2
Hvid stork	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2
Skestork	Int 2			Int 2	
Sangsvane	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2
Bramgås		Int 1			
Hvepsevåge		Ex			Ex
Rød glente		Int 2			
Havørn			Int 2		
Rørhøg		Ex			Ex
Blå kærhøg	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2
Hedehøg	Int 1			Int 1	
Kongeørn		Int 2			Int 2
Fiskeørn		Int 2			Int 2
Vandrefalk		Int 2			Int 2
Plettet rørvagtel	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2
Engsnarre	Ex			Ex	
Trane	Int 1			Int 1	
Klyde				Int 1	
Hvidbrystet præstekrave	Int 1	Int 1	Int 1	Int 1	Int 1
Hjejle	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2
Engryle (Almindelig ryle)		Int 1		Int 1	
Brushane		Int 1		Int 1	
Tinksmed	Int 1		Int 1		Int 1
Sorthovedet måge	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2
Dværgmåge	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2
Sandterne	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2
Splitterne		Int 1			Int 1
Fjordterne		Int 1			Int 1
Havterne		Int 1			Int 1
Dværgterne		Int 1			Int 1
Sortterne	Int 1	Int 1	Int 1	Int 1	Int 1
Stor hornugle		Ex			Ex
Mosehornugle	Int 1		Int 1		Int 1
Perleugle	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2
Natgrav		Ex			Ex
Isfugl		Ex			Ex
Sortspætte		Ex			Ex
Hedelærke		Ex			Ex
Markpiber	Int 1		Int 1		Int 1
Blåhals		Ex			Ex
Rødrygget tornskade		Ex			Ex

ser. En lignende revision blev gennemført i 2013, og det er planen, at udpegningsgrundlagene fremover skal revideres hvert sjette år.

I 2010 blev program og overvågningsmetoder revideret. Det nye program omfatter alle arter på Fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I, som regelmæssigt forekommer i Danmark og har indført en ny metode, Intensiv overvågning betyder i NOVANA sammenhæng overvågning af bestandsstørrelse og bliver gennemført på baggrund af det opsøgende arbejde der foretages af Naturstyrelsens enheder. Ekstensiv overvågning er overvågning af udbredelse. Disse to metoder skulle fortsat anvendes. Men der blev for arter, som kan være vanskelige at finde indført en tredje, som var intensiv overvågning baseret på registreringer i DOFbasen, således at Naturstyrelsen alene overvåger forekomster, som er registreret i DOFbasen. Denne sidste metode anvendes fx til nordisk lappedykker, sort stork, rød glente, plettet rørvagtel, hjejle og andre arter, som enten er meget tidskrævende at finde frem til eller meget sjældne.

Ynglefugleovervågningen i 2012 og 2013

I perioden 2011-2015 overvåges samtlige regelmæssigt forekommende arter på Fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I (Tabel 1, Tabel 2).

Vandfugletællinger

Den internationale overvågning af vandfugle blev påbegyndt allerede i midten af 1960'erne. Arbejdet koordineres internationalt af Wetlands International (og dets forgænger IWRB) og nationalt af Institut for Bioscience (tidligere Danmarks Miljøundersøgelser og Vildtbiologisk Station) på Kalø, som har været med hele vejen.

Fra 2004 er vandfugletællingerne indgået i NOVANA. Programmet er samtidig blevet udbygget, således at alle trækkende vandfugle nævnt i de oprindelige udpegningsgrundlag for de danske Fuglebeskyttelsesområder bliver overvåget mindst én gang i perioden 2011-2015. Der udføres en omfattende optælling ved midvinter (januar), samt artspecifikke optællinger i marts-maj og september-november. Midvintertællingen og enkelte andre tællinger kombinerer optælling fra flyvemaskine af åbne havområder med optælling fra land af ferske områder, laguner og lukkede fjorde. Enkelte år udføres en fældefugletælling om sommeren.

Midvintertællinger;

Året 2012 indledtes traditionen tro med en midvintertælling i midten af januar måned. Midvintertællingen er i to år i hver 6-års-periode en landsdækkende tælling og i de øvrige år, som fx 2012, en reduceret optælling. Den reducerede optælling omfatter alle vandfugle i 48 områder, som dels bliver dækket fra fly (8 områder) og dels fra land (40 områder). Ud fra disse data beregnes et indeks for de talrigeste arter. Desuden

Islandsk ryle, Blåvandshuk, 4. august 2013. Foto: Bo L. Christiansen

Tabel 2. Oversigt over Aarhus Universitets optællinger af trækkende og overvintrende vandfugle i perioden 2011-2015. Lok.= Udvalgte lokaliteter. De med * mærkede er internationale tællinger

	Måned	2011	2012	2013	2014	2015
Midvintertælling*	Januar	Delvis	Delvis	Total	Delvis	Delvis
Sangsvane + pibesvane*	Januar	Total	Total	Total	Total	Total
Gæs*	Januar	Total	Total	Total	Total	Total
Fældefugletælling	August		Total			
Bramgås*	Marts	Total	Total	Total	Total	Total
Kortnæbbet gås	Marts	Total	Total	Total	Total	Total
Knortegås*	Maj	Total	Total	Total	Total	Total
Lille kobbersneppe	Maj		Lok.		Lok.	
Islandsk ryle	Maj		Vadehav		Vadehav	
Hjejle	Maj					Total
Vadefugle	August	Vadehav		Vadehav		Vadehav
Grågås*	September	Total	Total	Total	Total	Total
Svømmeænder	Oktober	Delvis	Delvis	Delvis	Delvis	Delvis
Taffeland	Oktober	Delvis	Delvis	Delvis	Delvis	Delvis
Lysbuget knortegås	Oktober	Total	Total	Total	Total	Total
Strandskade	Oktober	Vadehav		Vadehav		Vadehav
Almindelig ryle	Oktober	Lok.		Lok.		Lok.
Pibesvane	November	Total		Total		Total

Rørdrum, Klydesøen, 26. marts 2013. Foto: Finn Carlsen

omfatter midvintertællingen en landsdækkende tælling af gæs og gulnæbbede svaner.

I 2013 blev der gennemført en landsdækkende tælling af alle vandfugle i midten af januar måned. Den

landsdækkende tælling giver det datamæssige grundlag for at vurdere størrelsen af en række overvintrende vandfuglebestande. Optællingerne af overvintrende vandfugle bestod af 19 flyvninger i perioden 12. januar – 6. marts og 415 lokaliteter dækket fra jorden.

Forårstællinger:

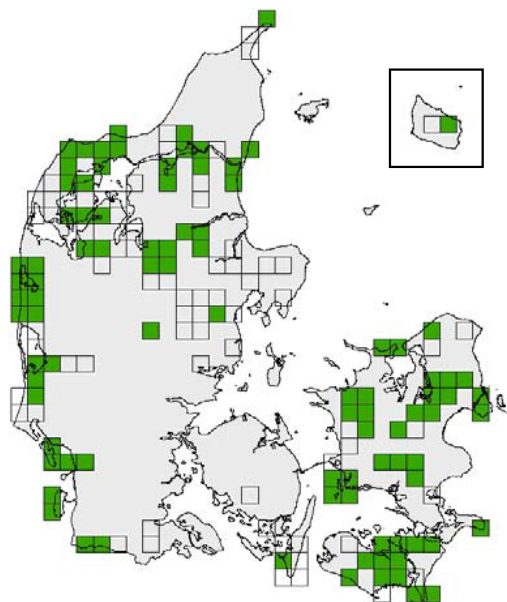
Der blev begge år foretaget internationale tællinger af bramgæs i midten af marts kombineret med en national tælling af kortnæbbede gæs, og knortegæs af begge underarter i begyndelsen af maj. En tælling af lille kobbersneppe og islandsk ryle i fuglebeskyttelsesområder, for hvilke arten indgår i udpegningsgrundlaget, skete i begyndelsen af maj 2012.

Fældefugletællinger:

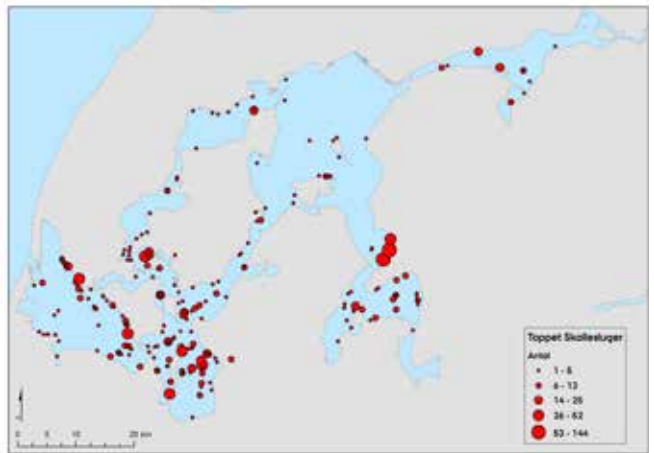
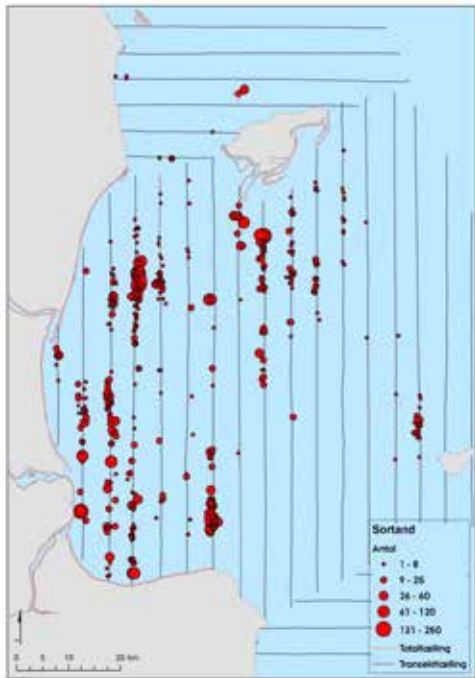
I sensommeren 2012 gennemførtes en landsdækkende tælling af svingfjersfældende fugle i størstedelen af de indre danske farvande. Optælling af de fældende fugle i Danmark finder sted hvert sjette år. Fældende vandfugle er uflyvedygtige i en periode på ca. 3 uger i sensommeren. Optællingen bestod af 16 flyvninger i perioden 1. august – 3. september og 26 lokaliteter dækket fra landjorden i perioden 2. august -21. august. Tællingens primære fokus var på en række havdykænder (som fx sortand, fløjsand og ederfugl), men også knopsvane og grågås.

Efterårstællinger:

Der blev begge år foretaget internationale tællinger af grågæs i midten af september. En optælling af en række vadefugle blev gennemført i Vadehavet i henholdsvis august og oktober 2013. De årlige optæl-

Figur 1. Overvågning af ynglende rørdrum i Danmark, NOVANA 2013. Grøn firkant angiver UTM-kvadrat med fund, og åben firkant angiver undersøgt UTM-kvadrat uden fund (Pihl m.fl. 2014).

Figur 3. Fordeling og antal af observerede toppede skallelugere i Limfjorden under den landsdækkende midvintertælling i 2013.

◀ Figur 2. Fordeling og antal af observerede sortænder i Aalborg Bugt under den landsdækkende fældefugletælling i 2012 med fløjne ruter angivet (total- og transekt-tællinger).

linger af svømmeænder løb ad stablen i begyndelsen af oktober. Svømmeænder kan, med undtagelse af gråand og i modsætning til dykænder, ikke optæles ved midvinter, da de fleste svømmeænder er trukket sydpå ved midvinter. Oktobertællingen indeholder også en optælling af lysbuget knortegås og taffeland, fordi disse arter på denne årstid typisk har en meget anderledes udbredelse end ved midvinter.

Udvalgte resultater fra 2012 og 2013

Ynglefugle

Data fra NOVANAs overvågning af ynglefugle er indsamlet af Naturstyrelsens enheder efter tekniske anvisninger til overvågning af ynglefugle udarbejdet af Aarhus Universitet. Disse er lagt ud på Fagdatacenter for Biodiversitets hjemmeside http://bios.au.dk/videnudveksling/til-myndigheder-og-saerligt-interesserede/fagdatacentre/fdc/biodiversitet/tekniske_anvisninger/. De tekniske anvisninger bestemmer hvilke data, der skal indsamles på det oftest ene besøg, der sker på den enkelte lokalitet.

Den intensive overvågning (bestandsstørrelse) omfattede i 2012 en række arter bl.a. alle ternarter, mens hvepsevåge, stor hornugle, natravn, isfugl, sortspætte, hedelærke, blåhals og rødrygget tornskade blev overvåget ekstensivt (udbredelse). I 2013 overvågedes bl.a. rørdrum og tinkmsmed intensivt, mens ingen arter blev overvåget ekstensivt (Tabel 1).

I praksis er der en høj grad af samarbejde mellem DOF og Naturstyrelsens enheder, hvad angår overvågning af de sjældne fugle. Rørdrum var blandt

arterne, som blev overvåget i 2013 (Figur 1) og data er præsenteret i Pihl m.fl. 2014. Det var anden gang rørdrum blev overvåget i NOVANA-regi og arten var trods 30 % flere dækkede lokaliteter gået tilbage fra 288 par i 2008 til 218 par i 2013. Det skyldes formentlig først og fremmest øget dødelighed i de hårde vintre 2010 og 2011. Arten er følsom over for isvintre. Dette blev dokumenteret af et markant fald i bestanden af rørdrum efter de tre isvintre midt i 1980'erne (Grell 1998).

Fældefugle

Sortandens primære fældeområde: Aalborg Bugt (Figur 2). Området husede i 2012 64% af det totale antal observerede fugle (11.510 fugle). Det totale antal sortænder var mindre end under den sidste landsdækkende tælling i 2006 (19.728 fugle), hvilket dog også kan skyldes ændringer i transektnettets præcise udbredelse. Beregninger af totale antal sortænder i de danske farvande kan derfor være uændret.

Knopsvanen træffes i sensommeren typisk i lavvandede fjorde og beskyttede vige. Antallet af fældende fugle blev i slutningen af 1960'erne estimeret til at være 37.000 fugle, men siden er antallet af fugle steget til omkring de 50.000 på de sidste tre landsdækkende tællinger (1987/88, 2006 og 2012) med 55.110 fugle registreret på tællingen i 2012.

Trækfugle og vintergæster

Midvintertællingen i 2012 var en såkaldt reduceret tælling, som omfattede flyttællinger af otte områder og landbaserede tællinger af 40 områder. Disse områder har været dækket hver vinter siden 1987 og danner

Tabel 3. Antallet af gæs optalt ved midvintertællinger og svømmeænder i oktober 2009-2013

År/Art	2009	2010	2011	2012	2013
Midvintertællingen:					
Taigasædgås	14047	11437	12150	7165	8525
Tundrasædgås	3455	4063	3901	4747	3372
Sædgås sp.		7285	1097	3138	405
Kortnæbbet gås	22254	3371	22497	44117	46144
Blisgås	6279	4273	3402	12956	7173
Grågås	91057	71401	61353	133453	91185
Canadagås	15931	16308	23376	21758	17790
Bramgås	55859	11238	16830	89012	52575
Mørkbuget knortegås	1776	828	370	3402	979
Lysbuget knortegås	3873	576	1676	5376	3987
Oktober-tællingen:					
Gråand	37952	51035	28464	39173	50882
Krikand	50031	63711	58792	65461	56328
Knarand	3534	3077	1450	1821	2330
Pibeand	149499	166128	97610	110358	192579
Skeand	7509	8099	5263	5015	11897
Spidsand	9005	12108	9225	9477	14952

basis for udarbejdelse af bestandsindeks (Pihl 2000). I 2012 er arbejdet med at indekser vandfugle efter den moderniserede indekseringsmetode NUIndex fortsat. Den statiske metode er dog stadig den samme og baseret på Underhil & Prÿs-Jones (1994).

Midvintertællingen af gæs i 2012 og 2013 blev gennemført under mere normale forhold efter de to isvintre i 2010 og 2011, og antallene på henholdsvis 325.000 og 230.000 er de største antal gæs, der nogensinde er registreret ved en midvintertælling. Til sammenligning blev der optalt 130.000 gæs i 2010 og 145.000 i 2011 (Tabel 3).

Den store stigning i antal fra 2011 til 2012 skyldes først og fremmest at de kuldefølsomme arter som kortnæbbet gås, grågås og bramgås er vendt tilbage. Faktisk i en sådan grad, at de 133.000 grågæs er langt det største antal, der er registreret ved en midvintertælling. Heller ikke blisgås eller bramgås er tidligere registreret i så store antal ved midvinter.

Sangsvaner fik på lignende måde vendt den faldende kurve, som arten har opvist siden 2006, og med 51.000 fugle i 2012 blev der nået et nyt højdepunkt. Med en ungeproduktion på 18 % i 2012 og 14 % i 2013 lå arten stadig tæt på de 16 %, som har været typisk i de forudgående år.

Sortænder har historisk været langt talrigest i Ålborg Bugt om vinteren, men også farvandet vest for Vadehavet samt Horns Rev huser betydelige antal. I vinteren 2013 blev det bemærket at sortand var udbredt i langt større dele af de indre danske farvande end tidligere observeret. Således registreredes antal på langt over 1000 fugle i flere nye områder. Farvandet nord for Fyn og den vestlige Østersø som eksempler.

Det samlede antal overvintrende toppede skalle-slugere blev i 2008 estimeret til at være 54.700 fugle. Arten er gået tilbage i antal siden de første landsdæk-

kende tællinger foretaget omkring 1970. Fuglene overvintrer primært på lave vanddybder (0-10 m) i fjorde eller langs kysterne. I vinteren 2013 blev 1510 fugle optalt i Limfjorden, som traditionelt er et vigtigt område for overvintrende fugle (Figur 3), men også for fældende fugle i sensommeren.

Overvintrende alkefugle, alk og lomvie, blev for første gang systematisk optalt med linje-transektoptællinger fra 2004. Farvandet nord for Nordsjælland, øst om Anholt til nord for Læsø er et vigtigt overvintningsområde for begge arter. Dette område husede langt hovedparten af de modellerede totaler for vintrene 2004 og 2008 (henholdsvis 50.000 og 75.000 fugle). Det antages at hovedparten af disse er alke. I vinteren 2013 blev der ikke registreret ligeså høje tætheder som i 2004 og 2008. Dette kan skyldes at fuglene opholdte sig længere mod øst i svensk farvand antageligt på grund af bedre fourageringsmuligheder her.

Alle øvrige tællinger forløb planmæssigt, og de fleste arter opviste antal, som lå inden for tidligere års variationsbredde (Pihl m.fl. 2014). Svømmeandetællingen i oktober nåede op på en total på over 308.000 svømmeænder i alt. Der har været andre år der har nærmet sig dette antal, men oktober-tællingen 2013 er kendetegnet ved en Vadehavstælling, der var en anelse under normalen, men til gengæld store antal fra fx Ringkøbing Fjord og Skjern Enge, hvor der blev optalt godt 45.000 svømmeænder – antal der ikke er set i dette område siden 1995.

Frivilligt tællenetværk

De landbaserede tællinger er kun mulige takket være en meget stor indsats fra et dedikeret tællenetværk på flere hundrede frivillige optællere.

Siden midvintertællingen i 2014 har optællerne indrapporteret på hjemmesiden www.fugledata.dk. Det har en række fordele for både optællerne og Institut for Bioscience som ikke fandtes tidligere. Der er ikke tale om en konkurrent til DOFbasen, men om et værktøj som letter arbejdet med at administrere og kommunikere med netværket. Samtidig giver hjemmesiden optællerne en meget bedre oversigt over de enkelte tællinger og data indrapporteres i et format som er nødvendigt i forhold til vores rådgivning til Naturstyrelsen og afrapportering til EU.

På hjemmesiden er der adgang til en oversigt over årets tællinger, hvor det er muligt at tilmelde og afmelde sig. Ud fra hvem der er tilmeldt, ses det tydeligt hvilke områder der er dækket i de enkelte tællinger, og dermed er der mulighed for at være på forkant og få dækket eventuelle "huller" på kortet.

De indsamlede data skal bl.a. vise hvordan det går med fuglebestandene i fuglebeskyttelsesområderne og det kræver at vi mere præcist kan sige, om fuglene er indenfor eller udenfor områderne. Derfor indrapporteres der ikke ved at vælge et stednavn, men ved at markere på et kort hvor fuglene blev observeret.

Optællerne har nu en oversigt over egne indtastninger, både på kort og på en liste, som kan downloades med koordinater. Man kan på et kort løbende følge med i den aktuelle tælling og se landsresultatet.

En stor del af optællerne er fra DOF, og der skal lyde en hyldest til alle for det omfattende og utrættelige ar-

bejde der bliver gjort. En stor tak til alle, også dem der ikke længere har tiden eller kræfterne til at deltage.

Litteratur

- Grell, M.B. (1998). Fuglenes Danmark. – Gads Forlag. 825 s.
- Pihl, S. (2000): Vinterklimaets indflydelse på bestandsudviklingen for overvintrende kystnære vandfugle i Danmark 1987-1996. – Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 94: 73-89.
- Pihl, S, Clausen, P, Petersen, I.K., Nielsen, R.D., Laursen, K., Bregnballe, T., Holm, T.E. & Søgaard, B. (2013): Fugle 2004-2011. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. – Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 49. 188 s. <http://www.dmu.dk/Pub/SR49.pdf>
- Pihl, S, Holm, T.E., Nielsen, R.D., Clausen, P, Petersen, I.K., Laursen, K., Bregnballe, T., & Søgaard, B. (2014): Overvågning af fugle, NOVANA 2012- 2013. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. – Videnskabelig rapport fra DCE (udkommer december 2014) – Nationalt Center for Miljø og Energi.
- Underhill, L.G. & Prÿs-Jones, R.P. 1994: Index numbers for waterbird populations. I. Review and methodology. – Journal of Applied Ecology 31: 463-480.

Brushane, Lønnerup Fjord, 1. maj 2013. Foto: Poul Holm Pedersen

Skarvens ynglekolonier i 2013

Af Thomas Bregnballe og Ole Roland Therkildsen, Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet

Indledning

Skarvernes ynglekolonier bliver talt op hvert år bl.a. som et led i opfølgningen på Naturstyrelsens skarvforvaltningsplan. I disse år koordineres optællingerne af Nationalt Center for Miljø og Energi (DCE) ved Aarhus Universitet. DCE viderefører en række af de overvågningsopgaver, som førhen blev koordineret af det nu nedlagte DMU – Danmarks Miljøundersøgelser. Tællingerne tilrettelægges så kolonierne så vidt muligt tælles på det tidspunkt af foråret, hvor antallet af reder kulminerer. Stort set alle større kolonier tælles af frivillige feltornitologer, der tidligere har deltaget i den årlige optælling af skarvkolonierne. Desuden hentes der oplysninger om især mindre og nye kolonier via DOFbasen.

Status og udvikling

Ved optællingerne i 2013 blev der registreret 24.702 skarvreder i Danmark. Yngleantallet i 2013 var dermed det laveste antal i Danmark siden 1990. Antallet i 2013 svarede til en nedgang på knap 2.554 reder sammenlignet med 2012. I 2012 var ynglebestanden ellers, for første gang i syv år, gået en smule frem.

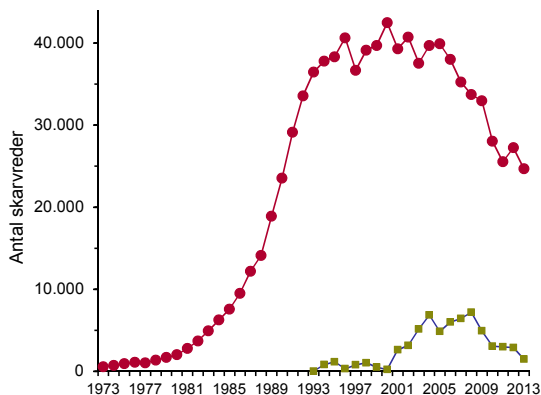
Tilbagegangen i 2013 på 9 % i forhold til året før afspejler formentlig delvist at flere skarver end normalt helt undlod at yngle. Vi vurderer således, at det meget kolde forår, ringe tilgængelighed af fisk i flere af koloniernes nærområder (dette har vi dog kun indikationer på) samt forekomst af ræv i to kolonier, som normalt huser mange ynglepar, fik en del kønsmodne fugle til at springe ynglesæsonen over.

Trods den yderligere nedgang i 2013 er vi måske nu i en periode, hvor ynglebestanden i nogle år vil gå lidt frem og i andre år lidt tilbage, men udsvingene vil formentlig ske omkring et væsentligt lavere niveau end i årene 1993-2006. I 2013 talte ynglebestanden eksempelvis 37 % færre skarver end gennemsnittet for perioden 1993-2006, hvor antallet svigede mellem 36.500 og 42.500 reder. Udviklingen i antallet af skarvreder i Danmark siden 1973 er vist i Figur 1.

Den egn af landet, som husede det største antal ynglende skarver, var det sydøstlige hjørne af Danmark (dvs. Smålandsfarvandet, Figur 2). Sammenlignet med 2012 observeredes der en nedgang i antallet af ynglepar i alle regionerne på nær 3: Det vestlige Jylland og regionen omfattende Lillebælt og det sydfynske Øhav (Figur 2). I det nordlige Kattegat

Ægholm 2013. Foto: Per Schiermacker-Hansen

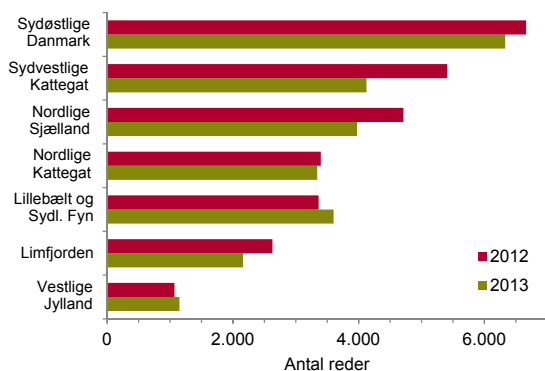
Figur 1. Udviklingen i antallet af skarvredes i Danmark fra 1973 til 2013. Antallet af redes, hvor skarver blev forhindret i at få unger, er vist med den nederste kurve - dette antal indgår i det samlede antal redes.

og det vestlige Jylland omfattede ændringen færre end 100 redes. I det sydvestlige Kattegat var nedgangen på 1.286 redes (svarende til 24 %), og i denne region var yngleanallet i 2013 nået ned på blot 38 % af det antal, der ynglede, da der ynglede flest i regionen. Trods en nedgang i 2013 i den nordlige del af Sjælland var denne region i 2013 tæt på at være det næst mest betydningsfulde yngleområde for skarver i Danmark (Figur 2). Derimod husede det vestlige Jylland blot 5 % af den samlede ynglebestand.

Kolonierne

Antallet af redes optalt i de enkelte kolonier er angivet i Tabel 1. Koloniernes udbredelse og omtrentlige størrelse er vist på kortet i Figur 3.

Antallet af lokaliteter, som har huset ynglekolonier af skarver, er steget støt siden begyndelsen af 1980'erne (Figur 4), og stigningen er fortsat efter at

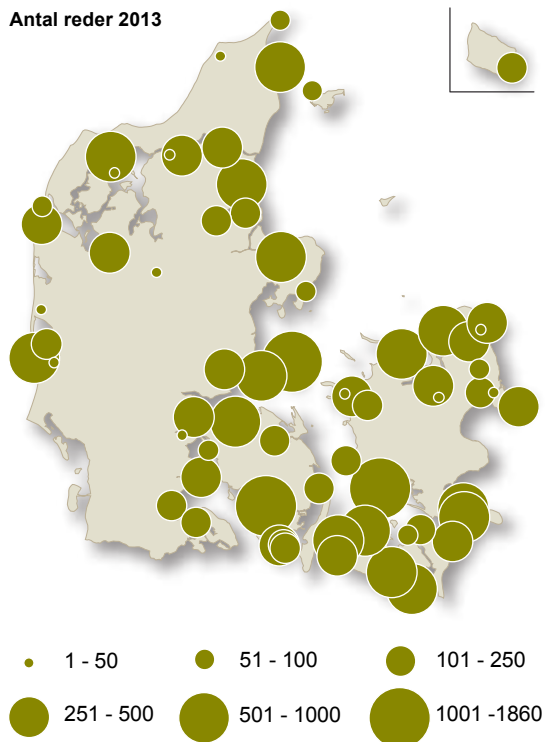

Figur 2. Udviklingen i antallet af skarvredes fra 2012 til 2013 inden for hver af syv landsdele.

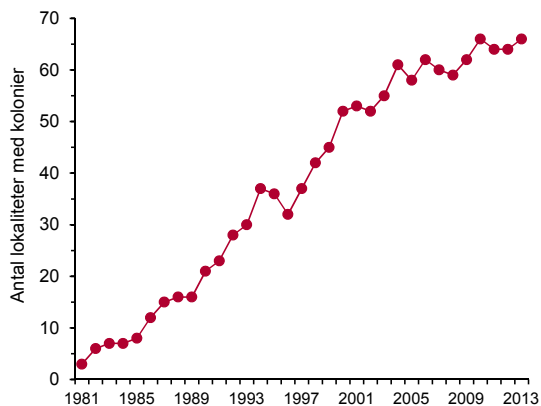
Tabel 1. Antal skarvredes optalt i de enkelte kolonier i Danmark i 2013.

Region	Lokalitet	2013
Vestlige Jylland		
	Havrvig Polder	936
	Klægbanken	146
	Høje Sande	36
	Tim Enge	30
Limfjorden		
	Melsig	784
	Rønholm	433
	Flyndersø	407
	Rønland Sandø	288
	Hald Sø	101
	Agger Tange	91
	Troldholmene	43
	Ejerslev Røn	13
Nordlige Kattegat		
	Toftesø	878
	Hirsholmene	738
	Fuglsø Mose	738
	Rørdal Lergrave	421
	Kielstrup Sø	220
	Treskelbakkeholm	141
	Skagen Nordstrand	98
	Ndr. Rønner	61
	Hirtshals	47
Sydvestlige Kattegat		
	Stavns Fjord	1858
	Svanegrunden	819
	Mågeøerne	649
	Vorsø	387
	Rands Fjord	252
	Vigelsø	103
	Rugård Sø	56
Lillebælt og Sydlige Fyn		
	Brændegård Sø	1747
	Bastholm incl. Småholme og Årø Kalv	453
	Lille Egholm, Det Sydfynske Øhav	438
	Hopsø	219
	Olde Nor	210
	Ll. Græsholm ved Bredholm	146
	Grensholm, Det Sydfynske Øhav	134
	Vresen	133
	Fans Vang, SV for Nørre Aaby	78
	Kidholmene	43
Nordlige Sjælland		
	Hovvig	857
	Holløse Bredning	687
	Saltbækvig Sydøst	393
	Hellebæk Skov	371
	Esrum Sø	364
	Saltholm	310
	Selsø	269
	Højbjerg Skov	184
	Skarresø	176
	Damhussøen	137
	Vaserne	76
	Sortedamssøen	50
	Bognæs	49
	Vrøj ved Saltbækvig	34
	Svogerslev Sø, Roskilde	22
	Gurre Sø	16
Sydøstlige Danmark		
	Ormø	1048
	Rågå Sande	847
	Søholt	824
	Vensholm	663
	Ægholm	617
	Tyreholm	569
	Ålholm	535
	Malurtholm	477
	Nakskov Fjord	351
	Hundsemyre, Bornholm	251
	Dyrefod	77
	Suderø	68
	Barholme, Guldborgsund	5

yngeantallet stabiliseredes og senere gik tilbage. I 2013 havde skarverne kolonier – eller de forsøgte at danne kolonier – på i alt 67 lokaliteter i Danmark, hvilket sammen med 2010 svarer til det højeste antal lokaliteter med ynglende skarver i Danmark nogen-

Figur 3. Størrelse og placering af de danske skarvokolonier i 2013. Cirklernes størrelse svarer til antallet af optalte reder.

Figur 4. Udviklingen i antallet af lokaliteter som husede skarvokolonier i Danmark fra 1981 til 2013.

sinde (Figur 4). For to lokaliteter var der tale om første yngleforsøg. Det drejer sig om lokaliteten Tim Enge, beliggende nord for Stadil Fjord i Vestjylland, samt Barholme i Guldborgsund.

Kun tre af samtlige 67 kolonier havde flere end 1.000 reder (Tabel 1), men disse husede tilsammen cirka 19 % af alle ynglende skarver i Danmark. Kolonien i Stavns Fjord på Samsø var den største med 1.858 reder. Året før var 2.640 reder i Stavns Fjord besat med ynglepar. Den næststørste koloni var kolonien ved Brændegård Sø på Sydøen, der husede 1.747 reder. Herudover ynglede 45 % af alle ynglepar i 15 kolonier med 501-1.000 reder, 32 % i 29 kolonier med 101-500 reder, og 4 % i 20 kolonier med 3-100 reder.

De seneste 20 års tendens til gradvis spredning af de ynglende skarver i Danmark fortsatte således i 2013. Skarverne yngler nu fordelt i flere kolonier, og færre skarver yngler i meget store kolonier. Tilsammen betyder det, at skarverne nu er langt mere jævnt fordelt ud over landet, end det før var tilfældet.

Forvaltende tiltag i kolonier i 2013

Hvert år gennemfører Naturstyrelsen indgreb i nogle bestemte danske skarvokolonier, hvor der er særligt store bekymringer for, at skarverne vil kunne skade fiskebestandene og fiskeriet. Tiltagene finder sted for at undgå, at skarverne får succes med at etablere nye kolonier, og for at begrænse størrelsen af nogle af de eksisterende kolonier. I kolonier, hvor skarverne har rede på jorden, består indgrebet oftest i at sprøjte madolie på æggene, så de ikke klækker.

I 2013 blev i alt 1.493 reder i seks kolonier berørt af lovligt forvaltende tiltag. Dette antal var det laveste siden 2001. I perioden 2003-2009 blev knap 6.000 reder årligt udsat for forvaltende indgreb, men herefter er omfanget af regulering aftaget (Figur 1). Det samlede antal regulerede reder er primært aftaget, fordi antallet af ynglende skarver er gået tilbage i de fleste af de kolonier, hvor der i en årrække har været gennemført oliering af æg.

I fire kolonier blev æggene i ialt 1.401 reder olieret. Oliering blev gennemført i kolonierne Havrvig Polder og Klægbanken i Ringkøbing Fjord, Hirsholmene i det nordlige Kattegat og Saltholm i Øresund. På Klægbanken og Saltholm blev alle æg olieret, hvorimod antallet af olierede reder på Havrvig Polder og Hirsholmene svarede til henholdsvis 81 % og 76 % af de etablerede reder. Naturstyrelsen fjernede alle 36 reder i kolonien Høje Sande (Ringkøbing Fjord). Ved Rugård Sø blev alle skarverne i Nørresø skræmt bort med sække ophængt i træerne og med brug af gaskanoner. I alt blev 50 reder forladt på grund af dette tiltag, og ingen skarver gennemførte efterfølgende yngleforsøg.

I 2013 var der ét enkelt tilfælde af mulig illegal indgriben i en skarvokoloni. På Lille Græsholm ved Bredholm havde 136 ud af 146 reder ingen æg, og i de resterende 10 var der kun 1-2 æg. Da der ikke i 2013 blev søgt om tilladelse til regulering af skarver på Lille Græsholm, er illegal regulering en mulig forklaring på fraværet af æg og unger.

Ynglefugle i Vejlerne 2013

Af Henrik Haaning Nielsen

Aage V. Jensen Naturfond og Institut for Bioscience indgik i begyndelsen af 2007 en samarbejdsaftale om overvågning af et udvalg af ynglefugle i Vejlerne. Overvågningen af ynglefugle i Vejlerne har til opgave at bidrage til NOVANA-overvågningen af ynglefugle, som er iværksat for at opfylde Danmarks forpligtelser i forhold til EU-fuglebeskyttelsesdirektivet. Denne overvågning skal føre til samlede vurderinger af de enkelte arters bevaringsstatus i Danmark.

Vejlerne udgør en af landets vigtigste lokaliteter for en lang række arter som er knyttet til rørskov, rørsump og enge, bl.a. røddrum, sortterne, stor kobbersneppe, brushane og engryle.

Rødrummernes sene forår

I Vejlernes rørskove betød den lange vinter, at rødrummerne kom sent i gang med at hævde territorium. Ikke overraskende gik bestanden også tilbage fra 92 paukende hanner i 2012 til 72 i år, hvilket typisk sker efter hårde vintre. Første paukende fugl blev hørt i forbindelse med en kortvarig mild periode den 3. marts, men på grund af en ny periode med frost og sne gik den egentlige paukeperiode først i gang fra 2. april. Trane er blevet en væsentlig del af Vejlerne, både visuelt og som del af lydbilledet. Siden 2006 er bestanden støt steget og de seneste to år har der ynglet 11 par i rørskovene. En sandsynlig faktor er at der er sket en væsentlig ændring i sammensætningen af rørskovene, særligt i Bygholm Vejles rørskov, hvor store partier er åbnet op og nu danner en mosaik af urtebevoksede rørsump i den ellers tætte rørskov. Ændringen blev først bemærket i 2005 og siden er de åbne områder blevet stadig større.

Rødrum. Bygholm Nord, 17. juli 2013. Foto: Henrik Haaning Nielsen

Ynglefugle i Vejlerne 2002-2013. Bemærk at der ikke blev foretaget registreringer i 2004.

	2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013	
	Øst	Vest	Øst	Vest		Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest	
Rødrum	173	49	129	41		129	33	112	26	109	36	135	35	96	18	49	12	35	22	71	20	56	16	
Rørhøg	37	15	34	12		43	10	38	11	36	7	45	10	38	12	33	9	38	16	24	13	42	12	
Klyde Bygholmeng	340		166			218		299		74		189		71		15		25		109		52		
Klyde Vestlige Vejler		30		5			15		17		36		26		9		0		32		15		0	
Vibe Bygholmeng	399		391			251		273		293		303		381		297		281		263		172		
Engryle	63	6	61	10		41	5	45	9	51	9	48	4	48	7	72	4	54	6	55	2	58	4	
Brushøne	38	5	39	6		16	1	3	2	3	1	7	0	7	0	5	0	7	0	7	1	13	1	
Stor kobbersneppe	189	10	203	16		122	6	139	6	144	13	148	15	112	11	94	12	111	5	97	2	91	5	
Rødben Bygholmeng	450		415			229		229		235		192		321		230		274		289		286		
Rødben Vesløs/Arup		83		96			52		72		78		32		58		51		61		50		58	
Rødben Østerild Øst											13		9		11		14		11		21		10	
Dværgmåge	3	0	4	0		1	0	2	0	2-4	0	2	0	2	0	1-2	0	2	0	1	0	1	0	
Fjordterne	33	6	31	22		25	7	36	9	32	25	13	22	52	1	44	1	43	14	10	56	53	0	
Havterne	93	0	102	0		89	0	132	0	71	0	64	0	84	0	14	0	24	0	37	5	26	0	
Sortterne par	42	0	46	0		36	0	37	0	40	0	35	0	22	0	29	0	31	0	42	0	23	0	
Sortterne juv.	5	0	7	0		31	0	15	0	31	0	0	0	11	0	0	0	11	0	7	0	3	0	
Plettet rørvagtel	36	36	36	74		5	4	15	4	11	5	3	2	1	1	4	0	7	6	2	4	13	2	
Trane	1	0	2	0		3	0	1-2	0	2	0	3	0	4-6	0	5	0	6	0	11	0	11	0	

Trane, Glombak, 13. marts 2013. Foto: Henrik Haaning Nielsen

Kolonirugende engfugle i krise

Forårets lave vandstandsforhold på Veglernes brakke enge betød dårlige forhold for de kolonirugende klyder og havterner. Således ynglede blot 32 par klyder og 26 par havterner på Bygholmengen. Omkring årtusindskiftet ynglede >600 par klyder på Bygholmengen, og i 2006 ynglede 132 par havterner samme sted. Omkring årtusindskiftet var der en kombination af højere vandstandsforhold og en lav rævebestand, men særligt siden 2010 har der været flere år, hvor bestandstallet for de to arter har været meget lave. Begge arter foretrækker højere vandstandsforhold med rævesikre ødannelser i og omkring de vandfyldte pander.

Fremgang for brushane og stabile bestande af engryle og rødben

Brushane har oplevet en dramatisk tilbagegang i Vegljerne. Fra at have været på randen til at forsvinde

med blot 4 par i 2007 har vi med glæde konstateret en markant fremgang fra 8 par i 2012 til 14 par i 2013. Bestandsniveauet er dog endnu meget lavt i forhold til tidligere, men en målrettet indsats i forhold til at opretholde en så optimal yngleplads som muligt, hvilket vil sige kreaturafgræssede enge, lav saltholdighed og 20-30 cm høj vegetation i juni, er vigtig i forhold til at tiltrække ynglefugle. Engrylen, som har en af de vigtigste ynglepladser på Bygholm Vejle, har holdt sig ganske stabil de seneste 10 år. Siden 2002 har bestanden ligget på gennemsnitligt 54 par pr. år (varierende 46-76 par). Årets resultat med 58 par på Bygholmengen og 4 par i Arup Vejle er dermed tilfredsstillende højt. I Arup Vejle skete endda en fremgang fra 2 par i 2012 til 4 par i år. Rødben har svinget en del i bestandstallet siden 2002, men de seneste tre år har bestanden været stabil, særligt på Bygholmengen og i Arup Vejle.

Er sortterneerne nomader?

Målrettet pleje ved nedkørsel af tagrør og kreaturafgræsning i Kogleakssøen på Kærup Holme har de seneste år resulteret i at små øer nu står med urte- og blomsterbevoksning, og danner ramme for optimale ynglepladser for arter som sortterne, dværgmåge, hættemåge og fjordterne. Gennem flere år var ynglepladserne ved at gro til i tagrør, ligesom det skete i overgangszonen mellem søen og engen (det såkaldte "Blå Bånd"). Nogle år har sortterneerne virket rastløse i ankomstperioden og har været sene til at etablere sig, hvor vejrforhold og habitatens udseende givetvis har haft stor betydning. Hvor vidt de er nomader er usikkert, men det er nærliggende at tro at nogle fugle drager videre, hvis de ikke finder forholdene optimale. Noget lignende ses hos den nære slægtning hvidvinget terne, som visse år optræder i store antal i bl.a. Danmark i forbindelse med meldinger om tørke såvel

Engryle, Bygholm Vejle, 9. juni 2013. Foto: Henrik Haaning Nielsen

som oversvømmelser i deres naturlige udbredelse. Det kunne også forklare svingningerne i Vejlernes bestand, særligt siden 2007, og sætter et naturligt krav til forvalterne af området om at skabe så optimale ynglepladser som muligt gennem slåning og kreaturafgræsning. Årets bestand på 23 par er et meget lavt tal og er en væsentlig nedgang i forhold til året før (42 par). Tre flyvefærdige ungfugle er tillige et meget dårligt resultat. Dværgmåge holder lige akkurat fat i

Kogleakssøen som den eneste yngleplads i Danmark. Siden 1997 har mindst et par årligt gjort yngleforsøg, men kun i få tilfælde er de lykkedes. I 2013 gjorde et par yngleforsøg, men på grund af en sen etablering observeredes ofte konflikter med både hættemåger og fjordterne. Kulminationen skete da en af dværgmågerne blev overfaldet af en gruppe hættemåger og tilsyneladende blev dræbt den 31. maj. Overfaldet varede længe og dværgmågen sås aldrig flyve derfra.

Musvåge, Lille Vildmose, 7. august 2013. Foto: Anni Nielsen

Dansk ringmærkning 2013

- Statens Naturhistoriske Museums ringmærkningsaktiviteter i Danmark

*Af Jesper J. Madsen, Kjeld T. Pedersen,
Mikkel Lausten og Kasper Thorup*

Kernebidder, Gedser, 28. maj 2013. Foto: Ruben Oliver Tomàs

I 2013 blev ringmærket 106.446 vildtlevende fugle i Danmark fordelt på 184 arter, inkl. én ny mærkningsart for landet: rustrand. Der blev ringmærket rekord mange af arterne skarv, skestork, sortgrå ryle, silde-måge, huldue, stor flagspætte, kærsanger, munk, gransanger, skovspurv, kernebidder, gråsisken og hvidsisken. En kærsanger ringmærket i Kenya blev fundet død ved Næstved, en dansk-mærket natravn blev afløst på en ø nord for Sicilien og en blåmejse mærket ved Gedser fløj helt til Nordfrankrig. En gøg fra Nord-sjælland med satellitsender viste at den tilbagelagde 16.000 km om året mellem vinterkvarteret i Afrika og Danmark og at den var ca. 60 dage om året i Danmark. Ringmærkningscentralen og ringmærkerne deltog i en række nationale overvågningsprogrammer, f.eks. fugleinfluenza, West Nile Virus, CES, Hirsholmene m.v. Museet og Naturstyrelsen underskrev en ny treårig kontrakt om drift af Ringmærkningscentralen.

Årets ringmærkede fugle

I 2013 blev ringmærket i alt 109.862 vildtlevende fugle med Statens Naturhistoriske Museums ringe, fordelt på 106.446 i Danmark, 2.825 på Færøerne og 591 i Grønland. På Færøerne er antallet på niveau med de seneste mange år. Det er dog lavt, grundet ti års fejlslagen yng-leaktivitet blandt de færøske havfugle såsom lunde, lomvie, ride og havterne (J-K Jensen prs. medd.). I alt 29 arter blev ringmærket på Færøerne i 2013, bl.a. Færøernes femte lille fluesnapper. Lille stormsvale udgør 86% af det samlede antal mærkninger. I Grønland er antallet faldet en smule igennem de sidste par år. I alt 20 arter blev ringmærket i Grønland i 2013, hvor sandløber og søkonge tilsammen udgjorde 62% af mærkningerne, med hhv. 267 og 102 fugle. I Danmark var 2013 et rigtig godt mærkningsår, på højde med 2012 (107.783), og et godt stykke over gennemsnittet for de seneste 14 år, som ligger på 77.600 fugle.

I alt 184 arter blev ringmærket i Danmark i 2013, her iblandt rustrand som ny mærkningsart for landet. Fuglen, en voksen han, blev fanget 18/6 i Utterslev Mose og var i par med en umærket hun. Året før, i sommeren 2012, dukkede fire fugle op i Københavns-området og de var nok undslupne fugle. I løbet af 2013 blev fuglene set flere steder i det storkøbenhavnske område, bl.a. i Utterslev Mose, men forsvandt tilsyneladende i midt-september (DOFbasen.dk).

Sjældent arter

Ringmærkningen bidrog i 2013 med dokumentation af flere SU-arter og andre fåtallige, sjældne arter. Blandt SU-arterne blev ringmærket høgeugle (13/10 Skagen, den 3. mærkede i Danmark), buskrørsanger (2, 8/5 Gedser, 29/5 Christiansø), hvidskægget sanger (2/5 Blåvand og 19. fund ved Blåvand), schwarz' løvsanger (20/10 Blåvand, 23. fund i Danmark), pileværbling (31/5 Skagen, 47. fund i Danmark) og dværgværbling (19/10 Hanstholm).

Blandt de fåtallige, sjældne arter blev i 2013 ringmærket middelhavssølvmåge (11, København 9, Køge 2), sydlig nattergal (1, Christiansø 18/5), flodsanger (5,

Keldsnor 7/5 & 19/9, Gedser 28/7, Christiansø 19/5 & 21/5), savisanger (1, Blåvand 11/5), drosselrørsanger (2, Christiansø 9/5, Ishøj 24/8), høgesanger (10, 6 i perioden 28/5-16/6 & 4 i 27/8-13/9), lundsanger (6, 9/5-1/6 Christiansø 3 & Gedser 2 samt 11/8 Skagen), fuglekon-gesanger (4, 3/10-7/11, Christiansø 2, Blåvand 1, Skagen 1), hvidbrynet løvsanger (15, 26/9-17/10), lille fluesnapper (97, 3. højeste antal nogensinde, tidligere rekord er 110 i 1987), nøddekrige (1, Gedser 13/10), hvidsisken (30, 30/9-12/12, Gedser 1, Anholt 1, Vestjylland fra Fanø-Skagen 27 heraf 15 i Lild Klitplantage) og hvidvinget korsnæb (6, 20/7-5/8, Fanø 1, Blåvand 3, Skagen 2).

Endelig skal ringmærkning af to rovterneunger fremhæves. De blev mærket 21/6 2013 i det sydfynske øhav i forbindelse med mærkning af mågeunger. Kun én gang før er der ringmærket rovterne i Danmark, det var tre unger tilbage i 1931.

Høje antal mærkninger

Blandt de fem talrigst ringmærkede arter i 2013 er fire spurvefuglearter musvit (7.700), rødhals (6.487), løvsanger (6.034) og landsvale (4.622) og som noget nyt en ikke-spurvefugl: skarv (6.453).

Antal musvit er det tredje højeste mærket nogensinde på et enkelt år, og skal formentlig ses i lyset af den massive invasion i efteråret 2012. Tidligere rekorder er 9.034 og 8.823 i hhv. 2008 og 2012. Antal mærkede rødhalse er på vej op igen efter et fald til 5.196 i 2011.

For andet år i træk slår antal mærkede skarver alle rekorder. Bortset fra ét år er der siden år 2000 mærket over 2.000 skarver årligt. I perioden 2000-2013 er samlet mærket over 47.750 skarver i Danmark og det skyldes en målrettet indsats som en del af det nationale overvågningsprogram under styring af Institut for Bioscience (IB), Århus Universitet.

Hvad angår de to sidste top-fem arter, løvsanger og landsvale, var antal mærkede løvsangere på niveau med de forrige tre år, men samlet set dobbelt så mange som i bundårene 2002-2006 (under 3.000 fugle årligt). Langt de fleste løvsangere ringmærkes på trælokali-teter og størstedelen yngler formentlig i Skandinavien. Antal mærkede landsvaler lå lidt over gennemsnittet for de sidste 18 år.

Blandt ikke-spurvefugle er de fem talrigst ringmærkede arter – udover skarv: sølvmåge (3.294), hættemåge (2.877), stormmåge (1.725), sildemåge (1.027) og splitterne (986). Antal mærkede sildemåger er det næsthøjeste nogensinde, og skyldes målrettet indsats som en del af projekt kystfugle under IB. Rekordåret er 1973 med 1.060 mærkede sildemåger. For de fire øvrige arter er niveauet omkring gennemsnittet for de seneste år.

Igen i 2013 er der ringmærket rekord mange fugle af en række arter. Blandt spurvefuglene er ringmærket rekord mange af arterne kærsanger (900, tidl. rekord er 781 fra 2012), munk (3.297, tidl. rekord er 2.826 fra 2012), gransanger (4.142, tidl. rekord er 4.119 fra 2010), skovspurv (2.233, tidl. rekord er 2.146 fra 2012), kernebidder (266, tidl. rekorder er 150 og 149 fra hhv. 2012 & 1970), gråsisken (2.138, tidl. rekord er 1.604 fra 2005) samt hvidsisken (30, tidl. rekord er 11 fra 1965).

Drosselrørsanger, Christiansø, 9. maj 2013. Foto: Anton H. Liebermann

Ud over skarv er der blandt ikke-spurvefuglene ringmærket rekord mange af arterne skestork (50, tidl. rekorder er 31 & 20 fra 2012 & 2009), sortgrå ryle (49, tidl. rekorder er 42 & 33 fra 1999 & 2012), huldue (307, tidl. rekorder er 239 & 217 fra 2011 & 2012) samt stor flagspætte (326, tidl. rekord er 247 fra 1972).

For nogle arter skyldes de rekord mange mærkninger at der er tale om invasionslignende forekomst (f.eks. stor flagspætte, gråvisken og hvidsirken). For andre arter er der formentlig tale om en reel fremgang i bestandene, upåagtet den varierende årlige ringmærkningsindsats (f.eks. kærsanger, munk, gran-sanger og skovspurv). Endelig kan årsagen naturligvis også skyldes målrettet (projekt)-ringmærkning som f.eks. for skarv, skestork, sortgrå ryle og huldue.

For andet år i træk lykkedes det at ringmærke et pænt antal skestorke-unger. Siden arten atter begyndte at yngle i Danmark er der nu mærket 188 unger, langt de fleste også med farveringe. I samarbejde med det internationale projekt indsamler vi aflæsninger og jo flere aflæsninger som registreres jo bedre indblik får vi af denne nye spændende danske ynglefugl.

I øvrigt bør nævnes at der i 2013 blev ringmærket mange, uden at slå rekorder, af følgende arter: grågåås (241), vandrefalk (10), plettet rørvagtel (5), brushane (10), kaspisk måge (11, alle i øst Danmark), natravn (39), vendehals (126), skovpiber (487), misteldrossel (14), solsort (3.719), gulbug (832), tornsanger (2.177), lille fluesnapper (97), fyrremejse (5), gråspurv (1.027), lille korsnæb (129), stor korsnæb (8), hvidvinget korsnæb (6), gulspurv (684) og bomlærke (40)

Få mærkninger

For nogle arter er der i 2013 ringmærket meget få fugle i forhold til tidligere år. Der blev mærket meget få fuglekonge (2.831), sortmejse (426) og blåmejse (4.167). Alle tre er arter, der optræder invasionsagtigt med tidligere rekorder på hhv. 14.112 (1989), 6.564 (2008) og 10.258 mærkninger (2008).

Antal ringmærkede slørugler i 2013 er det laveste siden 1995, hvor 14 fugle blev ringmærket. Efter den fatale vinter 2009-2010 er antal mærkede slørugler faldet til hhv. 96 fugle i 2010, 82 i 2011, 121 i 2012 og 47 i 2013.

Siden 2004 er antal mærkede alke faldet fra 566 til nul mærkninger i 2012 og 2013. Arten har været projektmærket under ledelse af IB, men projektet ophørte i 2012.

Ringmærkningen af fiskehejre gik næsten i stå efter omstruktureringen af den danske ringmærkning i 1998. Siden er mærket i alt 534 fugle fordelt på 8 år og altså ingen i 2013. Det vil være optimalt at få mærket 50-100 fugle årligt for at kunne følge den danske bestand. Det samme gælder for hvepsevåge, hvor der ikke er ringmærket en eneste fugl i Danmark siden 1999. Mærkning af 10 hvepsevåger årligt ville være godt.

Udover de allerede nævnte arter er der desværre kun mærket meget få eller slet ingen i 2013 af følgende almindelige danske arter: tre arter lappedykkere (0), sangsvane (0), gravand (0), skeand (0), taffeland (0), sortand (0), toppet skallesluger (2), fjeldvåge (1), vandrikse (9), tinksmed (1), grønspætte (0), sanglærke (9), skærpiber (1), ravn (0) og snespurv (1). Tilsyneladende er interessen for at ringmærke ænder og vadefugle øget, idet en svag stigning i antal mærkninger er konstateret i 2013.

Hvem ringmærker?

Museet udstedte ialt 189 personlige licenser i 2013 gældende til Danmark og/eller Færøerne samt 11 gruppelicenser, 7 stationslicenser og 12 vildtplejesta-tionslicenser. Siden 1999 er gennemsnitligt udstedt 186 personlige licenser årligt, varierende mellem 169-201. I 2013 var de personlige licenser fordelt på 100 A-licenser, 34 B-licenser, 20 C-licenser og 35 X-licenser. En licens er gældende for et år ad gangen og alle, der ringmærker fugle, skal have en gyldig, personlig licens. Yderligere information om retningslinjer og licenser findes på centralens hjemmeside (www.rc.ku.dk).

Seks fugle- og ringmærkningsstationer stod for 31% af alle mærkninger i Danmark i 2013, mod 34% i 2012, 31% i 2011, 43% i 2010 og 37% i 2009. Flest fugle blev atter ringmærket på Gedser Fuglestation (11.177), efterfulgt af Skagen (7.092), Christiansø (6.138), Blåvand (4.863), Keldsnor (3.042) og Fanø (1.521). Især ved Skagen, Christiansø, Blåvand og Fanø blev mærket flere fugle i 2013 i forhold til tidligere år.

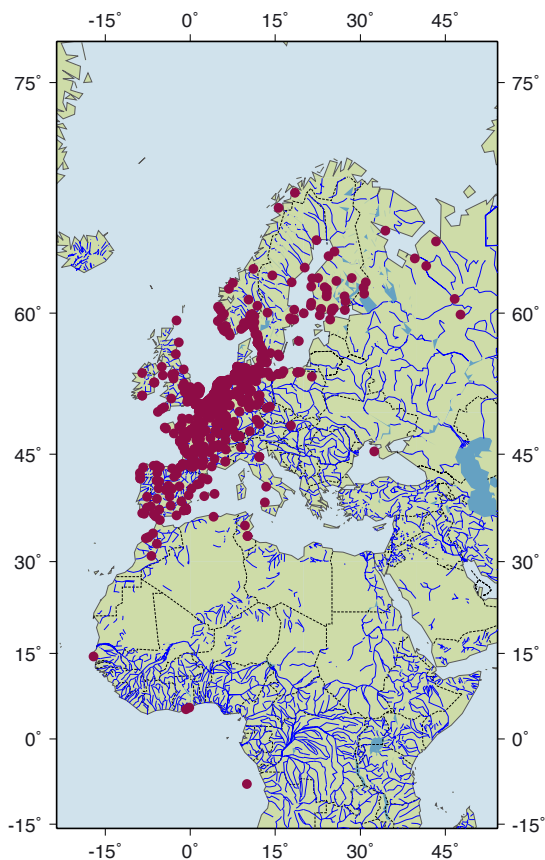
I 2013 var syv ringmærkergrupper (RG) aktive i Danmark: Nordjysk RG (3.718 mærkninger), Nord-vestjysk RG (11.666), Østjysk RG (2.978), Anholt RG (5.927), Fyns RG (7.786), Sydvestsjælland RG (1.866) og Lolland-Falster-Møn RG (12.832). Alle grupper har haft færre mærkninger i forhold til året før, hvor især Anholt, Fyn og Lolland-Falster-Møn grupperne oplevede et fald på hhv. 38, 19 og 22% i forhold til 2012. Flere af de mest aktive grupper er involveret i forskellige mærkningsprojekter, f.eks. CES-projektet og/eller har en fuglestation tilknyttet.

Blandt de frivillige ringmærkere uden tilknytning til en fuglestation, en regional gruppe eller museet, har følgende personer ringmærket over 2.000 fugle i 2013: Jesper Brinkmann (6.806), Lars Hansen (5.024), Kurt Klarborg (2.895) og William C. Aarestrup (2.841).

To meget aktive ringmærkere afgik pludselig ved døden i 2013, Jan Egerod og Niels Odder. Begge har ringmærket for museet gennem mange år hhv. på Salt-holm og i Thy området. Ære være deres minde.

Table 1. Genfund i udlandet, af fugle ringmærket i Danmark og behandlet af Ringmærkningscentralen i 2013.

	Norge	Sverige	Finland	Rusland	Estland	Polen	Tyskland	Holland	Belgien	Storbritannien	Irland	Frankrig	Schweiz	Spanien	Portugal	Italien	Tjekkiet	Slovakiet	Ukraine	Marokko	Algeriet	Tunesien	Senegal	Ghana	Sum	
Toppet lappedykker																			1						1	
Skarv	7	5					32	16	6	4		107	5	36						5	1	3			230	
Hvid stork							7																			7
Kortnæbbet gås	2							1		1																4
Grågås		1										4		2												9
Canadagås	1							2																		1
Knarand												1														1
Krikand										2		2														4
Gråand	1	1	1									1														4
Ederfugl			1						1																	2
Hedehøg							1																			1
Spurvehøg							3																			3
Tårnfalk	1						2	1																		4
Blishøne							8																			8
Strandskade												2														2
Rødben												1														1
Sorthovedet måge										1																1
Hættemåge		4	2			1	8	45	5	9	6	5		1												86
Stormmåge	1	3	13	5	1	2	7	13	1			3														49
Sildemåge		2						3		2		2		2						1						12
Sølvmåge		3	1			4	126	64	1																	199
Middelhavssølvmåge																		1								1
Svartbag	1	2					20	5		7		4														39
Splitterne		1				5	34	4	2			3		1	1	3							1	2		57
Fjordterne									2																	2
Havterne							2	1		1																4
Alk			1																							1
Huldue												1														1
Slørugle							1																			1
Natråvn																1										1
Landsvale							2																			2
Gul vipstjert									1																	1
Vandstær		1																								1
Gærdesmutte		1																								1
Jernspurv		1					6		1			1	1	3												13
Rødhals	3	2					3	1	1	1		2				1										14
Rødstjert			1																							1
Solsort	1		2				3	1	1	5		1														14
Sangdrossel			1	1										2	3											7
Vindrossel										1																1
Sivsanger	1									1																2
Kærsanger		1								1																2
Rørsanger	1							1	8			5		2												17
Gulbug		1																								1
Gærdesanger						1																				1
Tornsanger							1						1	1												3
Munk							1		2																	4
Gransanger							1		3	1		2		3												10
Løvsanger	1	2							2																	5
Fuglekonge									1																	1
Lille fluesnapper		1																								1
Broget fluesnapper	1	1	1																							3
Blåmejse	3	15						1	2			1														22
Musvit	2	3																								5
Pungmejse		1																								1
Skovskade							1																			1
Stær		1										1														2
Skovspurv							1																			1
Bogfinke		1						2	2	2																7
Kvækerfinke	1	1					1			1		1														5
Grønirisk	2						1		1																	4
Grønsisken	7		1				3	1		1																13
Gråsisken	2	1																								3
Dompap		1					1																			2
Rørspurv							1	1	1																	3
Sum	37	58	25	7	1	13	277	164	45	39	6	150	7	53	5	5	3	1	1	6	1	3	1	2	910	

Figur 1. Den geografiske fordeling af genfundet i udlandet af fugle ringmærket i Danmark og behandlet af Ringmærkningscentralen i 2013.

Årets genmeldinger

Ringmærkningscentralen modtager flere tusind aflæsninger og genfund hvert år. En del ekspederes videre til forskellige nationale og internationale farvemærkningsprojekter og andre ekspederes direkte i udenlandske webbaserede databaser, hvorved de ikke registreres i museets database.

I denne rapport er medtaget 2.384 genmeldinger, alle behandlet i 2013 og fordelt på 1.575 genmeldinger af fugle ringmærket i Danmark og 809 genmeldinger i Danmark af fugle ringmærket i udlandet. For Færøerne er desuden behandlet 122 genmeldinger. Tallene er eksklusive aflæsninger af farveringe fra de store og omfattende farvemærkningsprojekter, så som skarv, skestork, kortnæbbet gås, knopsvane og mågerne. Aflæsninger af disse arter videresendes normalt til de projektansvarlige. Endelig er heller ikke medregnet de mange aflæsninger som ringmærkerne foretager af fugle de selv har mærket. I 2013 modtog vi over 5.000 af disse 'egen aflæsninger' fra ringmærkerne.

Blandt genfund af fugle ringmærket i Danmark er 910 genmeldinger i udlandet af i alt 771 fugle (figur 1

& tabel 1) og 809 genmeldinger i Danmark er af 712 fugle ringmærket i udlandet (figur 2).

Udvalgte genmeldinger fra syd til nord

Blandt langdistance-genfundene syd for Sahara er tre splitterner genmeldt i Ghana (2) og Senegal (fig. 1). Fuglene blev mærket på Langli, Hirsholmene og Fiskeholm ved Fyn i hhv. 2012, 2012 og 2002.

Syd for Sahara er ringmærket to fugle som er genmeldt i Danmark i 2013 (fig. 2). En fjordterne ringmærket 14/12 2003 ved Mile 4 Saltwork i Namibia, blev 10/8 2013 aflæst rastende ved Vejers Strand nord for Blåvand, svarende til ca. 8.680 km i lige linje mellem de to lokaliteter. Der er en del genfund fra Namibia og Sydafrika af fjordterner ringmærket i Danmark.

Den anden fugl, en kærspartner ringmærket under sydtrækket 12/12 2010 som 1k ved Ngulia Lodge i Kenya, blev fundet frisk død 11/6 2013 i et drivhus i en sydlig forstad til Næstved. Det er tredje gang at en kærspartner mærket ved Ngulia er genmeldt i Danmark (tidl. fund er Christiansø i 1994 og Nordfyn i 2002). Ngulia-området er en 'flaskehals' under sydtrækket for bl.a. europæiske kærspatner, hvor der omkring nymåne i november-december årligt ringmærkes tusindvis af kærspatner.

Fra Nordafrika blev i 2013 modtaget flere genmeldinger end normalt: 6 fra Marokko, 1 fra Algeriet og 3 fra Tunesien (fig. 1). Det drejer sig om en silde-måge fra Hirsholmene (i Marokko) og om 9 skarver fra hhv. Nordjylland (2) samt fra øer ved Lolland (1) og Møn (6).

Fra Den Iberiske Halvø blev i 2013 modtaget 53 genmeldinger fra Spanien og 5 fra Portugal (fig. 1), fordelt på 43 genfund af ikke-spurvefugle (skarv 36, grågås 2, hættemåge 1, silde-måge 2 og splitterne 2) og 15 genfund af spurvefugle (jernspurv 3, sangdrossel 5, rørsanger 2, torsanger 1, munk 1 og gransanger 3). I alt 9 fugle mærket på Den Iberiske Halvø blev genmeldt i Danmark i 2013, alle fra Spanien og fordelt på grågås 1, splitterne 2, rødhals 1, blåhals 1, rødstjert 1, torsanger 2 og gransanger 1). Blåhalsen, en 2k+ han, blev mærket 10/10 2012 nær Sevilla i det sydlige Spanien (fig. 2) og aflæst 1/6 2013 ved Emmerlev nær Tønder. Det er det første genfund i Danmark af en blåhals ringmærket syd for Danmark.

Fra Italien er modtaget 5 genmeldinger (splitterne 3, rødhals 1 og natravn 1). De tre splitterner blev alle aflæst i det nordøstlige Italien ved Adriaterhavet (fig. 1), to i september og én i maj. Natravnen, en 2k+ han, blev mærket under efterårstrækket 1/9 2012 ved Gedser og aflæst under efterfølgende forårstræk 16/4 2013 på den lille ø Ustica, 50 km nord for Sicilien (fig. 1). Det er sjældent med udenlandske genfund af natravne, og frem til 2002 er der blot to i det danske materiale: én fra Norditalien under efterårstrækket og én fra Malta under forårstrækket. I alt 4 fugle mærket i Italien blev genmeldt i Danmark i 2013 (fig. 2), fordelt på havesanger (1) og munk (3).

Mod nord er det nordligste genfund af en dansk-mærket fugl en kvækerfinke, som blev aflæst 30/8 2013 nær Andslia nord for Narvik i Norge (fig. 1). Fuglen

var mærket 31/3 2011 som 2k+ han på Anholt. En anden kvækerfinke, mærket 2/9 2012 som 1k hun ved Kandalaksja i det nordvestligste Rusland (fig. 2), blev aflæst 7 måneder senere, 29/3 2013, ved Neble Lyng på Sydvestsjælland.

Det andet nordligste genfund i 2013, af en dansk-mærket fugl, var en broget fluesnapper fundet død 15/7 2012 ved Oppeid sydvest for Narvik i Norge (fig. 1). Fuglen var mærket 2½ måned tidligere, 2/5, som 2k han i Sønderho på Fanø. Blandt fugle mærket på det norske fastland og genfundet i Danmark, er de to nordlige ligeledes af broget fluesnapper (fig. 2), begge mærket som redeunger på Tromsø-egnen og aflæst i maj 2013 ved Brabrand Sø og på Christiansø.

De øvrige nordligste genfund i Sverige, Finland og Rusland, af dansk-mærkede fugle (fig. 1), var alle, med undtagelse af én gråand, af hætte- eller stormmåger. Gråanden, en voksen han mærket 14/11 2009 i Margrethe Køg, blev skudt 2/5 2013 ved floden Soyana i det nordvestlige Rusland (fig. 1), svarende til en afstand på 2.220 km mod nordøst fra Sønderjylland. Det længste en dansk-mærket gråand er fundet fra Danmark, er 3.750 km og var nær Omsk i Sibirien. Mange af de grændere der er i Danmark om efteråret og vinteren, er fugle der yngler i Sverige, Finland, De Baltiske Stater og det nordvestlige Rusland til Uralbjergene.

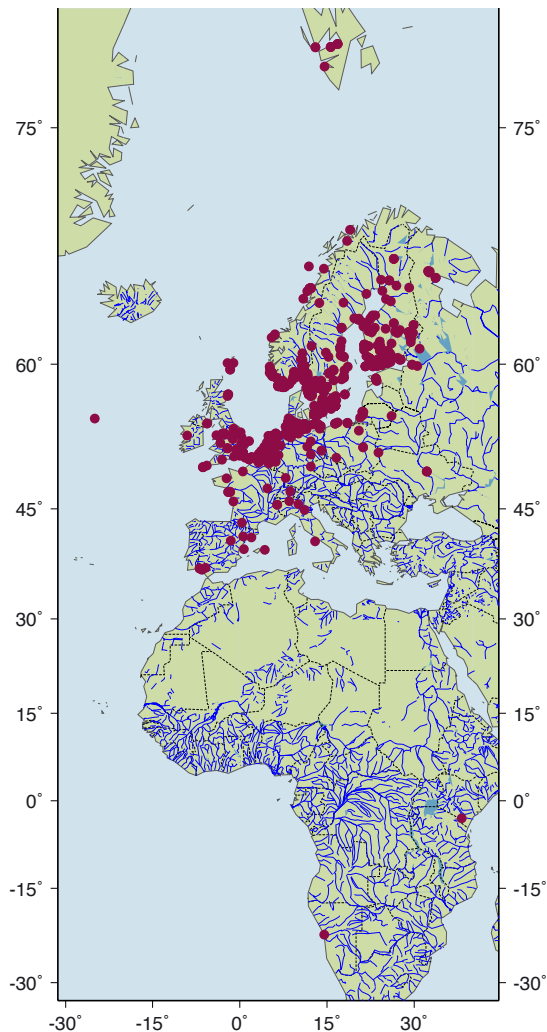
I alt 9 genfund behandlet i 2013 var af fugle mærket på Svalbard (fig. 2), og de er fordelt på kortnæbbet gås (6), som alle blev skudt i Jylland mellem Ringkøbing Fjord og Vejlerne, samt sortgrå ryle (3) aflæst i Storebælt.

Øvrige udvalgte genmeldinger behandlet i 2013

I maj 2013 blev en dansk fuglering fundet på sydvestkysten af Krimøen i Sortehavet. Ringen har antageligt ligget der længe, for fuglen, en toppet lappedykker, var ringmærket 18/9 1966 i Indrefjord ved Nakskov. Fuglen har således fløjet mindst 1.841 km mod østsydøst. I Danmark er ringmærket 76 toppede lappedykkere, 19 er genmeldt, heraf seks i udlandet. Genfundene antyder at toppede lappedykkere fra Danmark enten overvintrer i farvandene ved Holland og Den Engelske Kanal (3 fund) eller i Ukraine og Sortehavet (2 fund).

Den 4/5 2013 blev en gøg fundet død ved Strødam i Nordsjælland. Fuglen var mærket som voksen han, tre år tidligere, 25/6 2010, ved Møllekrog, Esrum Sø. Samme gøg blev forsynet med en lille let satellitsender, da den blev fanget i 2010. I tre år har det været muligt at følge gøgen mellem vinterkvarteret og yngleområdet i Nordsjælland. Kort fortalt var dens trækcycklus således: Omkring 1. juli forlod den Danmark for at tilbringe 45 dage i Polen, herefter 10 dage i Sydøsteuropa, 65 dage i det sydlige Tchad, 80 dage i vinterkvarteret i det nordvestlige Angola, 25 dage i det østlige Gabon, 40 dage i Ghana og endelig 10 dage i Italien inden den vendte tilbage til Nordsjælland. Gøgen har således tilbagelagt omkring 16.000 km om året for kun at tilbringe omkring 60 dage om året i Danmark.

En blåmejse blev aflæst 30/11 2012 nær Calais i det nordvestlige Frankrig. Fuglen var ringmærket to måneder tidligere, 30/9, ved Gedser Fuglestation,

Figur 2. Den geografiske fordeling af mærkningslokaliteter for fugle ringmærket i udlandet og genmeldt i Danmark og som er behandlet af Ringmærkningscentralen i 2013.

godt 784 km fra Calais, i forbindelse med en massiv invasion af blåmejser i efteråret 2012. Det er første gang en dansk-mærket blåmejse er fundet i Frankrig og det er den længste distance en dansk-mærket blåmejse har tilbagelagt. Den tidligere rekord var på 639 km (Christiansø til Estland).

En farvemærket skestork blev aflæst 17/7 2013 ved Balatonsøen i det vestlige Ungarn. Fuglen var mærket som unge 5/7 2004 i kolonien i Limfjorden. Der er 1.255 km mellem de to lokaliteter og fuglen var hele 9 år gammel, da den blev set i Ungarn. En skestork i denne alder er yngledygtig, men der var ingen meldinger om at fuglen ynglede i Ungarn. I øvrigt er samme fugl aflæst flere gange i den mellemliggende tid, bl.a. 12/11 2006 i det nordlige Senegal.

En sølvhejre blev aflæst 15/9 2013 i Bøtø reservatet på det sydlige Falster. Fuglen var mærket som rede-

unge 86 dage tidligere, 21/6, ved søen Jeziorsko i det centrale Polen, 552 km sydvest for Bøtø reservatet. Det er første gang en udenlandsk ringmærket sølvhøjre er genmeldt i Danmark.

En havterne ringmærket som redeunge 16/6 1983 på Mandø, blev fundet frisk død 24/5 2013 på Helmsand i Schleswig-Holstein, 138 km syd for Mandø. Fuglen blev således 29 år og 11 måneder gammel, og nærmer sig dermed rekorden for en dansk-mærket havterne på 30 år og 11 måneder, hvilket i øvrigt også er den ældste kendte i Europa. Danske havterner trækker hvert år til det sydligste Atlanterhav, og dermed har fuglen fra Mandø sandsynligvis trukket 30 gange frem og tilbage til den sydlige halvkugle. Det svarer til at den har tilbagelagt mindst 900.000 km i sit lange liv!

En hvid stork blev 7/5 2013 aflæst på taget af Barrit skole ved Juelsminde. Fuglen var ringmærket 29/6 2010 som redeunge i byen Bergenhusen i Schleswig-Holstein, 153 km syd for Barrit skole. Der var stor lokal interesse for storken, og der blev skrevet om den i bl.a. Horsens Folkeblad.

Tidligt om morgenen, kl. 5.50, 6/6 2013 blev en grå fluesnapper ringmærket ved Blåvand Fuglestation. Næste morgen, kl. 9.45, blev samme fugl fanget på Grenen, Skagen. Der er 290 km mellem de to lokaliteter. Den grå fluesnapper har således fløjet i gennemsnit 10 km i timen det døgn. I aktiv flugt trækker småfugle normalt med en hastighed på omkring 30-35 km i timen.

En ung musvit-hun blev aflæst under efterårstrækket 25/10 2013 ved Blåvand Fuglestation. Fuglen var mærket 18 dage tidligere, 7/10, i Kaliningrad, svarende til en strækning på 805 km i lige linje, og det er langt for en musvit.

Den 18/6 2013 blev en grågås aflæst i Utterslev Mose i København. Gåsen var en han og var mærket som unge 25/6 1988 samme sted. Grågåsen var således 25 år gammel da den blev set i 2013. Det er ny rekord for danske ringmærkede grågæs og tilmed den ældste i Europa. Den tidligere rekord var 24 år og var også en dansk fugl. En anden gammel gås blev også set flere gange i 2013 i Utterslev Mose og ved Damhus Søen. Den blev mærket som unge 24 år tidligere, 14/6 1989, i Utterslev Mose. Blandt grågæs ringmærket som unger eller ungfugle i Danmark og genmeldt som døde, er 50% indrapporteret i løbet af deres første leveår. Andelen er dog i nyere tid faldende, og det skyldes sandsynligvis at flere af grågæssene fra Danmark overvintrer i Holland hvor arten er fredet, mens den fortsat er jagtbar i Spanien, hvor arten tidligere overvintrede i store tal.

Sluttelig skal nævnes at i en lade ved Sejstrup nær Bramming, blev den 29/3 2013 fundet en død ringmærket slørugle. Uglen var mærket som redeunge 6/6 2001 i Vittarp nær Blåbjerg. Sløruglen blev således næsten 12 år gammel. I vintrene 2009 og 2010 blev rekord mange ringmærkede slørugler fundet døde, henholdsvis 170 og 148 fugle. Årsagen hertil var sandsynligvis længerevarende og kraftigt snedække, hvilket havde fatale følger for arten formentlig pga. manglende føde-tilgængelighed – musene gemmer sig under sneen.

Projekter og administration

Ringmærkningscentralen varetager al administration vedrørende ringmærkning af vildtlevende fugle i Danmark, Færøerne og Grønland. I den daglige drift indebærer det udstedelse af ringmærkningslicenser, opretholdelse af en god ringbeholdning, udlevering af ringe, modtagelse af data på over 100.000 mærkninger årligt, modtagelse af flere tusinde genmeldinger årligt via internet, e-mails, breve og telefon, udlevering af data til forskere og andre interesserede samt formidling, og bistand til formidling, af ringmærkning. Herudover er tilknyttet kravet om forskning hvori ringmærkningsrelaterede data indgår.

Sidst på året blev en ny struktur af museet iværksat. Ringmærkningscentralen er nu en af museets godt 14 'Facilities', hvor centralen er tilknyttet Biodiversity sektionen. Her er også grundforskningscenteret, Center for Macroecology, Evolution and Climate tilknyttet. Dette har bevirket en øget fokus på trækfugleforskningen.

Centralens forskningsleder, Kasper Thorup, fik i 2013 tildelt en Sapere Aude-bevilling på 7,5 mill. til trækfugleforskning. Bevillingen, som uddeles af forskningsrådet, løber over fire år og vil bl.a. betyde flere forskningsaktiviteter og flere trækfuglefolk tæt på centralen.

Centralens medarbejdere deltog i en del feltarbejde i 2013, bl.a. med indsamling af prøver til test for West Nile Virus og med indsamling af sidste års lysloggere (og påsætning af nye) på nattegale og rødstjerte samt indfangning af gøge til forflytningsforsøg m.m. Centralen deltog endvidere med omfattende feltarbejde på Hirsholmene, hvor der blev ringmærket og aflæst hundredevis af bl.a. splittersner og svartbage.

Det nationale overvågningsprogram for udbredelsen af fugleinfluenza fortsatte på syvende år i samarbejde med Fødevarestyrelsen og DTU Veterinærinstituttet. Ringmærkere fra museet indsamlede i 2013 prøver fra i alt 501 fugle fordelt på 17 arter overvejende vandfuglearter. De hyppigste arter var knopsvane (160), gråand (140), krikand (64), hættemåge (40) og stormmåge (24). Over halvdelen af prøverne blev indsamlet i hovedstadsområdet (307), men også Sydvestjylland (152), Sydøstjylland (15) og Fyn (27) blev repræsenteret. I alt 58% af prøverne var fra ringmærkede fugle, resten fra nedlagte fugle. Prøverne undersøges af Veterinærinstituttet.

Også undersøgelserne af forekomsten af West Nile Virus (WNV) i mellem- og langdistance trækkende småfugle fortsatte i 2013 i samarbejde med DTU Veterinærinstituttet (Lindholm). WNV er et myggebårent virus udbredt i Afrika og det er for nylig fundet i Sydøsteuropa. Trækfugle kan derfor være en potentiel kilde til indførsel af WNV til Danmark. Centralen bidrog i 2013 med blodprøver indsamlet på Christiansø og Blåvand. I alt 203 prøver blev indsamlet, flest (76%) fra rødstjert, havesanger, tornsanger, løvsanger og rødrygget tornskade. Tidligere er 2-4% af prøverne fundet positive for WNV *antistoffer*. Da WNV antistoffer forbliver i blodet i nogle år, kan eksponeringen have forekommet indenfor de seneste par år.

Centralens systematiske ringmærkningsprogram, CES-projektet (Constant Effort Site) fortsatte i 2013 i tæt samarbejde med Ringmærkerforeningen. I 12 ti-dags perioder fra april til august, ringmærkes standardiseret på seks lokaliteter: Ove Sø, Brabrand Sø, Tarup Grusgrave, Ravnstrup Sø og Vestamager og på forsøgsbasis Skagen.

EURING – den europæiske sammenslutning af ringmærkningscentraler – afholdte i september 2013 generalforsamling i Helsingfors i Finland. Mødet afholdes hver andet år og i 2013 deltog godt 60 delegerede fra 30 europæiske ringmærkningscentraler, inkl. Israel, Tyrkiet og Hviderusland. EURING har en databank på over 10 millioner genfund af europæisk-ringmærkede fugle, fordelt på 485 arter. For over 87 arter er der mere end 10.000 genfund i databanken. Næste alle europæiske ringmærkningscentraler har bidraget med data til EURINGs databank. På mødet i Helsingfors blev det bl.a. besluttet at fortsætte arbejdet med at opstarte et europæisk trækfugleatlas. Fra Danmark deltog Kjeld, Mikkel, Kasper og Jesper fra Ringmærkningscentralen. Kasper er medlem af EURINGs bestyrelse.

Kasper var i 2013 på feltarbejde bl.a. i Ghana, Finland og i det sydøstlige Kenya i forbindelse med forsk-

ningsaktiviteter vedrørende europæiske trækfugle. De igangværende studier af nattergale med hjælp af lysloggere har vist, at det østlige Kenya er en vigtig trækkorridor under efterårstrækket. Her ligger det berømte Ngulia Lodge, hvor der i en kort periode fra slutningen af november til begyndelsen af december, og næsten udelukkende når det er diset og månen ikke er synlig, ringmærkes tusindvis af europæiske trækfugle hver nat, især mange nattergale og kærsangere.

Styringsgruppen, som overvåger og godkender Ringmærkningscentralens aktiviteter, afholdte sit årlige møde i september. I gruppen sidder repræsentanter for Naturstyrelsen, Vildtforvaltningsrådet, det tidl. Danmarks Miljøundersøgelser og museet. På mødet fremlagde Ringmærkningscentralen en omfattende årsrapport og status for igangværende strategiplan. Udvalget var tilfreds med centralens arbejde. Statens Naturhistoriske Museum og Naturstyrelsen underskrev i 2013 en ny treårig kontrakt om drift af Ringmærkningscentralen.

Til sidst vil Ringmærkningscentralen gerne benytte lejligheden til at takke alle vore ringmærkere for indsatsen i 2013, samt takke alle der på den ene eller anden måde har bistået ringmærkningen i 2013.

Ringmærkning om natten ved Ngulia Lodge, 6. december 2013. Foto: Kasper Thorup

Table 2. Antal fugle ringmærket i Danmark i 2013 samt antal genmeldinger behandlet af Ringmærkningscentralen i 2013. * Ekskluderet i genfundstallene er et større antal aflæsninger af farveringe på skarv, kortnæbbet gås, knopsvane og måger, samt ringmærkernes lokale aflæsninger.

Art	Latin	Mærkninger			Genfund*	
		Pull	Andet	Total	af DK-ringe	i DK af udenlandske ringe
Rødstrubet lom	<i>Gavia stellata</i>					1
Toppet lappedykker	<i>Podiceps cristatus</i>				1	
Skarv	<i>Phalacrocorax carbo</i>	6.451	2	6.453	296	15
Hvid stork	<i>Ciconia ciconia</i>				7	13
Skestork	<i>Platalea leucorodia</i>	50		50		1
Knopsvane	<i>Cygnus olor</i>	123	102	225	52	
Sædgås	<i>Anser fabalis</i>					3
Kortnæbbet gås	<i>Anser brachyrhynchus</i>				15	6
Grågås	<i>Anser anser</i>	171	70	241	84	16
Snegås	<i>Anser caerulescens</i>					1
Canadagås	<i>Branta canadensis</i>				2	2
Bramgås	<i>Branta leucopsis</i>					2
Rustand	<i>Tadorna ferruginea</i>		1	1		
Pibeand	<i>Anas penelope</i>		1	1		3
Knarand	<i>Anas strepera</i>				3	
Krikand	<i>Anas crecca</i>		13	13	4	6
Gråand	<i>Anas platyrhynchos</i>	51	282	333	26	33
Taffeland	<i>Aythya ferina</i>					1
Troldand	<i>Aythya fuligula</i>		32	32		1
Ederfugl	<i>Somateria mollissima</i>		232	232	11	13
Sortand	<i>Melanitta nigra</i>					1
Toppet skallesluger	<i>Mergus serrator</i>		2	2		
Stor skallesluger	<i>Mergus merganser</i>		1	1	2	1
Rød glente	<i>Milvus milvus</i>	13		13		
Havørn	<i>Haliaeetus albicilla</i>	2		2	1	30
Rørhøg	<i>Circus aeruginosus</i>	8	1	9		
Hedehøg	<i>Circus pygargus</i>	7	2	9		
Duehøg	<i>Accipiter gentilis</i>	55	2	57	5	1
Spurvehøg	<i>Accipiter nisus</i>		116	116	3	6
Musvåge	<i>Buteo buteo</i>		31	31	1	9
Fjeldvåge	<i>Buteo lagopus</i>		1	1		1
Kongeørn	<i>Aquila chrysaetos</i>	2		2		
Fiskeørn	<i>Pandion haliaetus</i>					2
Tårnfalk	<i>Falco tinnunculus</i>	258	5	263	17	14
Vandrefalk	<i>Falco peregrinus</i>	10		10		4
Agerhøne	<i>Perdix perdix</i>		3	3		
Fasan	<i>Phasianus colchicus</i>		4	4		
Vandrikse	<i>Rallus aquaticus</i>	1	8	9		
Plettet rørvagtel	<i>Porzana porzana</i>		5	5		
Grønbenet rørhøne	<i>Gallinula chloropus</i>	4	16	20	1	
Blishøne	<i>Fulica atra</i>	27	95	122	14	
Strandskade	<i>Haematopus ostralegus</i>	24	1	25	2	2
Klyde	<i>Recurvirostra avosetta</i>	16		16		
Lille præstekrave	<i>Charadrius dubius</i>	6	2	8		
Stor præstekrave	<i>Charadrius hiaticula</i>	8	6	14		2
Hjeje	<i>Pluvialis apricaria</i>		3	3		
Strandhjeje	<i>Pluvialis squatarola</i>		1	1		
Vibe	<i>Vanellus vanellus</i>	20	4	24		1
Islandsk ryle	<i>Calidris canutus</i>		14	14		
Sandløber	<i>Calidris alba</i>		7	7		
Sortgrå ryle	<i>Calidris maritima</i>		49	49	1	4
Almindelig ryle	<i>Calidris alpina</i>	14	115	129		
Brushane	<i>Philomachus pugnax</i>	5	5	10		1
Enkeltbekkasin	<i>Lymnocyptes minimus</i>		8	8		
Dobbeltbekkasin	<i>Gallinago gallinago</i>		29	29		
Skovsneppe	<i>Scolopax rusticola</i>		7	7		3
Lille kobbersneppe	<i>Limosa lapponica</i>		1	1		
Storspove	<i>Numenius arquata</i>		3	3		
Rødben	<i>Tringa totanus</i>	10	11	21	1	
Hvidklire	<i>Tringa nebularia</i>		2	2		
Tinksmed	<i>Tringa glareola</i>		1	1		
Mudderklire	<i>Actitis hypoleucos</i>		7	7		
Stenvender	<i>Arenaria interpres</i>		9	9		
Storkjove	<i>Stercorarius skua</i>					2
Sorthovedet måge	<i>Larus melanocephalus</i>	5	1	6	1	3
Hættemåge	<i>Larus ridibundus</i>	2.164	713	2.877	108	213

Art	Latin	Mærkninger			Genfund*	
		Pull	Andet	Total	af DK-ringe	i DK af udenlandske ringe
Stormmåge	<i>Larus canus</i>	362	1.363	1.725	67	39
Sildemåge	<i>Larus fuscus</i>	931	96	1.027	25	12
Sølvmåge	<i>Larus argentatus</i>	2.935	359	3.294	291	95
Middelhavssølvmåge	<i>Larus michahellis</i>		11	11	1	1
Kaspisk måge	<i>Larus cachinnans</i>		11	11		8
Svartbag	<i>Larus marinus</i>	970	10	980	66	26
Ride	<i>Rissa tridactyla</i>	50	43	93	2	3
Rovterne	<i>Sterna caspia</i>	2		2		1
Splitterne	<i>Sterna sandvicensis</i>	986		986	76	16
Fjordterne	<i>Sterna hirundo</i>	17		17	2	2
Havterne	<i>Sterna paradisaea</i>	414	6	420	12	
Dværgterne	<i>Sterna albifrons</i>	29	20	49		
Lomvie	<i>Uria aalge</i>					1
Alk	<i>Alca torda</i>				2	1
Tejst	<i>Cephus grylle</i>	6	3	9	1	1
Huldue	<i>Columba oenas</i>	299	8	307	2	1
Ringdue	<i>Columba palumbus</i>	6	50	56	2	1
Tyrkerdue	<i>Streptopelia decaocto</i>		21	21		
Gøg	<i>Cuculus canorus</i>		8	8	1	
Slørugle	<i>Tyto alba</i>	46	1	47	10	1
Stor hornugle	<i>Bubo bubo</i>	13		13	3	
Høgeugle	<i>Surnia ulula</i>		1	1		
Kirkeugle	<i>Athene noctua</i>	20	1	21	2	
Natugle	<i>Strix aluco</i>	10	8	18	2	
Skovhornugle	<i>Asio otus</i>		9	9		1
Perleugle	<i>Aegolius funereus</i>	15	1	16	2	
Natravn	<i>Caprimulgus europaeus</i>	2	37	39	4	
Mursejler	<i>Apus apus</i>	31	11	42	8	
Isfugl	<i>Alcedo atthis</i>					2
Vendehals	<i>Jynx torquilla</i>	97	29	126		
Sortspætte	<i>Dryocopus martius</i>	48	1	49	1	
Stor flagspætte	<i>Picoides major</i>		326	326	1	
Sanglærke	<i>Alauda arvensis</i>		9	9		1
Digesvale	<i>Riparia riparia</i>		311	311		
Landsvale	<i>Hirundo rustica</i>	3.671	951	4.622	15	
Bysvale	<i>Delichon urbica</i>	287	70	357		
Skovpiber	<i>Anthus trivialis</i>		487	487		
Engpiber	<i>Anthus pratensis</i>		167	167		
Skærpiber	<i>Anthus petrosus</i>		1	1		
Gul vipstjert	<i>Motacilla flava</i>		12	12	1	
Bjergvipstjert	<i>Motacilla cinerea</i>		3	3		
Hvid vipstjert	<i>Motacilla alba</i>	51	116	167	2	1
Silkehale	<i>Bombycilla garrulus</i>		47	47		3
Vandstær	<i>Cinclus cinclus</i>		11	11	2	1
Gærdesmutte	<i>Troglodytes troglodytes</i>		1.396	1.396	2	1
Jernspurv	<i>Prunella modularis</i>	1	2.134	2.135	19	10
Rødhals	<i>Erithacus rubecula</i>	17	6.470	6.487	14	6
Nattergal	<i>Luscinia luscinia</i>		99	99		
Sydlig nattergal	<i>Luscinia megarhynchos</i>		1	1		
Blåhals	<i>Luscinia svecica</i>		5	5		1
Husrødstjert	<i>Phoenicurus ochruros</i>	17	37	54		
Rødstjert	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	109	948	1.057	2	1
Bynkefugl	<i>Saxicola rubetra</i>		51	51		
Sortstrubet bynkefugl	<i>Saxicola torquata</i>		17	17		
Stenpikker	<i>Oenanthe oenanthe</i>		31	31		
Ringdrossel	<i>Turdus torquatus</i>		5	5		
Solsort	<i>Turdus merula</i>	100	3.619	3.719	33	17
Sjagger	<i>Turdus pilaris</i>		134	134		
Sangdrossel	<i>Turdus philomelos</i>		912	912	9	1
Vindrossel	<i>Turdus iliacus</i>		145	145	1	2
Misteldrossel	<i>Turdus viscivorus</i>		14	14		
Græshoppesanger	<i>Locustella naevia</i>		23	23		
Flodsanger	<i>Locustella fluviatilis</i>		5	5		
Savisanger	<i>Locustella luscinioides</i>		1	1		
Sivsanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>		308	308	2	2
Buskrørsanger	<i>Acrocephalus dumetorum</i>		2	2		
Kærsanger	<i>Acrocephalus palustris</i>		900	900	2	1
Rørsanger	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	8	2.103	2.111	17	13
Drosselrørsanger	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>		2	2		1

Art	Latin	Mærkninger			Genfund*	
		Pull	Andet	Total	af DK-ringe	i DK af udenlandske ringe
Gulbug	<i>Hippolais icterina</i>		832	832	1	
Hvidskægget sanger	<i>Sylvia cantillans</i>		1	1		
Høgesanger	<i>Sylvia nisoria</i>		10	10		
Gærdesanger	<i>Sylvia curruca</i>		1.253	1.253	1	1
Tornsanger	<i>Sylvia communis</i>	1	2.176	2.177	4	9
Havesanger	<i>Sylvia borin</i>		1.689	1.689		3
Munk	<i>Sylvia atricapilla</i>		3.297	3.297	7	10
Lundsanger	<i>Phylloscopus trochiloides</i>		6	6		
Fuglekongesanger	<i>Phylloscopus proregulus</i>		4	4		
Hvidbrynet løvsanger	<i>Phylloscopus inornatus</i>		15	15		
Schwarz' løvsanger	<i>Phylloscopus schwarzi</i>		1	1		
Skovsanger	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>		81	81		
Gransanger	<i>Phylloscopus collybita</i>		4.142	4.142	15	4
Løvsanger	<i>Phylloscopus trochilus</i>		6.034	6.034	8	4
Fuglekonge	<i>Regulus regulus</i>		2.831	2.831	1	2
Rødtoppet fuglekonge	<i>Regulus ignicapillus</i>		39	39		
Grå fluesnapper	<i>Muscicapa striata</i>	21	288	309	1	
Lille fluesnapper	<i>Ficedula parva</i>		97	97	1	
Broget fluesnapper	<i>Ficedula hypoleuca</i>	101	516	617	3	5
Skægmejse	<i>Panurus biarmicus</i>		325	325		
Halemejse	<i>Aegithalos caudatus</i>		199	199	1	
Sumpmejse	<i>Parus palustris</i>	62	117	179		
Fyrremejse	<i>Parus montanus</i>		5	5		
Topmejse	<i>Parus cristatus</i>		111	111	1	
Sortmejse	<i>Parus ater</i>	162	264	426	6	
Blåmejse	<i>Parus caeruleus</i>	931	3.236	4.167	36	24
Musvit	<i>Parus major</i>	2.870	4.830	7.700	27	7
Spætmejse	<i>Sitta europaea</i>	44	83	127	2	
Træløber	<i>Certhia familiaris</i>		135	135		
Korttået træløber	<i>Certhia brachydactyla</i>		21	21		
Pungmejse	<i>Remiz pendulinus</i>		2	2	1	
Pirol	<i>Oriolus oriolus</i>		3	3		
Rødrygget tornskade	<i>Lanius collurio</i>	9	156	165	1	
Stor tornskade	<i>Lanius excubitor</i>		7	7	1	
Skovskade	<i>Garrulus glandarius</i>		89	89	1	
Husskade	<i>Pica pica</i>		20	20		
Nøddekrige	<i>Nucifraga caryocatactes</i>		1	1		
Allike	<i>Corvus monedula</i>	100	6	106		2
Råge	<i>Corvus frugilegus</i>	0	76	76	1	
Gråkrage	<i>Corvus corone cornix</i>	17	2	19	2	4
Ravn	<i>Corvus corax</i>					1
Stær	<i>Sturnus vulgaris</i>	203	226	429	3	
Gråspurv	<i>Passer domesticus</i>	3	1.000	1.003	1	
Skovspurv	<i>Passer montanus</i>	72	2.161	2.233	14	
Bogfinke	<i>Fringilla coelebs</i>		3.370	3.370	11	5
Kvækerfinke	<i>Fringilla montifringilla</i>		1.741	1.741	6	6
Gulirisk	<i>Serinus serinus</i>		2	2		1
Grønirisk	<i>Carduelis chloris</i>	6	4.182	4.188	22	13
Stillits	<i>Carduelis carduelis</i>		348	348	1	
Grønsisken	<i>Carduelis spinus</i>		2.885	2.885	16	10
Tornirisk	<i>Carduelis cannabina</i>	11	253	264		
Bjergirisk	<i>Carduelis flavirostris</i>		34	34		
Gråsisken	<i>Carduelis flammea</i>		2.138	2.138	3	2
Hvidsisken	<i>Carduelis hornemanni</i>		30	30		
Hvidvinget korsnæb	<i>Loxia leucoptera</i>		6	6		
Lille korsnæb	<i>Loxia curvirostra</i>		129	129		
Stor korsnæb	<i>Loxia pytyopsittacus</i>		8	8		
Karmindompap	<i>Carpodacus erythrinus</i>		61	61	1	1
Dompap	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	1	1.256	1.257	6	
Kernebider	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>		266	266	1	
Snespurv	<i>Plectrophenax nivalis</i>		1	1		
Gulspurv	<i>Emberiza citrinella</i>		684	684	1	
Pileværling	<i>Emberiza rustica</i>		1	1		
Dværgværling	<i>Emberiza pusilla</i>		1	1		
Rørspurv	<i>Emberiza schoeniclus</i>		919	919	3	4
Bomlærke	<i>Miliaria calandra</i>		40	40		
184 arter mærket, 128 arter genmeldt		25.670	80.776	106.446	1.523	809

Gærdesanger med karakterer som ssp halimodendri, Grenen, 6. november 2013. Foto: Knud Pedersen

Danmarks Ringmærkerforening 2013

Af Henning Ettrup

Ringmærkerforeningen er en forening for aktive ringmærkerne, som i 2013 havde 50 medlemmer. Foreningens vigtigste opgave er at stå for kommunikationen mellem de aktive ringmærkere, samt at forestå afholdelsen af årsmøder, offentlige arrangementer og ringmærkerkurser. Foreningens hjemmeside www.ringmaerkning.dk, giver adgang til nyheder og information om ringmærkning, faglige artikler mv. for såvel medlemmer som andre interesserede. Årsmødet for ringmærkerne blev i år afholdt på Fyn med ca. 35 deltagere.

Fra hjemmesiden er der for medlemmer adgang til et fagligt forum, hvor ringmærkerne har mulighed for at diskutere faglige problemstillinger. Herfra kan man også tilgå Ringmærkerhåndbogen, der indeholder oplysninger om håndtering af fugle, regler for mærkning og fangstteknikker. Håndbogen er dynamisk og udbygges løbende med nye artikler og ny viden.

Foreningen afholdt kursus for ringmærkeraspiranter på Blåvand Fuglestation i foråret i samarbejde med fuglestationen. De 8 nye ringmærkere fik på kurset mulighed for at afprøve færdigheder i håndtering og bestemmelse af fugle, som indgang til at blive ringmærker for Statens Naturhistoriske Museum.

Af offentlige arrangementer deltog foreningen i Skagen Fuglefestival, hvor der blev demonstreret ringmærkning. Ligeledes deltog foreningen i et velbesøgt offentligt arrangement ved Nr. Lyngvig Fyr i september, ligesom vi var repræsenteret ved Blåvand Fuglestations 50-års jubilæum.

Af faglige projekter er foreningen drivkraft bag et projekt om ringmærkning af ynglefugle (se nedenfor). Endelig må nævnes, at foreningen, efter ansøgning, har givet tilskud til flere andre ringmærkningsprojekter.

Systematisk ynglefuglefangst 2013

Foreningen kører et projekt med systematisk ynglefuglefangst og fangst af unger med spejlnet efter den engelske CES-model (se f.eks. Baillie 1990). Formålet er at registrere ændringer i overlevelse og ungeproduktion blandt de almindeligt forekommende spurvefugle (se f.eks. Peach 1996). Projektet startede herhjemme i 2004 (se Drachmann 2004). Der blev i 2013 atter fanget på de samme 6 lokaliteter (se tabel), men det er håbet, at flere vil følge.

Der er hidtil kun foretaget mindre bearbejdnings af data indsamlet på de enkelte lokaliteter (f.eks.

Gærdesmutte, Ravnstrup Sø, 18. august 2013. Foto: Peter Vadum

Ettrup et al. in press og Legaard 2013), og ikke en samlet bearbejdning af alle de indsamlede data. Det er dog ved at blive foretaget nu, af en studerende på Statens Naturhistoriske Museum, som arbejder med de statistiske muligheder, som materialet giver. Så forhåbentlig vil der snart foreligge et resultat heraf. De indsamlede data vil tilgå det europæiske CES-projekt, der styres af BTO.

Der blev i år i alt fanget 1909 fugle på de 6 lokaliteter (se tabel), hvilket var ca. 21 % færre end i 2012. Antallet af arter var ligesom i 2012 fordelt på 54 arter. De hyppigst fangede fugle var rørsanger (275 fugle), løvsanger (246 fugle) og musvit (172 fugle), hvorefter fulgte gransanger, blåmeise og rørspurv i nævnte rækkefølge (se tabel). I forhold til sidste år var antallet af fangede rørsanger reduceret med 40 % og rørspurv rykkede ned på sjettepladsen da antallet af fangede fugle blev reduceret med mere end 55 %. Kun få arter viste fremgang, deriblandt munk med 27% og skægmeise med 15 %, så generelt tilsyneladende et dårligt ynglear.

Foreningens mål er fortsat at udvide projektet, hvorfor der fortsat ydes støtte til opstart af nye lokaliteter. Se i den forbindelse www.ringmaerkning.dk for yderligere oplysninger om projektet. Afsluttende skal

der lyde en stor tak til de ihærdige ringmærkere, som gør en stor indsats for at holde projektet i gang.

Litteratur

- Baillie, S.R. 1990: Integrated population monitoring of breeding birds in Britain and Ireland. *Ibis* 132, 151-166.
- Drachmann, J. 2004: Standardiseret fangst af ynglefugle i Dybendal, Salten Langsø Skovdistrikt 2004, 7 sider. www.ringmaerkning.dk.
- Ettrup, H.; Hansen, M.J. og Ilsøe, S.K. in press: Standardiseret ynglefuglefangst ved Brabrand Sø 2006-2013 med fokus på ændringerne i rørsanger, rørspurv og skægmeise. *Flora & Fauna*.
- Legaard, T. 2013: CES – mærkning ved Ove Sø 2009 – 2012. side 91-98 i Legaard, T.; Salmonsens, J.; Christensen, P.N. og Søndergaard, H 2013: Fugleringmærkning i 40 år. Med bud fra Nordvest. BNF's Forlag.
- Peach, J.W., S.T. Buckland & S.R. Baillie 1996: The use of constant effort mist-netting to measure between-year changes in the abundance and productivity of common passerines. *Bird Study* 43: 142-156.

Oversigt over fugle ringmærket i forbindelse med CES-projekterne i 2013 på de 6 lokaliteter.

CES 2013		Brabrand SØ	Tarup Grusgrave	Vestmager	Ove SØ	Ravnstrup SØ	Skagen	Sum
Spurvehøg	<i>Accipiter nisus</i>						3	3
Natram	<i>Caprimulgus europaeus</i>						1	1
Stor flagspætte	<i>Dendrocopos major</i>		6	2			2	10
Skovpiber	<i>Anthus trivialis</i>			18			9	27
Engpiber	<i>Anthus pratensis</i>			1	1			2
Hvid vipstjert	<i>Motacilla alba</i>				1			1
Gærdesmutte	<i>Troglodytes troglodytes</i>	3	5			3	3	14
Jernspurv	<i>Prunella modularis</i>	1	8	3		18	12	42
Rødhals	<i>Erithacus rubecula</i>	3	2	1		6	21	33
Nattergal	<i>Luscinia luscinia</i>	1	1	1		10		13
Rødstjert	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>		4	2		7	22	35
Solsort	<i>Turdus merula</i>	6	8		4	10	9	37
Sangdrossel	<i>Turdus philomelos</i>		2	1	2	2	3	10
Græshoppesanger	<i>Locustella neavia</i>	2						2
Sivsanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	14			9	1		24
Kærsanger	<i>Acrocephalus palustris</i>	12	13			5		30
Rørsanger	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	118	12	1	114	30		275
Gulbug	<i>Hippolais icterina</i>		2	3	5			10
Gærdesanger	<i>Sylvia curruca</i>		7	12	2	6	12	39
Tornsanger	<i>Sylvia communis</i>	2	11	22	22	41	3	101
Havesanger	<i>Sylvia borin</i>	1	14	14	1	30	2	62
Munk	<i>Sylvia atricapilla</i>	7	15	9	8	49	18	106
Skovsanger	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>			1		1		2
Gransanger	<i>Phylloscopus collybita</i>	19	16	29	6	25	42	137
Løvsanger	<i>Phylloscopus trochilus</i>	4	9	114	28	46	45	246
Fuglekonge	<i>Regulus regulus</i>						13	13
Grå fluesnapper	<i>Muscicapa striata</i>						6	6
Broget fluesnapper	<i>Ficedula hypoleuca</i>			2		2	15	19
Skægmejse	<i>Panurus biarmicus</i>	52						52
Halemejse	<i>Aegithalos caudatus</i>		4	2		2		8
Topmejse	<i>Parus crustatus</i>						4	4
Sortmejse	<i>Parus ater</i>						1	1
Sumpmejse	<i>Parus palustris</i>		4			8		12
Blåmejse	<i>Parus caeruleus</i>	31	28	26	5	14	25	129
Musvit	<i>Parus major</i>	18	27	34	2	31	60	172
Spætmejse	<i>Sitta europaea</i>					2		2
Træløber	<i>Certhia familiaris</i>	1	1	1		2		5
Træløber, korttået	<i>Certhia brachydactyla</i>		1					1
Rødrygget tornskade	<i>Lanius collurio</i>				3	1		4
Skovskade	<i>Garrulus glandarius</i>			1			3	4
Husskade	<i>Pica pica</i>		1	1				2
Stær	<i>Sturnus vulgaris</i>				1			1
Skovspurv	<i>Passer montanus</i>	7	3			1		11
Bogfinke	<i>Fringilla coelebs</i>	2	3	1	2	4	18	30
Kvækerfinke	<i>Fringilla montifringilla</i>						1	1
Grønirisk	<i>Carduelis chloris</i>				1	2	3	6
Stillits	<i>Carduelis carduelis</i>			1		1		2
Grønsisken	<i>Carduelis spinus</i>						2	2
Gråsisken, lille	<i>Carduelis flammea</i>	4	2		4			10
Lille korsnæb	<i>Loxia curvirostra</i>						1	1
Dompap	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	1	3			3	5	12
Gulspurv	<i>Emberiza citrinella</i>		3		1	18	2	24
Pileværling	<i>Emberiza rustica</i>						1	1
Rørspurv	<i>Emberiza schoeniclus</i>	50	2	6	41	12	1	112
TOTAL		359	217	309	263	393	368	1909
Antal arter		23	30	27	22	32	33	54

Sangsoaner, Revlbuske, Thy, 19. januar 2013. Foto: Poul Holm Pedersen

Ornitologisk forskning ved Center for Makroøkologi, Evolution og Klima

Af Anders P. Tøttrup, Knud A. Jønsson, Mikkel Willemoes, Peter Søgaard Jørgensen, Petter Zahl Marki,

Kasper Thorup, Jon Fjeldså og Carsten Rahbek

Det overordnede formål med arbejdet ved Center for Makroøkologi, Evolution og Klima (CMEC) ved Københavns Universitet er forskning i de fire grundlæggende processer, der er bestemmende for biodiversiteten og dermed fordelingen af liv på jorden. Disse fire processer er artsdannelse, biologiske interaktioner mellem arter og indenfor populationer, flytning og spredning, samt uddøen. Ved CMEC forskes der i et bredt udsnit af organismegrupper, men fuglene spiller en central rolle, fordi vi netop for fugle ofte har de bedste data, og den største grundlæggende viden. Det gør fugle til oplagte studieobjekter, når nye idéer skal testes.

Nedenfor bringer vi eksempler på nogle af vores forskningsresultater. Hvis du er interesseret i at læse mere om et eller flere af de omtalte projekter eller nogle af vores andre udgivelser, kan du downloade de videnskabelige publikationer fra centerets hjemmeside på: <http://www.macroecology.ku.dk/>, og desuden kan du følge os på twitter: @macroecology.

Gøgens mystiske træk er nu kortlagt

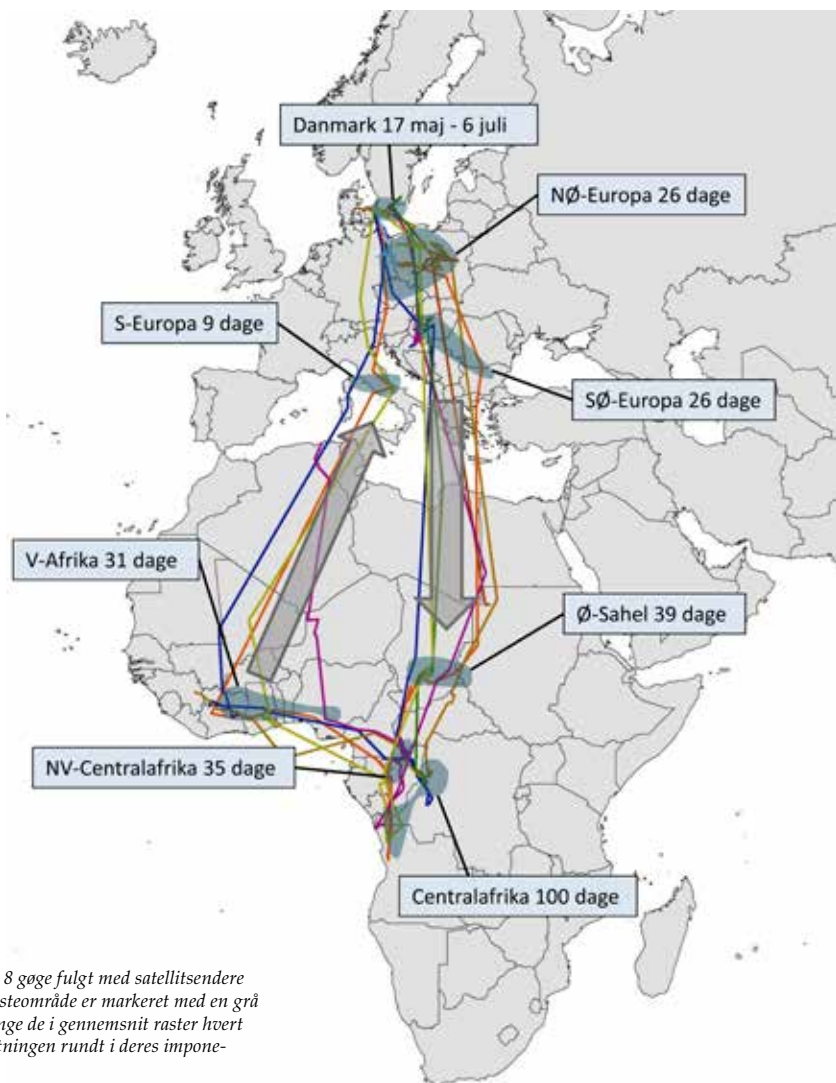
De fleste kender gøgens kukken fra enge, moser og søer på en dansk sommerdag. De færreste ved til gengæld, hvad der sker med gøgen, når den forlader Danmark i sensommeren. Aristoteles har beskrevet hvordan mange på hans tid troede at gøgene blev til spurvehøge om vinteren. Dette skyldes selvfølgelig en vis lighed, men også det faktum, at gøgene forsvandt mere eller mindre sporløst. I dag ved vi naturligvis mere, men alligevel forbavsende lidt. Vi ved, at de forlader Danmark i løbet af sensommeren for at trække til tropisk Afrika, men vi ved ikke meget om trækruter, eller hvor i Afrika de tilbringer vinteren. Der bliver nemlig iagttaget overraskende få gøge på træk, og observationer er få og sporadiske i Afrika. Ringmærkningen har heller ikke givet meget viden om trækket, og af de 33 genfund af fugle mærket i Danmark, er kun de tre fra udlandet (to fra Italien og et fra Sverige).

Vi har derfor fulgt fire voksne gøge fra Nordsjælland og fire fra Skåne med 5 gram tunge satellitsendere fra 2010-2013. Det viste sig, at fuglene forlader Danmark væsentligt tidligere end forventet. Allerede i slutningen af juni begynder de voksne fugle at trække bort, og de fleste er væk i midten af juli. De starter dog blot med en tur til Polen, hvor de bliver i 1-1½ måned. Herfra flyver de til den sydøstlige Europa, hvor de bliver i et par uger, inden de krydser Middelhavet og Sahara i ét stræk. Efter at have krydset Sahara opholder de sig 1-2 måneder i det sydlige

Tchad, der netop på dette tidspunkt er ganske frodigt og grønt. Når området begynder at tørre ud, bevæger fuglene sig længere sydpå. De krydser den tætteste del af Congoregnskoven i ét stræk, før de ankommer til det væsentligste vinterkvarter i det vestlige DR Congo, sydlige Congo og nordlige Angola. Her tilbringer de ca. 3 måneder, inden de igen bevæger sig nordpå. De flyver dog ikke den direkte vej tilbage til Nordeuropa. Først går turen til Vestafrika, hvor de tilbringer 1-1½ måned i Ghana og Elfenbenskysten. Derefter krydser de Sahara i en nordvestlig retning mod Tunesien, krydser Middelhavet til Italien og bliver her en uges tid, inden de fortsætter tilbage til Danmark. De 'danske' gøge tilbringer altså årligt mindst 10 måneder uden for Danmark, tilbagelægger mere end 16.000 km, passerer ca. 25 lande og kommer derefter tilbage til nøjagtigt det samme sted, hvor de ynglede året forinden.

En overraskelse for os var, at alle fugle gjorde nøjagtigt det samme, og at de fordelte sig over ganske små områder, når de rastede undervejs. Det er typisk noget der kendes fra fugle der trækker socialt, som storke, traner og gæs, hvor vi ved at unge fugle lærer en del om ruten af ældre mere erfarne fugle. Gøgen derimod, trækker alene, om natten og uden mulighed for at lære af erfarne artsfæller, da de jo forlader Danmark væsentlig tidligere. De kan altså kun være guidet af et nedarvet trækprogram. Vi forsøgte derfor at simulere et sådant træk baseret på et 8-trins-program med retninger og længder for hvert trin med udgangspunkt i de observerede gennemsnit og spredninger. Dette alene kunne umuligt resultere i så ens trækruter, som tilfældet var. Vi prøvede derfor igen, hvor fuglene forsøgte at undgå høje bjerge og lange strækninger over åbent hav. Dette gav nogle ruter, der minder mere om det observerede, men der er stadig adskillige af rasteområderne, hvor vi ikke kan simulere os frem til en så snæver udbredelse, som de rigtige fugle udviste. Vi formoder derfor, at barrierer som hav og bjerge former de overordnede ruter, men at der er nogle steder, der tiltrækker fuglene, måske i form af lugt eller i form af en nedarvet kortsans med indprentede målområder. Disse områder må derfor også formodes at spille en vigtig rolle i fuglenes optimale udnyttelse af tiden uden for ynglesæsonen.

Willemoes, M., Strandberg, R., Klaassen, R.H.G., Tøttrup, A.P., Vardanis, Y., Howey, P.W., Thorup, K. Wikelski, M. and Alerstam, T. (2014). Narrow-front loop migration in a population of the common cuckoo *Cuculus canorus*, as revealed by satellite telemetry. *PLoS ONE* 9(1): e83515.

Figur 1 viser trækrufterne for de i alt 8 gøge fulgt med satellitsendere fra Nordsjælland og Skåne. Hvert rasteområde er markeret med en grå skygge, og tekstboksen siger hvor længe de i gennemsnit raster hvert sted. Desuden markerer de to pile retningen rundt i deres imponerende sløjfetræk.

Én art bliver til 17 – integreret taksonomi for rødbuget pitta

I de seneste årtier er der foregået en intens revidering af taksonomisk status for et antal fuglearter. Baggrunden for disse revideringer er en mere detaljeret viden om fuglernes udseende, adfærd, økologi og ikke mindst DNA. Denne øgede viden har ført til at en lang række fuglearter er blevet underopdelt (splittet), således at underarter nu anerkendes som "gode arter". Især i Europa og Nordamerika, som har en lang ornitologisk historie, har denne "findeling" været særligt udpræget. Dette har naturligvis stor interesse for fuglekiggere, som således får mulighed for at krydse flere arter end tidligere som fx stor gråsisker og lille gråsisker i stedet for bare lille gulbug. Afgrænsningen for en art har imidlertid også betydning for vores billede af hvordan arterne

er fordelt på jorden og hvilke områder, der huser flere arter end andre og derfor er særligt interessante for bevaring af biodiversitet.

Uden for Europa og Nordamerika findes vidt udbredte arter med op til 60-70 underarter, og det er derfor naturligt at spørge sig selv om artsbegrebet (der findes utallige artsbegreber) anvendes på lige fod over alt i verden. I et studie foretaget ved CMEC undersøgte rødbuget pitta (*Erythropitta erythrogaster*), som er vidt udbredt i ø-områderne fra Filippinerne og Sulawesi i vest til Bismarck-øerne i øst og desuden i det nordligste Australien. Arten har 28 underarter, som varierer i både udseende og sang. Vi sekvenserede DNA fra 139 individer fra alle underarter for at undersøge hvor stor genetisk forskel, der findes mellem de forskellige populationer og sammenlignede resultaterne med variation i fjerdragt, morfologiske mål (vingelængde, halelængde, næblængde, benlængde) og

Buru rødbuget pitta (*Erythropitta [erythrogaster] rubrinucha*) nu en selvstændig art indsamlet af CMEC-forskere under ekspedition til Buru, Indonesien i februar 2011. Foto: Knud Andreas Jønsson.

sang. Resultaterne viser, at hvis vi anvender samme regler for artsdeling, som anvendes i vores del af verden, bør rødbuget pitta splittes i 17 arter. Det turde være sandsynligt, at lignende studier af andre vidt udbredte arter i ø-områderne i Sydøstasien og Stillehavet på lignende vis vil blive opdelt i mange arter, når vi har tilstrækkeligt med data.

Resultatet vil sikkert få nogle til at tænke, at det er gået for vidt med at splitte arter, men hvis vi vil sammenligne artsdiversiteten på tværs af kloden, må vi som minimum anvende de samme kriterier for hvad en art er.

Irestedt M, Fabre P-H, Batalha-Filho H, Jønsson KA, Roselaar CS, Sangster G & Ericson PGP (2013) *The spatio-temporal colonization and diversification across the Indo-Pacific by a "great speciator" (Aves, Erythropitta erythrogaster)*. *Proceedings of the Royal Society London, Series B* 280: 20130309.

Rødrygget tornskade får flere unger på vingerne i år med sol og varme

Den rødryggede tornskade gik i løbet af det 20. århundrede tilbage mange steder i Europa, formentlig som konsekvens af den stærkt intensiverede arealudnyttelse. Derfor er tornskadens ynglebestande ikke blot mindre, men også mere fragmenterede end de var i 1900-tallet. Spørgsmålet er om klimaforandringer

ger i Europa vil trænge arten endnu længere tilbage eller om de eventuel på længere sigt rent faktisk kan være til fordel for arten. CMEC publicerede i 2013 et sammenlignende studie af sammenhængen mellem rødrygget tornskades ynglesucces og lokale vejrforhold i yngletiden. Studiet sammenlignede effekten af mængden af soltimer, nedbør og månedlige temperaturgennemsnit i seks bestande fordelt på Danmark (Hulsig Hede), Holland, Polen, Schweiz, Tjekkiet og Tyskland. I fem ud af seks bestande ses der en positiv sammenhæng mellem tørre og varme vejrforhold og en øget ynglesucces, enten målt som antallet af par der får unger på vingerne eller antallet af flyvefærdige unger per ynglepar. Det ser altså ud til, at de varmere somre som klimaforandringer med al sandsynlighed bringer med sig, vil være til fordel for denne karismatiske spurvefugl og evt. betyde en fremgang i artens bestande. Studiet påpeger dog samtidig at andre faktorer som lokalt ekstreme skybrud, der er sværere at forudsige med de nuværende modeller, rovdyr og mangel på egnede habitater sagtens kan modvirke de positive effekter fra varmere og tørre somre. Dermed er fremtiden for de europæiske tornskader endnu uvis.

Jørgensen, P.S., Tøttrup, A.P., Rahbek, C. and Geertsma, M. (2013). *Effects of summer weather on reproductive success of the Red-backed Shrike (Lanius collurio)*. *Bird Study* 60, 1-10

Artsrigdom blandt sangfugle hænger sammen med familiestruktur

Vi har i en årrække arbejdet med at forstå baggrunden for sangfuglenes overvældende artsrigdom, og hvorledes denne gruppe, som havde sin oprindelse i Australien, kunne erobre hele verden. Dette globale koloniseringsstog startede for omkring 30 millioner år siden på de første øer, som steg op af havet der, hvor Ny Guinea befinder sig i dag (se *Fugleåret 2010*, s. 259).

Mange af de grupper af sangfugle, som indgik i dette koloniseringsstog, udmærker sig ved stor fleksibilitet i deres fødesøgning og valg af levesteder. Mange af dem (bl.a. kragefugle) har længe været kendt for at have store hjerner, og det var en nærliggende tanke at kæde sangfuglenes evne til at klare sig i nye miljøer sammen med udviklingen af en større hjerne og bedre kognitive evner end andre fugle (se *Fugleåret 2011*, s.253). Desværre blev vi mere forvirrede end kloge af dette, idet flere af de meget stationære australske fugle, især blandt løvhyttefuglene, også har store hjerner, og blandt de grupper som var gode til at kolonisere andre områder, var der enkelte med meget små hjerner. Det blev altså nødvendigt at inddrage andre faktorer end hjernestørrelsen, og overveje om variationen i morfologi, fysiologi og livsstrategier kunne byde på bedre forklaringer.

Vi bemærkede hurtigt at de ældste australske sangfuglegrupper med store hjerner havde nogle komplicerede ynglestrategier, som tit omfattede et ynglesamarbejde mellem flere fugle. Mange ynglepar havde en 'hjælper', tilsyneladende et voksent (adult) individ, som ikke selv ynglede, men blot deltog i redebygning, ugefodring osv. I nogle tilfælde var der omkring en rede en hel gruppe af individer, måske et familiesyndikat med flere generationer til stede, men med bare et seksuelt aktivt par. Det måtte kræve samarbejdsvillige temperamenter, og formentlig også en mere nuanceret kommunikation, og en vis evne til at tænke sig om for at få tingene til at fungere i kollektivet (Det kan minde om den omstillingsproces *Homo sapiens* gennemgik, inden vi blev sociale, samarbejdende nutidsmennesker). Måske kunne evnen til at tænke samarbejde også medføre smart adfærd i andre sammenhænge, som kunne komme til nytte når sangfuglene koloniserede nye miljøer.

Den kooperative yngleform har været genstand for meget forskning, men der har ikke været megen opmærksomhed om, hvorvidt den kunne påvirke selve processen med udvikling af artsmangfoldighed. Kooperativ yngleadfærd bygger på en tendens til at afkommet bliver på forældreterritoriet (og eventuelt tager over når forældreflugene dør), og dette begrænser muligheden for spredning og etablering i nye geografiske områder. Nye arter vil antagelig kun opstå ved 'vikarians', altså hvis bestanden opdeles ved (gradvise) landskabsændringer, så der opstår en spredningsbarrierer, som bjergkæder, floder eller ørkener, der fragmenterer det gamle udbredelsesområde.

Vi ønskede at undersøge i hvilken grad sangfuglenes ekspansion ud af Australien, og kolonisation af

stort set alle andre dele af verden (på nær Antarktis, og det marine miljø) kunne hænge sammen med en simpel ændring i arternes levevis, såsom ynglestrategien. Vi valgte at bruge de kragelignende fugle (core Corvoidea) som modelgruppe, fordi dette er en veldefineret gruppe, der for ca. 30 millioner år siden koloniserede Ny Guinea-området fra Australien, og udspaltedes i en række udviklingslinjer (fx paradisyfugle, krager, tornskader, piroler, larveædere, viftehaler og monarker) som efterfølgende i løbet af få millioner år udbredtes til alle verdensdele, på nær Antarktisk

Vi har, ud fra DNA-data, udarbejdet et næsten komplet, alders-kalibreret stamtræ for hele gruppen, og vi har også digitaliseret arternes geografiske udbredelser. Desuden gennemgik vi litteraturen omkring arternes ynglebiologi: De australske sangfugles biologi er ret godt kendt men det kniber med oplysninger om arterne fra Ny Guinea og ø-området fra Stillehavet over til Sydøstasien. Indenfor grupper med mange arter kan vi dog teste sandsynligheden for at nært beslægtede arter har samme ynglebiologi.

Beregningerne viser, at den oprindelige forplantningsform blandt de kragelignende fugle med stor sandsynlighed var den kooperative (ligesom hos de ældre 'stamformer' i Australiens). Kooperativt ynglende arter dominerer i Australiens eucalyptusskove og halvtørre buskland. I modsætning hertil, yngler næsten alle arter i Ny Guineas bjergområder som territoriale par, og generelt finder vi stor dominans af par-ynglende fugle på de oceaniske øer og på de andre kontinenter. Der er åbenbart sket talrige skift fra kooperativt til parvis ynglen, mens det har været sværere at gå den modsatte vej.

Sangfuglenes spredning startede sandsynligvis, da Australien rykkede nordpå, og talrige vulkanske øer opstod i kontaktzonen med Stillehavs-pladen. Det gav ophav til det mylder af øer som opstod som følge af sammenstød mellem jordskorpens geologiske plader, på grænsen mod det vestlige Stillehavsområde og Asien. Sangfuglenes kolonisation af oceaniske øer er givetvis gået nemmest for arter, der var sociale, så mange individer kunne ankomme sammen. Men det var åbenbart nødvendigt at skifte yngleadfærd i de nye ø-miljøer og gå over til at yngle som territoriale par. Med dette system blev afkommet presset videre, for at etablere sit eget territorium. Kolonisationen af de store ø-områder kunne gå hurtigt.

Figur 2 viser en meget markant forskel i raten for artsdannelse mellem de kooperativt og de parynglende udviklingslinjer. Kooperativt ynglen er et konservativt system, hvor artsdannelsen sker langsomt, og den foregår overvejende ved opsplnitning af bestandene indenfor et kontinent, mens parynglende fugle har evnen til at komme videre.

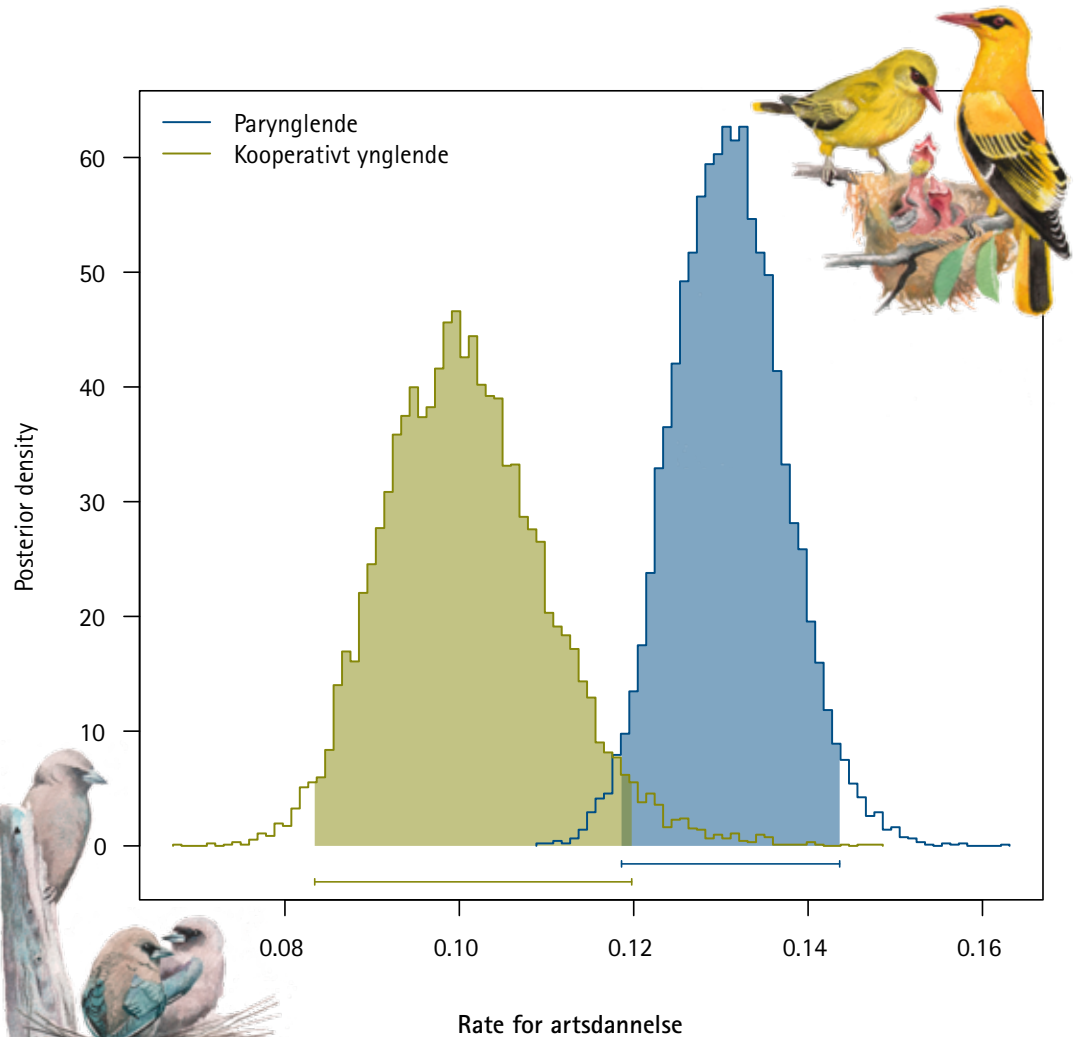
Statistikken viser nogle interessante træk i den videre kolonisation. Faktisk synes vellykkede kolonisationer fra fastland til en oceanisk ø at være ret sjældne med stor risiko for uddøen. Men når en art først har etableret sig i et ørige, kommer den hurtigt videre, så spredning fra ø til ø hurtigt giver ophav til talrige nye

arter. Artsdannelsestakten er nu mere end dobbelt så høj som indenfor kontinentet, og der er tillige en stor mulighed for kolonisation tilbage til fastlandet. Mens man tidligere opfattede ø-faunaer som en slags blindgyder på livets træ, har vi nu et statistisk belæg for at de spiller en langt mere central rolle i udviklingen af komplekse faunaer, og faktisk også bidrager med rekruttering af fastlandets fauna.

Mangfoldigheden af sangfuglearter kan naturligvis ikke forklares alene ud fra en enkelt omlægning af yngleadfærden. Vores analyse har imidlertid leveret et meget klart bevis for at det kooperative ynglesystem,

om end det er en god sikring af ynglesuccesen, hæmmer udviklingen af nye arter, og at et skift til parvis ynglen er en vigtig forudsætning for at sangfuglene kan udnytte muligheden for at kolonisere andre geografiske områder. Ved CMEC arbejdes der videre for at finde ud af hvorledes variationen i livsstrategier blandt fuglene påvirker de evolutionære processer og mangfoldigheden af arter.

Marki P.Z., Fabre, P.-H., Jönsson, K.A., Rahbek, C., Fjeldså, J., Kennedy, J.D. (in review) The evolution of pair breeding facilitated diversification among the core Corvoidea (Aves: Passeriformes).

Figur 2: Forskelle i rater for artsdannelse ved forskellig ynglestrategi hos kragelignende fuglegrupper. Til venstre mørk soalestær (*Artamus cyanopterus*) med kooperativ yngleadfærd og til højre sortmasket pirol (*Oriolus auratus*) med territorial paryngledfærd

Artsindex

Index henviser til omtale af arterne i afsnittene: Årsrapporten, SU-rapporten (dog ikke forkastede sager og ikke-færdigbehandlede sager). Nye arter for Danmark samt Uglegruppen, Projekt ørn, Projekt hedehøg og Projekt Fokuseret Fugleforvaltning. DOFbasens artsliste er benyttet som reference for de latinske navne.

Aftenfalk, <i>Falco vespertinus</i>	59	Hedehøg, <i>Circus pygargus</i>	55, 147, 207
Almindelig ryle, <i>Engryle</i> , <i>Calidris alpina schinzii</i>	64	Hedelærke, <i>Lullula arborea</i>	88
Almindelig skråpe, <i>Puffinus puffinus</i>	34	Hjelmkallesluger, <i>Lophodytes cucullatus</i>	135
Alpesejler, <i>Tachymarptis melba</i>	129	Hortulan, <i>Emberiza hortulana</i>	113
Amerikansk fløjsand, <i>Melanitta deglandi</i>	121, 140	Hvid pelikan, <i>Pelecanus onocrotalus</i>	135
Amerikansk hjejle, <i>Pluvialis dominica</i>	125	Hvid stork, <i>Ciconia ciconia</i>	38
Amerikansk krikand, <i>Anas carolinensis</i>	48	Hvid Vipstjert, sorttrygget, <i>Motacilla alba yarrellii</i>	92
Amerikansk pibeand, <i>Anas americana</i>	119	Hvidbrynet løvsanger, <i>Phylloscopus inornatus</i>	98
Amerikansk sortand, <i>Melanitta americana</i>	120	Hvidbrystet præstekrave, <i>Charadrius alexandrinus</i>	60, 148
Amerikansk tårnfalk, <i>Falco sparverius</i>	135	Hvidhalset fluesnapper, <i>Ficedula albicollis</i>	101
Atlantisk skråpe, <i>Calonectris borealis</i>	118	Hvidnæbbet Lom, <i>Gavia adamsii</i>	29
Atlingand, <i>Anas querquedula</i>	48	Hvidsirken, <i>Acanthis hornemanni</i>	110
Balearskråpe, <i>Puffinus mauretanicus</i>	118	Hvidskægget sanger, <i>Sylvia cantillans</i>	133
Beringshavørn, <i>Haliaeetus pelagicus</i>	135	Hvidskægget terne, <i>Chlidonias hybrida</i>	127
Biæder, <i>Merops apiaster</i>	83	Hvidvinget korsnæb, <i>Loxia leucoptera</i>	110
Bjergirisk, <i>Carduelis flavirostris</i>	109	Hvidvinget måge, <i>Larus glaucooides</i>	72
Bjerglærke, <i>Eremophila alpestris</i>	88	Hvidvinget terne, <i>Chlidonias leucopterus</i>	77
Bjergpiber, <i>Anthus spinoletta</i>	91	Hvidøjet and, <i>Aythya nyroca</i>	119
Blå glente, <i>Elanus caeruleus</i>	121	Hærfugl, <i>Upupa epops</i>	81
Blå kærhøg, <i>Circus cyaneus</i>	54	Hætteværling, <i>Emberiza melanocephala</i>	135
Blåhals, nordlig (svecica), <i>Luscinia svecica svecica</i>	94	Høgesanger, <i>Sylvia nisoria</i>	97
Blåhals, sydlig (cyanecula), <i>Luscinia svecica cyanecula</i>	93	Høgeugle, <i>Surnia ulula</i>	128
Blåvinget and, <i>Anas discors</i>	119	Indisk gås, <i>Anser indicus</i>	44
Brilleand, <i>Melanitta perspicillata</i>	120	Isfugl, <i>Alcedo atthis</i>	82
Brun løvsanger, <i>Phylloscopus fuscatus</i>	134	Islom, <i>Gavia immer</i>	28
Buskrørsanger, <i>Acrocephalus dumetorum</i>	132	Jagt falk, <i>Falco rusticolus</i>	123
Citronvipstjert, <i>Motacilla citreola</i>	130	Karmindompap, <i>Erythrura erythrura</i>	112
Damklire, <i>Tringa stagnatilis</i>	66	Kaspisk måge, <i>Larus cachinnans</i>	71
Drosselrørsanger, <i>Acrocephalus arundinaceus</i>	96	Kirkeugle, <i>Athene noctua</i>	148, 215
Dværggås, <i>Anser erythropus</i>	44	Klippesvale, <i>Ptyonoprogne brachydactyla</i>	129
Dværgryle, <i>Calidris minuta</i>	62	Knarand, <i>Anas strepera</i>	47
Dværgørsvagtel, <i>Porzana pusilla</i>	123	Knortegås, sortbuget, <i>Branta bernicla nigricans</i>	44
Dværgterne, <i>Sternula albifrons</i>	74	Kongeederfugl, <i>Somateria spectabilis</i>	50
Dværgværling, <i>Emberiza pusilla</i>	134, 135	Kongeørn, <i>Aquila chrysaetos</i>	56, 204
Dværgørn, <i>Aquila pennata</i>	122	Korttået lærke, <i>Calandrella brachydactyla</i>	129
Engsnarre, <i>Crex crex</i>	60	Korttået træløber, <i>Certhia brachydactyla</i>	102
Fiskeørn, <i>Pandion haliaetus</i>	58, 203	Krumnæbbet ryle, <i>Calidris ferruginea</i>	63
Flodsanger, <i>Locustella fluviatilis</i>	96	Kvækerfinke, <i>Fringilla montifringilla</i>	108
Fuglekongesanger, <i>Phylloscopus proregulus</i>	98	Kærløber, <i>Calidris falcinellus</i>	64
Fyrremejse, <i>Poecile montana</i>	104	Lapugle, <i>Strix nebulosa</i>	136
Gransanger, sibirisk (tristis), <i>Phylloscopus collybita tristis</i>	99	Lapværling, <i>Calcarius lapponicus</i>	113
Grønspætte, <i>Picus viridis</i>	85	Lille bjergand, <i>Aythya affinis</i>	119
Gråmåge, <i>Larus hyperboreus</i>	72	Lille flagspætte, <i>Dendrocopos minor</i>	87
Gråsejler, <i>Apus pallidus</i>	128	Lille fluesnapper, <i>Ficedula parva</i>	100
Gråstrubet lappedykker, <i>Podiceps grisegena</i>	30	Lille gulbug, <i>Idula caligata</i>	132
Gulirisk, <i>Serinus serinus</i>	109	Lille kjove, <i>Stercorarius longicaudus</i>	68
Gåsegrib, <i>Gyps fulvus</i>	121	Lille præstekrave, <i>Charadrius dubius</i>	60
Halsbåndstrolch, <i>Aythya collaris</i>	119	Lille rørsanger, <i>Acrocephalus agricola</i>	132
Havørn, <i>Haliaeetus albicilla</i>	147, 200	Lille skallesluger, <i>Mergellus albellus</i>	50

Lille skrigeørn, <i>Aquila pomarina</i>	122	Slørugle, <i>Tyto alba</i>	215
Lille stormsvale, <i>Hydrobates pelagicus</i>	34	Snegås, <i>Chen caerulescens</i>	44
Lunde, <i>Fratercula arctica</i>	79	Sneugle, <i>Bubo scandiacus</i>	127
Lundsanger, <i>Phylloscopus trochiloides</i>	98	Sodfarvet skråpe, <i>Puffinus griseus</i>	33
Mallemuk, <i>Fulmarus glacialis</i>	32	Sort glente, <i>Milvus migrans</i>	52
Mandarinand, <i>Aix galericulata</i>	47	Sort ibis, <i>Plegadis falcinellus</i>	119
Markpiber, <i>Anthus campestris</i>	90	Sort stork, <i>Ciconia nigra</i>	38
Mellemflagspætte, <i>Dendrocopos medius</i>	129	Sortgrå ryle, <i>Calidris maritima</i>	64
Mellemkjo ve, <i>Stercorarius pomarinus</i>	68	Sorthalset lappedykker, <i>Podiceps nigricollis</i>	31
Middelhavstenpikker, <i>Oenanthe hispanica</i>	131	Sorthovedet måge, <i>Larus melanocephalus</i>	69
Middelhavssølvmåge, <i>Larus michahellis</i>	70	Sortkrage, <i>Corvus corone</i>	107
Natravn, <i>Caprimulgus europaeus</i>	80	Sortspætte, <i>Dryocopus martius</i>	86
Nilgås, <i>Alopochen aegyptiaca</i>	45	Sortstrubet bynkefugl, <i>Saxicola rubicola</i>	95
Nordisk lappedykker, <i>Podiceps auritus</i>	29	Sortstrubet drossel, <i>Turdus atrogularis</i>	131
Nordsanger, <i>Phylloscopus borealis</i>		Sortsvane, <i>Cygnus atratus</i>	41
Nøddekrige, <i>Nucifraga caryocatactes</i>	105	Sortterne, <i>Chlidonias niger</i>	76
Odinshane, <i>Phalaropus lobatus</i>	67	Spidsand, <i>Anas acuta</i>	48
Orientsejler, <i>Apus pacificus</i>	129	Splitterne, <i>Sterna sandvicensis</i>	78
Perleugle, <i>Aegolius funereus</i>	149, 215	Stellersand, <i>Polysticta stelleri</i>	120
Pibeand, <i>Anas penelope</i>	47	Steppehøg, <i>Circus macrourus</i>	53
Pibesvane, <i>Cygnus columbianus</i>	41	Steppeørn, <i>Aquila nipalensis</i>	122
Pileværling, <i>Emberiza rustica</i>	134	Stor hornugle, <i>Bubo bubo</i>	149, 215
Pirol, <i>Oriolus oriolus</i>	106	Stor kobbersneppe, Islandsk, <i>Limosa limosa islandica</i>	65
Plettet rørvagtel, <i>Porzana porzana</i>	60	Stor korsnæb, <i>Loxia pytyopsittacus</i>	111
Pomeransfugl, <i>Charadrius morinellus</i>	61	Stor skallesluger, <i>Mergus merganser</i>	146
Prærieløber, <i>Calidris subruficollis</i>	125	Stor skrigeørn, <i>Aquila clanga</i>	122
Prærietrane, <i>Grus canadensis</i>	123, 143	Stor stormsvale, <i>Oceanodroma leucorhoa</i>	34
Pungmejse, <i>Remiz pendulinus</i>	104	Stor tornskade, <i>Lanius excubitor</i>	105
Purpurhejre, <i>Ardea purpurea</i>	119	Storkjove, <i>Stercorarius skua</i>	69
Ride, <i>Rissa tridactyla</i>	73	Storpiber, <i>Anthus richardi</i>	89
Ringdrossel, <i>Turdus torquatus</i>	95	Stribet ryle, <i>Calidris melanotos</i>	63
Rosenstær, <i>Pastor roseus</i>	108	Stylteløber, <i>Himantopus himantopus</i>	124
Rovterne, <i>Hydroprogne caspia</i>	76	Sule, <i>Morus bassanus</i>	34
Rustand, <i>Tadorna ferruginea</i>	46	Svaleklire, <i>Tringa ochropus</i>	66
Rød glente, <i>Milvus milvus</i>	146	Sydlig nattergal, <i>Luscinia megarhynchos</i>	92
Rødhalset gås, <i>Branta ruficollis</i>	45	Sædgås, Tajgasædgås, <i>Anser fabalis fabalis</i>	42
Rød hovedet and, <i>Netta rufina</i>	49	Sædgås, Tundrasædgås, <i>Anser fabalis rossicus</i>	43
Rød hovedet tornskade, <i>Lanius senator</i>	134	Søkonge, <i>Alle alle</i>	79
Rødrygget svale, <i>Cecropis daurica</i>	89	Sølvhejre, <i>Ardea alba</i>	37
Rødstrubet piber, <i>Anthus cervinus</i>	90	Tajgapiber, <i>Anthus hodgsoni</i>	130
Rødvinget braksvale, <i>Glareola pratincola</i>	125	Tejst, <i>Cepphus grylle</i>	79
Rørdrum, <i>Botaurus stellaris</i>	36	Temmincksryle, <i>Calidris temminckii</i>	62
Sabinemåge, <i>Xema sabini</i>	70	Terreklire, <i>Xenus cinerea</i>	126
Sandterne, <i>Gelochelidon nilotica</i>	75	Thorshane, <i>Phalaropus fulicarius</i>	68
Sangsvane, <i>Cygnus cygnus</i>	41	Toplærke, <i>Galerida cristata</i>	87
Savisanger, <i>Locustella luscinioides</i>	96	Topskarv, <i>Leucocarbo aristotelis</i>	118
Schwarz' løvsanger, <i>Phylloscopus schwarzi</i>	133	Tredækker, <i>Gallinago media</i>	65
Scopolis skråpe, <i>Calonectris diomedea</i>	118	Triel, <i>Burhinus oedicnemus</i>	125
Sibirisk bynkefugl, <i>Saxicola maurus</i>	130	Turteldue, <i>Streptopelia turtur</i>	80
Sibirisk hjejle, <i>Pluvialis fulva</i>	125	Vagtel, <i>Coturnix coturnix</i>	59
Silkehejre, <i>Egretta garzetta</i>	36	Vandrefalk, <i>Falco peregrinus</i>	148
Skestork, <i>Platalea leucorodia</i>	40	Vendehals, <i>Jynx torquilla</i>	84
Skægmejse, <i>Panurus biarmicus</i>	101	Vindrossel, <i>Turdus iliacus</i>	95
Skærpiber, <i>Anthus petrosus</i>	91	Ørkenpræstekrave, <i>Charadrius leschanaultii</i>	125
Slangeørn, <i>Circaetus gallicus</i>	122	Ørkenstenpikker, <i>Oenanthe deserti</i>	131

Træløber, Bornholm, 21. april 2013. Foto: Johanna M. Hartmann

I FUGLEÅRET præsenteres den store viden om fuglenes forekomst i Danmark, som hver dag indsamles og indtastes på DOFbasen. FUGLEÅRET indeholder årsrapporterne fra DOFs faglige grupper og projekter - Rapportgruppen, Sjældenhedsudvalget, Punkttællingsprojektet, projekt Fokuseret Fugleforvaltning og Fuglestationerne. FUGLEÅRET indeholder desuden årsberetninger fra en række af DOFs grupper og udvalg, Fugleværnsfondens reservater, ligesom FUGLEÅRET indeholder en status fra forskellige forsknings- og overvågningsaktiviteter i statslig regi - herunder ringmærkningen. FUGLEÅRET er en del af DOFs tilbud til medlemmerne og udleveres gratis til alle kerne-, husstands- og ungdomsmedlemmer i DOF.

